Kontekst ljubljanskega procesa

Kolokvij pravnikov o procesu zoper četverico

Računalniška analiza »napadov na JLA«

119/120
1989

Igor Ž. Žagar
Peter Tancig

časopis za kritiko znanosti

časopis za kritiko znanosti

UDK 3
YU-ISSN-0351-4285

KONTEKST LJUBLJANSKEGA PROCESA

5 Leo Šešerko: Uredniški uvod
17 Predgovor
19 Leo Šešerko: Vojaška protikultura kot družbeni tabor
50 Tonči Kuzmanić: Protipolitični proces jugoslovanstva
59 Marjan Malešič: Specialno delovanje
67 Vekoslav Grmič: Razmišljanje ob ljubljanskem procesu
69 Mojca Pešec: Sestop iz kroga čakanja

KOLOKVIJ PRAVNIKOV O PROCESU ZOPER ČETVERICO

75 Uvod
77 Apel udeležencev kolokvija
78 Uporaba jezika pred vojaškim sodiščem
88 Zagovorniki pred vojaškim sodiščem
94 Procesnopravna vprašanja
115 Materialnopravna vprašanja
128 Peter Močnik, Kosta Čavoški

RAČUNALNIŠKA ANALIZA »NAPADOV NA JLA«

141 Igor Ž. Žagar, Peter Tancig: Računalniška analiza »napadov na JLA«
150 Priloga 1: Statistike o številu člankov, njihovih akterjev in glasil, v katerih so bili objavljeni
155 Priloga 2: Informacija o napadih na koncept SLO, JLA in SDV za sejo Zvezne skupščine 17. marca 1988
165 Priloga 3: 283 kolokacij (sopojavljanj) izrazov, ki naj bi pomenili napade na JLA
168 Priloga 4: 629 kolokacij (sopojavljanj) komentarjev, ki naj bi pomenili napade na JLA

SINOPSISI

119/120 / 1989

Ta številka Časopisa za kritiko znanosti je izšla ob 13. kongresu Zveze socialistične mladine Slovenije.

KONTEKST LJUBLJANSKEGA PROCESA

Uredniški uvod

Pričujoči teksti so posvečeni osvetljevanju »konteksta ljubljanskega procesa«. To pomeni, da ne skušajo v prvi vrsti odgovoriti na vprašanja o procesu samem, o njegovi kronologiji, o nekem neogibnem in dramatičnem dogajanju, ki ga ni bilo več mogoče ustaviti, potem ko je bilo sproženo, kot pač velja za vsak sodni proces. V mesecih po izreku sodbe je skrivnostnost sicer postopoma izginjala, o mnogih detajlih si je bilo mogoče izoblikovati jasno sliko, toda postavljati so se začela nova in nova vprašanja, kajti realni in simbolični pomeni posameznih detajlov procesa so kakor niti vodili v vedno nove in večje klobke njegovega konteksta.

Poleg tega pa pričujoča besedila tudi ne prehitevajo raziskovanja komisije Skupščine SR Slovenije, ki na najbolj parlamentarni, kompetentni in informativno utemeljeni osnovi raziskuje ta proces. Poročila te komisije bodo lahko najbolj vsestransko govorila o procesu, če bo dosledno spoštovana suverenost skupščine in če bo komisija postopala nepristransko. To pa sta pogoja, ki sta povezana s prav tistim kontekstom procesa, o katerem je tukaj govor.

Na nedavnem sestanku konference Zveze komunistov Vojvodine, potem ko so bili odstranjeni z vodilnih mest vsi tisti, ki se niso pokoravali ali so celo oporekali ekstatičnemu pohodu Slobodana Miloševića, je neki mlad politik spregovoril tudi o obsojencih z ljubljanskega procesa in jih označil za »četiri mangupa i špijuna«. S to oznako je smisleno začeti razpravljanje o kontekstu procesa, ker jasno izraža eno dimenzijo duhovne situacije, v kateri je do procesa prišlo in iz katere ga ocenjujemo.

Prva oznaka, da so obsojenci »četiri mangupa«, je žaljiva. Posebej je problematična zato, ker je bila izrečena o ljudeh, ki so bili obsojeni in morajo po pravni logiki odslužiti svojo kazen, toda po moralni logiki zato ne smejo biti izpostavljeni teptanju svojega človeškega dostojanstva. To je najbolj elementarno pravilo vsakršnega pravnega in kulturnega reda, saj teptanje človeškega dostojanstva obsojencev problematizira sodno avtoriteto, ki jim je sodbo izrekla, ker namiguje, da ni bila zadostna.

Ta žaljivost pa je problematična tudi zato, ker je bila izrečena na sestanku zveze komunistov, ki šteje med svoje predhodnike mislece, kakršen je bil npr. Marx. Ob tem pa je to žaljenje v izrecnem nasprotju z duhom njegovega mišljenja in hotenja, ki je izpričan v njegovem članku o smrtni kazni. Tu izrecno govori, da sta Kant in Hegel jemala pravo zelo togo in formalistično, toda njuno stališče, da je kazen pravica zločinca, je po njegovem mnenju daljnosežno, kajti tudi zločinca, najbolj zavrženega človeka, pojmujeta Kant in Hegel ne kot filistri, ki so pripravljeni teptati človeško dostojanstvo obsojenega, temveč tudi v tej ekstremni situaciji še vedno kot svobodnega človeka. V zgodnji dobi starogrške filozofije se je uveljavil rek, da naj bo najboljše mera. V zvezi s kontekstom ljubljanskega procesa pa je mogoče reči obratno, da je gornja oznaka obsojencev s vso svojo borniranostjo in kratkovidnostjo mera celotnega družbenega in političnega gibanja, ki mu pripada in ki se hoče razglasiti za ljudsko, kot da bi resnično ljudskemu nizkotnost ne bila že vselej odvratna.

Druga oznaka, da so obsojenci z ljubljanskega procesa »špijuni«, je neresnična in krivična, ter v izrecnem nasprotju z spoštovanjem prava. Kajti obsojenci so bili podvrženi preiskovalnem postopku in kazenskem procesu, v katerem je bila dolžnost preiskovalcev in sodišča, da razkrije njihova eventualna kazniva dejanja. Ker niso bili niti obtoženi niti obsojeni zaradi vohunstva, je vsakršno takšno javno obtoževanje po izreku kazni neutemeljeno in krivično, ter prav tako pomeni teptanje njihovega človeškega dostojanstva. Hkrati pa nakazuje, da tudi tisti, ki jih tako kleveta, krši zakonodajo v tistem delu, ki pripoveduje obtoževanje, dokler podlage zanj ne ugotovi sodišče.

Posebnost konteksta ljubljanskega procesa torej je, da so bili obsojenci inkriminirani tudi za tisto, česar niso storili, tisti pa, ki so jih obtoževali po krivem, niso bili za to niti postavljeni pred sodišče niti se politično gibanje, ki mu pripadajo, od njih ni distanciralo. To tudi ni presenetljivo, kajti prav to gibanje je pogosto pozivalo k linču, pregonu z domače zemlje in difamiranju, kakor da bi s temi pozivi in s takšnimi akcijami lahko popravilo kakršne koli krivice, v imenu katerih je nastopalo.

Centralna točka obtožbe in obsodbe v procesu je bilo posedovanje tajnega dokumenta, vojaškega ukaza, in pri enem od obtoženih, Borštnerju, protipravna odtujitev tega dokumenta. Pri tem pa obtožbi ni uspelo dokazati, da so obtoženci imeli namen zlorabiti ta dokument, tako da bi ga posredovali javnosti. Dejstvo namreč je, da so fotokopije dokumenta pustili ležati na svojih mizah, niso pa storili ničesar, da bo ga javno objavili. Od tod je mogoče narediti sklep, da se niso zavedali kaznivosti svojega dejanja, ki bi bilo v seznanjenju javnosti z vsebino tega dokumenta oz. ukaza, saj bi bila kaznivost povezana ravno s takšnim namenom.

Sodišče je torej razsodilo ekstremno strogo, ko jih je obsodilo za dejanje, katerega kaznivosti se takrat, ko so ga storili, niso zavedali, saj potencialnega dejanja objave pred javnostjo, zaradi katerega so bili obsojeni, niso imeli namena storiti. Po drugi strani pa je šlo za dokument, ki je sporen glede na ustavno suverenost institucij pravnega reda in civilnega življenja, v katerega se vojaške službe brez ustavnopravne podlage nimajo pravice vmeševati ali vanj posegati. Na tej točki je proces zadel ob temeljno vprašanje razmerja med civilnim in vojaškim v Sloveniji in Jugoslaviji, ki v vsem sodobnem svetu velja za eno od nevralgičnih točk demokratičnega družbe-

nega razvoja.

V sodobnih demokratičnih družbah je namreč nezamisljivo in nedopustno poseganje vojaških oblasti v civilni ustavni red, pa naj se ta še tako spreminja. To velja tudi za večino socialističnih družbenih ureditev, v katerih je komunistična partija glavni nosilec oblasti, ki se ji mora v vseh bistvenih ozirih armada podrejati. Ob tem sicer velja, da so bile komunistične partije že od začetka največkrat organizirane po vojaških načelih, ki so se v veliki meri še ohranila v mehanizmih demokratičnega centralizma, vendar je v socialističnih družbah armada vselaj ostajala striktno podrejena oblasti centralnih komitejev komunističnih partij in s tem civilni oblasti.

Žal pa je drugače v mnogih deželah Tretjega sveta. Kadar se družbene in politične krize v teh deželah skrajno zaostrijo, se v njihovih armadah pojavijo rešitelji, ki najavijo, da bodo odpravili dotedanji korumpirani in nesposobni civilni ustavni red in njegove institucije in da bodo uvedli vojaško organizacijo vse družbe, da se bo ta lahko izvila iz težav in krize. To zadnje pa se v nobeni od teh dežel ni uresničilo, nasprotno, izkazuje se, da v takšnih okoliščinah te dežele padejo v še hujšo krizo, da postane upravljanje celih držav še bolj togo, neživljenjsko in da samo utrjuje krizo in brezizhodnost dežele. Hkrati pa te dežele postanejo po neki neogibni logiki militarizacije celotne družbe eksemplarični primeri teptanja človeških pravic in človeškega dostojanstva ogromne večine svojih prebivalcev, teptanja elementarnih pravic avtonomije posameznih kultur, jezikov in narodov v tistih državah Tretjega sveta, ki so večkulturne, večjezikovne in večnarodne, kar velja za večino med njimi. S tem utrjena beda kulturnega in političnega življenja v militariziranih deželah Tretjega sveta se dopolnjuje z neznansko zdravstveno, prehrambno, stanovanjsko in izobraževalno bedo. Kajti ljudje v brezpravju in revščini odgovorijo na represijo z edinim načinom, ki jim preostane, če s kulturnimi in političnimi sredstvi ne morejo protestirati in se upreti svojim življenjskim razmeram, namreč tako, da ignorirajo upravljavski sistem z zmanjševanjem produktivnosti dela in z omejevanjem zadovoljevanja svojih kulturnih in materialnih potreb. S tem spontano uporabijo tisti način odpora, h kateremu je svoječasno pozival Ghandi. Neuspešnost razreševanja družbenih in političnih kriz z militarizacijami v nerazvitih deželah Tretjega sveta je tako očitna, da postaja jasna samim militarističnim oligarhijam v teh deželah, ki se pogosto prelevijo v civilne, da bi lahko privedle deželo iz krize, čeprav še naprej delujejo po utečenih mehanizmih vojaškega upravljanja, ki ga edinega dobro poznajo, hkrati pa ne prenesejo družbenega nadzora drugače mislečih in avtonomnih posameznikov, narodov in družbenih skupin. Zato se po previdnem dopuščanju civilne oblasti ponovno zatekajo k avtokratskemu in brezprizivnemu vladanju. Agonija mnogih nerazvitih dežel v Tretjem svetu dobiva izrecen pečat z njihovo militarizacijo, ki jim ne more pomagati na bolje, ampak obratno, pomeni potrditev neuspeha in poloma v njihovem kulturnem in družbenem razvoju, tako da postaja neskladje med razvitimi in trdno civilno demokratično upravljanimi deželami in deželami Tretjega sveta vedno bolj dramatično in nepremostljivo. Dežele Tretjega sveta tudi na svojem najbolj svetem področju, vojaški moči, vedno bolj izgubljajo vsakršno težo.

Razvoj v Evropi pa vzbuja upanje, kajti dva v začetku uspešna poskusa globalne militarizacije družbe, v Španiji in Grčiji, sta spodletela in pokazala veliko nestabil-

nost in neperspektivnost takega načina izhoda iz družbene in politične krize. Tudi v nekaterih kronično militariziranih deželah Južne Amerike se je utrdila civilna ustavna oblast takoj, ko ni mogla dobiti ustrezne mednarodne podpore in utišati domačega političnega protesta.

V Jugoslaviji je armada ohranjala svojo politično in družbeno nevtralnost, ki so jo nekateri upravičeno imenovali »splendid isolation«, po vzoru Velike Britanije, ki je ostajala zunaj evropskih sporov. Toda s poglabljanjem družbene in politične krize, ki smo mu priča, je armada ne glede na politično prepričanje in demokratičnega duha, ki prežema tudi njo, bolj in bolj razdvojena glede odločilnega vprašanja, ali naj nastopa kot avtonomen politični akter. Razsodni v njej odločno zavračajo takšno možnost, ker se zavedajo neogibnega poloma takšnega poskusa, človeške, kulturne in politične drame, ki bi jo to povzročilo, in nepovratnosti politične legitimnosti, ki bi šla v izgubo.

Odločilnega pomena je spoštovanje ustave, ki predstavlja Rubikon za vsakršno politično hotenje in delovanje. Vendar ustava ni brez direktne povezanosti s konkretnim in vsakdanjim družbenim in političnim življenjem, dilemami in konflikti. Njena življenjskost in njen demokratični značaj se lahko potrjujeta le z učinkovitim praktičnim zagotavljanjem avtonomije, človeškega dostojanstva in svobode v vsej kulturni in socialni raznolikosti prebivalcev Jugoslavije. To se na procesu v Ljubljani ni zgodilo, kajti javnost je bila v celoti izključena, celo od tistih delov obravnave, ki niso bili izrecno posvečeni spornemu dokumentu, civilni zagovorniki obtoženih niso bili dopuščeni in razprava ni potekala v slovenskem jeziku.

V bistvu so bile vojaške sodne oblasti po nepotrebnem potegnjene v proces, kajti za isti delikt bi bile povsem pristojne civilne sodne oblasti, ki sodijo po istem kazenskem zakoniku kot vojaške, in ki bi se za vsa sporna vprašanja lahko obrnile na vojaške izvedence. To velja tudi za preiskavo, v kateri je prišlo do vrste procedurnih kršitev, ki tudi v sodnem postopku niso bile korigirane in deloma zaradi svoje nepovratnosti tudi niso mogle biti korigirane. Največ, kar bi sodišče v tem pogledu lahko storilo, bi bilo upoštevanje olajševalnih okoliščin, vendar je vojaško sodišče to priložnost zamudilo.

Posebej problematična je bila odsotnost rabe slovenskega jezika pred sodiščem v Ljubljani. Ta odsotnost je bila žaljiva in oteževalna okoliščina za obtožene pred sodiščem, ki je zatrjevalo svojo nepristranskost in svojo strogo spoštovanje zakona, hkrati pa je bila žaljiva za slovenski narod kot suvereni narod v SR Sloveniji in skupaj z drugimi narodi v SFR Jugoslaviji. Pokazalo se je, da teptanje človeškega dostojanstva posameznika ali posameznih ljudi neogibno vodi k teptanju dostojanstva celih narodov. Predstavljajmo si, da bi kakšno vojaško sodišče sodilo v Beogradu obtožencem srbske narodnosti v slovenskem jeziku, vojaško sodišče v Zagrebu obtožencem hrvaške narodnosti v makedonskem jeziku, v Skopju obtožencem makedonske narodnosti v turškem jeziku. V takem primeru bi gotovo bilo razumevanje pomena in spoštovanja rabe jezika drugačno, kot je danes. Celo mnogi intelektualci (recimo Djilas v enem zadnjih intervjujev), ki se imajo za svetovljane, zatrjujejo, da smo Slovenci dobili pravico do javne rabe slovenskega jezika šele z nastankom Jugoslavije in da zato zdaj pretiravamo z njenim uresničevanjem. Kakor da bi ne obstajali že v stari avstrijski vojski slovenski

bataljoni, ki so postali slavni po svojih uporih v Judenburgu in drugje, in kakor da bi že v stari Avstriji ne veljalo pravilo, da je moral vsak uradnik na slovenskem ozemlju obvladati tudi slovenski jezik.

Ljubljanski proces je zadel v temeljno vprašanje položaja slovenskega jezika v Sloveniji in v vprašanje slovenske suverenosti. Spodbudil je razmišljanje in razpravljanje o vprašanju službene rabe jezikov različnih narodov po vsej Jugoslaviji. Pri tem se je razkrilo, da ne gre samo za praktične pomanjkljivosti, oholost in aroganco pri spoštovanju različnih jezikov, temveč da cirkulirajo prav takšna poluradna stališča, ki razlagajo ustavno zagotovljeno pravičnost in enakost v rabi jezikov. Z najbolj avtoritativnih mest je mogoče slišati kratkovidne in bojevito nesramne interpretacije, ki želijo biti podlaga za razumevanje ustavne pravice do enakopravnosti jezikov na tak način, da dejansko utemeljujejo ukinitev vsakršne enakopravnosti jezikov in pisav jugoslovanskih narodov, hkrati pa se delajo, da je to edino prava interpretacija ustave.

Predvsem bojevito nastopajo proti resničnemu spoštovanju enakopravnosti jezikov in pisav na tak način, da strogo ločujejo med ustavno zagotovljeno enakopravnostjo jezikov in pisav in njihovo službeno uporabo: »Nekatera pojmovanja enakopravnosti jezikov narodov in narodnosti in njihovih pisav na teritoriju Jugoslavije težijo k temu, da mora biti jezik in pisava narodnosti v službeni rabi v Socialistični federativni republiki Jugoslaviji. Zato se zdi nujno, da se nakaže različna vsebina teh pojmov in posledice, ki morajo izhajati iz tega v praktični uporabi določenih načel o enakopravnosti jezikov in pisav v službeni rabi v Socialistični federativni republiki Jugoslaviji glede jezikov in pisav narodov in narodnosti.«[1]

Nakazano je nadaljnje ločevanje jezikov in pisav narodov, ki so sicer enakopravni z jeziki in pisavami narodnosti, vendar so jeziki in pisave narodov bolj enakopravni kot jeziki in pisave narodnosti. To je prvo in uvodno razlikovanje, ki mu bodo sledila še mnoga nadaljnja, vsako izmed njih pa bo uvedlo novo zožitev na začetku proklamirane enakopravnosti: »Z odredbo prvega odstavka 177. člena je določeno, da imajo pripadniki narodnosti, v skladu z ustavo in zakonom, pravico do rabe svojega jezika in pisave pri uresničevanju svojih pravic in dolžnosti, kot tudi v postopku pred državnimi organi in organizacijami, ki izvršujejo javna pooblastila... Ta odredba Ustave SFRJ predvsem ugotavlja, da imajo pripadniki narodnosti pravico do rabe svojega jezika v skladu z ustavo in zakonom*«. Dobronameren bralec bo iz tega sklepal, da v zvezi z ustavno proklamirano enakopravnostjo jezika in pisav pri njihovi rabi ne bo nobenih težav, saj tako enakopravnost zagotavljajo tako ustava kot zakoni. Avtoritativni interpretator pa hoče povedati nekaj čisto drugega, namreč to da tu omenjena enakopravnost jezikov in pisav ni zadostni pogoj za njihovo enakopravno rabo, temveč le nujni pogoj, ki je lahko uresničen le, če je tako določeno z posebnimi zakoni in tistimi pravnimi določbami, ki te zakone podrobneje specificirajo, torej različni podzakonski akti, statuti, pravilniki, hišnimi in šolskimi redi itn. »Odločilno je torej naglasiti, poleg rečenega, tudi to, da raba jezikov in pisav narodnosti v postopku pred državnimi organi ne pomeni službene rabe jezi-*

---

[1] Djordje Djurković, Jezici naroda i narodnosti u službenoj upotrebi, Sudska praksa, Jugoslovenski stručno-informativni časopis, Beograd, januarja 1989, str. 7.

kov in pisav narodnosti. Pravica do rabe lastnega jezika v postopku ne pomeni tudi službene rabe, glede na to, da ima ta pojem drugo vsebino: obveznost organa ni samo, da sprejema zahtevke (predloge), izrečene v jeziku in pisavi narodnosti, temveč, kar je prava vsebina pojma službene rabe, da vodi postopek, svoje poslovanje, v določenem jeziku (naroda oz. narodnosti) in pisavi. Iz te pravice državljana-pripadnika narodnosti, da se izraža v svojem jeziku in pisavi, ko je govor o državnemu organu, ne izhaja nič več kot pa to, ne izhaja tudi obveznost, da posluje v jeziku, oziroma pisavi, v kateri je bil zahtevek predložen.«[2]

To torej pomeni, da ustavno določbo o enakopravnosti jezikov in pisav narodov in narodnosti Jugoslavije lahko omeji vsaka republiška ustava in zakon, ker je šele ta tisti, ki jo v resnici pozitivno določi. In nadalje to pomeni, da vsakršno enakopravnost jezikov pred državnimi organi in sploh v službeni rabi lahko omejujejo podzakonski akti, statuti, pravilniki, redi teh organov, zakaj šele ti akti so tisti, s katerimi je taka službena raba pozitivno opredeljena. Ker pa so vsi ti državni organi hkrati predlagatelji in izvrševalci svojih statutov, pravilnikov in redov, to pomeni, da najbolj zakoten in nizkoten pravilnik, statut ali red, in celo le posamezna njegova interpretacija, ki jo izvoli ta organ sprejeti kot svojo, suspendira temeljno pravico o enakopravnosti jezikov in pisav, o kateri govori ustava. Ustava je torej razumljena v tej interpretaciji na tak način, da sicer na sploh zagotavlja enakopravnost jezikov in pisav, kaj pa ta enakopravnost v resnici pomeni, o tem ustava ne more ničesar povedati in je povsem nemočna, kajti o tem lahko odločajo državni organi le na podlagi svojih statutov, ki jih seveda lahko spreminjajo, kakor jih je volja.

Ta paradoks je prišel do polnega izraza tudi ob ljubljanskem procesu. Potem ko se je vzdignil val protestov zaradi brezobzirnega obravnavanja slovenskega jezika pa tudi drugih ustavno problematičnih pravnih ukrepov, so vojaški organi razumevajoče pokazali svoje statute in pravilnike, s katerimi je proces potekal povsem v skladu, tako da niso mogli razumeti, zakaj tak nemir ter vik in krik, ko pa vendar šele takšni statuti in pravilniki opredelijo tisto, kar je v ustavi še čisto nedoločeno.

Seveda pomeni takšno dajanje vsebine ustavnim določbam šele z zakoni in statuti ter pravilniki državnih organov hkrati tudi suspendiranje samih ustavnih določb, kajti državni organ ni zavezan spoštovati te določbe, razen če sam tega ne določi. Komičnost tega postopka je prišla ob ljubljanskem procesu do polnega izraza še tretjič, ko je Predsedstvo Slovenije pozvalo Predsedstvo Jugoslavije, naj ponovo preveri zakonitost in ustavno veljavnost razsodb na procesu. Predsedstvo Jugoslavije namreč razume pravo čisto tako kot Djordje Djurković, zato je povprašalo razsojajoče državne organe, ali je bilo njihovo postopanje v skladu z zakonom in z ustavo. Njihovo ravnanje torej ni bilo podvrženo nobenemu nevtralnemu državnemu organu, temveč so ga tisti, ki so ga izvedli, nato tudi sami ponovo ocenili, seveda za pozitivno in brez napak. In pri tem so vojaški sodni organi celo prijazno opozorili in predložili svoje statute in pravilnike ki so jih seveda sami sprejeli, jih sami izvajajo in sami o njih sodijo in s katerimi je bil ljubljanski proces povsem v skladu.

Tisti, ki so sprejeli odločitev Predsedstva Jugoslavije, da je bila opustitev rabe

---

[2] Djordje Djurković, Ibidem.

slovenskega jezika na ljubljanskem vojaškem procesu povsem v redu, zakonita in ustavna, kot porog Predsedstvu Slovenije in vsem, katerih materin jezik je slovenski, pa tudi vsem, ne glede na njihov materin jezik, ki razumejo pravico do rabe materinega jezika kot del zakonitega in ustavnega ravnanja v kulturnem svetu, niso opazili, da je bivše Predsedstvo Jugoslavije ravnalo kot ujetnik nekega ustaljenega načina interpretiranja ustave in zakonitosti, v katerem ima popolno prednost pred ustavo vsak najbolj mimogrede sestavljen pravilnik državnega organa. S tem Predsedstvo Jugoslavije ni kršilo zakonitosti in ustavnosti, temveč je samo spoštovalo ustaljeno prakso uveljavljenega načina njegove interpretacije, zato je bila v perspektivi precendenčnega prava njegova odločitev povsem zakonita in ustavna. Vendar izhaja iz takšnega ravnanja ravno za to Predsedstvo določena težava. Avtonomija državnih organov, ki naj bi mu bili sicer podrejeni, je zdaj nasproti njemu integrirana v samo razumevanje ustavnosti in zakonitosti, tako kot se samo hoče uveljaviti kot avtonomno nasproti Skupščini Jugoslavije. Na neki način je s takšnim interpretiranjem odpravljena vsakršna avtoritativnost ustavnega sodstva, s tem pa niso v nobenem pogledu zavarovani demokratični politični in družbeni odnosi. Nezavarovanost ustavnosti vzbuja razširjenost občutka arbitrarnosti dela državnih organov, kar je eden bistvenih spodbujevalnih elementov aktualne krize v Jugoslaviji. Povezana je seveda tudi z visoko inflacijo, ki razžira vsakršne stabilne in prozorne odnose v tržnih razmerjih in se je ne bi sramovali najbolj nestabilni politični režimi Južne Amerike. Mikulićevi vladi je s spodbujanjem nerealnih obresti in skoraj neomejenim državnim proračunom uspelo zvišati inflacijo s 40 na 250% ter s tem ustvariti družbene in politične razmere, ki v veliki meri spominjajo na razmere v weimarski republiki leta 1930. Torej gre za spopad demokratičnih političnih in družbenih sil, ki se zavzemajo za utrjevanje in širjenje pluralističnega načina in mehanizmov odločanja, in avtokratskih političnih sil, ki se posmehujejo samim demokratičnim političnim proceduram, parlamentarnemu odločanju, avtonomiji narodov in manjšin in seveda varovanju in uresničevanju človeških pravic in individualnega in narodnega dostojanstva.

Potem ko je Slobodan Milošević kot predsednik srbske partije na shodu v Beogradu napovedal kaznovanje in aretacije organizatorjev albanskega protesta v rudnikih, je padla še zadnja koprena z gibanja, ki ga prezentira skupaj z glavnim organizatorjem demonstracij in mitingov Srbov in Črnogorcev, Šolevićem. Odslej ni več nobena skrivnost, da ne more biti avtonomije sodstva in policije tam, kjer procese napoveduje kar šef partije, oz. da je bila vsaka taka avtonomija in pravna država že odpravljena. To pomeni, da sodni organi in policija ne interpretirajo avtonomno zakonov, da ne postopajo po svojem avtonomnem preudarku, temveč so le še fasada neke političke bitke, v kateri so politični procesi predzadnja poteza v odstranjevanju vsakršnih drugače mislečih političnih in družbenih akterjev. Plaz procesov, do katerega je prišlo na Kosovu v okoliščinah izrednega stanja, za katerega prav tako ni bilo ne zakonite ne ustavne podlage, je plaz montiranih političnih procesov, kajti z Miloševićevega in Šolevićevega stališča je vsakršno albansko avtonomno politično dejanje že sovražno in tako predmet sodnega preganjanja najhujše vrste. V tej perspektivi so razumljivejše okoliščine, v katerih je prišlo do ljubljanskega procesa proti četverici. Ta proces je bil uvod v neko globalno politično gibanje, bil je znamenje in napoved rušenja preostankov avtonomije sodišč,

policije, vojske in politike. V njem se je že pokazala neka fundamentalistična poteza politične in sodne nepopusljivosti, izključevanja javnosti in vpletanja vojske kot zadnje in najbolj rigorozne instance v političnem pluralizmu ob njegovi ukinitvi. Za ta fundamentalizem, ki ni v prvi vrsti inspiriran religiozno, temveč nacionalno in politično avtokratsko, ki pa se mora konec koncev zliti tudi z edino pravo vero, kulturo, jezikom, običaji itn., je značilna doslednost, ki pač velja za vsak fundamentalizem, prav mu pridejo namreč vsakršna sredstva in drugače misleče poskuša ohromiti z najbolj presenetljivimi in nepričakovanimi potezami, ki lahko omogočijo njihov politični poraz, in ki ne more biti nikoli dovolj radikalen in dokončen. V tej perspektivi tudi najbolj nemoralni scenariji dobivajo zaradi vzvišenosti in dokončnosti političnega smotra etično in politično, nato pa še pravno, kulturno in religiozno opravičilo. Da spraviš nasprotnika na oni svet v božjem imenu, to je sporočilo iranskega fundamentalizma pisatelju Rushdiju, lahko streljaš, sodno in policijsko še tako nekorektno preganjaš, lahko uporabljaš izgovore in zagovore, lahko se posmehuješ okornosti demokratičnih političnih in sodnih postopkov, da ti le za hrbtom stoji prava, ena sama in najvišja avtoriteta, božanski ali edini pravi nacionalni, državni, vojaški, moralni interes. Fundamentalizem je striktna enostranskost, vsaka njena lastna popustljivost je edina možna moralna nedoslednost in moralna senca.

Prvi udarec mora biti eksemplaričen, brez vsakršnega popuščanja in z maksimalnim učinkom v javnosti. Šolević ne govori slučajno o nekih zakonitostih, ki tu vladajo. Najprej je treba prizadeti centralno izpostavljeno figuro, ki uteleša avtonomijo. V tem smislu je ves ljubljanski proces veljal Janezu Janši, čeprav je očitno, da dejanja, zaradi katerih je bil obsojen, sploh niso kazniva dejanja. Bil je najbolj izstopajoč publicist, tista figura na šahovnici, katere padec povzroči strateško slabost. Najbolj dokončen način političnega nestrinjanja in razhajanja je moralno difamiranje kot uvod v kriminaliziranje. Rezultat takega postopanja pa je penaliziranje, da je postavljen strašilni zgled. S tem je odpravljena avtonomija prava nasproti politiki in avtonomija politike nasproti pravu. Hkrati pa mora morala na vratolomno pot metamorfoz od nečesa intimnega in prvinskega prek različnih družbenih funkcij do službe v najvišjem interesu, ko je moralno samo še tisto, kar je storjeno v interesu prave politike. Inscenirati politični proces pomeni inscenirati prevratne politične razmere, v katerih bo izbrisan ves zgodovinski balast, ki daje avtonomijo in konkretno vsebino osebnosti, narodom, institucijam, jezikom in kulturam.

Šolević je opravil pot tega gibanja, ki je imelo težave, da razume samo sebe. Uspelo mu je spregledati paradokse, ki se nenadoma razpletejo le v perspektivi zlitja individualnega in kolektivnega očiščenja, kakršno je on doživel. Usoda je hotela, da je leta 1975 v prištinskem trgovskem podjetju prišel v konflikt z direktorjem in skupino ob njem. Verjel je, da bo deležen pravne zaščite in da bodo veljali argumenti proti argumentom. Toda zgodilo se je nekaj, česar ni predvideval, namreč, da je imel direktor »politično podporo« pri predsedniku občine, ki je poskrbel, da je ta dobil tudi sodno in policijsko podporo in tako se je Šolević znašel lepega dne na cesti brez službe in brez vsake socialne varnosti. Spoznal je, kakšna je moč stvarne lokalne politične hierarhije, zraslost ekonomije, prava, policije in sploh vsakršne oblike lokalne oblasti, njeno neusmiljeno surovost in dosledno nepopustljivost, in

sklenil je, da ji bo vrnil milo za drago. To je tisti občutek zavrženosti, ki ga je mladi Hitler čutil nasproti Židom kot bogatim reprezentantom stare oblasti in njene degeneriranosti, ali mladi Stalin kot semeniški seminarist nasproti vzvišeno neusmiljenim cerkvenim predstojnikom, ki so ga vrgli iz semenišča, ki je bilo njegova edina možnost, da bi prišel do izobrazbe in kakega mesta v družbi.

Iz pozicije te zavrženosti se izoblikuje nova morala in nova nepopustljivost. Na ulici in brezposeln je Šolević spoznal, da nima prav tisti, na katerega strani je pravica, ampak tisti, na katerega strani je moč, in ta ni lebdeče zasidrana nasploh nekje v instituciji, v partijskem komiteju, ampak v konkretnem človeku ali dveh. S tem je spoznal, da ima moč zaradi svoje utelešenosti v tako maloštevilnih ljudeh neznansko slabost, ki jo je mogoče razkriti, se pravi razgaliti in premagati, če razkriješ kakršno koli osebno človeško lastnost tistega človeka, ki je resnični nosilec te oblasti. In hkrati je spoznal, s kakšnimi ljudmi je mogoče dobiti takšno bitko za prevrat, s takšnimi, ki so osebno močni in moralno nedotakljivi. To ne pomeni, da ne smejo kršiti zakonov in morale. Nikakor. To le pomeni, da v določenih strategijah javnega političnega spopada niso dotakljivi in občutljivi za legalne in moralne očitke, ki so običajni v političnem spopadu. To je situacija, ki jo je francoski filozof Jacques Derrida označil z znanim izrekom: »Argumenti veljajo le znotraj institucije.« Med institucijami pa velja moč. V tem smislu je bil tudi ljubljanski proces sodni spor med institucijami, spor med institucijo in eksponiranimi posamezniki, med njo in časopisom Mladina, ki ji je tudi veljalo, da naj postane strašilni zgled.

Šoleviču so zelo zamerili tisto, kar je javno povedal. Vendar največja zamera ni izvirala od tistega, kar je povedal, kajti da gre za kolosalne montaže in scenarije, je bilo nemogoče spregledati, temveč od tega da je te montaže in scenarije izrecno priznal. Seveda je to storil v trenutku, ko je bil že povsem prepričan, da gibanja, ki ga je neskrupulozno organiziral, ne more več nihče in nič zadržati, ustaviti ali preusmeriti. Kdo bi si ne mislil, da so bili napadi na Žide v weimarski Nemčiji, še zlasti pa po letu 1933, usmerjeni in organizirani. Vendar bi z veliko težavo dobili izrecno priznanje velikih nacistov, kako so dajali podrobne napotke. Tudi pri Stalinu bi težko našli izrecne in konkretne napotke za osebne likvidacije, za insceniranje razprav na sestankih centralnega komiteja ali za insceniranje sodnih procesov proti Kamenjevu, Buharinu itn.

Šolevićeva izjava, da je lahko v njegovem gibanju soudeležen vsakdo, tudi kriminalec, je bila dokaz njegove iskrenosti. Kajti to gibanje očiščuje, dela moralno čistega vsakogar, ki se mu preda, saj je namenjeno pravemu in najvišjemu smotru. Čisto tehnična zadeva je, da voditelji tega gibanja ne smejo imeti na sebi nobenih moralnih senc, namreč senc preteklosti. Kajti kdo bo gibanju očital, da je nesprejemljivo zaradi nemoralnosti ali kriminala tega ali onega izmed stotisočev udeležencev, ki zgolj skandira z drugimi. Čisto nekaj drugega pa je, če je mogoče očrniti koga od glavnih govornikov. S tem seveda, da je tisto, kar je rečeno pred histerizirano množico, lahko beseda same histerije, da so to zahteve in zagotovila za aretacije, za pregon celih narodov, če se ne uklonijo avtoriteti tega gibanja in njegovih reprezentantov, celo za grožnje s smrtjo. To so le kolegialni verbalni spodrsljaji, ki se med tistimi, ki imajo hkrati na povodcih sodstvo, policijo in medije obravnavajo kot gentlemen's agreement, medtem ko sveta jeza zadene njihove nasprotnike, ne

zaradi tistega, kar so »objektivno« storili, ampak za tisto, kar so imeli v mislih, ko so to počeli, čeprav pred sodiščem trdijo, da so imeli v mislih nekaj čisto drugega. Obsojenci z ljubljanskega procesa so bili krivi, ker je sodišče domnevalo, da so imeli namen izkoristiti inkriminirani dokument in ga posredovati javnosti ali se pred javnostjo okoriščati z njim, čeprav tega niso storili in so med procesom vztrajno trdili, da tega tudi niso imeli namen storiti. Prav tako je Vllasi obtožen, ker je obiskal stavkajoče rudarje, ker da je imel ob tem ne vem kakšne namene, in mu nič ne pomaga, da zatrjuje, da jih v resnici ni imel. Velja torej rek, ki ga je nedavno izrekel Galbreit: Bolje se je motiti skupaj z večino (oz. pravim gibanjem, op. pisca), kakor pa sam imeti prav.

Gibanje uporablja v napadu isto strategijo kot v obrambi. Predvsem pazi na nedotakljivost svojih ključnih figur in poskuša čimbolj zadeti ključne figure vseh, ki se mu nočejo ukloniti in se z njim strinjati. Zato bi se zdelo, da smo tu na polju čistih formalnih relacij, kjer je vsakdo poljubno zamenljiv, če je le prilagodljiv zahtevam in neizprosnosti gibanja. Celo Šolević sam omahuje v smer takšne hipoteze, ko pravi, da se človek prvi trenutek slabo počuti, ko obleče vojaško uniformo, da pa se sprosti, ko opazi, da pravzaprav ni nihče na boljšem, kakor daleč mu seže oko. S tem izrecno primerja gibanje in armado. Vendar je taka primerjava neustrezna in nezadostna. Kajti v gibanju je gibalni motor družina in družinske vezi so najbolj trden garant, da organizacijska improvizacija preide v koherentno politično demonstracijo, ki je sposobna zrušiti vso nasprotno politično hierarhijo.

Družinske vezi vodij gibanja so njegovo najbolj trdno vezivo. Toda v družino je človek najprej rojen, ne izbira si je sam. S tem gibanje organizacijsko ohranja in utrjuje neki arhaizem, ki ga na drug način povzdiguje v svojih geslih, metaforah sovraštva in delitvah na naše in one druge. Tudi morala, ki jo prakticira, je arhaična, ena pravila veljajo za naše in nas same, druga za drugače misleče. V tem smislu je Šolevićev fundamentalizem podoben gibanju rdečih khmerov: pod surovo silo so gnali vse ljudstvo k egalitarizmu, niso pa opazili palice, ki so mu jo vihteli nad glavo. Model egalitarne države, v kateri so zabrisane vse socialne razlike kot nevzdružne in nespremenljive, hkrati pa so visoko dvignjeni družinski odnosi kot edini kulturno koherentni elementi, je hkrati model odpravljanja vsakršne pravne države, avtonomije zakonodajne, sodne in izvršne oblasti, kjer lahko stečejo politični procesi brez vsakršnih zastojev.

Šolevićeva insceniranja političnih dogodkov so gotovo eden najbolj nazornih elementov konteksta ljubljanskega procesa, ker razkrivajo taktiko in strategijo političnega insceniranja družbenih, političnih in sodnih procesov. Vendar je v tem fundamentalizmu neka samouničevalnost, ki se kaže v nezadovoljstvu gibanja z vsem doseženim. Ravno v tistih delih države, kjer se je demonstrativno uveljavilo, kjer je z največjim hrupom zrušilo svetilnike stare politične oblasti, se mu zdijo lastni rezultati ničevi zaradi fine mreže stare hierarhije ne le na lokalni ravni, ki se je zlahka prilagodila velikemu preobratu h globalnemu egalitarizmu teh področij. Zato se mora gibanje spopasti z »notranjim nasprotnikom« na že zasedenih področjih, čisto v stalinističnem smislu, da je najhujši nasprotnik prav notranji. To v stilističnem pogledu pomeni privzemanje militarističnih izrazov, ki dramatizirajo ogroženost lastnega tabora, da je mogoče nato čimbolj neusmiljeno intervenirati. Že z izbiro

besednjaka se s tem ustvarja permanentno izjemno stanje, ki zahteva posebno budnost, nezaupljivost in neusmiljenost, drugače misleči je lahko le še sovražnik, politično odločanje le spopad in eliminiranje, pogovor le še ukazovanje in sprejemanje ukazov.

V Sloveniji, ki jo gibanje napada verbalno, in s tem pripravlja uvod v realni scenarij, je za pojasnitev ljubljanskega procesa najpomembnejša odločnost demokratičnih institucij, zlasti republiške skupščine, da razjasni vse podrobnosti tega procesa in s tem potrdi svojo suverenost. Napovedi reprezentantov gibanja, ki mu pripada Šolević, merijo na odpravo vseh pomembnih elementov ustave iz leta 1974, na unitaristično državno ureditev, v kateri bi bilo dovoljeno vsakršno izražanje volje, le tiste ne, ki bi takšno ureditev označilo z njenim pravim imenom. V tem smislu je ljubljanski proces in njegovo osvetljevanje detektor demokratičnih družbenih in političnih procesov in njihove prihodnosti.

Leo Šešerko
Ljubljana, April, 1989

Predgovor

k računalniški analizi »napadov na JLA«

Drugačnost, alternativnost - kot smo ga popularno imenovali - mladinskega novinarstva je bila prepoznavna po razbijanju tabujev. Šlo je za celo vrsto prepovedanih tem, ki so druga za drugo ugledale novinarsko luč sveta v mladinskih glasilih (Radio Študent, Mladina, Tribuna, Tribuna, Katedra ...). Razkrivanju napak ekonomske politike, uzurpacije in monopolnosti politične oblasti, kadrovske samovolje, kršenja človekovih pravic, puhlosti ideoloških partijskih obrazcev, represivnosti političnega režima se je v začetku osemdesetih let pridružila kritika jugoslovanskega obrambnega sistema in vloge JLA v njem.

Obrambo svobode tovrstnega novinarskega početja s strani mladinske organizacije moremo razvrstiti vsaj v tri faze. Te tri faze na specifičen način ponazarjajo tudi razvoj ZSMS.

I. Na začetku je vsaki kritični temi o obrambnem sistemu grozil sodni pregon z zaplembo (še več: leta 1983 je bila celo prepovedana konferenca RK ZSMS s temo: Podružbljanje SLO in DS). Logično je torej bilo, da se je obramba takšnih tekstov skoncentrirala okoli svobode mišljenja in novinarskega pisanja. Večinoma so ti teksti temeljili na realnih dogodkih, zato je bilo toliko bolj logično izhodišče, ki je zahtevalo enakopravno obravnavanje vseh družbenih tem, ki so bile predmet novinarske obdelave. Tipičen primer prepovedi kritičnega pisanja o realnem dogodku so bile težave z Mladino (maj 84), ko je ta pisala o takratni vojaški paradi v Beogradu.

II. Sčasoma sta si mladinski tisk in radio ter mladinska organizacija okrepila položaj do te mere, da je ZSMS skupaj z npr. Mladino smela lansirati določene predloge za spremembo obrambnega sistema.

Afere ter pomanjkljivosti JLA in drugega sistema splošne ljudske obrambe postanejo izhodišča za politizacijo problema. Nič več se mladinska politika in novinarstvo ne zadovoljujeta s tem, da sta jo odnesla brez večjih žrtev (zaplemb, kadrovskih sprememb), temveč na objavljeni kritiki gradita politični program in si nastavljata cilje.

Za fenomen politične obdelave sklepa krškega kongresa ZSMS (1986) o civilnem služenju vojaškega roka, je značilno marsikaj: ekspresna naglica, s katero je prešel vse politične nivoje v Jugoslaviji - vključno s predsedstvom SFRJ; da je bilo kljub formalni neuspešnosti pobude kmalu odpravljeno večkratno kaznovanje odklanjanja orožja; leta 1988 je predsedstvo SFRJ postalo nosilec dezinficirane oblike enake pobude... Za nas pa je pomembno, da mladinska politika dosledno zagovarja to pobudo - ne glede na šikaniranje in grožnje. Smo torej že v fazi, ko se ZSMS začenja obnašati politično - ko zna vnovčiti svoj legalen sistemski status, ko oblikuje in zastopa lasten političen program, neodvisen od konkurenčnih političnih silnic.

III. Tako smo prešli v fazo, v kateri nastane lep kos tekstov, ki so objavljeni v pričujoči brošuri. Raziskava o napadih na JLA in drugi teksti so nastali po naročilu mladinske organizacije.

Vprašanje, ki se sedaj upravičeno postavlja, je, ali iz pravkar omenjenega dejstva razberemo razvoj ZSMS ali pa lahko tudi ta zbornik vržemo v koš skupaj z dejavnostjo v »fazi argumentacije«.

Korak naprej je znaten: mladinska organizacija na ta način postaja ideološko konkurenčna organizacija ZK. Mladinska organizacija namreč dokazuje, da za njeno ideološko matrico obstoji znanstveno delovanje, ki more upravičiti njena politična stališča in ravnanja.

Znanstvenost ideologije je bil dolga leta poglaviten argument komunistične partije, danes pač tudi ta zbornik dokazuje, da je na tem področju že davno doseženo simbolno ravnotežje. Trenutna težava je v tem, da to ne zadovoljuje nikogaršnje ambicije več. Težko pričakujemo IV. fazo - spremembo skupščinskega sistema, spremembo sestave skupščine, skupščinski nadzor nad vojsko, da bo mogoče enakopravnost političnih govoric tudi vnovčiti.

Mojmir Ocvirk

Leo Šešerko

Vojaška protikultura kot družbeni tabor

Fenomenologija vojaške socializacije

Raziskovanje razmerja med vojaškim in civilnim se ne more izteči v enostranskem pripisovanju kulturnosti civilnemu in temu ustrezajočemu odpisovanju te kulturnosti vojaškemu, ker takšna argumentacijska strategija postavlja vojaško zgolj v eno samo perspektivo: perspektivo njegovega smotra, vojne kot nekega iracionalnega, nelogičnega dogajanja. Vojaško, vse, kar je povezano s pripravami na vojno, lahko še kako dobro shaja brez vojne. Pogosto so poudarjali, da so takšne priprave namenjene samo ohranjanju miru. Ker se je z razvojem jedrskega orožja razmerje med vojaškim, to je celotnim kompleksom priprav na morebitno vojno, in samo vojno v osnovi spremenilo, stopa v ospredje tematika *razmerja med vojaškim in civilnim v obdobju miru. Vojaško mora vse bolj shajati brez vojne,* ker je tehnologija naredila vojno za preveč tvegano, zlasti seveda jedrsko. *Vojaško postaja s tem* predvsem element miru, ne pa element vojne, postaja *element kulture,* ne pa zgolj element rušenja le-te. Vprašanje je torej, kakšno kulturo predstavlja vojaško, kakšni so njegovi kulturološki mehanizmi in učinki?

To vprašanje je mogoče oblikovati tudi drugače: kako se vojaško integrira v družbo in njen razvoj? Pa tudi kako vojaško sprejema družbeni razvoj glede na svoje perspektive in težnje? Po vsem svetu je v zadnjih letih prihajalo do značilnega fenomena, da so se že od nekdaj obstajajoče razlike, napetosti in zavračanja med vojsko in drugimi deli sodobnih družb povečale in zaostrile. Medtem ko so v preteklosti največ obstajale kot latentno nasprotje, prihaja v zadnjih letih do izrazitih demonstracij protislovnosti in nezdružljivosti. In te napetosti niso posebnost kake dežele niti skupine dežel, temveč se pojavljajo v različnih podobah in perspektivah v vseh glavnih družbenih segmentih sodobnega sveta, v razvitih industrijskih deželah na Zahodu, v deželah Vzhodne Evrope in deželah Tretjega sveta. Vprašanje, ki ga je Wolfgang R. Vogt postavil deželi, za katero je to vprašanje precej manj akutno kot marsikje drugje, t.j. Zvezni republiki Nemčiji, kjer poraz nacističnega militarizma meče zgodovinsko senco na vsak poskus ponovnega oživljanja le-tega, to vprašanje se zastavlja vsemu sodobnemu svetu: ali se vojaško tendenčno razvija

k »protikulturi« v sodobnih družbah?[1]

Napetost med civilnim in vojaškim se v razvitih industrijskih državah Zahodne Evrope, Združenih držav Amerike in Japonske kaže kot zavestno distanciranje in ločevanje vojaškega od družbenega razvoja, zlasti z zavestnim kultiviranjem in ponovnim ideologiziranjem vojaško specifičnih, militarističnih vrednot in norm, hkrati pa z zavestnim generalnim distanciranjem od prakse političnega pluralizma, ne glede na posebnosti, v katerih se ta v teh deželah uveljavlja. To nasprotje se vse bolj zaostruje v dvojnem smislu: vedno večje skupine javnosti silijo vojaštvo na rob družbe, predstavniki in privrženci mirovnih gibanj v teh deželah ga prikazujejo kot družbeni tujek in zgodovinski anahronizem, ki spada v že zdavnaj preživelo obdobje družbenega razvoja. S svojim delovanjem, ki zajema vse večje družbene skupine prebivalstva, uveljavljajo prepričanje, da so vojaška sila, atomska oborožitev, vojaštvo in vojaški poklic v svoji današnji obliki ter funkciji glede na doseženo stopnjo družbenega razvoja družbe disfunkcionalni in anahronistični. Vojaštvo oz. njegovi politični in hierarhični predstavniki ter razlagalci pa se prav tako odzivajo na te težnje po družbenem izoliranju z zavestnim in izrecnim distanciranjem ter zavračanjem takšnih družbenih procesov in družbenih grupacij. S tem nastaja v razvitih zahodnoevropskih družbah izrecna napetost med vojaškim in napredujočimi deli družbe, ki se kaže v vrsti procesov v vojaških silah, ki niso le posamezni spodrsljaji in slučajnosti, temveč po mišljenju Vogta pomenijo v svoji očitni naravnanosti in *protikulturni substanci* zavestno in konsekventno prizadevanje napredujočega re-ideologiziranja in enostranskega politiziranja vojaštva. Nastavki tega samoizoliranja vojaštev od uveljavljajočega se kulturnega in političnega pluralizma v zahodnih državah, ki ga ne prakticirajo le posamezni oficirski krogi in generaliteta, temveč ga podpirajo tudi vplivne politične, tradicionalno in konservativno usmerjene sile, vodijo v nevarnost postopnega getoiziranja vojaških sil in dolgoročno k mentaliteti vojaštva kot posebnega družbenega tabora. Ta družbena napetost vodi oborožene sile razvitih industrijskih držav v situacijo, da se znajdejo na družbenem in političnem stranskem tiru in se zato oblikujejo kot posebna družbena protikultura - deloma, ker so bile izrinjene, deloma, ker so to same želele in podpirale.

Te težnje v zahodnih industrijskih deželah po aktualnosti še niso dosegle akutno ogrožajočega stadija, vendar so prvi znaki za to, da v teh deželah zarisuje nastanek militaristične protikulture, ki je vzrok za skrb in zasluži pozornost. Vogt ne želi po nepotrebnem dramatizirati, opozarja pa, kot nas uči zgodovina, še posebej nemška, da lahko vojaške sile, ki so porinjene ob stran ali na rob družbe, postanejo moteči element za njen nadaljnji demokratični razvoj. Tudi v okoliščinah industrijsko razvitih dežel Zahodne Evrope, Združenih držav Amerike in Japonske bi bilo problematično in lahkomiselno, če bi te prepoznavne in dokazljive družbeno in politično izolacijske ter protikulturne težnje in nastavke v vojskah spregledali ali jih podcenjevali. Kajti v *»totalnih«* in relativno zaprtih *institucijah*, katerih tip uteleša vojaštvo, se lahko v posebnih družbenih okoliščinah in kriznih situacijah zelo hitro

[1] Wolfgang R. Vogt, Militär als Gegenkultur?, Streitkräfte im Wandel der Gesellschaft (I), Leske und Budrich, Opladen 1986, str. 7.

razvije neka neintendirana notranja dinamika, ki jo je zelo težko zaustaviti in spraviti pod kontrolo.

Kritična javnost, ki *zaobsega tudi dele samega vojaštva* ter razume pomen *preprečitve političnega in kulturnega getoiziranja vojaškega,* zagotavlja v razvitih industrijskih deželah *primat politike nad vojaškim,* čeprav je celo sama legitimnost tega primata (sicer redko) postavljena pod vprašaj.

Tudi politiki perestrojke v vzhodnoevropskih socialističnih deželah se zdi analiza razmerja med civilnim in vojaškim vse prej kot samoumevna. Smisel perestrojke v teh deželah je namreč prav vpeljava in uveljavitev političnega pluralizma poleg že obstoječega kulturnega, socialnega in nacionalnega. Za obdobje pred perestrojko je bila analiza razmerja med civilnim in vojaškim v teh deželah toliko enostavnejša, ker je veljalo vojaško kot institucionalna paradigma civilnemu. Splošna značilnost socialističnih družb je bila, da so iz začetnih obdobij »vojnega komunizma« - ki pa ni nobena posebnost socializma ali komunizma »na sebi«, temveč je splošna značilnost vojnih in vojnam podobnih situacij - prešle na družbene stopnje socializma, ki so ga označevale specifike vojaške strategije ali koncepcija vojnega tabora, ki se pripravlja na pohod, ali takšnega, ki utegne biti vsak trenutek sam izpostavljen tujemu vojaškemu posegu. Tragičnost te situacije še podkrepljuje okoliščina, da se je ta domneva na začetku druge svetovne vojne potrdila.

V teh deželah zato ni prišlo do značilne napetosti med družbenim tradicionalizmom v oboroženih silah in ostalo družbo zaradi izolacije, kar je veljalo na Zahodu, temveč obratno zaradi *integracije socialističnih družb v lastne vojaške razvojne koncepcije.* Odsotnost političnega pluralizma, ki je tako značilna za vse vojaško, je sicer omogočala vojaško pristojnost vzhodnih socialističnih družb, ne pa tudi njihove tehnološke, družbene in politične pristojnosti. Vojaštvo je stalo v teh deželah v središču družbenega dogajanja in pregnalo na družbeni rob vse družbene skupine in težnje, ki so uveljavljale poskuse mirovnih prizadevanj, politično medijska funkcija mirovnega gibanja pa je povsem prešla v roke samega vojaško-političnega vrha, zato jo je nasprotna stran dolga leta ocenjevala kot »public-relations-trick« (zvijača z javnostjo).

Vojaška paradigmatičnost družbenega organiziranja je v socialističnih vzhodnoevropskih deželah postopno postajala očitna ovira družbenega razvoja za družbeno gonilne sile v teh deželah. Prepričanje, ki se je pričelo uveljavljati s perestrojko, zadeva samo jedro razmerja med civilnim in vojaškim kot kulturnima modeloma družbenega razvoja. Tu torej ni šlo samo za to, kar so zlasti poudarjala mirovna gibanja na Zahodu v odnosu do vojaškega v lastnih družbah, da je vojaško glede na civilno strukturno in zgodovinsko disfunkcionalno in anahronistično *per se,* temveč da je anahronistično in disfunkcionalno za celotno družbeno življenje in vse njegove institucije. Če so se vojaški razlagalci in predstavniki na Zahodu odzvali tako, da so se distancirali in izolirali od mirovnih teženj in pobud ter ob njih oblikovali svojo družbeno strategijo v odnosu do lastne družbe, so se v vzhodnoevropskih socialističnih deželah morali soočati s samim globalnim političnim razvojem lastne družbe kot mejo svojega razvoja in uveljavitve. Recimo z okoliščino, da tehnološke inovacije, ki so jih sprožale vojaške raziskave in vojaška industrija, niso našle poti

v siceršnjo industrijsko proizvodnjo, ker jim tega ni omogočila ne pristojnost te industrije niti *potencialna hipoteka vojaške skrivnosti,* ki jo razkriva množični industrijski izdelek.

S tem je tudi v vzhodnoevropskih socialističnih deželah nastajala latentna napetost med vojaško naprednimi družbenimi krogi, raziskavami in vojaško industrijo in drugimi družbenimi segmenti, ki so sicer prevzemali vojaški model delovanja, hkrati pa so prevzeli tudi vso njegovo nefunkcionalnost in anahronističnost, ki se je tako uveljavljala ločeno od njega in poleg njega kot odsotnost družbenega in političnega pluralizma.

Tu se ni izoliralo in enostransko politiziralo vojaštvo v svoji samopercepciji, saj je moralo glede na svoje funkcije vsaj v vojaškem pogledu ohranjati kozmopolitskost, temveč vsa družba, katere paradigmatični model je bilo.

Pri tem je bil značaj vojaštva v Sovjetski zvezi bistveno drugačen kot v drugih socialističnih deželah, saj je bilo model institucionalne organizacije lastne družbe, »vojskujočega se socializma«, kot tudi model vojaške organizacije, po katerem so se ravnale tako armade kot tudi družbe iz drugih vzhodnoevropskih socialističnih dežel. Omejitve političnega pluralizma so samoumevno izhajale iz koncepta skladnosti, enovitosti institucionalizacije sovjetske armade, komunistične partije in družbe. Medtem ko je bila v zahodnoevropskih industrijsko razvitih deželah problematična izolacija vojaškega od civilnega in njegova ločenost od siceršnjega družbenega ter političnega razvoja kot latentna grožnja za politični pluralizem, do takšne ločitve v Sovjetski zvezi ni moglo priti, zato je vojaško zgolj kot kakšna armadna skupina stopalo v razmerje s komunistično stranko kot drugo takšno skupino in s civilnim prebivalstvom, gospodarskimi, socialnimi, kulturnimi in drugimi institucijami kot tretjo. Ker je bila vsaka od njih institucionalno organizirana po modelu vojaške organizacije, vojaštvo samo ni moglo doseči svoje avtonomije in »čiste kulture«. Prav tako kot drugi družbeni in politični segmenti je bilo predmet stalinističnih čistk in je celo en njegov del sodeloval pri aretaciji Berije, ki je pooseblja vojaško institucionalizacijo celotnega družbenega razvoja.

Institucionalna omninavzočnost vojaškega je zato hkrati preprečevala njegovo izločitev v političnem, nasprotno pa v kulturnem, socialnem in nacionalnem smislu. Svojo istovetnost je vojaško v vzhodnoevropskih socialističnih deželah oblikovalo in ohranjalo onkraj svoje institucionalnosti, katere posebnost je izgubilo prav zaradi njegove družbeno organizacijske paradigmatičnosti, s tem pa tudi onkraj svoje legalne organizacije, v kulturnih, socialnih in nacionalnih modelih delovanja, ki pa niso mogli niti niso smeli dobiti statusa legalnosti. S tem se nakazujejo strukturni nastavki nekega samoizoliranja vojaštva v socialističnih deželah, ki ni samoizoliranje v institucionalnem smislu, temveč izrecno v kulturnem, socialnem in nacionalnem smislu in pomeni notranje getoiziranje kulturnih, socialnih in nacionalnih elementov enega od drugih.

Ne postavlja se vprašanje, ali se bo vojaštvo znašlo na stranskem tiru političnega in družbenega razvoja in ali se bo oblikovalo kot posebna politična protikultura, temveč ali bo lahko legaliziralo svoje kulturološke funkcije, ne da bi getoiziralo posamezne socialne in nacionalne segmente družbe. Legalizirati te vzorce pa

pomeni dati jim kot pluralističnim kulturnim vzorcem priznani status, legalnost in legitimnost. Če se politični in hierarhični predstavniki in razlagalci vojaštva v vzhodnoevropskih državah odzovejo na družbeni in kulturni pluralizem tako, da izolirajo njegove posamezne segmente, da zavračajo posamezne socialne in kulturne segmente ter preferirajo drugim, prihaja do enostranskega inkulturiranja vojaštva in do njegovega postopnega celotnega getoiziranja. Zastopanost posameznih socialnih, kulturnih in nacionalnih skupin v vojaštvih posameznih držav, njihova različna vertikalna mobilnost oz. možnost, da sistem institucionalnega napredovanja selektivno izloča posamezne kulturne, socialne in nacionalne skupine, vodi v družbene napetosti, v katerih se v teh državah vojaštvo tendenčno oblikuje kot posebna družbena protikultura.

Poleg izrecnega zavračanja takšne segregacijske prakse, ki se s temi protikulturnimi težnjami v vojaštvih vzhodnoevropskih socialističnih dežel spopada s ponovnim kultiviranjem kulturnega in političnega pluralizma in je dobilo značilen izraz v političnem gibanju perestrojke, katerega uspeh ali neuspeh bo odločilnega pomena tudi za kulturološko perspektivo vojaštev v teh deželah, pa je tudi neko tradicionalno, »nepolitično« nasprotovanje segregaciji, ki je značilno za vse vzhodnoevropske socialistične družbe. Velike socialne skupine, ki jih segregacija prizadene, zmanjšajo produktivnost dela in tako nemo, nepolitično, odgovorijo na svojo prizadetost. Vojaško organizirane institucije, naj so same vojaške organizacije ali ne, odgovorijo na to z izrednimi sankcijami, povečano hierarhično kontrolo, sistemi nagrad in kazni, vendar morajo navsezadnje priznati, da je produktivnost dela tudi neki kulturni moment. S tem pa nenadoma odkrijejo moralno opravičilo za svoje kulturno-segregacijsko ravnanje. S tem je ustvarjen sklenjen krog vojaškega, kulturnega in političnega getoiziranja, ki zagotavlja v teh deželah premoč vojaškega nad političnim, pravo nasprotje od deklariranega, neki začaran krog, ki zavira družbeni in industrijski razvoj teh dežel in iz katerega je zelo težko najti pot v izrecen kulturni in politični pluralizem.

Najdlje je izvedena razlika in nasprotje med vojaškim in civilnim v deželah Tretjega sveta. Tu dobiva to razmerje, katerega dramatičnost je v latentni obliki opazna povsod v industrijsko razvitem svetu, na Vzhodu in Zahodu, svoje tragične podobe. Celo sama hipoteza, ali se vojaško tendenčno razvija v protikulturo sodobnih družb, postaja vprašljiva. Gotovo ni civilno, »družba«, nekaj povsem drugega in neodvisnega od »vojaškega«. Kakor civilna družba so tudi vojaški sistemi s svojimi potenciali, nastavki in težnjami kompleksni, a ne homogeni. Vsebujejo vselej tudi protislovne družbene sile in napore, nasprotujoči si razvoj, in s tem konflikte, ki pričajo o pluralnosti v obojih. Zoperstavljanje civilnega in vojaškega, če ni izpeljano v družbeni kompleksnosti v sodobnem svetu, v tej svoji splošni formi samo uteleša neko svojevrstno pojmovanje tega razmerja, namreč prav getoizirano in izolirano gledanje vojaškega na civilno in družbeno kot na nekaj, kar je zunaj in onstran njega ali pa tudi, kar naj bo ali kar mora biti takšno.

Vprašanje o vojaštvu kot protikulturi v deželah Tretjega sveta pa ima svojo specifičnost zaradi politično-ideološke in simbolične funkcije oz. zgodovinskega mesta, ki v teh deželah pripada vojaškemu. V praktično vseh deželah Tretjega sveta hoče vojaško simbolično utelešati napredek teh dežel k nacionalni samostojnosti,

neodvisnosti in s tem k družbenemu, kulturnemu, političnemu in industrijskemu razvoju. Vzrok za to hipertrofiranost legitimnosti vojaškega v teh deželah je okoliščina, da so v obdobju odvisnosti v njih obstajale mnoge socialne, kulturne in nacionalne institucije, ki bistveno nespremenjeno obstajajo še naprej, tudi po osvoboditvi in razglasitvi neodvisnosti. Vse te institucije ne participirajo pri *politični in moralni avri*, ki jo po razglasitvi neodvisnosti uživa vojaštvo.

Njemu tudi pripada integrativna funkcija za celotno državo, ki je toliko pomembnejša, kolikor je država kulturno in socialno diferencirana. V takšnih okoliščinah predstavlja vojaštvo poleg državne uprave najbolj izrecni skupni in enotni socialni ter kulturni segment, takoj ko se oblikuje kot neka posebna kultura in ni več le kulturnonespecifična institucija. Takšnih, resnično družbeno in politično nespecifično delujočih institucij pa ni.

K temu še spada, da je večina dežel Tretjega sveta industrijsko nerazvitih, deloma zaradi zaostalih tehnologij, in zlasti ker se politični in kulturni pluralizem v teh deželah v političnem položaju kolonialne odvisnosti ni mogel docela razviti in utrditi, saj bi takoj zašel v nasprotje in konflikt z odvisnostjo dežele. Zato v deželah Tretjega sveta ne prihaja do tradicionalnega specifičnega kulturnega zaostajanja vojaštev za splošnim družbenim in političnim razvojem, ki je značilno za industrijsko razvite zahodne države, saj tehnološki razvoj celotne obrambne tehnologije zahteva prav vključevanje vojaštva teh dežel v industrijski in tehnološki razvoj najbolj razvitih dežel. Če torej v teh deželah prihaja do značilnega fenomena odtujevanja vojaštva od siceršnjega družbenega in kulturnega razvoja, potem to odtujevanje nima tako jasnega in enoznačnega značaja zaostajanja za ostalim razvojem družbe in njegovega političnega in kulturnega pluralizma. To pa pomeni, da je tudi vzpostavljanje primata politike, civilnega, nad vojaškim v teh deželah težavnejše in povezano z nestabilnostjo celotnih legitimacijskih družbenih mehanizmov.

Da bi v teh deželah raziskali fenomen oblikovanja vojaštva kot protikulture, je najprej pomembno raziskati oblikovanje njihove kulture same. Te dežele ne živijo in niso živele v kulturnem vakuumu, vendar si njihove kulture težko pridobijo legitimnost in se uveljavijo. Hkrati so v procesih izrazitega spreminjanja iz kmetijskih v industrijske dežele, kar pomeni, da posamezni načini agrarnega življenja in njim pripadajoči socialni odnosi, kulturne vrednote in običaji hitro izgubljajo svojo veljavo, svojo moralno, legalno in legitimno upravičenost. Hkrati pa ne nastaja družbeni milje, socialni odnosi, tehnološka povezava, način življenja, ki bi omogočali legitimen prevzem nekega univerzalnega sodobnega načina življenja in temu primerne kulture.

Kulturno situacijo dežel Tretjega sveta označuje permanentna segmentiranost družbeno prevladujočih vrednot, norm in načinov življenja, ki bi jo bilo mogoče označiti tudi kot izrecno *neusklajenost* njihovih *kulturnih in socialnih elementov*. To pomeni, da se težko uveljavi neka razvita kultura posamezne dežele Tretjega sveta, ne le zaradi njihove kulturne, socialne in nacionalne raznolikosti, temveč ker razvijajočih se kulturnih vrednot, norm in načinov življenja ni mogoče uskladiti z življenjskimi situacijami, življenjskim svetom velike večine ljudi v teh deželah. Neistočasnost kulturnih vrednot, norm in načinov ravnanja omogoča, da v teh

deželah vojaštvo, njegove vrednote, norme in načini ravnanja, tendenčno veljajo za neko posebno kulturo, ki se jasno razlikuje od glavnih družbenih in političnih vrednot in ki jasno prihaja v nasprotje in konflikt z njimi. Vojaška protikultura se v takšni situaciji izoblikuje kot neki socialni svet zase, ki se v pluralistično organizirani družbi zavestno, jasno distancira in razlikuje pri ohranjanju svoje identitete od sicer veljavnih in kulturacijskih načel in teženj, da bi si organizirala svoje intelektualno življenje v skladu s predstavami o svojih funkcijah in tradicijah v nasprotju z družbenim razvojem. Prepričana je o tem, da je edina zmožna spraviti svoje vrednote, norme in načine ravnanja v sklad s svojo življenjsko situacijo in situacijo svoje dežele. Protikultura je najprej zaradi značilne vzvišenosti nad raznolikostjo, neistočasnostjo in iluzorično navezanostjo drugih kulturnih orientacij na praktične načine življenja, predvsem pa v svojem zaničevanju njihovega medsebojnega kulturnega pluralizma.

Militaristična kultura v deželah Tretjega sveta je torej šele zares neka *kultura in ideologija sui-generis.* V industrijskih deželah na Zahodu je to *tradicionalna getoizirana kultura,* ki jo je mogoče razumeti kot protiutež kulturne in moralnopolitične degeneracije sodobnega sveta in je kot taka že definirana s tem svojim nasprotjem. V socialističnih deželah Vzhodne Evrope je to stilizirano kultiviranje edino prave še ohranjene tradicionalne, »zdrave« ljudske kulture enega samega kulturnega, socialnega ali nacionalnega družbenega segmenta, ki seveda obstaja zgolj mitsko in kot ideološka fatamorgana. V deželah Tretjega sveta pa militaristična kultura ni kultura kakega geta, dvignjena je nad vse kulturne posebnosti lastne dežele in kulturne težnje v ostalem svetu, moč njene utemeljitve je na njenem fundamentalizmu, sovpadanju njenega koncepta legitimnosti, legalnosti in moralnosti. Socializacija v vojaštvih dežel Tretjega sveta se zato najbolj približuje permanentnemu kultiviranju in ideologiziranju institucije, razosebljenosti, nadjaza, velikega Drugega, kolektiva, medtem ko v ostalem svetu še vedno prevladuje militaristična socializacija, ki je razpoznavna po nekem idealnem tipu zdravega, neokrnjenega, klenega individualnega prototipa.

Semantično stanje permanentne usodne ogroženosti

Povsod v svetu je za vojaštvo značilno permanentno kultiviranje lastne identitete, in sicer ideologizirajoče samodojemanje kot »otoka dostojnosti in čistosti v moralno propadajočem svetu«. Če pa je v vojaških silah že kaj narobe, potem so to samo še ne-onemogočeni vplivi tega okolja. Nadalje spada k permanentni osrednji vrednoti razosebljanje, in sicer v hierarhičnih razmerjih, zato je ta vrednota dosežena s podreditvijo višji avtoriteti. To pomeni, da je vsako podrejanje potencialno nagrajeno, konvergentno ravnanje pa izolirano. S tem se reproducira institucija, ki konsekventno izloča in disciplinira nepriljubljene in preferira razosebljene člane, to je tiste, ki se odpovedujejo prizadevanju, da bi ohranili avtonomnost svoje osebnosti. S tem so normirani protikulturni načini odzivanja, vrednote in norme, kajti inovativnost postane za institucijo problematična, zato jo je ta pripravljena sprejemati le od druge protikulturne institucije. S tem pa se vzpostavlja tveganje, da si vojaštvo kot »totalna institucija«, se pravi institucija, ki konec koncev teži k izključitvi tveganja, prizadeva za izključitev tveganja ne le v lastnih vrstah, temveč tudi v družbi, zato se distancira in izolira od družbenega pluralizma in demokratičnih teženj, ki jih dojema

kot agresivni del tujega zunanjega sveta. To aktivira notranjo dinamiko oboroženih sil, ki v svojih najbolj militantnih težnjah lahko seže celo do nasilnega napadanja in spreminjanja družbenih pogojev in situacij, osebnosti in institucij, programov in konceptov, ki so jih dojele kot protislovne za svojo lastno protikulturo in interni »življenjski svet«.

V industrijsko razvitih deželah Zahoda je Vogt opredelil prepoznavanje teh protikulturnih teženj predvsem s kritično analizo odločujočih izjav političnih in vojaških predstavnikov in »mnenjskih voditeljev« v oboroženih silah kakor tudi z analizo neizpeljanih, pripravljenih ali predvidenih (političnih) odločitev in ukrepov. Iz takšnih koščkov je mogoče ustvariti mozaično podobo, ki odgovarja na ključno vprašanje o temeljnih tokovih in razvojnih težnjah v vojaštvu, in to kljub težavnemu sestavljanju celotne podobe. Za socialistične vzhodnoevropske dežele je mogoče takšne globalne težnje rekonstruirati na podlagi izjav političnih in vojaških predstavnikov in seveda »mnenjskih voditeljev«, pa tudi po indikacijah o mehanizmih delovanja vzporednih institucij, komunističnih strank, sindikatov, gospodarskih, izobraževalnih in drugih organizacij, kako in s kakšno natančnostjo prevzemajo in izvajajo v svojem praktičnem načinu delovanja institucionalno paradigmo vojaštva. Perestrojka v tej perspektivi pomeni jasen poskus ločitve institucionalnega modela vojske od drugih organizacijskih modelov in poskus uvajanja političnega pluralizma ter inovativnega prostora.

Militarizacija vseh glavnih družbenih institucij v prvem obdobju socializma, njihove organizacijske strukture in medsebojne povezanosti, je vzela vojaštvu v teh deželah njegovo avtonomijo in paradoksalno povzročila situacijo, v kateri so se protikulturne težnje v vojaštvu težje uveljavile in bile hkrati same pod drobnogledom in udarom institucij, ki so med seboj konkurirale, zlasti komunističnih partij. Pač pa se je sovjetsko vojaštvo potrdilo v svojih intervencijah proti zunanjim družbenim in političnim manifestacijam porajajočega se pluralizma na Madžarskem, v Vzhodni Nemčiji in v Češkoslovaški. Politični in družbeni procesi, proti katerim je sovjetsko vojaštvo interveniralo v teh deželah, so potrdili njegovo samodojemanje in njegovo legitimnost, da je potrdilo samo sebe kot vojaški tabor politične in moralne čistosti v »moralno (in politično) propadajočem svetu«. Prva takšna politična in moralna samopotrditev pa je bila že prva velika vojaška intervencija v Kronštatu.

Oblikovanje protikulturnih teženj v vojaštvih dežel Tretjega sveta se kljub svoji izrecni demonstrativnosti in intenzivnosti v bistvu ne razlikuje od protikulturnih teženj v industrijsko razvitem svetu. Zanje je priprava na vojno nekaj, kar je prej ali slej neizogibno, čeprav je ta čas še začasno odložena. Vsakršno poudarjanje miroljubne perspektive in možnosti družbenega razvoja brez vojaške intervencije je v perspektivi te mentalitete in ideologije dojeto kot zavajajoče in kot sovražna aktivnost. Zato je za militaristično navdahnjeno strategijo mišljenja značilno *prevajanje posameznih terminov, ki označujejo družbene in kulturne procese v mirnodobnem času, v kategorije, ki veljajo v času vojaškega spopada.* Na semantični ravni je s tem ustvarjeno permanentno vojno stanje, zato so za militaristično ideologijo uporabne in primerne samo tiste in takšne formulacije in kategorije, ki stilistično ustvarjajo vzdušje vojaškega spopada. Vsa družbena razmerja in procesi so

preinterpretirani kot relacije zavezništva ali sovražnosti iz perspektive zasledovanega in preganjanega vojaškega tabora, kar daje militarističnemu jeziku verbalni pečat latentne shizofrenične terminologije, ki je variirana s poudarjenimi odlomki terminološke agresivnosti. Tako so na primer že zgolj izrazi nestrinjanja prevedeni in preinterpretirani kot napadi. Ta izredna omejitev in skrčenje verbalne tolerantnosti je značilna za militaristične težnje v vseh vojaštvih, tako v industrijsko razvitih deželah, v vzhodnih socialističnih deželah in v Tretjem svetu.

Ključno funkcijo v tem militarizirajočem argumentiranju ima napovedovanje apokalipse, hkrati pa sklicevanje nanjo. Glede na situacije je ta interpretirana zgolj tehnično, kot »resnični dogodek«, ko vse skupaj ne bo več le manever, najbolj apostrofirano pa kot »sodni dan«, edini dan, za katerega se je treba pripravljati. Najbolj drastična semantična situacija v tem načinu preinterpretiranja sveta in medčloveških razmerij pa je tista, ki postopa, kakor da se apokalipsa pravkar dogaja ali da se je celo že pred časom zgodila, ker zahteva in poziva k najbolj ekstremnemu ravnanju in človeškemu ukrepanju. To so zahteve po eksemplaričnem ravnanju, vzvišenem nad vsakršnim običajnim, vsakodnevnim, rutinskim ukrepanjem, kakršni so demokratični družbeni procesi. Pripravljanje na usodno situacijo za vselej že vnaprej privede do tega, da militaristične strategije semantičnega sklepanja s smisli, ki jih projicirajo v družbene pojave, ustvarjajo vzdušje permanentnega stanja »resne situacije«, »usodne ogroženosti«, ki zahteva enako permanentno nepopustljivo »skupnost v sili, usodi in boju«. To je *duhovna klima, v kateri so institucionalne meje suspendirane,* kajti kot takšna skupnost lahko obstaja najprej del vojaštva ali vojaštvo v celoti, toda resnost in usodnost situacije zahteva še več, prav tako permanentno in nepopustljivo »skupnost v sili, usodi in boju« vse družbe, kar pomeni takojšnjo *odpoved* vsem tistim *družbenim razmerjem in vrednotam, ki takšni funkcionalni integraciji družbe stojijo na poti.*

V tej perspektivi je vojaški poklic nekaj posebnega, ni poklic kot drugi. Predvsem ni poklic, ki bi stregel takšnim ali drugačnim človeškim potrebam z vsemi njihovimi muhami in banalnostmi, temveč je *poklic na klic »usode«,* ki za razliko od teh potreb in njihovega obojestranskega doživljanja tako v njihovem izkazovanju kot v njihovem zadovoljevanju izkazuje neko samosmiselnost, ki jo je seveda takoj mogoče preinterpretirati kot samoljubnost, kot degenerirani egoizem ali humanizem. Nasprotno pa je vojaški poklic v militaristični preinterpretaciji dosledno posvečen samožrtvovanju v boju, v boju do smrti ali do ubijanja. Ta *nepopustljivost in nekorumpiranost vojaka poplemeniti in moralno vzdiguje njegov poklic nad vse druge* poklice v družbi in s tem nad vso družbo. Ta militaristična percepcija vzvišenosti vojaškega poklica nosi s seboj semantično, interpretativno devalvacijo vseh drugih poklicev, ki vsi skupaj seveda predstavljajo celoto družbenih institucij in njihov pluralizem. Vsi ti nevojaški poklici sami po sebi še niso dojeti kot drugorazredni, toda v militaristični perspektivi in inkulturaciji veljajo le toliko, kolikor se lahko poplemenitijo, se pravi postavijo v službo najbolj koreniti nalogi, pripravi za »usodni dogodek«, na največji izziv.

V pojmovanju vzvišenosti in plemenitosti vojaškega poklica, ki se radikalno loči od vseh drugih poklicev, je v dvojnem smislu zaobseženo semantično izpostavljanje poslušnosti in ukazovanja: najprej v samem vojaštvu, kjer *nadrejeni predstavlja*

vnaprejšnjo navzočnost usode, po svojem kulturnem pomenu pa tudi za družbo, katere poklicni in siceršnji pluralizem predstavlja potencialno oviro pri kultiviranju skupnostnega življenja. S tem je postavljen v ospredje kriterij »vojaške primernosti« poklicne in institucionalne pluralnosti, ki je v najbolj latentni obliki zastavljen kot problem socialnih in političnih obrobnih kultur, ki da jih je treba iz dolgoročnih vojaških interesov »integrirati« v družbo, v najbolj ekstremni obliki pa kot poskus integracije celotne družbe v vojaško službo.

Pri tem pa je za vojaško protikulturo družbena dinamika in politični pluralizem vir nezaupanja in nelagodja, zato ne glede na družbene okoliščine, razvitost dežele in posebnosti njene politične kulture militanten del vojaštva postavlja zahteve po »močni državi« in »močnem političnem vodstvu«. V industrijsko razvitih deželah na Zahodu se to nelagodje izraža predvsem v političnih nastopih v podporo tistim političnim usmeritvam, strankam in programom, ki tudi same razglašajo intenzivnejšo politično in družbeno integracijo ter diferenciacijo od odstopajočih političnih in kulturnih praks. Lahko so to politični nastopi v korist uspeha na volitvah.

Toda poseg v volilnem boju, ki ni le volilna in politična demonstracija posameznih neodvisnih in neorganiziranih vojaških osebnosti, že asociira politične aspiracije vojaštva prav v njihovi najbolj militantni obliki. S tem se seveda dejansko ukinja diferenciranost in različna politična naravnanost vojaštva, njegovih različnih segmentov in struktur.

V vrsti zahodnoevropskih industrijskih držav je v povojnem obdobju prišlo do militantnih vojaških zahtev po »močni državi«: v Italiji ob razkritju tajne lože P 2, v Španiji ob poskusu zavzetja parlamenta, v mnogih drugih pa z javnimi nastopi, v katerih je bil pluralizem v državi in družbi preinterpretiran kot problematičen in kot znak družbenega razkroja. K temu spada interpretacija različnih kulturnih fenomenov, ki so v perspektivi vojaške protikulture v teh deželah vredni obžalovanja in obsodbe: »pomehkuženje mladine«, njeno »zapadanje v potrošništvo« in njeno preferiranje prostega časa. Zlasti pa je v ospredju militaristične kritike to, kar je v njej poimenovano kot »izgubljanje smisla za skupno dobro«, za »osebno samoodpovedovanje« in »služenje skupnim ciljem«. Te kritike pa so se vendar gibale skupaj z drugimi glavnimi tokovi družbene in politične misli v času po drugi svetovni vojni, zato so bile zelo intenzivne v času »hladne vojne« v petdesetih in zgodnjih šestdesetih letih, mnogo bolj blage so postale konec šestdesetih let in v začetku sedemdesetih let, ko je bila splošna intelektualna klima zanje bolj oddaljena in nenaklonjena, ponovno pa se krepijo od sredine sedemdesetih let. Kot svoj program za odpravo družbeno in politično nezadovoljivega globalnega družbenega in političnega stanja militantni vojaški kritiki v zahodnih industrijsko razvitih državah najprej odločno zavračajo integracijo oz. vključevanje oboroženih sil v takšne družbene in politične procese razvoja civilne družbe, ki so zanje razkrojevalni. Nasprotno, menijo, da je integracija družbe, civilnega in vojaškega, mogoča takrat, ko bo globalni razvoj civilne družbe bližje oboroženim silam in se bo dolgoročno podredil ne samim oboroženim silam, ampak pripravam in zahtevam prihodnje vojne. Tako kljub vsemu političnemu in družbenemu pluralizmu v teh deželah ostajajo vojaško tradicionalistične težnje, po Vogtovem prepričanju zlasti pri višjih oficirjih, ki si prizadevajo za restavriranjem tradicionalnih družbenih konceptov in vojaškega pojmovanja družbenega razvoja.

Vojaška protikultura na industrijsko razvitem Zahodu si v svojih koncepcijah po integriranju golobalnega družbenega razvoja v vojaško strategijo prizadeva prav za tisto, iz česar je v vzhodnoevropskih socialističnih deželah lahko že vseskozi izhajala kot iz izvršenega dejstva. Vendar je morala ugotavljati, da institucionalna integracija družbe v vojaško strategijo ni zadoščala, da bi ne prihajalo v osnovi do prav istih družbenih procesov, katerih »degenerativni« značaj so obžalovali militaristični mnenjski voditelji na Zahodu: »pomehkuženje mladine«, »zapadanje v potrošništvo« in »zlorabljanje prostega časa«. Toda te v perspektivi vojaške protikulture neugodne težnje pri mladini in v družbenem razvoju sploh so v socialističnih deželah veliko prej zaostreno označene kot vpliv iz tujine, torej nekaj, kar je v korist sovražniku, in kot takšne tudi ne samo inkriminirane kot na Zahodu, temveč tudi izrecno kriminalizirane. Toda če je že uspela njihova kriminalizacija, represivni postopki niso delovali kot strašilen vzor za celotni globalni družbeni in politični razvoj, tudi za tisti ne, ki se imenuje perestrojka, kajti preprečevanje družbenega in političnega pluralizma se je v dolgem obdobju razvoja socialističnih vzhodnoevropskih dežel izkazalo preveč zaviralno za družbeni, industrijski, kulturni, znanstveni in politični razvoj, da bi lahko bila trajna militariziranost teh družb nevprašljiva. Prav »močna država« in »močno politično vodstvo«, kakršna vojaška protikultura povsod po svetu zahteva, sta v procesu perestrojke uporabila to svojo moč proti volji in aspiracijam te protikulture same. To je bilo potrebno in neizogibno, če se vzhodnoevropske socialistične družbe hočejo izviti iz primeža družbene in kulturne neinovativnosti in nizke delovne produktivnosti, ki je rezultat militariziranja glavnih družbenih institucij v teh deželah. Vsaka tehnična in organizacijska sprememba v takšnem družbenem okolju zahteva preverjanje na praktično vseh višjih ravneh, lahko jo izpeljejo šele takrat, ko jo pri njih preverijo in potrdijo, kar naredi vse tehnične in organizacijske postopke za renitentne, težko spremenljive. S tem pa je povezan še odpor na nižjih institucionalnih ravneh, kjer je posameznim članom, delavcem in resničnim izvajalcem družbenih, tehničnih in organizacijskih sprememb odvzeta vsakršna odločujoča odgovornost, zato odločitev za spremembe ali rutinsko delo ne jemljejo za svoje lastne. *Institucionalna okornost*, značilna za vse vojaške in paramilitaristične institucije, ki ni nujno destruktivna za same vojaške operacije, se pri drugih družbenih institucijah neizogibno spremeni v dušenje družbene inovativnosti in produktivnosti. To je bil globji družbeni in politični razlog za perestrojko in za neuspeh vojaške protikulture v vzhodnih socialističnih državah.

Glavne smeri in predmeti kritike s pozicij vojaške protikulture se v deželah Tretjega sveta ne razlikujejo od tistih drugod po svetu. Tudi v teh deželah sta glavni vir nelagodja in nezaupanja družbena dinamika in politični pluralizem, ki veljata za dokaz propada in dekadence celotne družbe. Toda socialni in kulturni elementi tega propada niso predmet obtožb zgolj zaradi domnevnega defetizma mladine, temveč se znajdejo v središču obtožb vojaške protikulture sami po sebi: vsakršno »pomehkuženje«, usmerjenost k prostočasovnim aktivnostim in potrošništvo ter sploh vsakršno individualno inspirirano aktivnost ta protikultura preinterpretira kot potencialno ogrožanje občega blagra, pri čemer pa že same zastoje v družbenem, gospodarskem, kulturnem, znanstvenem razvoju svoje dežele razume kot posledice teh pojavov. Politični pluralizem z različnimi programi, interesnimi skupinami in interesnimi ter verbalnimi kontroverzami je v perspektivi te politične protikulture

največkrat že sam po sebi dokaz dokončnega družbenega in političnega propada dežele, znak nemožnosti družbene in kulturne produktivnosti, predvsem pa pomanjkanja »močne države« in »močnega političnega vodstva«. Od tod se oblikujejo težnje in fundamentalistične zahteve po »korenitem političnem, družbenem in moralnem ozdravljenju družbe«, ki ga lahko izpelje po predstavah vojaške protikulture le vojaštvo.

Končni *cilj* tega »moralnopolitičnega ozdravljenja« družbe je *militarizacija vseh osrednjih družbenih institucij* in s tem hkrati njihova direktna podreditev »totalni instituciji« - vojski. Ta cilj so v mnogih deželah Tretjega sveta dosegli, ker so socialna nasprotja, industrijska in tehnološka nerazvitost, predvsem pa neartikuliranost kulturnega in socialnega pluralizma v političnem pluralizmu ohromila in blokirala posamezne institucije, socialne in kulturne skupine eno proti drugi. V takih okoliščinah vojaška protikultura ni samo zahtevala »močne politične oblasti«, ampak je sama pregnala obstoječo oblast in se ustoličila na njenem mestu, hkrati pa izvedla militarizacijo družbe, ki jo je imenovala njeno »ozdravljenje«. Od dežele do dežele je konkretni scenarij teh posegov različen, povsod pa je zanje značilen tragičen razplet razvoja celotne družbe, ki kot celota preživlja protikulturacijske in degenerativne procese, značilne za birokratske organizacije. Družbena in politična nasprotja, ki jih je posamezna dežela Tretjega sveta preživljala pred militarizacijo, so po njej sicer za to protikulturo formalno odpravljena, dejansko pa živijo naprej kot protislovja med resničnim in proklamiranim družbenim in političnim življenjem in kot protislovja med samimi proklamiranimi cilji, ki si med seboj oporekajo, ter med družbenimi in političnimi akcijami, ki se med seboj dolgoročno nevtralizirajo in blokirajo ter spodbijajo optimistične napovedi vojaške protikulture o bližnjem ozdravljenju družbe z militarizacijo. V takšni situaciji se morajo te družbe temu načinu »zdravljenja« spet odpovedati, če pa to ni mogoče, se mora vojaška protikultura zateči k bolj in bolj »močnim zdravilom« militarizacije.

Ob vsem svojem kulturnem pluralizmu se dežele Tretjega sveta soočajo z vojaško grožnjo militarizacije, z nestabilnostjo svojih glavnih družbenih institucij in omahujejo med socialnim in političnim pluralizmom in njegovim ukinjanjem v radikaliziranih posegih vojaške protikulture. V tem smislu ne velja le, da je *radikalizacija vojaške protikulture značilnost družbenega življenja dežel Tretjega sveta*, temveč velja tudi obratno, da spadajo v Tretji svet tiste dežele, katerih globalni družbeni razvoj in politični pluralizem postane predmet vojaške protireforme.

V industrijsko razvitih zahodnoevropskih deželah je vojaška protikultura programsko usmerjena k sistemski, institucionalni, funkcionalni in strukturni utrditvi razlike med vojaškim in civilnim, pri čemer vrednostno povzdiguje vojaške organizacijske forme in vrednote nad vse družbene, kulturne in politične vrednote. Disciplino, poslušnost, pogum in nepopustljivost, ki imajo občekulturno vrednost, povzdigne kot temeljne kreposti vojaškega in navsezadnje sploh vsakršnega načina življenja, medtem ko veljajo zlasti vrednote političnega in družbenega pluralizma kot prehodne vrednote posameznih kulturnih in socialnih skupin ter družbenih segmentov, zato so kot takšne nujno minljive in začasne. V tej militaristični perspektivi velja brezpogojna privrženost neki višji in trajni avtoriteti kot najvišja krepost, ki sploh šele utemeljuje upravičenost posamezne individualnosti, in vojaški poklic kot edini

pravi in častni poklic, ki uteleša zvestobo, pogum in disciplineranost. Skozi te militaristične vrednote pa se v industrijsko razvitih deželah največkrat razkrivajo monarhistične, državnounitaristične ali nacionalistične družbene in politične težnje in vrednote.

V socialističnih vzhodnoevropskih deželah si vojaška protikultura prizadeva za ohranitev institucionalne zraslosti vojske in drugih glavnih družbenih institucij, tako da zastopa stališče, da je edini pravi socializem tisti, ki je militaritično organiziran, s čimer vedno znova predstavlja kot cilj družbenega in političnega razvoja najbolj zgodnji način organiziranosti teh dežel, pogosto poimenovan »vojni komunizem«.

V deželah Tretjega sveta pa je prizadevanje vojaške protikulture diametralno nasprotno tistemu v razvitih industrijskih deželah in je usmerjeno prav k sistematičnemu in strukturnemu odpravljanju vsakršne razlike med vojaškim in civilnim. Toda ko je takšno »zdravljenje« družbenega in političnega življenja v posamezni deželi Tretjega sveta opravljeno, družbene institucije militarizirane in politični pluralizem odpravljen ali prepovedan, zaide samo splošno načelo družbene organiziranosti v direktno nasprotje z značilnim militarističnim povzdigovanjem vojaštva in njegovih vrednot nad vse druge družbene vrednote. Vojaška protikultura povsod, ne glede na družbeno razvitost dežele, njeno institucionalno organiziranost in realne oblike socialnega in kulturnega pluralizma, ponuja reorganizacijo po vojaškem organizacijskem modelu, ki ga predstavlja kot model (naj)večje učinkovitosti celotne družbe, pa tudi njenih različnih segmentov, ki sicer izpričujejo različno dinamiko razvoja.

Zato je ni mogoče razumeti kot idealni organizacijski model, temveč kot *vzgojni model za celotno družbo,* se pravi kot pravi mehanizem socializacije. Toda to praktično pomeni, da vojaška protikultura seže po tistih segmentih družbenih vrednot in organizacijskih form kulturnega pluralizma svoje dežele ali mednarodno uveljavljenih oblik socializacije, v katerih je uveljavljen *paternalizem* in ki zahtevajo v vsakem medčloveškem razmerju zgolj nadrejanje in podrejanje. Z načelno vnaprejšnjo odpravo vsakršne kolizije v iskanju rešitev za tehnična, socialna, kulturna in organizacijska vprašanja - s tem da je vselej v naprej en odgovor na ta vprašanja pravilnejši od drugega in vsakega drugega - vojaška protikultura ponuja učinkovito in hitro reševanje vsakršnih problemov in vprašanj v tem smislu, da je en sam odgovor na zastavljeni problem vselej boljši kot dva odgovora, ki morebiti izključujeta eden drugega. To pa pomeni, da se skozi ta paternalistični način odločanja neovirano uveljavljajo že obstoječi in dominantni načini življenja, toda kot socializacijski in kulturni model brez alternative.

S svojim institucionalnim modelom *vojaška protikultura uveljavlja* najbolj *arhaične elemente* v obstoječem kulturnem pluralizmu posamezne dežele, zato da odstrani v perspektivi tudi kulturni pluralizem, ne le političnega. To pomeni, da sega po samih kulturnih temeljih posameznih družb in jih degenerativno *konservira.* To je zlasti očitno v sistemu vertikalne mobilnosti, načelih in praksi osebnega napredovanja, ki ga prakticirajo militarizirane institucije. V njih velja dvojna strategija osebnega izbora, kakršna velja sploh v birokratiziranih institucijah. V tem smislu, da so višja mesta v vojaški organizaciji ali drugi militarizirani instituciji namenjena tistim, ki sami podpirajo militaristično socializiranje in rekultiviranje ter izpričujejo brezpo-

gojno ubogljivost do nadrejenih, hkrati pa ovajajo vsakršna odstopanja od takšne socializacije pri tistih na isti ali nižji stopnji. Disciplinirani pa so nasprotno tisti, ki jim je odgovornost, pluralizem in tolerantnost pomembnejša od oportunizma do nadrejenih.

Ker velja vsaka vojaška funkcija kot totalna - tako kot vojska sama kot totalna institucija - za vojaško protikulturo ni odločilno samo ukrepanje znotraj lastne institucije, temveč tudi zunaj nje. Prednosti nima le oportunizem znotraj lastne, se pravi vojaške organizacije, temveč *oportunizem sam po sebi* ali prakticiranje militaristične resocializacije samo po sebi. In obratno: disciplinirano je vsakršno preferiranje odgovornosti, pluralizma, prizadevnosti in tolerantnosti, ki ga posameznik postavi nad oportunizem do nadrejenih. Z militarizacijo družbe in glavnih družbenih institucij se ta način osebnega izbora uveljavi v vseh glavnih družbenih institucijah. S tem je *onemogočeno* tisto *zunajinstitucionalno korigiranje vojaške in vsake militarizirane institucije*, o katerem govori Kant v svojem tekstu Kaj je razsvetljenstvo?. V njem je poskušal ohraniti enotnost organizacijske discipline in institucionalne inovativnosti. »Zelo pogubno bi bilo, če bi se kak oficir, ki bi mu njegov nadrejeni nekaj ukazal, v službi želel na glas delati pametnega o smotrnosti ali koristnosti tega ukaza; mora se pokoravati. Vendar pa mu ni mogoče preprosto preprečiti, da ne bi kot znanstvenik dajal pripomb o napakah v vojaški službi in z njimi ne seznanil svoje publike.«[2]

To prispodobo z državljanom, ki mora poslušno plačevati davke, lahko pa kot znanstvenik razpravlja o smiselnosti davčnega sistema, ali z duhovnikom, ki je obvezan, da katekizem razlaga skladno s simboli cerkve, kot znanstvenik pa si lahko jemlje svobodo, da razpravlja o napačnostih v tem simbolu, večkrat ponovi.

Kant tu predpostavlja institucionalni in kulturni pluralizem, v katerem se ljudje vključujejo v posamezne institucije, toda tako da njihovo vključevanje v različne institucije ne proizvede nikakršne različnosti med njimi, kar zadeva zunajinstitucionalno znanstveno obravnavanje, tu so vsi enaki, intelektualno neodvisni in svobodni. Neovirano lahko razglabljajo o posameznih institucijah, v katerih so sicer zavezani k poslušnosti in molku, ker je to učinkovit pogoj za njihovo neovirano delovanje. S tem pušča Kant ob strani vprašanje o *»totalni instituciji«*, takšni, za kakršno si prav prizadeva vojaška protikultura. To je *institucija, ki povsod seže za posameznikom* ter ga povsod vključuje v svoje delovanje in svoje smotre. Taka institucija je brez meja, zato so tudi vse različne institucije militarizirane, vključene v eno in edino - vojaško. S tem je s Kantovimi kategorijami onemogočeno, da se oficir, državljan in duhovnik, pa čeprav s svojo znanstveno kritiko, odtegnejo poslušnosti in hierarhiji. Mogoče pa je Kanta interpretirati tudi tako, da si je prizadeval za *omejitev vsemoči institucij*, ki nujno vodi v podreditev eni sami, kajti šele v tej edinosti lahko po programu vojaške protikulture vojska kot totalna institucija integrira vase družbo in javnost ter ju naredi za svoj konstrukt.

Svojo *privrženost kulturnemu in političnemu pluralizmu je Kant izpričal s svojo delitvijo rabe uma na zasebno in javno*, s tem da je razumsko delovanje posameznika

[2] Immanuel Kant, Beantwortung der Frage: Was ist Aufklärung?, Werkausgabe Suhrkamp, Band XI, Frankfurt 1977, str. 56.

v instituciji imenoval zasebno. Instinktivno je izrekel nekaj veliko bolj daljnosežnega, namreč pogoj za rabo uma sploh, se pravi svobodnega razglabljanja in vseh osnovnih človeških pravic, ki so z njim povezane: le institucionalna omejitev na neko zasebnost, ki ne more zaobsegati vse javnosti, omogoča intelektualno umovanje, kulturni in politični pluralizem in vse tisto, kar se običajno imenuje »družbeni razvoj« ali uveljavitev »sodobnih življenjskih form«.

Značilnost vojaške protikulture je, da organizacijsko nujo po omejevanju mnenjske svobode v oboroženih silah, ki je potrebna zaradi hitrega in učinkovitega delovanja vojske v ekstremnih situacijah, se pravi v vojni, vsiljuje kot eksemplarično vsakdanjo situacijo v vojski in celotni družbi. V industrijsko razvitih deželah je to prizadevanje izraženo v rekultivirajočih ukrepih v samih oboroženih silah, s katerimi se zaradi »funkcionalnih in organizacijskih razlogov« omejuje profesionalna kritika in daje prednost izključno hierarhičnemu nadzoru. V socialističnih deželah Vzhodne Evrope se izraža s prizadevanjem po ohranjanju profesionalnih in političnih vrednot in meril delovanja organizacije oboroženih sil ter zaviranjem procesov političnega pluralizma, ki jih sproža politično gibanje perestrojke. V deželah Tretjega sveta pa se to protikulturno prizadevanje po omejevanju mnenjske svobode »v nacionalnem interesu« pogosto vsiljuje kot model splošnega družbenega omejevanja mnenjske svobode, celo legalnega omejevanja osnovnih človekovih pravic, svobode mišljenja, govora, tiska, zbiranja in organiziranja. Kot nadomestilo za vse to pa so vzpostavljene posebne militarizirane institucije, ki glede na potrebe vojaške protikulture organizirajo paramilitaristične institucije. Te nadomeščajo javnost in zanjo organizirajo konformno javno mišljenje (tisk), zbiranje in organiziranje. Znano geslo vojaške protikulture v razvitih industrijskih deželah, da je vojska ena sama in enotna stranka, se v teh deželah obrne v perspektivi vojaške protikulture na glavo in se hoče uveljaviti tako, da vsa dežela postane ena sama politična stranka. Od tod tudi stalno vzvišeno zaničevanje političnega in strankarskega pluralizma v vojaških protikulturah.

Avtoritarni konservativizem vojaških protikultur stremi k institucionalnemu in političnemu paternalizmu, ki odpravlja vsakršno neodvisno javnost zunaj totalne institucije, kar ni posebnost zgolj vojaštva oz. enega dela vojaštva. Povzdigovanje avtoritarnih in arhaičnih političnih modelov in arhaičnega političnega in kulturnega modeliranja celih družb je značilno tudi za mnoge druge družbene in kulturne segmente. Tako v industrijsko razvitih deželah z mnogimi aktivnostmi kulturnega in političnega pluralizma kot tudi v deželah z legalnim zatiranjem takšnega pluralizma se ponujajo mnogi avtokratski in paternalistični družbeni in politični modeli v znanosti, v ekonomiji in njeni teoriji, v političnem življenju, v religiji, literaturi, ljudski mitologiji pa tudi v posameznih segmentih razvoja modernih tehnologij in menežmenta, ki propagirajo faraonsko organiziranje institucij in s svojim lastnim delovanjem in verbalnim angažiranjem producirajo »dokaze« o nujnosti in potrebnosti resocializiranja posameznih družbenih institucij in vse družbe po avtoritarnem modelu. Vendar te težnje, ki rastejo iz različnih socialnih in intelektualnih družbenih segmentov in struktur in pogosto tudi radikalno zastopajo njihov interes znotraj celotne družbe, pogosto zaidejo ena z drugo v nasprotje in podležejo prizadevanjem za kulturni in politični pluralizem.

Kot družbeno in politično prevladajoče se te *protikulturne težnje lahko uveljavijo zunaj vojske samo, če se povežejo in artikulirajo skupaj z vojaško protikulturo,* kajti šele s to povezavo se oblikujejo *pogoji za nestabilnost glavnih družbenih institucij, njihovega pluralizma, in s tem tudi kulturnega in političnega pluralizma, človeškega dostojanstva, svobode mišljenja in mnenja, tiska, zbiranja in organiziranja, verskega prepričanja, rabe jezika itn...* Integracija protikulturnih potencialov zunaj vojske in v vojski, ki je sama po sebi prav tako pluralistična institucija in predmet militarističnega resocializiranja kot potencialno vsa družba, dobiva svoj neposredni izraz v omajani legitimnosti političnega pluralizma, njegovih glavnih socialnih in političnih institucij in s tem v destabiliziranosti celokupnega družbenega konsenza. *Vojaška protikultura si kot sinteza vseh protikulturnih teženj neke družbe* torej hkrati prizadeva za dezintegracijo celokupnega družbenega konsenza na osnovi političnega in kulturnega pluralizma, za politično destabilizacijo globalne družbe, poudarja in dramatizira njegovo nepredvidljivost, hkrati pa kot »zdravilo« in »rešitev« ponuja paternalistično, avtokratsko, monokratsko reintegracijo vojaštva in družbe ter različnih segmentov globalne družbe. To protikulturno prizadevanje se neizogibno izteče v ponovno uveljavljanje tradicionalnih konceptov legitimnosti, v različne oblike politične paramonarhistične ali odkrite monarhistične prakse. Vojaška protikultura sicer lahko prispeva k omajanju celokupne družbe in institucionalne nestabilnosti in h *krizi institucionalne legitimnosti, ne more* pa *je* s svojim institucionalnim modelom, namreč militarizacijo, *odpraviti,* saj njen kulturni in socializacijski model in motivi *temeljijo na stalni dramatizaciji družbene in politične situacije,* na stalnem pripravljanju za »resno«, neizbežno apokalipso, vojno, »napad sovražnika« itd., pri čemer vsakršna *militarizacija družbe trajno sloni na permanentnem destabiliziranju družbe* in celo vseh lastnih »uspehov« v »ozdravljenju« njene nestabilnosti.

Vojaške protikulture v mednarodnih primerjavah rade svoja prizadevanja prikazujejo kot ambivalentne družbene procese: lastna prizadevanja k militarizaciji vse družbe kot pozitivna, tuja pa kot včasih pozitivna, drugič tudi regresivna. Dejansko pa ni nobene militarizacije in vojaške socializacije družbe, ki bi trajno prispevala k družbenemu razvoju in demokratičnemu družbenemu življenju, kulturnemu in političnemu pluralizmu, s tem pa tudi k inovativni družbi in modernim družbenim načinom življenja, kajti *vojaško rekultiviranje globalne družbe na vsakem koraku tepta svoje lastne uspehe,* zato *zapadajo militarizirane družbe v permanentno družbeno stanje krize* in proizvajajo tisto, kar so poimenovali »permanentna patologija družbenega življenja«.

Tudi kaj takega, kot je legitimna militarizacija družbe ali legitimna militaristična oblast nad družbo, ni mogoče. Vse takšne politične figure takoj ko so se globalno družbeno in politično uveljavile, najavijo svoj »sestop z oblasti«, se same prekvalificirajo v civilne ali napovedujejo preoblikovanje v civilno oblast, zato se militarizirane družbe znajdejo v labirintu, v katerem predstavlja en izhod politični in kulturni pluralizem, drugi pa proklamirana in realizirana splošna družbena militarizacija, s tem da takšna družba vsak dan znova vstopa skozi ta zadnji vhod, tava po labirintu in se znova vrača skozi vrata, skozi katera je pravkar vstopila.

Nobena sodobna družba ni imuna pred vojaško protikulturo. Dežele se razlikujejo

le po intenzivnosti in nesramežljivosti, s katerimi ta protikultura kot strukturni element sodobnih družb in vojaštev uveljavlja svoje motive in modele. Če jih uveljavlja *le v sporadični kritiki »ekscesov« družbenega življenja*, ne da bi jih zmogla kriminalizirati, gre za *vojaško protikulturo*, ki se je nerada in z nelagodjem sprijaznila *s* svojo *stransko pozicijo v globalnem kulturnem in političnem pluralizmu*, v sodobni, demokratični pluralistični družbi. Če pa kriminalizira tiste kulturne in politične družbene segmente, od katerih se distancira kot od globalnih družbenih modelov in organizacijskih vzorcev, in če končno *kriminalizira vse nevojaške organizacijske načine življenja* in vsakršen politični pluralizem, pripada nerazviti družbi v permanentni družbeni, kulturni in politični krizi. Dolgoročno se takšna družba spremeni v kulturno stepo, ki zaostane v industrijskem, političnem, kulturnem, znanstvenem in končno ter predvsem tudi vojaškem razvoju ter sama neogibno postane žrtev in plen tistih družbenih in kulturnih teženj, ki jih je vojaška protikultura eksorcistično pregnala.

Zgodovinske vizije

Integracija globalne družbe v totalnost vojaške institucije, ki jo kot zdravilo in »odrešitev« družbenih nasprotij in kriz predlaga vojaška protikultura in ki jo v današnjem svetu v mnogih deželah pogosto ponujajo kot magistralno pot iz socialnih, kulturnih in političnih konfliktov mnogih globalnih družb, je s svojo senco strašila že zgodnje rodove. O tem, kako globoko je strah pred militarizacijo vse družbe segal v antiki, izpričuje Platon v Politei: »Za največjo sramoto velja, če si pastirji vzgojijo pse za takšne varuhe čred, ki zaradi pomanjkanja discipline, gladu ali zaradi siceršnjih slabih navad napadajo lastne črede in postajajo podobni volkovom.«[3] Seveda ni imel v mislih kakega posameznega ekscesa, ki ga zagrešijo varuhi države nad svojim lastnim prebivalstvom, kajti tega bi še vedno zagrešili kot psi, temveč misli na njihovo radikalno spremembo v odnosu do celotne družbe, namreč, da si jo podredijo na vsakem koraku, to pa seveda pomeni, da jo radikalno podredijo svojim institucionalnim interesom. S tem zavladajo »divji gospodarji«, ne dobrohotni prijatelji, v čemer vidi Platon komaj še razliko od surove vladavine tujcev, in jasno opaža družbene procese, ki jih institucionalizirana militarizacija sproži: permanentno družbeno krizo in patologizacijo družbenih procesov, s tem pa tudi izrecno upadanje obrambne sposobnosti dežele, torej prav tistega, v katerega imenu je bila splošna družbena militarizacija razglašena in izpeljana. Paradoks njegove teorije pa je v tem, da je prav država, ki jo Platon slika kot ideal, država institucionalizirane hierarhije vojaštva, ki je vzdignjeno nad drugo prebivalstvo in ki iz svojih vrst daje »vladarja in čuvarja države«. Sploh je prav vladar najboljši čuvar države, kar pomeni, da Platon razlike med kmetovalci in varuhi države nikakor ne razume v tistem smislu kot razliko med varuhi in vladarji. Medtem ko imajo prvi v duši železo in baker, imajo slednji srebro in zlato. Ne gre torej za kakršno koli kastno ureditev te idealne države, ampak prav ureditev iz dveh kast, vojaške in nevojaške, pri čemer morajo vladarji posebej paziti na božjo zapoved, to pa pri Platonu pomeni sankcionirano z zakonom, kajti zakoni so pri njem od bogov, češ če se jim rodi potomec »z bakrom ali železom v duši«, potem ga morajo zavreči in

[3] Platon, Država, DZS, Ljubljana 1976, str. 134.

pahniti med obrtnike in kmetovalce.

Razlike med ljudmi so torej vnaprej dane v duši, s čimer zastopa Platon strogo hierarhičen sistem kast, v katerem pa zagovarja asketizem vladajoče kaste, čuvarjev in vladarjev države, saj ne le da ne smejo imeti nobenega premoženja, ki bi jih lahko gnalo v pogubni pohlep in kopičenje bogastva. Pri njem je ta strah tako globoko zakoreninjen, pa tudi nezaupanje v izigravanje legalnosti, da tudi prepoveduje, da bi sploh smeli imeti »opravka z zlatom in srebrom, se ga dotikati, biti z njim pod isto streho, si ga obešati na obleko ali iz njega piti. Tako bodo hkrati najbolje varovali sebe in državo. Če pa bi postali lastniki hiš, zemlje in denarja, bi se razvili v hišne posestnike in kmetovalce, namesto da bi bili vojaki, ter v trdne gospodarje, namesto da bi bili zavezniki državljanov; vtem ko bi sovražili in bili sami osovraženi, ko bi zalezovali druge in bili sami zalezovani, bi se prebijali skozi življenje v mnogo večjem strahu pred notranjim kakor zunanjim sovražnikom in bi pripeljali na rob propada sebe in vso državo.«

Pogosto označevanje te Platonove idealne družbe za prvi izrecni koncept komunizma je nenatančno tam, kjer spregleda, da gre za *vojaški komunizem, ki pa izrecno dopušča avtonomnost drugih kulturnih in ekonomskih sfer* življenja, *razen politične.* Kmetje in obrtniki naj se le predajajo pohlepu za premoženjem in zemljo, razmišlja *Platon* kot kakšen *reformator striktne militarizacije* celotne družbe, da le upravljanje države ostane v nepodkupljivih rokah varuhov in vladarjev. To je jasno opazna iluzija o možnosti kulturnega pluralizma (ne da bi se ta artikuliral tudi kot politični pluralizem), ki je značilna za vse sodobne vojaške protikulture. Platonov ideal države, za katerega sam pravi, da še ni bil nikjer uresničen, se je še najbolj udejanjil v histerijah vojaških protikultur o njihovi heroični moralni in politični vlogi in značaju, potem ko bodo vzele usodo svoje dežele v lastne roke. Njegovi opisi asketizma varuhov bodoče idealne države so hkrati popis te fantazmatične samopercepcije politične in moralne alternative vselej problematični civilni oblasti, njenim eventualnim zlorabam oz. koncentriranju moči in bogastva ob hkratnem koncentriranju revščine in nemoči pri vladanih. Platonovo idilično koncepcijo varuhov države pa je mogoče brati tudi kot implicitno kritiko antičnih vladajočih struktur, njihovega »opravka z zlatom in srebrom«, pa tudi celotne palete posrednih oblik lastništva. Njegov predlog za izhod iz te potencialne degeneriranosti oblasti, spreženosti politične moči in posesti, je bila radikalna ločitev posesti od oblasti. Obrtniki in kmetje naj imajo posest, ne pa politične oblasti, da bi je ne zlorabljali v svojem brezmejnem pohlepu. Varuhi države in vladarji pa naj imajo politično oblast, ne pa posesti, da bi je prav tako ne zlorabljali v isti namen. S to predlagano ločitvijo posesti in politične oblasti je Platon hotel zavarovati idealno državo pred patološko koncentracijo bogastva in politične moči, in s tem uvedel v svoj »model« države pluralizem različnih sfer, pluralizem bogastva in politične moči, ki kljub avtokratskemu, faraonskemu in kastovskemu načinu organiziranja te države ohranja neki značilen moderen princip oblasti, ki ni dosledno vojaško komunističen - namreč da je politična oblast tako kot posest zemlje, zlata in srebra, itn. omejena, da ne moreta in ne smeta posegati ena v drugo, politična oblast ne v svobodno gibanje lastnine in oblast denarja in lastnine ne v svobodno odločanje politične oblasti v skupno dobro.

Kakor je torej Platonov koncept idealne države arhaičen, politično naiven, njegovi predlogi za preprečevanje družbene in politične patologije pa nerealni in zato neuresničljivi, so v njem zajeti motivi vojaške protikulture hkrati povzdignjeni v nebo in vrženi ob tla, so razveljavljeni in razkriti kot tisti način, »model« organizacije družbe, ki pripelje vso družbo na »rob propada« bolj kot kateri koli drugi, oziroma da predstavljajo sintezo vseh možnih naporov za ugonobitev kakšne države. Platon je lahko bil tako oster v obsodbi militarizacije globalnih družb prav zato, ker je sam intimno sprejel in verjel v temeljno postavko vojaške protikulture, ki vojaštvo moralno in politično postavlja nad vse drugo, nad vso družbo, in ker je iz te perspektive predlagal temeljito reorganizacijo vse družbene ureditve, tako kot to počno vojaške protikulture. Hkrati je sprejel idejo o asketski vojaški prenovi oblasti, ki jo razglašajo vse vojaške protikulture, ko sklenejo poseči v družbene in politične procese globalnih družb, obenem pa je želel vojaško kasto strogo podrediti zakonu in ustavnosti, da bi bila zavarovana avtonomija civilne sfere družbe. V tem pogledu pa se vojaške protikulture niti v zgodovini niti danes v Tretjem svetu ne sramujejo, ampak svoj vojaški zakon v radikalnih militarizacijah globalnih družb vsiljujejo kot ustavnost.

Toda antika skozi Platonovo državo ni dala le analize militarističnih posegov v globalno družbo in s tem prve velike analize vojaške protikulture, temveč tudi ponuja gradivo za raziskovanje njenih posegov v celi vrsti dežel in političnih tvorb, od katerih je gotovo največ pisnih in drugih virov ohranjenih v rimski državi. Uveljavitev vojaške protikulture kot odločujoče politične moči se je v njej dogajala kot primer skozi dolgo obdobje socialnih napetosti in političnih kriz, z militarizacijo politične oblasti in vseh glavnih družbenih institucij, popolnim neuspehom vsakršnih militarističnih socialnih reform, poglabljanjem politične nestabilnosti, socialnih kriz in upadanjem vojaške moči rimske države do njenega izbrisanja s političnega zemljevida.

Analiza socialnih napetosti, ki so v rimski državi sprožile pohod vojaške protikulture, je zanimiva, ker poleg drugega omogoča vpogled v pomen mednarodnih ekonomskih in političnih razmerij, ki vzpodbujajo takšne politične procese, in to kljub temu, da je v tem primeru šlo za eno samo državo. V 2. in 1. stol. pred našim štetjem se je rimska republika soočila s socialno krizo, katere vzroke je Helmuth Schneider iskal predvsem v gospodarskem razvoju srednje in južne Italije. Pokazal je, da je naraščajoči pomen denarnega gospodarstva, prilagoditev kmetijstva, ki je bilo zaostalo glede na helenistične in kartažanske agrarne razmere, na stopnjo razvoja v vzhodnem in južnem sredozemskem prostoru, s tem povezana ekspanzija velike zemljiške posesti in naraščajoče širjenje suženjskega gospodarstva povzročilo na podeželju srednje Italije ekspropriacijo malih kmetov, pregon najemnikov z njihovih parcel in s tem nastanek številčno velikega sloja obubožanih kmetov ali kmetov brez posesti, *plebs rustica*. V južni Italiji je živinoreja na osnovi posebnih političnih in gospodarskih razmer spodrinila poljedelstvo. Ta sprememba je bila pospešena po letu 218, ko se je začela rimska ekspanzija, kajti po eni strani so iz premaganih držav in iz provinc prihajali v Italijo veliki zneski denarja, ki so si jih prilastili predvsem vladajoči sloji in jih porabili za povečanje svojih zemljiških posesti, po drugi strani pa so bile zadolženosti in zapuščanje manjših kmetij pogosto rezultat dolgoletne vojaške službe majhnih kmetov. Ker je v drugem stoletju urbaniziranje srednje

Italije napredovalo, so lahko mnogi obubožani kmetje odhajali v mesta, zlasti Rim, kjer so v obdobju prosperitete našli zaposlitev kot neizučeni delavci, recimo nosači v pristanišču, ali kot gradbeni delavci. V dobi gospodarske depresije in rasti cen pšenice se je drastično poslabšal socialni položaj mestnega rimskega prebivalstva. Poleg tega se je v prvem stoletju začel propad majhnih podeželskih mest v Italiji. »Ta ekonomski in socialni razvoj ni bil le moment, ki je sprožil krizo republike, temveč je tudi določal potek krize vse do nastanka vojaške diktature.«[4]

Tukaj opisani gospodarski procesi anticipirajo gospodarski in politični razvoj večine dežel Tretjega sveta v našem času. Napredek industrijske obdelave zemlje in kmetijski presežki vodijo k nekonkurenčnosti in obubožanju malih kmetijskih lastnikov v mnogih deželah. Hkrati propadajo različni obrtni načini proizvodnje, čeprav je obrt oz. delovno intenzivna proizvodnja edina tradicionalna in možna v teh deželah. Ta proces v določeni meri poteka znotraj posameznih dežel, še bolj pa v mednarodnih razmerjih, kjer drobna obrtna proizvodnja ne more konkurirati množični visokotehnizirani proizvodnji v razvitih deželah, njeni konkurenci pa se tudi ne more izmakniti. Tako prihaja v deželah Tretjega sveta do množičnega obubožanja malih kmetov in obrtnikov in do koncentracije zemljiške in industrijske lastnine v maloštevilnih rokah. In celo v socialističnih koncepcijah razvoja, po socialnih revolucijah v teh deželah, se ta struktura proizvodnje še naprej ohranja v modelih socialne organizacije, ki iz kmetov in obrtnikov delajo proletarce tudi tam, kjer jih mednarodna konkurenca še ni prignala do te stopnje.

Hipertrofirana rast velemest v deželah Tretjega sveta (ob stagniranju manjših mest in podeželja), ki se dušijo v svoji divji rasti in ne nudijo prebeglemu obubožanemu agrarnemu prebivalstvu nikakršne urbane infrastrukture, ni vzrok socialnega propada, ampak je njegova posledica. S tem je omogočena koncentracija zemljiške lastnine ali obrtne proizvodnje v maloštevilnih rokah, in kar je veliko bolj pomembno, kljub poslabšanju socialnega položaja ohranjajo deagrarizirani in obubožani prebivalci v velemestih osebno svobodo in neodvisnost, ki na podeželju po propadu njihove eksistencialne podlage ni več mogoča. Tam bi se njihova osebna svoboda in politična suverenost morali sprevreči v farso glede na njihovo odvisnost od velikih lastnikov, ki imajo edini v rokah proizvodna sredstva, v velikih mestih pa zemlja tudi za najbogatejše ni več niti sredstvo niti simbol monopola. *Toda cena, ki jo je treba plačati za to, da se je deagrarizirano obubožano prebivalstvo orjaških velemest Tretjega sveta izmaknilo direktnim odnosom gospostva in služnosti na socialno segregiranem podeželju, je v gospostvu in služnosti, ki jo celotnim deželam ponujajo vojaške protikulture teh dežel.*

Vendar družbenega razvoja starorimske države v vojaško diktaturo in njeno postopno slabljenje vse do popolnega izbrisanja kot politične forme ni mogoče neposredno primerjati z usodo dežel Tretjega sveta danes. Njihova agonija med zmagami in porazi vojaških protikultur se začenja in izteka v drugačnih okoliščinah, kot se je pričela in iztekla starorimska. Predvsem je imela *starorimska republika* v svojem zgodnejšem obdobju neko *demokratično tradicijo*, ki jo je ljubosumno varovala.

---

[4] Helmuth Schneider, Die Entstehung der römischen Militärdiktatur, Kiepenheuer & Witsch, 1977, str. 240.

Cela vrsta političnih instrumentov je od najzgodnejše dobe zagotavljala *delitev politične oblasti* vse navzgor do najvišje, za katero je izrecno veljalo, da ne sme priti v ene same roke. Takšno tradicijo *političnega pluralizma* ima večina dežel Tretjega sveta bolj v zametkih kot trdno zasidranih in politično legitimnih institucijah. Obstajajo predvsem kot ideali in mednarodni vzori, ki jih mnogi politični procesi, povezani z mednarodno menjavo, konkurenco, pluralistično politično kulturo in varovanjem človečanskih pravic in svoboščin sicer spodbujajo; vendar *kulturni in politični pluralizem predpostavlja tudi kulturno in pluralistično družbeno strukturo*, njen nastanek pa ostra mednarodna ekonomska konkurenca otežuje, saj razkraja ekonomske, proizvodne osnove množice neodvisnih proizvajalcev v teh deželah. Izpade političnega monizma, se pravi monokratske politične oblasti v eni sami roki, je v teh razmerah mogoče razumeti tudi kot skrajni, obupani poskus, da si ta ali ona dežela Tretjega sveta, ki s svojo tradicionalno socialno in ekonomsko strukturo ni bila ekonomsko uspešna v konkurenci z razvitimi ekonomijami in deželami, prizadeva vzpostaviti »standardizirani« in »unificirani« način množične proizvodnje, da se ubrani neusmiljene mednarodne konkurence v proizvodnji dobrin. Tekmuje tudi s ceneno delovno silo in neusmiljenim izkoriščanjem svojih naravnih bogastev. S prvima dvema ruinira raznolikost svoje socialne strukture in njene kulturne vrednote, z zadnjim pa naravno okolje.

Tragičnost teh situacij v primerjavi s starorimsko pa je v tem, da permanentna socialna in politična kriza teh dežel, z vsemi poskusi vojaških protikultur vred, da bi takemu stanju enkrat za vselej naredile konec, tudi v petsto letih propada in agonije ne more pripeljati do političnega izbrisanja njihovih političnih struktur, kot se je to zgodilo v starem Rimu, kajti ta je bil v svojem času najracionalnejša oblika politične ureditve, ki pa kot vojaška dikatura ni imela nikakršne socialne perspektive. Današnje dežele Tretjega sveta s svojo socialno in politično disproporcionalnostjo, v kateri je šla po zlu še predindustrijska socialna struktura in obrtni načini agrarne proizvodnje, pa imajo svojo izrecno politično perspektivno v perturbacijah vojaških protikultur, ki so prav tako neuničljive kot njihova institucionalna podlaga, armadna hierarhija, in to izrecno toliko bolj, kolikor dosledneje so bile uničene tradicionalne socialne oblike povezanosti ljudi. Kolikor bolj je razdejana socialna in ekonomska struktura neke družbe in delegitimiran njen politični in kulturni pluralizem, toliko bolj je vojaško ali polvojaško organiziranje vseh medčloveških vezi lažje uveljaviti. To pa je prav tista rešitev, ki jo hvalijo in h kateri se zatekajo vojaške protikulture. V starem Rimu ni manjkalo poskusov, da bi premagali socialno krizo, ki je začela najbolj intenzivno razžirati državo prav takrat, ko je prišla v zenit svojih političnih, socialnih in kulturnih uspehov. Populistična struja si je prizadevala rešiti socialne probleme plebsa z uveljavitvijo takšne zakonodaje, ki bi zavarovala interese propadajočih malih zemljiških lastnikov in obrtnikov in je ciljala na stabilizacijo republikanske ureditve/delitve oblasti z odpravo ekstremnih socialnih nepravičnosti. Hotela je torej omiliti socialno in politično krizo republike. Ker pa je v ta namen mobilizirala množice, v interesu katerih je nastopala proti senatu, kjer so bili politično utrjeni in organizirani veliki zemljiški lastniki, je populistična struja s protisenatorsko agitacijo dejansko pospešila politično krizo republike.

Optimatska struja v senatu pa si je nasprotno prizadevala zavreti in preprečiti politiziranje in mobiliziranje množic, deloma z nasilnim razbijanjem populističnih

skupin, ki ni imelo neproblematične pravne podlage, deloma z ukinjanjem tistih pravic, ki bi jih danes imenovali človečanske in bi omogočale uspešno politično artikulacijo populističnih interesov. Namesto pripravljenosti za reševanje naraščajočih socialnih problemov, ki so se izražali v deagrarizaciji plebsa, ne da bi prišlo do njegove socialne integracije v velemesto, je postajala politika optimatske struje vedno bolj agresivna in represivna, čeprav ji dolgoročno ni uspelo stabilizirati političnih razmerij. V tem zaostrovanju socialnih in političnih napetosti je bil Cezar ob nastopu svojega konzulstva, januarja leta 59, silno naklonjen h kompromisu. Senatu je predlagal osnutek novega agrarnega zakona, v katerem je bila predvidena naselitev veteranov, ki so se bojevali na vzhodu, in pripadnikov plebs urbana na državnih zemljiščih in na zemljiških posestvih, ki bi jih kupili v ta namen. Pridobljene zemlje pa naj bi ne bilo mogoče prodati dvajset let. S tem naj bi preprečili hitro zrinjenje novih naseljencev z njihovih kmetij. Celotno operacijo naj bi financirali iz davčnih prispevkov tistih področij, ki jih je Pompeius nedavno anektiral. Cezar si je prizadeval, da bi vnaprej odpravil vse ovire, zaradi katerih bi senat želel ali hotel zavrniti predlog zakona in na katere se je skliceval leta 63 in 60. Ager Campanus naj bi bil izrecno izključen iz razdelitve državnih zemljišč, cene novo kupljenih posestev naj bi ne določila agrarna komisija dvajsetih, ampak naj bi ustrezala oceni zadnjega cenzusa. In končno je bil Cezar vnaprej izključen kot predlagatelj članov agrarne komisije. Niso bile predvidene niti konfiskacije niti prisilni nakupi zemlje. In vendar kljub vsem tem koncesijam populistične agrarne politike, ki jo je zastopal Cezar, senatorji niso bili pripravljeni glasovati za ta predlog zakona. Niti ga niso skušali spodbijati s stvarnimi argumenti, temveč so zastopali stališče, da je treba ohraniti obstoječe stanje. To je očitno iz izjave, ki jo je izrekel Cato: ni se bal razdelitve zemlje, temveč plačila, ki bi jo zanjo zahtevala Pompeius in Cezar, kajti z njunima prijaznostma naj bi jima šlo samo za to, da bi pridobila množice na svojo stran. Pri tem pa je spregledal, da množic ni privlačevala popularna zakonodaja, ampak jih je mnogo bolj odbijala nepripravljenost senata, da bi sprejel politične ukrepe proti naraščajoči bedi italijanskega prebivalstva.

Tako je Cezar predlog agrarnega zakona brez predhodnega pristanka senata predložil ljudski skuščini. Hkrati pa je Pompeius pozval svoje veterane, od katerih so mnogi izhajali prav iz tega osiromašenega prebivalstva, da so v velikem številu prišli v Rim. S tem je nastala situacija, ki je značilna za eskalacije vojaške protikulture. Zaostrovanje socialnih napetosti se je prelilo v upad legitimnosti zakonodajne oblasti, propad vsakršnega njenega ugleda. Ko je namreč Cezar med nekim zasedanjem pozval Bibulusa, ki je zastopal Catova politična stališča, naj pred ljudstvom spregovori o agrarnem zakonu, ta ni le izjavil, da v času svojega konzulstva ne bo trpel nobenih novih ukrepov, temveč je povedal, da agrarni zakon ne bo uresničen, tudi če bi vse ljudstvo tako hotelo. S tem je Bibulus hkrati zanikal zakonodajne pristojnosti ljudske skuščine. Vendar pa se senatorjem glede na veliko število veteranov v Rimu, ki jih je zakon neposredno zadeval, in glede na sovražno razpoloženje množic do senata, ni zdelo primerno, da bi predlog zakona zavrnili, ampak so se izrekli za zahtevano prisego. K obstrukcijski strategiji pa so se zatekli za hrbtom javnosti. Bibulus ni več javno nastopil, napovedal pa je, da bo tiste dni, ko bi lahko zasedala ljudska skupščina in dokončno potrdila zakon, opazoval nebo zaradi znamenj (obnuntiatio), zaradi česar je bilo onemogočeno sklicanje ljudske

skupščine do konca leta 59.

S tem je bil sprožen *pravi plaz razkroja legitimnosti zakonodajnih institucij republike, senata in ljudske skupščine.* Ta zadnja se je začela izkazovati za nemočno, čeprav je bila ljudstvu zagotovljena zelo obsežna participacija pri pomembnih političnih in zakonodajnih odločitvah, saj je mogel en sam magistrat, ki je ravnal v soglasju s senatno večino, suspendirati zakonodajno pristojnost ljudske skupščine povsem v skladu z zakonom. Sam senat pa je izkazoval svojo nemoč s tem, da so njegove intence zašle v tako ekstremno nasprotje z ljudskimi interesi in interesi vojaških veteranov, ki so držali roko na orožju in predstavljali latentno uporabljivo politično silo. Zato je moral sprejemati sklepe, ki so bili v izrecnem nasprotju z njegovimi nameni, takoj nato pa z nadaljnjimi odločitvami preprečevati njihovo izvrševanje. In vsa ta zapletena operacija senata je bila hkrati še videti kot dejanje nekega magistrata, ki je sam, kot individuum, tako rekoč zaradi svoje kaprice lahko suspendiral ljudsko voljo.

Tako je nastala politična situacija, v kateri so ključne družbene institucije vzajemno izgubile vsakršen ugled, posamezni zakoniti ukrepi so spodbijali legitimnost samih zakonodajnih ustanov, prišel je čas, ko aretacije političnih nasprotnikov ob izključujočih stališčin in nastopih niso veljale več za nekaj nedopustnega, proti čemur bi se uprli člani senata ali ljudske skupščine ne glede na interes in nazor, ki bi ga zastopali, kar pomeni, da je bila v delovanju samih zakonodajnih ustanov de facto odpravljena svoboda govora, prepričanja, s tem pa tudi združevanja, vse, kar bi danes imenovali človečanske pravice, ki so temelj vsakršni zakonitosti/legalnosti in legitimnosti. Ko pa je bilo vse to odpravljeno v samih zakonodajnih ustanovah, je bilo seveda samo še vprašanje časa, kdaj bo odpravljeno tudi zunaj njih. S tem se je sprožil plaz, ki je naredil prosto pot za uveljavitev vojaške protikulture v starem Rimu.

O značaju te uveljavitve pa pove največ okoliščina, da sta bili obe strani v tem konfliktu, senat in popularni, pripravljeni in prisiljeni segati po militaristični pomoči za zavarovanje svojih interesov, potem ko jih nista mogli več zavarovati po legitimnih zakonodajnih poteh. Senatorji, ki niso bili več sposobni uveljaviti svojih predlogov in interesov s tradicionalnimi zakonodajnimi postopki, so leta 52 etablirali avtoritarni režim, ki je socialni red vzdrževal z vojaško podporo in izključeval popularne s serijo političnih procesov. Tako je senat neposredno sprožil legitimacijsko krizo vseh ključnih zakonodajnih in politično izvršnih institucij in izgubil vso oporo pri plebs urbana. Zdaj izbruhi nasilja proti senatorjem in magistratom v Rimu niso bili več presenetljivi, temveč izrecen izraz te legitimacijske krize. V takšnih okoliščinah, ko se je senat zatekal k vojaškim nasilnim in nelegitimnim akcijam, da bi vzdrževal svojo zakonodajno vlogo ob izrecnem nasprotovanju ljudstva in večine vojaštva, je sam sprožil erozijo svoje moči. To se je izkazalo leta 49, ko je prišlo do državljanske vojne, v kateri sta obe strani iskali oporo v vojaških silah. Začetna negotovost izhoda tega spopada je kmalu izginila, kajti oholost in pomanjkanje smisla senata za ljudske potrebe je sprožila osip vojaških enot, ki so branile njegov interes, kar je pripeljalo na oblast Cezarja in utrdilo avtoritarni značaj oblasti, v kateri sta imela senat in ljudska skuščina vse bolj zgolj dekorativno funkcijo.

Toda vojaška protikultura nikakor ni že isto kot vojaška diktatura. Medtem ko je prva

univerzalni element kulturno, socialno, ekonomsko in politično diferenciranih/razslojenih družb in uteleša njihov paradoks, njihovo različnost s svojo hierarhijo in njihovo hkratno povezanost s svojo uniformnostjo in enakim korakom, njihovo dušo s kvintesenco njene shizofreničnosti, je druga le eno od stanj te prve, njena enostranska uveljavitev v nekem konkretnem kulturnem ali socialnem elementu, ki je odkril svoje posebno poslanstvo v reševanju zapleta, v katerem se je znašla vsa družba s svojimi institucijami vred. Starorimska vojaška diktatura je nastala šele v državljanski vojni. Šele z njo sta bila legitimnost zakonodajnih institucij in delitve politične oblasti ter imperativ podrejenosti vojaštva toliko omajana, hkrati pa politične zasluge za zmago tako očitne, da so bile lahko ponujene radikalne rešitve za socialne in politične probleme, s katerimi se je stari Rim soočal. Te so predvidevale hitro in trajno izboljšanje položaja plebsa, harmonične družbene in politične odnose in učinkovito delovanje izvršne in zakonodajne oblasti, vse, kar je bilo videti v času predhodnih spopadov med senatom in popularno politično strujo nedosegljivo.

Za obdobje političnih konfliktov, ki je doseglo vrhunec z državljansko vojno in se z njo v tej drastični obliki začasno zaključilo, so bile značilne konfrontacije pred sodišči in v volilnih bojih. Ker so imeli optimati, ki so bili združeni v senatu, le malo možnosti, da bi svojo politiko uveljavili v ljudski skupščini, so si prizadevali, da bi artikuliranje popularne politike prekinili in so sprožali celo serijo procesov proti privržencem Cezarja in Pompeiusa. »Pri tem pade v oči, da so bili v procesih naslednjih let (po sporazumu v Luci) obtoženi mnogi tedanji ljudski tribuni, ki so v času opravljanja svoje funkcije zastopali striktna protisenatna stališča; mednje so spadali C. Porcius Cato, Sufenas, C. Messius in P. Vatinius.«[5]

Očiten namen senata je bil, da bodo ti sodni procesi odvrnili ljudske tribune od zastopanja popularnih interesov. Vendar sta Cezar in Pompeius znala ščititi svoje privržence, saj je bila v večini procesov izrečena oprostitev. V celotnem valu procesov je najbolj izstopal postopek proti Gabiniusu, najpomembnejšemu politiku med Pompeiusovimi privrženci, do katerega je prišlo v letih 54/53. Ta je v času svojega prokonzulstva v Siriji prekršil sklep senata, ki se je skliceval na neki sibilični orakelj in prepovedal vojaški poseg v Egiptu. Gabinius pa je brez ozira na ta sklep vkorakal s svojimi legijami v Egipt in ponovno introniziral Ptolemaiosa XII. kot kralja. Njegove možnosti za oprostitev so bile majhne, ker je prekršil zakon maestas in repetundenčni zakon, pa tudi ekviti, ki so bili nezadovoljni z njegovo upravo in pravosodjem v Siriji, ker nista ustrezali pričakovanjem publikanov, so mu bili na sodišču izrazito nenaklonjeni. Pompeiusu je v prvem postopku uspelo z velikimi podkupninami doseči oprostitev, vendar je razsodba naletela v rimski javnosti na velik odpor, tako da je bil Gabinius obsojen v drugem, repetundenčnem procesu, čeprav se je Pomeius javno zavzel zanj in je Cicero prevzel obrambo. V ozadju teh procesov pa je bilo očitno prizadevanje, da bi bila dejavnost in prizadevanja vidnih ljudskih tribunov kriminalizirana.

Še bolj drastično se je ta spopad izrazil v zaostritvi volilnih bojev pri volitvah konzulatov po letu 55. Politični konflikti so povzročili prerazporeditev kompetenc,

[5] Helmuth Schneider, Ibidem, str. 209-10.

tako da je konzulat kot instrument popularne politike postal pomembnejši kot tribunat. Tribuni so skoraj povsem izgubili samostojnost, in njihova politika je lahko bila uspešna le s podporo višjih magistratov. Po letu 70 popularnih zakonov ljudski skupščini niso več predlagali tribuni, temveč konzuli. Obe strani sta si zato pri volitvah konzulov prizadevali, da bi bili izbrani kandidati, ki so zagovarjali njun interes in hkrati skušali preprečiti izvolitev kandidatov nasprotnega tabora. Poleti 54 so se oblikovale pri volitvah konzulov jasne fronte: M. Valerius Messalla in Cn. Domitius Calvinus sta bila kandidata optimatov, C. Memmius in M. Scaurus pa sta imela podporo Cezarja in Pompeiusa. Obe strani sta bili tako širokogrudni pri podkupovanju volilnih glasov, da je korupcija celo za rimske razmere dobila neobičajne razsežnosti. Zaradi velikih potreb kandidatov po denarju je julija narasla obrestna mera s štirih na osem odstotkov. Avgusta je senat razpravljal o volilnih podkupninah, volitve pa so bile preložene na september. Konec septembra je dal C. Memmius v senatu prebrati sporazum, ki sta ga on in Domitius Calvinus sklenila s konzuli. Oba sta se obvezala, da bosta kot za protiuslugo za volilno pomoč konzulov skrbela za to, da bodo ti lahko ob začetku naslednjega leta brez težav prevzeli svoje province, tudi če senat do takrat še ne bi sprejel ustreznih sklepov. Zato je senat uvedel preiskavo volilnih postopkov, da bi razjasnil vse očitke o podkupovanju, kar je zahtevalo ponovno odložitev volitev. Oktobra pa so bili končno vsi kandidati obtoženi podkupovanja. V tej situaciji je prišlo do zahteve po diktaturi. V pismu Atticusu je Cicero konec novembra 54 ocenil politično situacijo: »Poglej si, kako so pred volitvami pred vso javnostjo na nekem trgu po okrožjih delili denar, poglej si oproščenega Gabiniusa, vedi, da nas ob zastoju vseh upravnih poslov in lahkomiselnosti v vseh stvareh žene v diktaturo.«

To ni bila nikakršna posebna jasnovidnost, ampak splošna očitnost, ki se je vsiljevala na vsakem koraku. In pri tem Cicero ni opazil, da je tudi sam prispeval h gibanju v to smer, saj so ga po umoru Clodiusa, ki je kot senator zastopal populistične interese in ga je 18. januarja 53 dal umoriti Milo po srečanju pri Bovillae na Vii Appii, upravičeno obtoževali, da je bil duhovni pobudnik umora, saj je že leta 56 v nekem senatnem govoru razglasil vsak nasilni postopek proti Clodiusu za legitimen. Tudi sicer se je Cicero vseskozi zavzemal za iste interese, ki jih je s svojo kandidaturo za mesto konzula zagovarjal Milo. Ta si tudi potem, ko je dal umoriti svojega protikandidata, ni bil na jasnem o političnih razmerjih. Slučajne priče umora je dal dva meseca zadrževati na svojem posestvu, da bi ga ne bremenili s svojimi izjavami, sam pa je skušal skupaj s M. Caeliusom v contio opravičiti umor. Vendar je plebs v svojem besu in prizadetosti oba nasilno pregnal s foruma.

Temu so sledili neredi, ki so trajali več dni in v katerih je revno rimsko prebivalstvo zlilo svoj gnev na bogate sloje, pri čemer so tiste ekvite, ki so še neprevidno nosili svoje stanovske znake, ubili na ulicah. Tudi popularni tribuni niso bili več pripravljeni sprejeti Milovega konzulatstva, s čimer je bil volilni boj zaostren do takšne mere, da je bilo nadaljnje opravljanje funkcij senata že povsem vprašljivo. Množice so vdrle tudi v kurijo, plenarno dvorano senata, nagrmadile v njej mize, klopi in knjige in na tej grmadi zažgale ubitega Clodiusa. Pri tem so zgorele kurija in bližnje stavbe, zaradi česar je bil senat simbolično razdejan, hkrati pa je dejansko izgubil politično moč. Ta se je začela navezovati na moč vojaških oddelkov, ki so lahko neposredno posegali v spopade in odločitve, potem ko se je volilni boj v Rimu

prenesel iz senatnih prostorov, kjer se je tudi že uveljavila pravica pesti, na ulice. Tam so se spopadli privrženci nasprotujočih si volilnih kandidatov. Množiti so se začele zahteve po diktaturi, ki se je mnogim začela zdeti edini izhod iz blokiranega in neučinkovitega političnega sistema rimske republike, ki je hromil tudi večino življenjskih funkcij rimske države na vseh ravneh.

V taki situaciji se je v senatu uveljavil predlog, katerega namen je bil zagotoviti nadaljnje delovanje političnega sistema in samega senata. Pompeius je bil hkrati postavljen za konzula in prokonzula, s čimer je prvič v rimski zgodovini združil v svojih rokah civilno in vojaško oblast. Ta je bila združena vse dotlej, dokler ni malo pozneje padla v roke Cezarju kot predstavniku ljudstva, ki se ni hotelo pokoriti odločitvi senata, s katero si je ta hotel zavarovati svoj položaj in funkcije. S tem je bil vzpostavljen avtoritarni režim, ki se je zdel boljši od neučinkovite demokracije. V državljanski vojni, v kateri je Cezar kot predstavnik popularnih interesov premagal Pompeiusa kot predstavnika senata, pa je nastopila vojaška diktatura.

Čeprav se je zdelo, da bodo z vojaško diktaturo uveljavljeni popularni interesi, saj je senat v spopadu podlegel, *starorimska vojaška diktatura ni rešila nobenega od bistvenih socialnih in ekonomskih vprašanj* starorimske države. V času utrjevanja avtokratske oblasti, ki je v eni osebi združevala civilno in vojaško avtoriteto, sta Cezar in Avgust naselila veliko veteranov v Italiji in v provincah ter s tem uresničila popularne predloge. Toda že v Avgustovem času so ukrepe za naselitev zamenjala denarna izplačila odpuščenih vojakov. Tudi mesto Rim je izvedlo vrsto komunalnih del za izboljšanje položaja plebs urbana, uskladilo gradbene predpise, organiziralo gasilsko službo ter izboljšalo oskrbo z vodo. Vendar se v bistvenem ni izboljšal niti položaj podeželskega niti mestnega prebivalstva nižjih plasti. Toda vojaška diktatura, ki sta jo sprožila Cezar in Avgust, in sicer izrecno v interesu plebsa, je dejansko zastopala v svoji gospodarski in socialni politiki interese rimske nobilitas, velikih zemljiških posestnikov. Socialne razlike so se tudi pod Avgustovimi nasledniki povečevale, majhni kmetje so bili še bolj zrinjeni pod pritiskom velikih zemljiških lastnikov, življenjske razmere v mestih so se sunkovito slabšale, korumpiranost družbenih form in mehanizmov je postajala vse bolj očitna, z oporo na vojaško silo in zakon je bila sicer zakonita, bila pa je brez legitimnosti in moralne upravičenosti pri veliki večini prebivalstva. Demokratične pravice, svoboščine in individualna suverenost rimskega državljana so zdaj postale farsa, odvisna od vsakokratne trenutne vojaško-državne avtoritete in njenih kapric. To je izpodkopalo vsakršno dolgoročno motiviranost prebivalcev do ustvarjalnosti v različnih življenjskih sferah, povzročilo gospodarski, kulturni in socialni propad starorimske države, ki je dosegel višek tudi v popolni vojaški neuspešnosti in v razpadu same državne tvorbe.

Če starorimski vojaški diktaturi ni uspelo uresničiti socialnih in ekonomskih ciljev ter popularnih interesov, za katerih zastopnico je imela samo sebe, pa se je vendar izkazala za učinkovito na enem samem področju od vseh, s katerimi se je vnaprej hvalila - namreč v učinkovitem zatrtju političnih in socialnih nemirov. Na socialne in politične probleme je odgovarjala zgolj z represivnimi sredstvi. Ni pa mogla premagati pasivnega odpora širokih množic, ki so na odvzem svojih političnih pravic, izdajo svojih socialnih interesov in propad svojih življenjskih razmer odgovorile z pasivnim odporom, s kulturno in delovno abstinenco, ki je ustvarila tisti

vakuum, ki je omogočil nastanek novih kulturnih in socialnih gibanj ter pokopal tiste družbene forme, ki so bile do takrat temeljne, zlasti suženjstvo.

Pravi razlog za vzpon rimske republike gotovo ni bila samo neka posebna vitalnost in kulturna produktivnost rimskega življenja, temveč specifičen način kulturnega in političnega organiziranja, ki je v *zgodnji dobi* omogočal *kulturni in politični pluralizem*, značilno delitev in kontrolo oblasti, ki je izključevala sistematizirano uveljavljenje interesov in kapric kake družbene plasti ali celo kakšne osebnosti. *Z uvedbo vojaške diktature je rimska država suspendirala politično kulturo zgodnje dobe* in uveljavila že takrat in pozneje v svetu tako razširjen tip monokratske oblasti, ki je vnaprej nezmotljiva in ki za nazaj lahko sodi o sebi le sama. Kot taka je *starorimska vojaška diktatura prototip političnih ureditev v deželah Tretjega sveta v današnjem času.* Tudi te se srečujejo z orjaškimi socialnimi in kulturnimi napetostmi, ki blokirajo delovanje demokratičnih in parlamentarnih ureditev, s trajno ekonomsko in kulturno strategijo, družbenimi in političnimi nemiri ter radikalnimi posegi vojaških sil, ki obljubljajo odločne rešitve, socialno stabilnost in mir, dejansko pa dolgoročno ne uresničijo ničesar od obljubljenega, temveč dežele, v katerih se uveljavljajo, zgolj pehajo v začaranem krogu socialnih in kulturnih neenakosti, teptanja človečanskih pravic in svoboščin, demoniziranja političnega pluralizma in politične kulture.

Izkušnje v Tretjem svetu

V prvem in drugem desetletju po koncu 2. svetovne vojne se je kolonialne odvisnosti osvobodila večina afriških dežel in dežel jugovzhodne Azije. Zdelo se je, da so s tem dokončno stopile na pot hitrega kulturnega in socialnega razvoja ter vstran od avtokratskih političnih struktur, ki so bile značilne za predkolonialno in kolonialno dobo. Države Južne Amerike so imele v tistem času za seboj že dvestoletno dobo neodvisnosti, s tem pa tudi dvestoletno zgodovino tradicionalnih personalističnih družinskih diktatur, od katerih so se nekatere ohranile do dandanes, tehnokratskih vojaških dikatur z obsežnimi industrializacijskimi načrti, vojaško dominiranih psevdodemokracij in majhno število s težavo delujočih parlamentarnih demokracij.

Da se je pridobitev neodvisnosti iztekla v zatiranje političnega in kulturnega pluralizma, je za Južno Ameriko za zgodnje obdobje od blizu pojasnil Simon Bolivar v znanem Pismu z Jamajke: namreč kako se je mogel vzpostaviti v Severni Ameriki stabilen parlamentaren politični sistem, medtem ko je v Južni prihajalo do stalnih restavracij avtokratskih režimov. Vzrok za to je videl v okoliščini, da so bili prebivalci južnoameriške hemisfere stoletja v povsem pasivnem položaju, kar je zadevalo njihovo politično eksistenco. »Bili smo v stanju hlapčevstva, in nam je bilo zato toliko težje dvigniti se do uživanja svobode... Američani so se nenadoma pognali kvišku, brez predhodnih znanj, in kar je še bolj otipljivo, brez izkušenj v javnih zadevah, a so kljub temu na svetovnem prizorišču predstavili izvrstno dostojanstvo zakonodajalcev, sodnikov, finančnih upravljavcev, diplomatov, generalov in mnogih drugih visokih in nižjih organov, ki tvorijo hierarhijo normalno organizirane države...

Dogodki na ameriški celini so nas prepričali, da institucije, ki povsem počivajo na reprezentativnem sistemu, ne ustrezajo naši naravi, našim sedanjim običajem in

zmožnostim. V Caracasu je strankarski duh izšel iz družb, zborov in ljudskih volitev. Te razprtije so nam prinesle nazaj suženjstvo. In kot je bila Venezuela tista ameriška republika, ki je bila v svojih političnih institucijah najbolj napredna, je tudi najbolj jasen primer za neučinkovitost demokratične in federalistične državne oblike v naših nastajajočih državah.«[6] Toda Bolivar, ki je opazil *peklenski krog avtoritarnih političnih ureditev*, katerega sklenjenost je težko prekiniti, je bil vendar bolj kronist kot analitik. Kajti v južnoameriških državah, kakor so se po vrsti osamosvajale, večina prav pod Bolivarjem, so na začetku njihove neodvisnosti njihovi parlamenti delovali prav tako in v enakih razmerah kot rimski senat v Cicerovih časih, in sicer pred propadom republike. Zaradi interesov velikih zemljiških posestnikov in njihove moči se je vsakršen parlament spremenil v igračo v njihovih rokah in je njihove interese in ambicije zgolj legaliziral tako dolgo, dokler podprivilegirane družbene plasti niso dale duška svoji jezi in so se bile pripravljene odpovedati vsakršni parlamentarnosti zaradi takšnega parlamenta. Obetale so si, da bodo prepustile upravljanje države eni osebi ali eni družini in se bodo imele prihodnjič, če bo spet nastal razlog za njihovo jezo, obrniti na koga, ki mu bodo lahko sporočile svoje zahteve in dobile pravi odgovor. Dejansko pa je vsak tak prenos oblasti s parlamenta na kakega caudilla sprožil vnaprejšnje onemogočanje organiziranja in artikuliranja ljudske jeze ter vpeljal mehanizme za stabiliziranje ljudske bede, hlapčevstva in k njemu spadajočega političnega svetohlinstva.

Nestabilnost parlamentarnih političnih ureditev v Tretjem svetu, svetu, ki je sam sploh definiran s to nestabilnostjo, je izraz temeljite nestabilnosti, vprašljivosti sodobnega človeka in vseh njegovih institucij. Po tridesetih letih uveljavitve neodvisnosti praktično vseh držav v svetu, ki so bile nekdaj pod imperialnimi silami, je postalo očitno, da stojijo v novih neodvisnih deželah temeljne institucije in kulturni in politični razvoj na majavih tleh. V teh okoliščinah se poraja posebna vrsta fundamentalizma, ki sicer še ohranja neko vez s ponovnim izpraševanjem avtentičnosti in virov religioznosti, toda sega daleč čez njene horizonte, se sprašuje o pravih temeljih nacionalne in moralne vesti, enotnosti, ponosa, morale in discipline in ugotavlja, da je vse to v razsulu in potrebno najtemeljitejših sprememb. In ta fundamentalizem nosi vojaško suknjo, kar pomeni, da ima že vnaprej v rokah sredstva, da svojih pomislekov ne izpričuje le intimno, ampak jim daje zgodovinsko in politično veljavo v ekscesih vojaške protikulture.

V nadaljevanju citirano besedilo Siada Barreja iz Somalije je mogoče brati kot model rezoniranja fundamentalizma vojaške protikulture, kadar ta skoraj vsak teden v tej ali oni deželi Tretjega sveta razglasi in stopi na pot »temeljite reforme« in »državnega in nacionalnega očiščenja« vseh človeških, kulturnih in političnih pomanjkljivosti, ki ga z železno roko izvaja tako dolgo, dokler naslednja garnitura nje same ne prišteje na isto področje in stopi v naslednji krog tega družbenega, kulturnega, socialnega, političnega in vojaškega delirija Tretjega sveta:

»Sam sem naše člane vlade ob različnih prilikah opozarjal, da se Somalija hitro približuje katastrofi in zlomu. Politično, socialno in ekonomsko nismo imeli nobene

---

[6] Hans F. Illy, Rüdiger Sielaff, Nikolaus Werz, Diktatur - Staatsmodel für die Dritte Welt, Verlag Ploetz Freiburg-Würzburg, 1980, str. 170-1.

izbire več. Intervencija oboroženih sil je postala neizbežna. Dovolite, da vam povem zakaj: enostavno ni bilo več mogoče, da bi ne opazili, kaj se je v deželi dogajalo: korupcija, podkupovanje, zloraba javnega denarja v velikem merilu, nepravičnosti do ljudstva, na veliko razširjena zloraba prava in naših religioznih načel. To je bilo več kot le bližnji politični in ekonomski zlom, šlo je globlje, šlo je za uničenje naše nacionalne vesti, naše enotnosti, našega ponosa. Zlom javne morale in discipline je simboliziral uboj predsednika, in odločili smo se, da je nujno ukrepati brez odlašanja in v dobri veri. Ljudstvo je bilo politično razcepljeno, in obstajala je realna nevarnost anarhije. Somalija je izgubila svojo čast navznotraj in navzven.

Mi vojaki vemo, da nismo dobri politiki. Želimo ponovno vzpostaviti čast in zaupanje ljudstva. Želimo ga navdati z idejo samopomoči in samodoločanja. Verjamem, da smo na duhovni ravni ponovno vzpostavili zaupanje ljudstva v vlado. Vsakdo vlaga sedaj velike napore. Da bi izgradili ljudstvo, smo izbrali socialistično alternativo. Mobiliziramo ljudstvo, da se predaja načelu trdega dela, kajti odločeni smo, da bomo zmanjšali revščino, neznanje in bolezen, ki so dolgo prizadevale našo deželo. Poleg tega smo revolucionirali proces vladanja. Plače vseh vladnih uradnikov so bile drastično znižane; odgovornost je sedaj prenesena na najbolj sposobnega in ne na tistega z najboljšimi zvezami in poznanstvi; ustanavljamo državne farme in zadruge; naši množični mediji in organizacijske tehnike bodo naučili ljudstvo, kako se lahko samo dvigne, da bo razbilo psihološke in socialne okove, ki mu jih je nadela kolonialna vlada in prejšnje somalske vlade. Zastavljamo vse naše energije, da bomo izkoreninili vse oblike nacionalne neenotnosti, vključno s tribalizmom in elitizmom. Želimo, da je ljudstvo na vseh ravneh udeleženo pri procesih odločanja, in ustvarili smo aparat za to.«[7]

To je *vzgojna diktatura, v kateri vojaška protikultura svojo manjšinskost in tip organizacije uporabi kot šolski model za celotno družbo.* Giblje se v samih paradoksih, kajti hkrati obravnava ljudstvo kot povsem nezrelo, obenem pa ga z avtoritarnim načinom »prevzgoje« hoče privesti do avtonomnosti. Medtem ko vsakršno kulturno in politično specifičnost in zgodovinsko dediščino z jezikom, moralo, religijo, umetnostjo vred preklinja in preganja kot tribalizem in elitizem, mirno zagotavlja, da hoče le tisto, kar želi ljudstvo samo, le da tega samo ljudstvo očitno še ne ve ali noče vedeti. In kar hoče najprej privzgojiti, je enak korak vseh, isti jezik, ista morala, iste potrebe, ista religija in umetnost, predvsem umetnost korakanja po zvokih vojaške koračnice.

Vojaške protikulture v svojem deliriju, v katerega zrušijo cele dežele, dosledno ločujejo med sredstvom in ciljem. Potrebe in želje ljudstva, mir in blagostanje, so zgolj cilji, ki bodo doseženi šele, ko bo zlomljen v ljudstvu nakopičeni egoizem, koruptnost, samoljubje in samovoljnost, različnost kultur, religij, umetnosti in jezikov. Zato vojaška protikultura zatira najbolj elementarne potrebe in želje, izvaja permanentno izjemno ali vojno stanje in ukinja vsakršen pravni red in pravno varnost ljudstva, ob najmanjšem povodu je pripravljena streljati nanj in ga najbolj grobo preganjati, da bi pred njim zavarovala njegovo lastno prihodnost. Ob tem pa,

---

[7] Siad Barre, v Africa, an International Business, Economic and Political Monthly, Nr. 1, maj 1971, citirano po Hans F. Illy, Ibidem, str. 63-4.

ko mu obljublja enakost in enotnost, lahko sama deluje le kot avtoritarna in hierarhična organizacija, ki je surova in neusmiljena navzdol ter klečeplazna in svetohlinska navzgor. Sama torej proizvaja in producira prav tista razmerja, zaradi katerih obtožuje ljudstvo egoizma in nemoralnosti, pomanjkanja ponosa in koruptnosti. In redko je toliko samokritična, kot je bil Barre v navedenem govoru, kjer je rekel, da so vojaki slabi politiki. Nasprotno, osnovna ost vojaške protikulture in temeljna poteza njenega fundamentalizma je, da je treba odpraviti vse funkcionalne različnosti, razen vojaških, kar pomeni, da so zanjo v resnici vojaki najboljši politiki in sploh edini pravi pa tudi najboljši vladni uradniki, duhovniki, parlamentarci, novinarji, državni tožilci, sodniki, porotniki in branilci ter da je vsak član ljudstva - kjer koli že je po svojem položaju in funkciji - pravi član ljudstva le kot vojak.

S tem je uvedeno permanentno izredno ali vojno stanje v deželah Tretjega sveta, ki omogoča socialni red in politični mir, kakršnega vojaška organiziranost in vojaška protikultura edino dopuščata in omogočata. To stanje pa je seveda politično, kulturno in ekonomsko povsem neproduktivno, lahko le konzervira neko družbeno stanje ali ga ruši, zato je tudi politična oblast vojaških protikultur v latentni agoniji in prisiljena ponovno opuščati svojo nepopustljivost in radikalnost ter navzemati različne prehodne, pol civilne družbene in politične oblike, tolerirati različne socialne, kulturne in politične tradicije, izbirati eno samo izmed njih kot edino pravo in upravičeno prihodnost.

Nadalje pa spet ugotavlja, da je bilo vsakršno takšno popuščanje škodljivo in celo usodno, da je prispevalo h krizi družbenih, moralnih in političnih temeljev države, namesto da bi pripeljalo iz nje. In ker razume fundamentalizem vojaške protikulture samega sebe kot »zdravilo« za vse slabosti in »bolezni« družb Tretjega sveta, je prav, da ga mi razumemo nasprotno, kot simptom te krize in kot simptom kriznosti povezanosti Tretjega sveta z razvitim svetom. In končno je v samorazumevanju vojaške protikulture, ki se tako v razvitem svetu kot v Tretjem svetu razume kot edino pravo zdravilo za različne fenomene družbenega, moralnega in političnega razkroja, mogoče najti tisto potezo, ki ji je skupna v celoti. Gre samo za vprašanje, kdaj, kje in kako, torej v kakšnih okoliščinah se vojaška protikultura odloči, da bo te bolezni radikalno pozdravila, in kdaj začne javno nastopati.

V tem smislu nastopi vojaške protikulture v Tretjem svetu niso nič drugega kot poseben fenomen današnjega prvega, razvitega, zahodnega in socialističnega, vzhodnega sveta. V njih se uveljavlja neka razsvetljenska koncepcija odrešitve sveta, resda z (vojaško) silo, toda po značilnih načelih novoveškega racionalizma, ki si je predstavljal svet kot hierarhični sistem kavzalnih relacij, kjer je vse gibanje mogoče izraziti matematično kot gibanje po zakonih mehanske fizike. To prihaja posebno jasno do izraza v pojmovanju družbe kot anarhije, takoj ko različnih kulturnih in političnih dimenzij življenja ni mogoče zvesti na eno samo kvaliteto oz. dimenzijo. Fanatična gonja vojaške protikulture, da bi s svojim posegom naredila družbo za enakoveljavno in enotno, vsakega posameznika samo za racionalni del izmenljivih funkcionalnih mest brezhibno delujočega družbenega mehanizma, silna surovost pri izkoreninjanju socialne in kulturne avtonomnosti ljudi, ki bodo svojo voljo, svoje želje in potrebe pravilno dojeli in izrazili šele takrat, ko bodo dojeli in izrazili interes paternalistične vladajoče vojaške oblasti kot svoj lastni in edini

avtentični - vse to razkriva družbeni mehanizem vojaške protikulture, ki hoče odpraviti vsakršno družbeno različnost in vse družbene elemente, ki niso zvedljivi na neko elementarno družbeno istoveljavnost.

Narobe je torej razumeti ekscese vojaških protikultur kot neko romantično iracionalistično gibanje, ki je v nasprotju s temelji sodobnih družb in se zoperstavlja tehničnemu in socialnemu razvoju ter se inspirira pri zgodovinsko preživelih idealih političnega paternalizma. Nasprotno, gre za neko univerzalno ugotavljanje nedovršenosti družbenih procesov v modernem svetu, problematičnosti modernih oblik življenja, njihove pravne nedodelanosti in moralne labilnosti, kar je vse razloženo kot nedodelanost demokratičnih političnih mehanizmov. V državah Tretjega sveta pluralizem kulturnega in političnega življenja doživlja stalne napade in izgublja svojo legitimnost, zato pa si vojaška protikultura začne predstavljati vso družbo kot en sam mehanizem, v katerem je treba zgolj standardizirati/izenačiti njegove posamezne člene in jih sinhronizirati/uskladiti v njihovem teku, s tem da se sama postavi na komandno mesto tega mehanizma, prisluškuje njegovemu delovanju in ga dirigira. To fantazmo vojaške protikulture, da družba navsezadnje deluje kot neki eshatološki kompleks, dovrši poskus, da sama vzame v roke njene poslednje vzvode. Sama sebe zapopade kot edino pravo racionalnost, ki presvetli vse druge družbene segmente in mehanizme, njihovo povezanost in součinkovanje in s tem kot temelj povrnitve smisla v paradoksalno ovirajoče in izključujoče se družbene procese in forme. Kot tak je »fundamentalizem konfiskacija resnice«[8], delirično razsvetljenstvo, ki nasilno odpravlja vsakršno različnost med kulturnimi in socialnimi sferami in jih v paranoičnem strahu integrira. To pomeni, da si je vselej že vnaprej na jasnem o simptomih družbenega razkroja in ponuja zanje rešitev, ki se zdi prav tako učinkovita, kot je enostavna: *vsi družbeni problemi bodo rešeni s popolno integracijo družbe.* Torej *integriranje družbe v državo, morale in legitimnosti v zakonodajo, zakonodaje in sodstva v izvršno oblast, to pa v vojaško službo.* Tudi integriranje vseh jezikovnih, religioznih, socialnih skupin v eno samo, v državni narod, državno religijo in službo. Takoj ko bo takšna vsestranska integracija uspela, bodo v viziji vojaške protikulture uresničene intaktne oblike mišljenja in življenja.

Ob tem pa je v svojem fundamentalizmu in integrizmu vojaška protikultura brez vsakršnega zgodovinskega spomina, kakor je brez vsake politične kulture, zato ne opazi svojih zgodovinskih korenin in univerzalnosti svojih imperativov, tako v njihovi razprostranjenosti kot neizbežni neuresničljivosti, ker ji njen model družbene integracije zakriva lastno vojaško hierarhijo, ki sama vedno znova zaide v konflikt s vsem, za kar si surovo prizadeva.

Literatura

Anton Bebler, Vojaška vladavina v Afriki, Partizanska knjiga, Ljubljana 1974.
La paix indésirable?, Rapport sur l'utilité des guerres, Calmann-Lévy, Paris 1968.
Wolfgang R. Vogt, Militär als Gegenkultur, Leske + Budrich, Opladen 1986.

---

[8] François Marty, La crainte pour la verité, Lumière et vie, Nr. 186, str. 10.

Tonči Kuzmanić

Protipolitični proces jugoslovanstva

Proces, ki ga vodi vojaško »sodišče« zoper Borštnerja, Tasića, Zavrla in Janšo je seveda mogoče analizirati na več različnih načinov. Poleg prevladujočih, ki jih že poznamo in ki so po svoje sestavina procesa samega (saj gre za nujo, da je treba v neposrednem spopadu kolikor toliko ubraniti prostor svobodnega, javnega delovanja, razmišljanja, pisanja in tudi združevanja), lahko vso godljo, v kateri smo se znašli, iztrgamo iz navzočnosti ter skušamo na zadevo pogledati tudi iz nekaterih drugih, bolj oddaljenih zornih kotov. Med temi je nemara tudi tisti, ki ponuja možne tematizacije o razmerju med individualno držo (ki je v različnih odtenkih silno navzoča pri vseh priprtih) in institucionalno držo (katere posebni predstavnik je ustanova vojaškega »sodišča«). Toda, ker nameravam tokrat obdelati predvsem umeščenost procesa, kar se da abstraktno, iz kolikor je le mogoče oddaljenega pogleda, bom odmislil to možno raven. Saj bi bila instalacija tovrstnega diskurza subjektivitete že vnaprej nesprejemljiva za oblastno držo, s katero imamo opravka v tem primeru in ki individualitete kot take per definitionem ne pozna oz. stoji (in pade) na njenem brisanju. Za izhodišče jemljem torej v zakup pozicijo norca in seveda posledice, ki iz nje izhajajo. Ne gre mi ne za »napad na JLA« in ne za »obrambo aretiranih«. Zadevo bi rad dojel po svoje, rad bi ji vdahnil nekakšen »svoj« smisel.

Mislim, da se ob ljubljanskem procesu proti četverici odpirata predvsem dva problema. Medtem ko za prvega, ki ga bom označil za »problem političnosti« procesa, velja, da je bil izredno eksploatiran, pa za drugega, ki ga bom poimenoval »dimenzija jugoslovanstva« v procesu, velja, da skoraj ni bil omenjen.

Protipolitični proces

Že občasni spremljevalec procesa proti četverici je lahko brez velikega naprezanja ugotovil, da je bilo utrjevalcev prepričanja o »političnem procesu« mnogo in da so tovrstne zastavitve izhajale iz dokaj različnih podmen. Toda kljub tem razlikam - naj je šlo za civilno družbenost, psihoanalitskost, narodno kulturniškost ali pa za prenavljajočo se delavsko razrednost - je bil rezultat premisleka vedno oznaka procesa kot »političnega«. »Vzroke« za tovrstno skupnostno idiliko bi kljub

nekaterim tudi radikalnim razlikam, seveda lahko poiskali v skupnosti konceptov, ki gradijo na tako ali drugače postavljenih idejah (z-)družbenosti, toda tega ne moremo opraviti na tem mestu. Zanimivo je, da se je tako ali drugače navzoče odtenke oznake »političnosti procesa« v teh postavitvah dalo zaslediti le v mediju »kakšnosti/načinovnosti« procesa, se pravi v tem, da naj bi šlo za proces, v katerem naj bi se »neka (prva) političnost« bojevala proti »neki (drugi) političnosti« (npr. protiljudska/protinarodna, reakcionarna, centralistična, nedemokratska... proti napredni, demokratični..., odvisno pač od posamičnega producenta verig označevalcev ali pa od kategorialne aparature tistega, ki zadevo v optiki političnosti tematizira). Po drugi plati pa so bili zelo redki poskusi, ki so skušali *utemeljevati* postavitev procesa kot političnega. Pa še pri takih je bila motorika dokazovanja - kljub nekaterim dosežkom, ki odvračajo od hipoteze o »političnem procesu« - prav tako v funkciji dokazovanja političnosti le-tega. Lahko bi se reklo, da je oznaka »politični proces« priplavala na površje iz »globin duha« kot vrhovna iznajdba, ki se je tako med pišočimi kot med bralstvom in samimi udeleženci dogajanj širila kot nekakšna davna kužna bolezen.

Medtem ko je bila naravna civilna predstava o procesu zoper četverico pred vojaškim »sodiščem« tista, ki je vztrajala na domnevi, da gre za »politični proces«, pa je vojaška različica umevanja zagotavljala nasprotno. Namreč, da sploh ni res, da gre za kakršen koli »politični proces«. Češ da kompetence vojaškega »sodišča« sploh niso takšne, da bi lahko drezale v vprašanje političnega. Poleg obojestranske zaverovanosti vase med tema dvema stališčema sploh ni bilo poskusov »posredovanja«, zdi pa se mi, da bi bili možni. Seveda pod pogojem, da političnost in politiko v socialističnem samoupravljanju prenehamo obravnavati kot nekaj najbolj samoumevnega, kot nekaj, kar je že od vekomaj tu in kar je treba zgolj vzeti ali pa zavreči. Če se med drugim izognemo *apriorizmu navzočnosti političnega*, se s tem izognemo tudi tavtološkim zastavitvam o tem, ali je z ozirom na navzočnost političnosti nekdo »zlorabil svoje kompetence« ali pa ne.

Če torej izhajamo iz *podmene odsotnosti političnega*, iz hipoteze, da je *prepoved političnega* konstituens samoupravljanja.

Toda poskus »posredovanja« med omenjenima stališčema predpostavlja vsaj še nekaj: vpeljavo *razlikovanja med pojmoma političnost in družbenopolitičnost*, za kar tudi sam ljubljanski proces ponuja obilo empiričnega gradiva. Abstraktno in shematsko rečeno, gre za razlikovanje, ki gradi na tem, da bi političnost kazalo zakoličiti s pomočjo opredelitev, kot so: razsvetljenstvo (ki, seveda, kot nas je ustrezno poučil Foucault, ni identično s humanizmom/humanističnim), individualnost, neodvisnost, razklanost, deljenost, sekulariziranost, svoboda združevanja, javnost, možnost biti voljen in voliti, privatna lastnina, osebnostna nedotakljivost, pravice in svoboščine človeka in državljana... Skratka, prek tistega, kar so vsaj približno konstituensi političnosti modernega obdobja, kot jo poznajo nekateri deli sodobnega sveta od francoske revolucije dalje. Po drugi strani pa bi bilo treba družbenopolitičnost (koncepcijski zastavek, ki je že zdavnaj postal realiteta socialističnih bivanj in ki gradi na humanizirajočem in etizirajočem zastavku političnega kot odtujenega, kot tistega, kar je treba - seveda s podobnimi odtujitvami vred - ukiniti) zapopasti na osnovi ustavno inavguriranega zavračanja individua, neodvisnosti, deljenosti,

svobodnega zbiranja, druževanja, privatne lastnine, javnosti, človekovih pravic...

Gledano s tega stališča se oznake procesa zoper Janeza et consortes kot »političnega procesa« pojavijo kot tiste, ki bolj kot kar koli drugega pričajo o nekem sistematičnem in globoko zakoreninjenem dojemanju politike in političnosti, manj pa o ljubljanskem procesu samem kot dogodku, ki ga bo v prihodnje nemara treba imeti za korenito zgostitev in prelom z družbenopolitičnostjo ali pa, patetično rečeno, za rojstno mesto političnosti/političnega. Vsaj kar se ljubljanske scene (ne pa »Slovenije«, »slovenskega kulturnega prostora« ali pa česar koli podobnega) tiče.

Naj skušam to shematično pokazati na nekaterih elementarnih dejstvih, ki izhajajo iz ljubljanskega procesa zoper četverico:

1. gre za tajni proces, ki ga vodi vojaška ustanova pred svojim, tj. vojaškim »sodiščem«;

2. obstajajo indici (aretacija Janeza Janše, nasprotujoče si izjave tov. Ertla in drugih...), da je to proces, pri katerem so imeli prste vmes vsaj še slovenski organi ljudske milice;

3. tudi področje družbenopolitičnih oblasti pri »sodnem« podjetju ni tako nedolžno, kot to skušajo prikazovati same (molk ali pa v najboljšem primeru momljanje najvidnejših predstavnikov tega pobočja soc-samoupravljanja);

4. obnašanje javnih medijev, ki so pod očitno kontrolo področja družbenopolitičnosti;

5. na zatožni klopi so se znašli:

a) javni delavec, strokovnjak za vojaška vprašanja, ki je nastopal z jasno izoblikovano politično (o-)pozicijo, in bil celo kandidat za predsednika RK ZSMS z izrazito političnim programom;

b) vojaški uslužbenec, ki je prenehal z udejstvovanjem na pobočju družbenopolitičnosti (izstop iz ZK);

c) novinar, raziskovalec polpreteklih političnih usod;

č) odgovorni urednik prvega resnega političnega (ne več družbenopolitičnega) tednika v jugoslovanskem prostoru od konca petdesetih let.

Vsekakor drži, da je res, gledano v celoti, bilo na procesu v Ljubljani nekaj političnega. Toda, mar se lahko zadovoljimo s takšno nediferencirano predstavo in posplošeno oceno? Ali lahko v neki bolj natančni postavitvi vojsko, ljudsko milico (torej *ne policijo!*) in družbenopolitičnost podredimo kategoriji političnega? Ali lahko imamo te strukture za politične? Ali ni bila morda političnost prav na strani tistih, ki so obdolženi/obsojeni? Ali ni morda šlo natanko za to, da se (je skušala) z družbenopolitičnim procesom izključiti ne takšna ali drugačna (družbeno-)političnost, temveč *političnost sploh*?

Ne zanikam možnega zatrjevanja, češ da je vseeno, na kateri strani je političnost. Pomembno je zgolj to, da je, kar pa zadostuje, da je proces določen kot političen. Strinjam se, da lahko vso stvar zremo tudi na ta ustaljen in razširjen način. Toda poleg tovrstne zastavitve obstaja vsaj še ena, drugačna možnost. In sicer tista, ki najprej analitično vztraja na povsem očividnem *razcepu znotraj procesa* in kar se da ostro

pojmovno razločuje med dvema stranema tajnega vojaškega procesa. Ki torej razlikuje na eni strani družbenopolitičnost, ki se je tokrat neposredno pojavila v uniformi svoje resnice, na drugi pa političnost, ki jo je kot že ničkolikokrat skušala zatreti. V nasprotnem primeru se namreč lahko zapravi po moji oceni izjemno pomemben odtenek ljubljanskega procesa, gledano nazaj pa večina t.i. »političnih procesov« v bližnji ali daljni socialistični preteklosti: če na proces ne gledamo kot na nediferencirano celoto, temveč vztrajamo na razcepu znotraj procesa, na razmerju dveh zgoraj skiciranih strani, lahko pridemo do sklepa, da to ni »poltični proces«, pač pa predvsem proces *proti političnemu*. Če torej že moramo proces opredeliti prek političnosti, potem je šlo za *protipolitični proces*!

Ko govorimo o političnosti posega vojaških oblasti, bi torej bilo veliko bolj primerno govoriti o posegu, ki skuša preprečiti nastajanje ne le takšne ali drugačne političnosti, temveč političnosti sploh, ne pa o »političnem posegu/procesu« brez nadaljnjih določil. Skratka, lahko pridemo do točke, ko postane jasno, da ni vseeno, če govorimo o političnem ali pa o protipolitičnem procesu. Ko pa vzpostavimo to razlikovanje, se iztrgamo iz prisilnega jopiča razmišljanja, ki ga tako skrbno redi diskurz družbenopolitičnosti. Saj je natanko (re-)habilitacija političnega samoupravljanja tista, ki odpira možnosti izstopa iz slabe neskončnosti družbenopolitičnega trajanja. Ljubljanski proces pa je bil v tem oziru več kot idealna priložnost ne samo za »praktično delovanje«, temveč predvsem za analitičen premislek.

Nenazadnje se mi zdi to razlikovanje pomembno tudi v luči nekaterih polpreteklih tematizacij. Če smo se (tudi s pomočjo regulativne ideje pravne države) skobacali iz močvirja ukinjanja/odmiranja države, če smo torej s pomočjo rehabilitacije pojma državotvornosti odprli možnost tematiziranja samoupravne postavljenosti oblastotvornosti - zakaj bi še vedno tavali v iztekajočih se opredelitvah političnosti, ki jih tako zelo subsumira diskurz družbenopolitičnosti? Nadaljnje postavljenje politike/političnosti na preverjenih, a že močno zamajanih in s predsodki oplemenitenih *rodovnorevolucionističnih podmenah* (tukaj politika/političnost deluje kot tisto umazano, slabo, nečastno, eksploatatorsko - tisto, kar je treba ukiniti), se mi zdi skrajno vprašljivo. Toliko bolj, ker se tovrstnemu naziranju vsaj od daleč prilega tudi novejša postavitev, ki gradi na družbenosti. Vsem tem opredelitvam, ki se seveda medsebojno tudi močno razlikujejo, je vendarle skupno, da jim politika/političnost ostaja tako ali drugače tisto področje, ki ga s svojo dejavnostjo ustvarjajo »grdi, umazani, zli«. Tovrstna drža pa se vsaj v nekem oziru približuje postavkam, na katerih je gradila svoj protipolitični proces vojaška oblast, radikalna »zastopnica« družbenopolitičnosti. Gre, skratka, za to, da je treba *politično pozitivirati*, podčrtati, da bo izdelava t.i. pozitivnega programa zablokirana vse dotlej, dokler bo razvrednotena političnost!

Proces jugoslovanstva

Vendar pa se mi še bolj kot sama protipolitičnost pri akciji vojaških oblasti postavlja vprašanje, ki ga v tako barviti skupnosti narodov in narodnosti, kot je »naša«, poznamo pod oznako »jugoslovanstva«. Tem bolj, ker eden vodilnih teoretikov vojaškega sodstva v Jugoslaviji (dr. Buturović) tako vneto zagovarja tezo o potrebnosti vojaških »sodišč« kot elementa skupnega jugoslovanskega sodstva in kaznovalne politike v sicer hudo neenotni »državi«.

Za osvežitev zbledelega spomina v zvezi z jugoslovanstvom nemara ne bo odveč zapisati nekaj zgodovinsko in empirično preverljivih dejstev - prešitih, seveda v povsem določeni optiki.

Ideja jugoslovanstva je v teh »naših« prostorih navzoča vsaj že od 17. stoletja (Juraj Križanić). Izhodiščno je bila postavljena na zavračanju takratne partikularnosti, razdvojenosti, neenotnosti... podobno govorečih in kulturno so-rodnih (pozneje narodnih) »entitet«. S to idejo so se tradicionalno ukvarjali predvsem k literarnemu ustvarjanju nagnjeni osebki, gibanje jugoslovanstva pa je eno svojih pomembnejših kulminacijskih točk doseglo v poskusih jezikovnega zbliževanja, če že ne poenotenja med Srbi, Hrvati in Slovenci.

Drugi vidnejši sunek, ki je sledil temu bolj ko ne pisanemu in zatorej »nezadostnemu vztrajanju«, pa je seveda tisti, ki ga poznamo iz revolucionarno-terorističnega delovanja Mladobosancev in podobnih kreacij iz obdobja pred prvo svetovno vojno. Ideja jugoslovanstva kot nekakšna stalnica tukajšnjega bivanja v zadnjih stoletjih pa se je prvič resneje udejanila l. 1918 v državi Srbov, Hrvatov in Slovencev. Vendar se je izkazalo, da je do tega prišlo v vsaj relativno ponesrečenih okoliščinah. Saj so bile v skupno državo pahnjene zgodovinske strukture in posamezniki, ki so se še malo pred tem spogledovale prek topovskih in puškinih cevi.

Ideja jugoslovanstva kot izrazito *negativni nastavek* (ukinitev obstoječe razcepljenosti...), odločilna sestavina, v katero sodi tudi in predvsem *»zunanji sovražnik«* v podobi takšnih ali drugačnih raznarodovalnih, kolonialnih, imperalističnih in podobnih sil (npr. Avstro-Ogrska, Italija, Turčija, Nemčija,...), pa je ne glede na klavrnost stare Jugoslavije že s samim aktom »ujedinjenja« zapravila svoj odločilni element: izgubila je eksplicitnost zunanjega sovražnika, ki je moral biti tako ali drugače na novo kreiran, substituiran - bodisi da je šlo za koncepcijo zunanje bodisi notranje politike. (Tukaj seveda ne gre za nobeno rekonstrukcijo tega ali onega naroda in/ali njegove državotvornosti, temveč zgolj za opazovanje neke ideje, ki jo opredeljujem prek negativitete.) *Povnanjeno nasprotovanje* kot konstituens je moralo biti vsaj delno *ponotranjeno*, rezultati, do katerih je to pripeljalo, pa so nam prav tako znani.

Če za literarne poskuse (ilirsko gibanje itd.) lahko rečemo, da so z ozirom na jugoslovanstvo v poziciji njegove teze, za revolucionarno-teroristična nagnjenja, da so antitetična glede na neučinkovitost besednega bojevanja literatov, potem bi za zmagoslavno jugoslovansko ljudsko komunistično gibanje lahko dejali, da je v poziciji *sinteze*. Saj je vsrkalo vase (ohranilo) tako ideje jugoslovanstva iz prejšnjih stoletij, jih dopolnilo z upoštevanjem narodnih in jezikovnih posebnosti (kulminacija v tem oziru je AVNOJ), uporabilo tudi ustrezne prijeme iz antitetičnega »obdobja akcije« ter vsemu skupaj pristavilo *presežek:* socialno-razredni element enotnosti; »jugoslovanski delavski razred«, ki predstavlja samega sebe prek enotnega zastopnika, prek enotne organizacije jugoslovanskih komunistov.

Vseskozi abstraktno in/ali elitistično gibanje je končno dobilo svojo močno, množično, in kar je najpomembnejše, »materialno osnovo«. Z zmago narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije - se pravi z *zmago*, ki je bila glede na okoliščine nujno *samoorganizirana kot vojska*, kot Jugoslovanska ljudska armada - pa dobi sinteza tudi svojo ustavno potrditev.

Bržčas ne kaže izgubljati besed o tem, da je bilo l. 1945 glede na pretekla stoletja ideje in gibanja jugoslovanstva dobesedno sanjsko: saj je bila izpolnjena večstoletna želja, *sanje pa so postale resničnost.* Končno se je zgodilo, da je ideja jugoslovanstva meso, beton, železo, beseda novi človek postala! Torej, ni nič bolj naravnega to, da je materialno pozicijo v tem mučnem in dolgotrajnem porojevalnem procesu pridobila, imela in obdržala JLA. Saj je nastala natanko *v točki prehoda sanj v dejanskost* in je zaščitnica teh sanj tudi ostala - seveda predvsem dejanskosti kot dejanskosti teh sanj! (Obsojati generacijo, ki je to prestala na lastni koži, ali pa način mišljenja in ukrepanja tistih, ki so se izoblikovali v tem hrumenju, je lahko zanimivo ali pa tudi odvečno in neokusno podjetje. Mogoče jih je enostavno razumeti.)

Poleg že omenjenega presežnega elementa, ki smo ga v prvem približku določili kot socialno-razrednega in ki je vertikalno prešil dotedanje razlike in partikularitete ter se samovzpostavil na konceptu enorazredne združbe dela (osvoboditev dela, samoosvoboditev delavskega razreda, Partija dela, Republika dela), je še neki nemara še manj racionalen presežek, ki se giblje po »družbeni horizontali«. Tisti namreč, ki izhaja iz postavitve jugoslovanske »nacionalne države« (pred prvo vojno je to npr. najbolj dosledno izpeljeval Dimitrije Mitrinović), »nacionalne kulture«, »nacionalne enotnosti«, »nacionalne družbe«, tja do »nacionalnega jezika«. Vprašanje, ki se tukaj postavlja, je tole: kako pojasniti dejstvo, da »biti-Jugoslovan« ni samo določitev državljanstva, ampak tudi opredelitev, ki sesa iz pobočja na-rodov? Nekoliko poenostavljeno povedano, kolikor se socialno-razredne partikularitete transcendirajo v enorazredni združbi dela, toliko za jugoslovanstvo velja, da se partikularnost različnih narodov (pozneje so jim bile pristavljene narodnosti) ukinja v *jugoslovanskem Narodu.*[1] Če imamo poleg večjih razredov/slojev... EN-razred (proletariat) njihove resnice (presežno trpljenje po Marxu), potem imamo tudi poleg Srbov, Črnogorcev, Albancev, Slovencev... še Jugoslovana(-e). Med različnimi narodi je stopil torej Narod (kot če bi Marxova Žival stopila med zobatce in jastoge), zato se je npr. že v generaciji Tina Ujevića o ljudeh, ki so bili »jugoslovansko usmerjeni«, govorilo kot o »jugoslovanskih nacionalistih«. Vendar pa dojetje jugoslovanstva kot Nacionalitete vseh nacionalitet vendarle ni možno brez posredovanja prvega presežnega elementa, se pravi brez elementa t.i. delavske razrednosti. To ni možno niti v primeru najbolj izrazite in zgodovinsko najlažje dojemljive bosanskohercegovske različice jugoslovanstva, ki je daleč pred NOB, pred Neretvo in Sutjesko funkcionirala kot »kovačnica bratstva in enotnosti«.

(Zelo eksplozivna mešanica narodnih, kulturnih, religioznih, civilizacijskih, življenjskih, stilnih razlik in temu primeren poskus zgraditve mehanizmov homogenizacije in hegemonizacije, seveda v času in prostoru primerni optiki odmislitve »abstraktnega individualizma«.)

---

[1] Tukaj še zdaleč ne gre za to, da bi hotel žaliti čustva tistih državljanov SFRJ, ki se počutijo kot Jugoslovani, ali pa morda za to, da bi na kakršen koli drug način omalovaževal njihova prepričanja. Skušam tematizirati zgolj strukturno mesto jugoslovanstva, ki se mi nakazuje kot nekaj »občega« z ozirom na področje »posebnosti« vseh drugih posamičnih nacionalitet. Pri jugoslovanskem Narodu pa ne smemo prezreti dveh stvari: 1. da beseda narod v »srbohrvaščini« pomeni hkrati ljudstvo in narod; 2. da je pot od jugoslovanskega Naroda do delavskega razreda (in obratno) posredovana z »delovnim ljudstvom« (radni narod!).

Jugoslovanstvo, ki je nastalo tudi kot romantična ideja in ideologija in s katerim imamo danes opravka tudi v podobi Na-rodne inkarnacije, namreč ne more obstati brez vladavine enorazredne združbe dela, brez ustavno zacementiranega koncepta (delokvacije). Zadnji premiki v pobočju nacionalitet znotraj Jugoslavije kažejo na to, da je »pravega Jugoslovana« treba pojasniti natanko iz »drugega« rod-nega področja, prek proletarskosti.

Prav slovita »dialektika razrednega in nacionalnega« nas najbolje pouči, da med »razrednim« in »nacionalnim« ni zgolj tisto »in«, ampak kar »jugoslovanstvo«, da med Partijo dela in npr. Hrvatom, Albancem ali Slovencem vedno posreduje jugoslovan/stvo - največkrat pa prav v podobi »delovnega ljudstva«. Morda bi se v tem oziru dalo reči tudi to, da je referenčna točka, iz katere se sploh da misliti »dialektiko razrednega in nacionalnega« *jugoslovanstvo kot delovno ljudstvo.* Natančneje, jugoslovanstvo delovnega ljudstva je ta dialektika sama. Veriga, ki vodi od jugoslovanstva, Enega jugoslovanskega naroda proletarca prek Zveze komunistov v Jugoslovansko ljudsko armado, pa je tako ali tako preveč transparentna, da bi se tu z njo podrobneje ukvarjali.

Vendar je s prej omenjenimi sanjami, ki so se l. 1945 tako udejanjile (zgodil se je dobesedno čudež), da so neustavljive, saj preprosto ni mogoče več prenehati sanjati. S tem je in nuce že podana trditev, da se je začela sinteza (glede na vsrkanost prej omenjene teze in antiteze) počasi, toda z »železno logiko«, vedno bolj kazati kot *spodletela teza.* Udejanjeno jugoslovanstvo več ni moglo biti in ni mikaven cilj. Iz enostavnega razloga, ker je tisto, *kar že je.* Žal, predvsem po zaslugi tistih, ki so ga - tudi s svojim trpljenjem in žrtvami - pomagali udejanjiti.

Procesi, ki smo jim priče in ki so še posebej intenzivirani z biološko/sistemsko praznino, ki jo je zapustila za seboj smrt predsednika Josipa Broza-Tita,[2] se nam nakazujejo kot potrditev takršnega postavljanja. Enkrat dosežena enotnost ima (žal) to lastnost, da se je ne da podaljševati v neskončnost kot cilj. Še posebej, če gre za evidentno izčrpanost paradigme, na kateri tovrstna enotnost sloni.

V luči tako postavljenega uvoda se ljubljanski proces proti četverici pokaže ne samo kot agresivno dejanje družbenopolitičnosti, ampak predvsem kot (samo-)obrambni izbruh več stoletij trajajočega, vzpenjajočega se in udejanjenega, a v pričujočem času močno zamajanega koncepta jugoslovanstva, ki ga je - kot je to proces nazorno pokazal - v novih razmerah treba braniti tudi z uniformo in z orožjem. Pri tem seveda ne gre za to, kaj je ta koncept/gibanje skozi daljše zgodovinsko obdobje »dejansko« bil in/ali kaj je nekomu predstavljal in mu še dandanes predstavlja, temveč za to, do kam je kot del (ali pa morda kot zgodovinska pred-postavka?) realizacije nekega celovitejšega projekta pripeljal. Saj za svojo nadaljnjo eksistenco potrebuje ogenj in meč!

Vpeljava jugoslovanskega jezika (ne srbskega in ne hrvaškega) kot uradnega

---

[2] Najbrž ni bilo slučajno, da je bil Tito istočasno: kovinar, Hrvat (poleg Bosne in Hercegovine je bila prav na Hrvaškem - in sicer najbolj izrazito v Dalmaciji - skozi zgodovino navzoča ideja jugoslovanstva, ne pa v Srbiji, kot se ponavadi misli), Jugoslovan, vodja komunistov, komandant JLA in predsednik jugoslovanske države. Skratka, da je bil odločilni vzvod sistema, brez katerega le-ta enostavno več ne more delovati.

sodnega jezika na vojaškem procesu, in sicer ne glede na ustavna določila SR Slovenije (kot jugoslovanske partikularitete), pa je samo skrajna točka nekega, tudi sicer anahronega ravnanja.[3]

Prav militantno pojavljanje jugoslovanstva na sceni znotraj Jugoslavije, se pravi *sesedanje vase* nekega, na negativnem konceptu postavljenega delovanja (zunanji sovražnik, zatiralci...), njegov »končni« prihod k sebi (»vrnitev vase«) je tisto, kar se je pokazalo na ljubljanskem procesu z vso ostrino. Če zaradi »tujosti« Kelmendijevega »napada na Jugoslavijo«, kot se to reče v jeziku, še ne moremo oceniti kot vrnitev jugoslovanstva vase, pa za Janševo »izdajo vojaške skrivnosti« lahko rečemo, da je, gledano s pozicije jugoslovanstva *principialna sprevrnitev*, da je na glavo postavljeni Gavrilo Princip. Kolikor ne upoštevamo dimenzije noveslovenske domačnosti, Janez/Ivan več ni heroj, je podoba antiheroja. Spoznanje, da se politični diskurz Janše, generacije v okolju, ki mu pripada, ne vpisuje več v »stare boje« razrednega /narodnega, da se z njimi sploh več ne da polemizirati (tudi za prepir sta potrebna vsaj dva), da se civilne premike lahko zablokira (v kategorijah koeksistence zna diskurz oblastotvornosti zaenkrat samo mencati) le še z odkrito represijo, je tisto, kar je skupaj z udejanjenim jugoslovanstvom, ki ga v končni instanci reprezentira armadno jugoslovanstvo, v procesu pripeljano na rob.

Od ljubljanskega procesa naprej se po eni strani znova začenja šteti *politična* (ne več družbenopolitična) *zgodovina* vsaj enega dela v samoupravljanje subjektiviranih osebkov, po drugi pa je proces zoper četverico mejnik, od katerega se jugoslovanstvo kot zgodovinsko aprioren cement skupnosti postavlja predvsem kot *vprašljiv*. Sanje enorazredne delovne združbe jugoslovanstva so odsanjane, njena oblačila so postala preozka. Morebitno nadaljevanje teh sanj pa bi za prebujene državljane lahko pomenilo dvoje: najprej nemara nujo prisilnega jopiča, nato še oklep!

Ljubljana, september 1988

Literatura

Banac, Ivo: Nacionalno pitanje u Jugoslaviji, Globus, Zagreb, 1988.

Bavcon, Ljubo: Jedinstveno jugoslavensko krivično zakonodavstvo - da ili ne?, Jugoslavenska revija za kriminologiju i krivično pravo, Beograd, 4/1972.

Bobbio, Norberto: Quale Socialismo?, Einaudi, Torino, 1976.

Buturović, Jovan: Nadležnost vojnih sudova u krivičnim stvarima i ustavne promene, Jugoslavenska revija za kriminologiju i krivično pravo, Beograd, 4/1972.

Buturović, Jovan, Pavlica, Jovan: Krivični postupak pred vojnim sudovima, Vojno izdavački i novinarski centar, Beograd, 1986.

---

[3] Za slovenskega bralca je treba posebej podčrtati, da bi prevajanje sodbe iz jugoslovanščine v slovenščino imelo zelo podobne učinke, kot če bi tekst skušali prevesti bodisi v srbščino ali pa v hrvaščino. Konec koncev bi tudi izjavo somišljenikov Odbora za varstvo človekovih pravic iz Beograda o »zlorabi srbščine na procesu« kazalo dojeti na tem ozadju. Kajti ne gre prezreti dejstva, da to, čemur se reče srbo-hrvaščina/hrvato-srbščina itd..., ni ne srbščina in ne hrvaščina, temveč je glede na ta dva jezika (nekateri pravijo »en jezik«, ki se ga da »različno poimenovati«!) kot nekaj *tretjega*, predvsem pa *nadrejenega*. Gre torej za *samogovor oblasti*, za njen pravi jezik, ki ga v »normalnih okoliščinah«, če ga ne bi izgovarjala (vojaška) oblast, sploh ne bi poimenovali jezik, ampak brbljanje.

Crick, Bernard: In defence of Politics, Penguin Books, izdaja 1986.
Dedijer, Vladimir: Sarajevo 1914, Prosveta, Beograd, 1966.
Dimitrijević, Dragoljub: Pojam tajne i njena pravna određenost, Jugoslavenska revija za kriminologiju i krivično pravo, Beograd, 2/1972.
Gajević, Dragomir: Jugoslavenstvo između stvarnosti i iluzija, Prosveta, Beograd, 1985.
Harding, Neil: Socialism, Society and the Organic Labour State, v The State in Socialist Society (ur. N. Harding), St Antony's/Macmillan, Oxford, 1984.
Krleža, Miroslav: Deset krvavih godina, Zora, Zagreb, 1971.
Krleža, Miroslav: Panorama pogleda, pojava i pojmova, Sarajevo, 1975.
Masleša, Veselin: Mlada Bosna, Sarajevo, 1964.
Palavestra, Predrag: Dogma i utopija Dimitrija Mitrinovića, Slovo ljubve, Beograd, 1977.
Palavestra, Predrag: Književnost Mlade Bosne, Svjetlost, Sarajevo, 1965.
Pavlica, Jovan: Uloga i zadaci sudova u sistemu društvene samozaštite, Jugoslavenska revija za kriminologiju i krivično pravo, Beograd 3-4/1979.
Šidak, Jaroslav: Studije iz Hrvatske povijesti XIX st., Institut za hrvatsku povijest, Zagreb, 1979.
Talmon, J.L.: The Origins of Totalitarian Democracy, Penguin Books, izdaja 1986.

Marjan Malešič

Specialno delovanje

I. Geneza, uporaba, definicija in oblike specialnega delovanja

1. *Geneza specialne vojne*

Avtorja knjige Specialna vojna - obramba in zaščita Vilić in Ateljević (Poslovna politika, Beograd 1983) uvrščata pojav specialne vojne v obdobje uvajanja jedrskega orožja v oborožene sile velesil. Zaradi zmanjšane možnosti neposredne konfrontacije z uporabo jedrskih bojnih sredstev in sil so se v odnosih med velesilama začele pojavljati tudi specifične oblike uporabe sile. Te oblike avtorja poimenujeta s skupnim izrazom specialna vojan. Izvedeta logičen sklep - čim manjša je možnost za splošno termonuklearno in kemično-biološko vojno, tem večjo ceno bodo imele druge oblike sile v mednarodnih odnosih. Specialna vojna je torej novejši fenomen, čeprav smo poznali specialno delovanje kot njeno glavno vsebino že prej. V tem smislu lahko navedemo nekaj družbenih, političnih in vojaških okoliščin, ki so v prid uporabe specialne vojne kot sredstva globalne politike in strategije:

- uspehi protikolonialnih revolucij so pokazali, da ni mogoče niti z oboroženo silo kolonialnih držav pokoriti celih narodov;

- proces blokovskega povezovanja nekaterih držav skorajda izključuje medsebojno klasično vojno kot politično sredstvo;

- »usodna medsebojna odvisnost sveta«, ki se v praksi odraža kot enostranska odvisnost, je osnova razvoja doktrine specialne vojne na ekonomskem področju;

- stalna krepitev vojaške sile in vseh njenih oblik oziroma vloge vojaškega dejavnika v sodobnih mednarodnih odnosih povečuje tveganje tistih, ki orožje velike rušilne moči neporedno uporabljajo.

Pri nastanku in razvoju specialne vojne lahko pogojno razlikujemo dve obdobji: prvo, ki obsega čas do konca druge svetovne vojne, in drugo, ki obsega čas po drugi svetovni vojni.

Za prvo obdobje je značilno, da je agresor razvijal in izvajal različno specialno

delovanje v okviru velikih vojaških operacij na fronti in v globini tujega ozemlja. Izvajal je predvsem množično vohunstvo na tujih ozemljih - organiziral in izvajal je specialne akcije proti pomembnim objektom v notranjosti tujega ozemlja, množične diverzije na gospodarske in druge objekte, spodbujal ustvarjanje posebnih organizacij notranjega sovražnika, znanih kot »peta kolona«, organiziral umore oficirjev ali vodilnih politikov. Na Zahodu tovrstno delovanje za zrahljanje obrambne moči nasprotnika poimenujejo z izrazom nekonvencionalno delovanje.

Za drugo obdobje je značilno, da se je doktrina specialne vojne razvijala in izpolnjevala ob zaostrovanju nasprotij v sodobnem svetu, zlasti »nasprotij med socialističnimi in naprednimi silami na eni strani ter imperialističnimi (neokolonialističnimi) in hegemonističnimi silami na drugi strani«. Avtorja ocenjujeta, da je izjemo glede tega pravila moč najti v znani kominformovski gonji proti naši državi v letih 1948-1953. To je bila najpopolneje in vsestransko organizirana akcija, sestavljena iz vseh možnih sestavin, ki jih danes ocenjujemo kot vsebino specialnega vojskovanja, od ekonomske blokade, propagande, vohunstva, diverzije, psihološkega pritiska, raznih demonstracij na meji, vštevši tudi vojaške demonstracije z močnimi silami v bližini naših meja.

Skratka, avtorja v obdobju po drugi svetovni vojni vidita dva »kompleksa žrtev« specialne vojne:

1. narodnoosvobodilna, protikolonialna in revolucionarna gibanja,

2. države članice nasprotnega bloka.

E. Kranjčević v svoji skripti Specialna vojna (avtorizirano predavanje, FSPN, Ljubljana, 1978, z oznako »za interno uporabo«) glede nastanka specialne vojne meni podobno kot avtorja prej omenjene študije. Uporaba sredstev specialnega vojskovanja se je pojavila z nastankom razredov in države, v pravo stroko in znanost se je le-to razvilo po koncu druge svetovne vojne, že skozi ves zgodovinski razvoj pa je bilo predvsem sestavni del konvencionalnega vojskovanja oziroma njegova dopolnilna komponenta.

D. Lukić v svojem delu Savremena špijunaža (Privredna štampa, Beograd 1982) ocenjuje, da je specialna vojna v bistvu spopad in hkrati proizvod dveh dominantnih ideologij. Obe strani izhajata iz istih pozicij, vsebina pa si nasprotuje - obramba zahodne demokracije (svobodnega sveta) pred komunistično infiltracijo na eni, obramba socializma in nadaljnjega razvoja demokratičnih sil in gibanj pred imperialistično dominacijo kapitalističnih dežel na drugi strani. V obeh primerih so v ozadju egoistični interesi posameznih držav. Značilno je, da so dežele-nosilke politike specialne vojne povsod v svetu in da se borijo za lastne koncepte, ki naj jim omogočijo:

- ohranjanje njihovih, prvenstveno vojaških in političnih pozicij v deželah, kjer so te prednosti že uresničene;

- osvajanje novih vojaških, političnih in ekonomskih položajev v deželah, kjer te prednosti še niso uresničene,

- pridobivanje pozicij v deželah nasprotnega tabora, v smislu uresničevanja vojaško-

političnih, strateških ali ciljev brez uporabe oborožene sile.

V deželah, ki niso pogodbeno vezane za največja vojaško-politična tabora oziroma velesili, se specialna vojna izvaja na dva način. Prvič, s pripravljanjem, izzivanjem in vodenjem notranjih kriz v deželah, organiziranjem notranjih sovražnih sil in opozicije, s ciljem, na oblast pripeljati sile, ki so pripravljene sprejeti novo politiko. Drugič, z direktno uporabo lastnih in drugih sil (tuji plačanci, specialne enote) za dosego političnih ciljev.

2. *Uporaba pojma in definicija*

Glede uporabe pojma je treba poudariti, da nekateri zgoraj opisano dejavnost imenujejo subverzija, tajni boj, podtalni boj, notranja agresija, agresija v miru, subkonvencionalna ali nekonvencionalna vojna itd. V ZDA se je uveljavil pojem specialno delovanje (»special warfare«).

Pri nas se je uveljavil pojem »specialna vojna«, ki pa je doživel nekaj ugovorov. Takšna uporaba pojma vojna kot znanstvenega izraza (in ne kot publicistične metafore) je neutemeljena in neustrezna. Pojem specialna vojna je pri nas nastal v vojaško-obveščevalnih strukturah kot jezikovno zmoten prevod v izvirniku ameriškega pojma »special warfare«. Pravilen prevod z ozirom na znanstveno pojmovanje vojne je »specialno delovanje«. *Trditev,* npr. avtorjev Vilića in Ateljevića, *da seštevek ukrepov posebnega delovanja pomeni pravo in stalno* (vsaj v politiki velesil) *vojno, je znanstveno nevzdržna.* Njuno zavzemanje za prožnost v pojmovanja vojne bi pomenilo, če bi bilo splošno sprejeto, *popolnoma razvodenitev pojma »vojna«.*

Če sedaj zavestno ostanemo pri istem pojmu, lahko preidemo na definicijo »specialne vojne«.

Omenjena avtorja (Vilić, Ateljević) menita, da je specialna vojna kompleks organiziranih aktivnosti, ukrepov in delovanja na ideološkem, političnem, gospodarskem, kulturnem, diplomatskem, psihološko-propagandnem, obveščevalno suberzivnem in vojaškem področju, ki se jih v miru izvaja proti kaki državi. Iz tega sledi, da so lahko z aktivnostmi specialne vojne zajeta vsa področja življenja in dela kake družbene skupnosti, proti kateri se jo vodi. S stališča klasifikacij ima specialna vojna vse značilnosti nepravične vojne, teoretično formulirane v okviru sodobnih strateškopolitičnih zasnov velikih sil, in je glede na dosežke jedrskega ravnovesja postala stalna grožnja miru. Gre pravzaprav za raznovrstne oblike delovanja, da bi na globalnem političnem prizorišču dosegli določene strateške politične cilje in zavarovali lastne interese ali pa da bi s predhodnimi ali hkratnimi postopki in delovanji podprli svoje oborožene sile v lokalni ali splošni vojni, da bi bil nasprotnik hitro strt.

Vilićevo pojmovanje »posebne vojne« je samo zelo posebno. Zatrjuje, da je le-ta navzoča kot prava vojna skoraj povsod in vedno. In drugič, »posebna vojna« poteka v mirnem času, tj. zunaj (pred njimi in po njih) pravih vojn. Že sama ta druga trditev kaže na nelogičnost in nevzdržnost Vilićeve temeljne teze o tem, da je posebno delovanje prava vojna. Poglejmo, ali je Vilić dosleden v uporabi svojega pojma in izpeljavi svojih tez, kot bi to zahtevalo znanstveno delo.

V knjigi... (kar se tiče vsesplošnosti »specialne vojne« in njene kontinuirane navzočnosti vsaj v politiki velesil) bode v oči, da so ostali neobdelani nekateri za našo državo izredno pomembni in še danes aktualni pojavi. Skoraj vsi zgodovinski in sodobni primeri, ki jih navajata avtorja, se nanašajo na nacistično Nemčijo, ZDA ter manj na druge države Nata. Bralec bo zastonj iskal v knjigi prikaz za neodvisnost naše države najbolj nevarnega primera, posebnega delovanja držav IB v letu 1948-53. Vilić s tem zelo poučnim primerom, o katerem je imel več kot dovolj gradiva, opravi v enem odstavku na str. 14-15 in z enim citatom iz razprave M. Miniča. Ta slučaj ima Vilić za izjemo. Prav tako v knjigi ni ničesar o za nas zelo relevantnem posebnem delovanju v primeru Madžarske in Poljske leta 1956, ČSSR l. 1968-69, Poljske l. 1980-81, Afganistana l. 1979-80, bolj geografsko odmaknjene Kampučije l. 1978-84; o posebnem delovanju LR Kitajske in SR Vietnam v obdobju ostre konfrontacije, Irana in Iraka itn. itn. Prav gotovo je, da Vilićeva selektivnost ni slučajna in nima ničesar skupnega z znanstvenim pristopom. Tako kot bi bila škodljiva nasprotna enostranskost, domnevam, da izvira Vilićeva in Ateljevićeva pristranskost iz njunih političnih prepričanj, ki se ne ujemajo prav idelano s smislom politike neuvrščenosti, s kritičnostjo do vsega blokovstva in slehernega hegemonizma, tudi tistega v politiki posameznih socialističnih in neuvrščenih držav ne.

Po Viliću je »specialna vojna« višja stopnja specialnega delovanja (udejstvovanja), in sicer oblika, ki jo uporabljajo agresivne sile. Te agresivne sile so »velike sile ter nekatere razvitejše kapitalistične države«.

Kranjčević za uvod v definicijo specialne vojne razloži bistveno razliko med tem fenomenom in konvencionalno vojno. Temeljna metoda vsake konvencionalne vojne je oborožen boj, to je določena vrsta množičnega nasilja. Tudi pri specialnem vojskovanju se uporablja nasilje, vendar ne toliko v obliki oboroženega boja kot nasilje posebne vrste, ki se manifestira v različnih oblikah pritiskov, kot npr. propagandni, obveščevalni, ekonomski, politični in drugi pritiski.

Avtor meni, da se specialna vojna vodi predvsem v obdobju miru, v vojnih razmerah pa se s sredstvi specialnega vojskovanja samo podpira, pomaga k učinkovitosti oboroženega boja. Torej je specialna vojna za razliko od konvencionalne vojne sestavni del politike držav ali gibanj.

Cilje specialnega delovanja avtor razdeli na:

- globalne oziroma radikalne, ki jih je mogoče doseči zgolj z maksimalnim angažiranjem (uporabo) vseh metod in sredstev specialnega vojskovanja in

- parcialne, npr. povzročanje gospodarskih težav, dezorientacija javnega mnenja z razširjanjem polresnic, hudobnimi namigovanji, katerih cilj je diskreditirati najvidnejše politične in javne delavce itd., zato da bi ustvarili v državi notranjo krizo in razkroj, da bi država popuščala pritiskom in zahtevam agresorja.

»Specialno vojskovanje je kompleks, celota organiziranih nasilnih in subverzivnih aktivnosti, učinkovanj in pritiskov na praktično vseh sektorjih družbenega življenja, še posebej pa na ideološko-političnem in diplomatskem področju, v kulturi, prosveti in znanosti, v ekonomiki, na področju propagande in informiranja, na sektorju varnosti in obrambe itd., ki je uperjeno zoper vsako državo in njeno družbenopolitično

ureditev že v obdobju miru, modificirano pa se uporablja tudi v vojnih razmerah zoper osvobodilno ali drugo napredno gibanje (npr. neuvrščenost).«

3. *Splošne značilnosti in oblike specialnega vojskovanja*

Na področju specialnega vojskovanja se nič ne dogaja slučajno (Kranjčević). Vse je v skladu s cilji agresorja vnaprej predvideno in načrtovano. Pri načrtovanju je pomembno poznavanje najbolj ranljivih točk bodoče žrtve, zato poteka predhodno proučevanje objektov pritiska ob uporabi visoko strokovnega kadra. Potrebno je doseči presenečenje, zato se priprava akcije izvaja v največji tajnosti, ob dobri organizaciji ter ob sodelovanju notranjih zaveznikov v državi, žrtvi specialnih pritiskov.

Glede na radikalnost ciljev, ki naj bi bili doseženi, so pritiski lahko bolj ali manj grobi, orientirani na dolgi ali kratki rok, na eno ali več področij oziroma na bolj ali manj občutljiva področja.

Pritiski so lahko namenjeni le vodilni strukturi, da bi popustila v načelnem in doslednem izvajanju sprejete politike, ali pa širši javnosti, kar velja še posebej za propagandnosubverzivne pritiske.

Različne pritiske specialnega delovanja isti avtor razvršča v naslednje temeljne skupine: ideološka in politična subverzija, subverzija na področju kulture, prosvete in znanosti, ekonomska subverzija, propagandna subverzija, obveščevalna subverzija in vojaška subverzija.

Že omenjeni Lukić meni, da specialno vojno predstavljajo oblike, kot so psihološka vojna, propaganda, državni udari, oborožene intervencije in netenje državljanskih vojn.

Vilić in Ateljević naštejeta cel spekter dejanj, ki jih uvrščata na področje specialne vojne: nekonvencionalno delovanje, prevrati, ideološkopolitična indoktrinacija, ustvarjanje in izkoriščanje družbenih kriz, državni udari, teroristične akcije in gverila ter terorizem, akcije »prikrivanja in prebega«, protigverilsko (protipartizansko) delovanje, preprečevanje gverile, izolacija prebivalstva, preprečevanje pomoči od drugod, ofenzivno delovanje, politični pritiski, vojaški pritiski in ekonomski pritiski.

Brez podrobnejše analize je očitno, da je našteto »mešanica« najrazličnejših pritiskov, od katerih so nekateri sestavni del »pravih« vojn (čeprav tega njuna definicija ne upošteva), drugi pa se izvajajo v mirnem času. Prav tako prihaja do dokaj pavšalnega in nesistematičnega uvrščanja raznih pritiskov v pojem specialna vojna in tudi do nelogičnih podvajanj v obravnavanju posameznih fenomenov specialnega delovanja.

Vsi omenjeni jugoslovanski avtorji pa so si edini, da pretežen del specialnega delovanja poteka v povezavi z notranjim sovražnikom v državi žrtvi.

Na koncu tega dela poglejmo še definicijo specialne vojne (subverzivne), kot jo razume R. Scruton (A Dictionary of Political Thought, Harper & Row, Publishers, New York 1982). Po njegovem mnenju je subverzija spodkopavanje institucije ali države, pogosto z infiltriranjem določenih služb in delovanjem le-teh proti ciljem,

zaradi katerih so bile ustanovljene, toda tudi s tajno aktivnostjo, ki ima namen vplivati na žrtev in/ali zapustiti žrtev brez podpore institucij, s katerimi je povezana. V sistemu s socialističnimi zakoni je subverzija proti republiki zločin, ki pa se zgolj približno ujema z zahodnimi zakoni o uporu in izdaji. Možnosti subverzije pogosto ni moč opaziti v zahodnih zakonih, razen v povezavi z vojaškimi institucijami. Vendar pa ameriški Zakon o nadzorovanju subverzivne aktivnosti iz leta 1950 izraža namero izkoreniniti komuniste iz državnih uradov in opredeljuje subverzijo kot nevarnost, ki so ji bile Združene države izpostavljene, medtem ko na vprašanja, kateri so sestavni deli subverzije, (več ali manj) ne odgovarja. V ZSSR je lahko subverzija izražanje osebne kritike komunistične partije, v Združenih državah pa subverzija »zahteva« namero škoditi interesom Zveze. Subverzivna vojna je tudi nudenje vojaških sredstev in moralne ter ekonomske pomoči subverzivnim skupinam znotraj druge države.

Treba je pripomniti, da je definicija dokaj nepopolna tako v vsebinskem smislu kot tudi v svoji pretežno notranjepolitični orientaciji.

II. »Specialna vojna« in notranjepolitična situacija

V tem delu nas predvsem zanima, katere so tiste akcije in akterji v notranjepolitičnem življenju Jugoslavije, ki na različne načine omogočajo specialno delovanje ali celo aktivno sodelujejo pri izvajanju le-tega. Želja je vzpostaviti mejo, prek katere lahko govorimo o aktivnem sodelovanju v izvajanju specialnega delovanja.

Poglejmo glavno ost Vilićeve in Ateljevićeve kritike našega notranjega dogajanja, ki da lajša zunanje pritiske na našo državo. Katere so te družbene skupine, ki jih avtorja predstavljata, v najboljšem primeru, kot nezavedne (nezavedajoče se) pomočnike tujih sil? To so predvsem razumniki, pa še porabniško usmerjeni državljani, še kar številni člani verskih skupnosti in še posebno duhovščine, tehnomeneežerji idr. Iz seznama so a priori izpuščeni državni in partijski funkcionarji na vseh ravneh, tudi taki posamezniki med njimi, ki so objektivno soodgovorni za hudo zgrešene investicije, neodgovorno razmetavanje z družbenimi sredstvi, za sklepanje za našo skupnost škodljivih mednarodnih pogodb, za naš skoraj finančni polom, za razbijanje enotnega jugoslovanskega trga, za nepotrebne zaplete v mednacionalnih odnosih itn. Po Vilićevi definiciji pa vse to sodi v objektivno podlago, ki da z njo zunanji sovražniki kar naprej manipulirajo. Vilić je iz seznama objektivno soodgovornih *vnaprej* izločil vse svoje stanovske kolege. Zgodovinske izkušnje Jugoslavije v letih 1914, 1948, 1968, 1971 itn. te Vilićeve pristranskosti v slehernem primeru ne opravičujejo. Kar se samega Vilića tiče, sodim, da bi samo njegovo vsesplošno (z zanimivimi izjemami, kot vidimo) sumničenje in iskanje notranjega sovražnika za vsakim grmom, če bi se razširilo, lahko povzročilo veliko škodo. Pretirana črnogledost kot, nasprotno, popolna brezbrižnost lahko objektivno peljeta vodo na mlin tistih sil, ki *dejansko* delujejo zoper našo skupnost. V Vilićevih in Ateljevićevih stališčih ni navzoče samo sektaštvo, ampak tudi pojmovno mešanje zunanjih in notranjih sovražnikov nove Jugoslavije z notranjimi kritiki našega družbenopolitičnega sistema ali njihovih posameznih delov, s kritiki režima in njegove ideologije, s kritiki posameznih organov in organizacij, s kritiki ravnanja posameznih (ali skupin) visokih uradnikov, s kritiki posameznih stališč in ukrepov

izvršilnih organov (in posameznih visokih uradnikov itn.). Podobno pojmovno mešanje sovražnikov države in zelo pestrih (tudi danes in pri nas) zvrsti notranje opozicije se je pokazalo aprila leta 1941 kot izredno škodljivo za neodvisnost in celovitost države. Kakor kaže, sta se Vilić in Ateljević zelo malo (ali nič) naučila iz tragične in za naše narode zelo drage polomije. Naj tukaj še enkrat poudarim, da je tako mešanje posebni izraz uradniškega sektaštva in je vsebinsko v nasprotju s političnimi predpostavkami doktrine SLO in DS, ki jo avtorja sicer zagovarjata.

Naša zadnja vojna je potrdila nekaj, kar se dogaja v številnih vojnah: pri prehodu iz mirnega v vojno stanje se razporeditev notranjih družbenih sil bistveno menja ob zunanjem sunku. Številni dotedanji oporečniki (l. 1941 so bili med njimi tudi jugoslovanski komunisti) se borijo s tujimi sovražniki, številni »režimlije« pa ne. Prepričan sem, da bi se premik zgodil tudi v primeru morebitne bodoče splošne ljudske obrambne vojne. Med borci za našo neodvisnost pa bi se našli prav humanistični intelektualci, danes kritična mladina in še kdo.

Glede delovanja politične emigracije moremo ugotoviti, da se je subverzivna propaganda najbolj približala aktivnostim opozicije v državi. Posebej v določenih temah prihaja do konvergence med stališči domače opozicije in politične emigracije. V prvi vrsti je to posledica določene liberalizacije odnosov v naši deželi, spremembo pa je doživela tudi politična emigracija, in sicer v smislu realnejšega vsebinskega pristopa in že omenjene zamenjave oziroma razširitve javnosti.

Takšen položaj javnosti otežuje razločevanje sporočil z vidika subverzivnega delovanja. Namreč, popolna svoboda tiska zahteva populacijo z visoko stopnjo zavesti in znanja tako tistih, ki publicirajo, kot tistih, ki jim je to namenjeno. V tem smislu je treba razvijati tudi varnostno kulturo, zato da bi lahko vsak posameznik zavestno in kritično presodil, v katerih primerih ima informacija konotacije subverzivnosti, ne pa da to počnejo v imenu javnosti določeni organi in organizacije.

Propaganda (kot tudi drugi »specialni pritiski«) je učinkovitejša, če prevladuje neorganiziranost, nestabilnost, stihijnost v družbenopolitičnem sistemu kot celoti in njegovih delih. V tem smislu omogočamo v Jugoslaviji veliko pritiskov tudi sami.

Moremo ugotoviti, da je Jugoslavija primerna kot objekt specialnih pritiskov: objektivno kot večnacionalna skupnost, zaradi velikih razlik v gospodarski razvitosti, religiozne heterogenosti, delov posameznih jugoslovanskih narodov, ki živijo zunaj Jugoslavije, izseljencev, delavcev na začasnem delu v tujini, politične emigracije in subjektivno zaradi voluntarističnega, nestrokovnega, iracionalnega in nesamozaščitnega ravnanja.

Če se vrnemo k domnevni povezavi med delovanjem politične emigracije in uredništev nekaterih javnih glasil v državi v kontekstu specialne vojne, je treba ugotoviti, da *tudi če bi bila* takšna zveza ugotovljena, jo je treba uvrstiti v kontekst subverzivne propagande in ne »specialne vojne« nasploh, saj le-ta predstavlja z vsebinskega in metodskega vidika bistveno širši spekter sovražnih aktivnosti.

Postavlja se vprašanje, kje je meja med kritičnim publiciranjem in »specialno vojno«, še posebej, ker definicije specialne vojne, iskanje zunanjih in predvsem notranjih sovražnikov, podprte z deli normativne ureditve javnega življenja v Jugoslaviji, omogočajo voluntaristično potiskanje meje proti kritičnemu nastopanju

posameznikov in skupin naših državljanov.

V primeru, da je na nekaterih točkah povezava med nazori, podobnostjo vsebin in postopkov med politično emigracijo in domačo opozicijo, to še ne pomeni, da so slednji nosilci specialne vojne. Prav tako podobnost kritike nekaterih naših javnih glasil, s tistimi iz politične emigracije še ne pomeni, da so uredništva prvih ekspozitura specialnega delovanja. Še posebej, ker je namen specialnega delovanja destruktiven, pri opozicijski dejavnosti pa gre za konstruktivno kritičen pristop k družbeni problematiki, in sicer s težnjo prenoviti politični, ekonomski, pravni sistem in njihove podsisteme.

Vendar pa obstaja možnost, da se tudi opozicijska dejavnost znotraj države poveže s politično emigracijo ali drugimi nosilci specialnega delovanja. Toda, takšna povezava ne more biti predmet ugibanj, podtikanj, voluntarističnih presoj, pač pa mora biti utemeljena. Argumentacija je možna na podlagi vsaj treh elementov:

1. protiustavno delovanje,

2. pozivanje k izvajanju nasilja,

3. dokazana povezanost (osebna/organizacijska) med domnevnimi in dejanskimi izvajalci specialnih delovanj.

V situaciji, ko našteti elementi niso navzoči, ne moremo govoriti o sovražnem (specialnem) delovanju, še posebej pa je očitno, da *javna* kritika ne more predstavljati *podtalnega* delovanja.

Vekoslav Grmič

Razmišljanje ob ljubljanskem procesu

Ljubljanski vojaški proces je hudo vznemiril vso slovensko javnost. Bilo pa je več spletov okoliščin, ki so k temu vznemirjenju, da ne rečem ogorčenju, prispevale svoj delež.

Najprej je treba reči, da vojaški forumi niso šli v korak z drugimi segmenti našega družbenega razvoja v zadnjem času, temveč so za tem razvojem zaostali, in zato njihovo vedenje odmeva tem bolj tuje in negativno. V naši družbi je namreč mogoče opaziti demokratizacijo družbenega življenja, ki dobiva različne oblike - od javnosti do kritike, od pluralizma mnenj do zahtev po soodločanju, soodgovornosti in splošnem družbenem nadzoru nad vsem, kar družbo kot celoto kakor koli zadeva.

Čim manj so bili vojaški forumi pripravljeni spremeniti svoj način vedenja in bili odprti za dialog in kritiko, tem bolj so bili seveda že od začetka izzivalni in napadalni tisti, ki so hoteli tudi v vojsko vnesti novega duha ter odstraniti iz nje nekatere nepravilnosti. Pri tem niso izbirali izrazov in se tudi niso ustavili pred nikomer v vojaški uniformi, naj je imel še tako visok čin in odgovoren položaj v armadi. Njihovo pisanje je vsekakor zvenelo drzno in za marsikoga žaljivo, čeprav sami morda tega niti niso čutili. Izbrskali so vse, kar je bilo le mogoče, in dali v javnost. Nemara bi smeli reči, da so hoteli po vsej sili doseči demokratizacijo armade, kakor so si jo zamislili, hkrati pa tudi pripraviti odgovorne na odprt dialog glede nekaterih vprašanj v odnosu med mladimi in vojsko. Vprašanje je seveda, ali so bili res ti problemi mladih v odnosu do vojske v vseh republikah SFRJ in so tudi danes tako v ospredju kakor v Sloveniji. Najbrž ne. In tako so se vojaški forumi, ki so se tudi sicer ustavljali predvsem ob obliki teh pojavov med mladimi, v resnici še bolj zaprli vase. Čutili so se napadene in užaljene in se niso prav nič spraševali po globljih vzrokih kritike in »napadov«, hkrati pa so bili bolj ali manj prepričani, da večina le misli drugače. Vztrajali so pri svojih stališčih v prepričanju, da imajo pač prav ali da vsaj v tem trenutku ne smejo popuščati.

Odgovorni v armadi se najbrž še vedno premalo zavedajo, da mladina danes zavrača zgolj avtoriteto na položaju in je zato tovrstna avtoriteta nasploh v krizi. Nedvomno je to tudi posledica negativnih skušenj z vsemi oblikami avtoritarnosti tako v

preteklosti kakor v sedanjosti, hkrati pa je znamenje človeške zrelosti kot posledice splošnega razvoja človeštva. V isto smer kaže odpor mladih do vseh institucij, pa naj so takšne ali drugačne. In naposled je za mladino v svetu vojska postala sploh hudo vprašljiva zaradi vedno hujših vojnih grozot in njihovih posledic kakor tudi zaradi naravnost blazne tekme v oboroževanju in kopičenju vsakovrstnega orožja, posebno še jedrskega. Radikalnost mladih v tem pogledu večkrat ne pozna meja. Vsekakor dopuščajo vojsko le še kot nujno zlo in zahtevajo vedno odločneje tudi možnost civilnega služenja vojaškega roka. Čim manj kažejo vojaški forumi posluh za dialog o takšnih in podobnih problemih, tem večji je v resnici odpor zoper nje in sploh zoper vojsko, čeprav to ne pomeni, da bi mladi ne bili pripravljeni braniti svoje domovine, kar npr. dokazuje slovensko javno mnenje.

Gospodarska kriza, ki nas pesti, posebej še večkrat dokaj zgrešeni poskusi, da bi našli izhod iz nje, povzročajo med ljudmi nezadovoljnost in nezaupanje do najodgovornejših v družbi, zato to svojo nezadovoljnost in nezaupanje pokažejo tudi tam, kjer ne gre dobesedno za gospodarska vprašanja, temveč morda kratko malo le za to, da je kdo nedostopen ali vsaj ni dovolj odprt za kritiko. Razprave v zvezi z ustavnimi spremembami so v ljudeh v marsičem izostrile čut za različne nepravilnosti. Zato je danes še manj mogoče ostajati ob njih, kakor bi jih ne bilo ali bi bile pritožbe zoper nje nepomembne. In vendar se to še vedno znova in znova dogaja, tudi v armadi.

V takšnih razmerah in v takšni duhovni situaciji je prišlo do vojaškega procesa v Ljubljani. Politično gledano bi se ga morali najbrž po vsej sili izogniti in sporno zadevo kako drugače urediti. Zgodilo pa se je še nekaj, kar je vznemirilo slovensko javnost. Vojaško sodišče namreč ni upoštevalo nobene zahteve Odbora za varstvo človekovih pravic, SZDL Slovenije in drugih političnih forumov. Najbrž so vojaški forumi mislili, da bi samo škodovalo njihovemu ugledu, če bi popuščali, in zato so se odločili drugače. Tako pa je bila tudi oblika procesa takšna, kakršna politično gledano ne bi smela biti, da ne omenjam drugih pomislekov, ki so jih navajali pravniki. Posebej bi se dotaknil uporabe srbohrvatskega jezika na obravnavi, kar je nedvomno najbolj izzivalno odmevalo v slovenski javnosti. Zato pač ni čudno, da so se v času procesa dogajale tudi stvari, ki so bile močno čustveno obarvane in morda politično premalo domišljene. V ljudeh pa se je vsekakor prebudil čut za pravičnost in humanost, naj gre za odnos do kogar koli. A priznati je treba, da so najbrž tudi v tem primeru nekateri skušali izrabiti položaj za svoje posebne namene, kar pa se vedno dogaja in česar kratko malo ni mogoče povsem preprečiti. In priznati je prav tako treba, da je bilo sodišče na splošno deležno samo kritike, da v tem pogledu javnost skoraj ni poznala meje.

Ljubljanski proces in vse, kar se je v zvezi z njim dogajalo, smemo imenovati tudi izpit demokracije ali vsaj demokratizacije naše družbe. Kako ga je kdo opravil, se je na zunaj pokazalo, kakšne sklepe pa bomo iz njega izvajali za prihodnost, je danes še nejasno.

Upajmo, da se bomo iz njega vsi kaj naučili. Demokratizacija večkrat ni lahka in zahteva tudi precejšnjo mero strpnosti in politične modrosti. Znani politik našega časa pravi, da je treba kdaj narediti celo korak nazaj, da bi bilo mogoče potem narediti dva koraka naprej. Predvsem pa ne smemo nikdar pozabiti na spoštovanje človeka, na njegovo dostojanstvo, pa naj bo le-ta še tako drugačen od nas samih.

Mojca Pešec

Sestop iz kroga čakanja

Kaj so (na-)povedali podatki iz raziskave Slovensko javno mnenje o nekaterih slovenskih javnih mnenjih v lanskem letu (1987):

a) dobri dve petini anketirancev *le deloma* zaupata slovenskim politikom, da jim bo uspelo zagotoviti nadaljnji samostojni razvoj Slovenije v jugoslovanski federaciji;

b) prav toliko jih *le deloma* zaupata sedanji jugoslovanski vladi, da bo rešila Jugoslavijo iz krize;

c) *več kot polovica* jih je za razpis referenduma ob predlogu sprememb zvezne ustave.

Stanje pripravljenosti je bilo mogoče razbrati iz več kot sto tisoč podpisov peticije za razpis referenduma o ustavnih spremembah, zbranih v marcu 1988. Kljub razdrobljenim znakom se je začel manifestirati prenos energije iz alternativnih gibanj v svoje še ne-izživeto polje akcije - v (novo) družbeno gibanje za politični pluralizem. V začetku junija letos se je to tudi zgodilo: razpršena silna energija ljudi je sestopila iz čakalnega kroga in se zlila v obločni plamen skupnega projekta, ki mu različni označevalci pritikajo sicer povsem nasprotne oznake: od kontrarevolucije in fašizma do boja za demokracijo in modernizacijo.

Ne glede na njihovo različnost in protislovnost pa je mogoče slovensko poletje (kot nadaljevanje slovenske pomladi) opazovati in pojasnjevati (vsaj) na dveh ravneh pojavnosti in vsebine; ker je prva (preveč) pogost predmet različnih diskurzov in druga zamolčano jedro dogajanja, je odločitev za usmeritev pozornosti nedvoumna. Za kaj predvsem gre?

Za modernizacijo gre, in sicer v smislu, da so elite oblasti preteklosti ponovno dokazale, da s svojimi mehanizmi percepcije in akcij ne ustrezajo več sedanjosti, kaj šele prihodnosti; pa naj gre za stalno ponavljajoče se sprejemanje novih neustreznih zakonov in vladnih ukrepov ali pa za ocenitev reakcij ljudi ob tako katarzičnih primerih, kot je primer Janša & Co.

Vprašanje je, zakaj se ta vzorec neustreznosti kar naprej ponavlja. Gre za nekaj, kar

lahko poimenujem kot vzorec akcij, ki izvorno temelji na kompleksih NOB in demokratičnega centralizma ter socializma kot sistema, ki se predvsem ukvarja z redistribucijo družbenega blagostanja, manj pa z njegovo produkcijo.

Na ta vzorec se vežejo tudi elite oblasti, pretekle in sedanje, ter prav tako njihovi kritiki in nasprotniki. Na eni strani so tisti, ki to kompleksno triado zagovarjajo in jo priznavajo kot edini način organizacije sedanjosti, projekcije prihodnosti in pojmovanja preteklosti. Na drugi strani so njihovi kritiki in nasprotniki, ki so s svojimi kritikami spet ujeti v to triado in razmišljajo predvsem v smislu njenega avtentičnega uveljavljanja kot nasprotja popačenju, ki so ga zagrešili predvsem pretekli oblastniki. Njihove kritike pa ne segajo čez meje tega triadnega okvira. Nekje vmes med tema nasprotujočima si poloma je sedanja elita oblasti, ki poskuša empirično dokazano neustreznost popraviti, prestrukturirati ob upoštevanju in vključevanju kritikov v ta proces. Vendar vsi skupaj funkcionirajo na istem predmetu kot apologeti ali kot kritiki - na triadi NOB, demokratični centralizem in socializem. Sedanja situacija pa je nedvoumno pokazala, da ni mogoče več urejati stvari in upravljati ljudi na uveljavljeni način, prav tako tudi ne kritizirati in nasprotovati. Kompleksna revolucijska triada s svojimi nosilci je začela dokončno sestopati z zgodovinske scene.

Kje je začetek (eden od njih) tega zgodovinskega preobrata?

Kritik sistema v obliki zahtev po dosledni izgradnji socializma in avtentičnega samoupravljanja v stilu popularnega slogana »Bodimo realni, zahtevajmo nemogoče« (uvoz iz Pariza 1968) prav zaradi realitete same ni bilo mogoče realizirati. Ta kritika in boj sta se dogajala na ulicah in Univerzah, vendar zunaj institucionalnih mehanizmov. Ena od posledic je bila ukinitev samostojne študentske organizacije in v vsiljenem organiziranju mladine pod skupnim dežnikom čvrste kontrole - Zvezo socialistične mladine. S tem aktom naj bi bilo opravljeno s študentskimi rogovileži. Tako je izgedalo vsaj naslednje desetletje, čeprav je bilo seme zgodovinske zmote zasejano že v samem aktu spočetja ZSM.

Namreč, študentje, ki so še okusili (prividno) avtonomnost študentske organizacije, so užaljeno stali ob strani nove organizacije; veliko njihovih takratnih voditeljev danes lepo greje apologetske naslanjače v etabliranih oblastnih pod-elitah. Vodstvene pozicije v novi organizaciji so po fakultetah prevzeli bruci. Ti bruci pa danes tolčejo bitko za svojo in našo prihodnost kot prihodnja elita oblasti (vsaj!) v Sloveniji, kajti sposobna mularija si svoje politične naslanjače vedno pritolče na fronti.

V čem je kaveljc? Ti tipi in tipinje so ugotovili, da se ne splača, da ni produktivno »biti realen in zahtevati nemogoče«; da popoldanske revolucije na cestah ne peljejo nikamor, razen na urgentni blok prve klinike ali policije, kajti ena revolucija je bila povsem dovolj, in da je najbolj plodna pozicija in vloga lubadarja v sistemu; to je požreti postopno vsebino, lupina pa se bo zrušila sama od sebe v sebe. To pa pomeni biti realen in zahtevati mogoče prek institucionalnih mehanizmov z institucionalnih pozicij, kar je že samo po sebi moderno politično obnašanje v stilu reforme da, revolucija ne.

Na tej točki pa se pokaže dvojna *ne-predvidena* pomembnost ZSM, ki je pokazala, da ima vsaka palica dva konca, kjer je delitev na korenček in batino zelo spremenljiva:

prvič, pod isto marelo je organizacijsko in tekmovalno za pozicije združila vso mladino, kjer zaradi svoje elokventnosti smetano običajno pobirajo študentje humanistike in družboslovja; torej tisti, ki so potencialno zmožni vpogleda v vzroke družbenih procesov;

drugič, v tem organizacijskem in institucionalnem okviru se je oblikoval krog mladih politikov-reformistov.

Ti reformisti ne zavračajo institucionalnih načinov in mehanizmov vplivanja, kot so to študentje pred 15 leti, od katerih so nekateri ostali večni uporniki zunaj institucionalnih mehanizmov in drugi apologeti sistema, temveč jih uporabljajo za svoje lubadarske akcije. Skratka, obnašajo se politično moderno in modro - zanje politika ni del ne-diferenciranega sklopa skupaj z religijo in moralo in je zatorej vnaprej ne-moralna, temveč je ena od veščin uveljavljanja svojega vpliva. Ne delujejo zunaj sistema in nanj ne streljajo s fračami, temveč ga grizejo od znotraj.

Tako samo čas pokaže modrost političnih odločitev; enih prej, drugih kasneje. Nepredvidene posledice organiziranja ZSM so tudi Vika Potočnik,... (začasni) Odbor za zaščito človekovih pravic, ... Janez Janša...

Zato v slovenski pomladi/poletju (/jeseni?) ne gre za konflikt Slovenija/Jugoslavija oziroma Slovenija/JLA, kjer naj bi slednja predstavljala še edini ne-decentralizirani jugoslovanski sistem občega pomena kot še edini nosilec jugoslovanske univerzalnosti; temveč je to konflikt v Sloveniji. JLA je dejansko »potegnjena« v igro kot ježiček na tehtnici; kot tisti akter, ki ima najbolj nazorne in (fizično) demonstrativne komponente prisile in zastraševanja (kljub vrtnici v cevi, je tank še vedno tank); kot sistem, katerega Slovenci nikoli niso posvojili, še manj prisvojili, kajti ni mogoče v nekaj desetletjih izbrisati spomin o stalnih umiranjih za cesarje neslovence. Vendar se je tisti, ki je načrtoval razvoj dogajanj v smeri tankov na ulicah, uštel. Ljudje so rekli: Strah? Saj je znotraj votel, zunaj pa ga ni, in se niso odzvali, kot ljudje pred leti na Kosovu.

Spomnimo se, tudi socialni nemiri na Kosovu leta 1981 so se vsaj v prvi fazi medijsko prikazovali kot konflikt na relaciji Kosovo-Jugoslavija. Gnev drugih Jugoslovanov je bila le nujna posledica tega sprenevedanja, kateremu so botrovale takšne solzave trditve kot tista, da imajo albanski Kosovci toliko (preveliko) otrok preprosto zato, ker jih imajo radi.

Spomnimo se, da se je aretacija Janeza Janše kazala v začetku kot modro politično dejanje.[1] Modrost *je bila* v tem, da je tisti, ki jo je sprožil, porinil s politične scene človeka, ki je bil edini zmožen povezati razpršene kritične sile v Sloveniji; ki je *edini* imel možnost postati medij povezave med temi silami.[2] Če se je situacija kot takšna kazala še v začetku junija, mislim, da je sredi meseca dobila diametralno nasprotno podobo. Če se je še tedaj zdelo porivanje J. J. s politične scene modro in lucidno politično dejanje sprožilca/odstranjevalca, je sedaj povsem nedvoumno jasno, da se je ta naveza *absolutno in totalno* uštela v ocenitvi situacije. Če je tedaj še izgledalo,

[1] Zapis Igorja Bavčarja v sobotni prilogi Dela, 11. 6. 1988.

[2] Pa tudi Janša sam je zapisal v (tudi) svoj politični program: »Na očitke, da je naš program boj za oblast, odgovarjamo pritrdilno.« Povzeto po Mladini, 17. 6. 1988, str. 38.

da *fizična* odstranitev J. J. iz dosega institucionalne politične pozicije pomeni tudi *fizično* ukinitev medija, povezovalca vseh razpršenih kritičnih sil, potem to sedaj ni več tako. J. J. se je izkristaliziral kot *dejanski* povezovalec. Postal je kristalna krogla naše prihodnosti, v kateri so se *dejansko* združile vse prej razpršene kritične sile v Sloveniji; nedvoumna napoved prihajajoče elite oblasti, ki ima transgeneracijsko in transslovensko podporo ne-prestrašenih prebivalcev Slovenije (vsaj teh!). Kako drugače kot v jeseni v Srbiji, kjer je ljudstvo podprlo ortodoksno politično frakcijo. Trditev I. Bavčarja,[3] da bo tisti, ki bo hotel zmagati, moral imeti J. J., se je jasno konkretizirala. Tisti, ki imajo J. J., sedaj simbolno in kasneje tudi fizično, bodo *prihodnji slovenski predsedniki.*

Zato ta konkretni konflikt ni konflikt Slovenija-JLA, temveč *boj za oblast* (za dominantne pozicije upravljanja) *v Sloveniji.* To je boj za oblast med odhajajočo in prihajajočo elito oblasti; med preteklostjo in prihodnostjo; medtem ko sedanjost bolj ali manj togo opazuje celotno dogajanje. Prihodnost se je začela, je že tu in pri tem ima nedeljeno podporo množic. Ta prihajajoča elita oblasti je zaenkrat edina, ki še ni porabila in zaigrala svojih potencialov; edina, ki lahko izpelje *modernizacijo* slovenske družbe - ekonomije in politike, kajti ni emocionalno zavezana kompleksom NOB, socializma in demokratičnega centralizma, temveč ima do njih izrazito racionalen odnos (cost-benefit). Gre za generacijo in njeno elito/elite, katerih socialni vzpon ni odvisen od teh treh kompleksov in lojalnosti do njih. V nastalem konfliktu gre torej za spopad med starimi starši in vnuki, katerega odnos je, to vemo, v vsakem primeru iracionalen, emocionalen. Zato tega konflikta ne morejo dokončno izpeljati otroci - sedanja elita oblasti, kljub temu da ga je začela (variante in podvariante prestrukturiranja). Spopad prihodnosti in preteklosti je dejansko jedro spopada, ki se na pojavni ravni manifestira kot boj za liberalizacijo in proti njen kot prvi korak k demokratizaciji, kot proti-udar realsocialističnih sil ali ortodoksne frakcije.

---

[3] Prav tam.

KOLOKVIJ PRAVNIKOV O PROCESU ZOPER ČETVERICO

GENIALNO OBLEČENI BRAVCI

Kazenski postopek zoper četverico pred vojaškim sodiščem v Ljubljani se je začel z aretacijo Janeza Janše 31. 5. 1988, ob aretaciji Ivana Borštnerja in nekoliko pozneje Davida Tasiča.

Po končani preiskavi zoper trojico je dne 29. 6. 1988 vojaški tožilec v Ljubljani vložil obtožnico zoper nje in še zoper Francija Zavrla zaradi kaznivega dejanja izdaje vojaške tajnosti po 224. členu KZ SFRJ. Vojaško sodišče v Ljubljani je prvim trem podaljšalo pripor, vsem štirim pa odvzelo možnost, da si za zagovornika izberejo odvetnika.

Glavna obravnava je potekala pred vojaškim sodiščem v Ljubljani od 18. do 26. julija 1988. Sodišče je izključilo javnost z glavne obravnave in odvetnike kot zagovornike. Obdolženci so bili še vedno v priporu.

Dne 27. julija je sodišče izreklo sodbo in obsodilo Ivana Borštnerja na 4 leta zapora, Janeza Janšo in Francija Zavrla na1 leto in 6 mesecev zapora in Davida Tasiča na 5 mesecev zapora. Po razglasitvi sodbe je sodišče odpravilo pripor.

Vsi štirje obdolženci so zoper sodbo vložili pritožbe, pritožbo pa je vložil tudi vojaški tožilec. Vrhovno vojaško sodišče je pritožbe obravnavalo na seji dne 30. 9. 1988, ki se je obdolženci iz protesta niso udeležili, saj je sodišče spet izključilo javnost in odvetnike kot zagovornike. Sodišče je potrdilo izrečene kazni oziroma je Tasiču kazen zvišalo na 10 mesecev zapora.

Strokovna pravniška javnost se je kmalu po začetku postopka zoper četverico vključila v razpravo o spornem ravnanju vojaškega sodišča, kar velja še posebej za Odvetniško zbornico Slovenije.

Odbor za varstvo človekovih pravic je bil ustanovljen kot institucija za varstvo pravic četverice v postopku in je ves čas postopka deloval izredno angažirano, z velikansko podporo širokih krogov slovenske demokratične javnosti.

Dne 4. 11. 1988 je v Cankarjevem domu v Ljubljani organiziral strokovni kolokvij pravnikov o tem procesu, da bi rezimirali vse kršitve, ki so bile storjene v postopku

zoper četverico, in da bi dali sugestije za nadaljnje pravne postopke.

Kolokvija se je udeležilo večje število pravnikov, zlasti odvetnikov, kot referentov in diskutantov, navzoči pa so bili tudi številni drugi pravniki, člani odbora in druga zainteresirana javnost.

Kolokvij je obravnaval vsa sporna vprašanja v okviru štirih tematskih področij, in sicer: jezik pred vojaškim sodiščem, zagovornik pred tem sodiščem, procesnopravna vprašanja in materialnopravna vprašanja.

Objavljamo avtorizirane referate in apel udeležencev kolokvija javnosti.

Kot referenti in avtorji obsežnejših diskusij so sodelovali:

- Slobodan Budak, odvetnik iz Zagreba;

- dr. Peter Čeferin, odvetnik iz Grosupljega;

- Stanislav Klep, odvetnik iz Kranja;

- Miha Kozinc, odvetnik iz Ljubljane;

- mag. Matevž Krivic iz Ljubljane;

- Aleksandar Lojpur, odvetnik iz Beograda;

- Peter Močnik, odvetniški pripravnik iz Trsta;

- Ingo Paš, odvetnik iz Ljubljane;

- Andrej Stanovnik, odvetnik iz Ljubljane.

Pismeni prispevek je poslal Kosta Čavoški iz Beograda.

Moderator kolokvija je bil odvetnik mag. Drago Demšar iz Ljubljane.

Dognanja reprezentirana na kolokviju, so bila v veliki meri podlaga za pripravo zahteve za izreden preizkus pravnomočne sodbe, ki so jo Borštner, Janša in Zavrl sredi novembra 1988 vložili zoper sodbo Vrhovnega vojaškega sodišča na Zvezno sodišče, medtem ko Tasić takšne pravice ni imel. Do zaključka redakcije Zvezno sodišče o teh zahtevah če ni odločilo.

Apel udeležencev kolokvija

Udeleženci kolokvija odvetnikov in drugih pravnikov, ki je bil v Ljubljani, 4. novembra 1988, ugotavljamo, da je prišlo pred preiskovalnim, med preiskovalnim in med sodnim postopkom proti Janezu Janši, Ivanu Borštnerju, Davidu Tasiću in Franciju Zavrlu do takšnih kršitev ustav, zakonov in mednarodnih predpisov, ki so prizadele celoten proces in zaradi katerih so sodbe nelegalne in nelegitimne. Ugotavljamo tudi, da je na procesu prišlo do kršitve suverenosti SR Slovenije in slovenskega naroda.

Zaradi tega udeleženci kolokvija zahtevamo, da po ustavi pristojni organi SR Slovenije in SFR Jugoslavije kar najhitreje ocenijo ustavnost in zakonitost procesa ter da s svojimi ugotovitvami seznanijo najširšo javnost.

Udeleženci kolokvija apeliramo na Zvezno sodišče, da v nadaljnjem postopku razveljavi kot nezakonito sodbo Vrhovnega vojaškega sodišča. Na pristojne sodne organe pa udeleženci apeliramo, da omogočijo obsojencem, da ostanejo na prostosti do končne odločitve najvišjih sodnih instanc.

Ljubljana, 4. 11. 1988

Udeleženci kolokvija

Uporaba jezika pred vojaškim sodiščem

Ingo Paš

V zvezi z uporabo srbohrvaškega jezika pred vojaškim sodiščem, tako na prvi kot tudi na drugi stopnji, je bilo že marsikaj objavljeno in so bila v tej zvezi tudi zavzeta dosti jasna stališča političnega vodstva v Sloveniji, prav tako pa smo bili soočeni z določenimi nasprotnimi stališči Vrhovnega vojaškega sodišča, tudi njegovega bivšega predsednika, in z nasprotnim stališčem Predsedstva SFRJ, kjer je dal ločeno mnenje tovariš Dolanc.

Nazadnje smo imeli priliko slišati in brati tudi nedvoumno stališče Predsedstva SRS.

V tej zvezi bi želel mogoče najprej stvari dodatno pojasniti in obvestiti javnost glede obravnave tega vprašanja, za katero mislim, da je eno izmed izjemno pomembnih vprašanj, saj zadeva neposredno vprašanje suverenosti slovenskega naroda in slovenske države.

Ne da bi ponavljal določbe ustave, ki so, kot predvidevam, vsem znane, lahko konstatiram, da je sodišče s takim postopkom kršilo seveda prav tako določila zvezne ustave, ki govori o enakopravnosti narodov in enakopravnosti njihovih jezikov in pisav.

V zvezi s tem sem, kot je javnosti tudi sicer že znano, dal pobudo republiški skupščini, da sprejme (tudi kot možen amandma k ustavi glede na sedanji postopek spreminjanja ustave), da je vsak akt državnega organa, ki ni sprejet v slovenskem jeziku, v republiki Sloveniji brez pravnega učinka. Pri tem seveda ta trenutek zavestno zanemarjam uporabo jezikov ustavno uveljavljenih narodnosti, to je predvsem madžarske in italijanske narodnosti.

V zvezi s to pobudo sem imel tudi razgovor na republiški skupščini s predsednikom zakonodajno-pravne komisije. Rečeno je bilo, da se bo formirala komisija, ki naj bi ta predlog oblikovala, konstatirati pa moram, da se od tega razgovora dalje ni nič dogodilo.

(Kasneje je zakonodajno-pravna komisija ta vprašanja izčrpno obravnavala in v zvezi

z njimi tudi oblikovala svoje mnenje, stališča in predloge.)

V zvezi z vprašanjem uporabe jezika nastaja namreč zelo težak pravni problem, namreč problem veljavnosti sodbe. Če je sodišče poslovalo v jeziku, ki po ustavi ni uradni jezik poslovanja državnega organa (in drugih organov in služb, ki opravljajo družbeno službo na območju SRS), potem takšen organ ni mogel uradno poslovati. Problem se zastavlja predvsem z vidika kršenja elementa suverenosti v poslovanju državnih organov, ki dajejo temu poslovanju tudi značilen privilegiran status poslovanja državnih organov. In noben državni organ, ki krši enega teh elementov suverenosti, ne more izdati veljavne odločbe. Namreč, to področje, ta problematika se v raznih diskusijah, po moji oceni delno nezavedno, delno pa celo zavedno, zamegljuje in tolmači na osnovi (za to problematiko neustreznih) določb samega postopka. Vprašanje jezika se omejuje v marsikaterih diskusijah, tudi strokovnih, na določeno procesualno vprašanje.

Izrecno poudarjam, da vprašanje uporabe jezika ni nikakršno procesualno vprašanje, in če bi hoteli biti čisti formalisti, potem bi z vidika ZKP lahko ugotovili edinole to, da gre za nebistveno relativno kršitev določb kazenskega postopka, kar, mislim, je popoln absurd.

Zaradi tega tudi vsi nasledki, ki temeljijo na tezi kršitve procesualne določbe, ne morejo privesti do ustreznega sklepa. Isto velja seveda tudi za vprašanje ravnanja izvršilnega sodišča, torej vprašanje izvršitve take sodbe. Tudi tu izključno sklicevanje samo na vprašanje postopka ne pripelje do nobenega ustreznega rezultata oziroma zadevo zvaja na vprašanje nebistvene relativne kršitve določb kazenskega postopka.

Namreč, v določilih prvega odstavka 364. člena ZKP, ki opredeljuje bistvene kršitve, je predvidena kot bistvena kršitev samo kršitev, če stranki in tam navedenim osebam (to je v tretji točki) ni bil zagotovljen sodni tolmač. Vprašanje jezika strank, uporabe jezika strank, je seveda popolnoma drugo vprašanje kot poslovanje državnega organa.

V tej zvezi so seveda tudi navedbe naslednje: v javnih diskusijah je pogosto omenjen tako imenovani 3. člen zakona o vojaških sodiščih. Izrecno poudarjam, da 3. člen zakona o vojaških sodiščih ni v nasprotju z ustavo, ne zvezno ne republiško. Tretji člen zakona o vojaških sodiščih določa, da teče postopek pred vojaškim sodiščem v enem izmed jezikov jugoslovanskih narodov. Ta določba se od ZKP loči edinole v tem, da je po njej očitno pred vojaškimi sodišči izključena raba jezikov narodnosti. Interpretacija 3. člena zakona o vojaških sodiščih, kot je bila storjena potem s poslovnikom vojaških sodišč prve stopnje in kot je dana v obrazložitvah sodb vojaških sodišč, je direktna samovolja.

Zakon o vojaških sodiščih nikjer ne določa, da ima sodišče pravico izbrati jezik. Take pristojnosti sodišče po zakonu nima. In take pristojnosti mu tudi noben poslovnik ne more dati.

Ugotoviti je tedaj treba, da je sodišče ravnalo tudi v nasprotju s 3. členom zakona o vojaških sodiščih; tudi ta je bil kršen. Z določilom 3. člena zakona o vojaških sodiščih niso v ničemer suspendirana - razen v omenjenem smislu, kot sem že prej povedal

- določila 5. do 8. člena ZKP, predvsem pa 7. člena. Ta so povsem v veljavi tudi za delo vojaških sodišč.

Nezakonit in protiustaven pa je poslovnik o vojaških sodiščih prve stopnje. Zaradi tega sem tudi sprožil pobudo pri Ustavnem sodišču Jugoslavije, da ugotovi neustavnost tega poslovnika. In njegovo nezakonitost.

V tej zvezi bi mogoče opozoril na to, da je ravno zaradi spornih tolmačenj zakona o vojaških sodiščih in recimo želje, urediti rabo jezika pred organi v republiki v skladu z republiško ustavo, sprožena pobuda za spremembo 3. člena zakona o vojaških sodiščih. O tem smo imeli priliko brati v dnevnem časopisju. Reči moram, da sem zelo osupel prebral besedilo te predlagane spremembe. Ugotavljam, da s predlagano spremembo pravzaprav prevzemamo obrazložitve vojaških sodišč. S to spremembo bistveno slabšamo današnji položaj, seveda z vidika varovanja slovenske suverenosti in uporabe slovenskega jezika.

Zaradi tega sem tudi napisal odprto pismo republiškemu komiteju za zakonodajo. V tej zvezi bi čisto na kratko poudaril, da je predlagana sprememba takšna, da naj bi 3. člen zakona o vojaških sodiščih določil, da se postopek pred vojaškimi sodišči prve stopnje vodi v jeziku in pisavi naroda, ki je po ustavi republike v uradni rabi v republiki, za območje katere deluje vojaško sodišče. Temu odstavku naj bi se dodal še en odstavek, ki bi ga bilo treba še precizirati. Šlo naj bi za primer, če je v postopku več strank oziroma več obdolžencev. Takrat naj bi vojaško sodišče uporabljalo jezik večine strank oziroma jezik večine obdolžencev.

S prvo predlagano določbo je poslabšana sedanja solucija 3. člena zakona o vojaških sodiščih, saj je po tem predlaganem določilu sedaj najmanj nejasno, kateri jezik mora uporabljati Vrhovno vojaško sodišče. Da je Vrhovno vojaško sodišče odklonilo rabo slovenskega jezika, je po tem predlogu spremembe sedaj utemeljeno.

Kar pa zadeva navedeni drugi odstavek, ki naj bi ga še precizirali, gre za nedopustno mešanje pojmov uradnega poslovanja organov in jezika strank oziroma udeležencev v postopku, kar sta povsem ločeni stvari. Seveda je tudi nesprejemljivo, da naj bi obdolženci odrejali sodišču jezik, v katerem mora poslovati, pri čemer nastaja pri taki formulaciji vrsta nemogočih zapletov, ki jih niti nima smisla obravnavati. Ta dodatna predlagana sprememba pa v bistvu seveda opravičuje (in to je najbolj žalostno) sedanjo prakso, da sodišče samo izbere jezik svojega poslovanja. Kajti če ni večine strank, če ni več obdolžencev, bo sodišče samo odrejalo, v katerem jeziku bo poslovalo. Povsem razumljivo je, da ta dodatek - če naj bi se uveljavil - terja takojšnjo odločitev spremembe ustave.

Mislim, da je takšen predlog nepremišljen in da so predlagatelji imeli veliko boljše možnosti. Najpreprostejša možnost bi bila, ko bi predlagali črtanje 3. člena zakona o vojaških sodiščih, saj v tem primeru teče postopek pred vojaškimi sodišči tako, kot je določeno po ZKP ali po ZPP. Ne vem, zakaj se za takšno rešitev niso odločili. Vprašanje puščam odprto.

Glede na to, da je zaradi navedene rabe srbskega jezika v tem postopku vprašljiva tudi zakonitost postopka, s tem pa tudi zakonitost sodbe, sem naslovil na republiško vrhovno sodišče pobudo, da sprejme načelno mnenje, ki ga lahko sprejme, glede

pravnega učinka neuporabe slovenskega jezika. Pred kratkim sem dobil odgovor, da vrhovno sodišče načelnega mnenja ne bo sprejelo, češ da za to ni potrebe. Osebno tega ne bom komentiral, mislim pa, da je v tem trenutku sodišče zamudilo izjemno priliko, da sprejme tako načelno stališče, ne glede na samostojnost temeljnih in izvršilnih sodišč, na katero se sklicuje v svojem odgovoru. Vemo, da bi bilo morebitno mnenje tudi v pomoč pri razjasnitvi sedaj zelo aktualnega vprašanja, namreč o izvedbi te sodbe.

mag. Matevž Krivic

Takoj sem se oglasil k besedi, ker moram ob enajstih oziroma čez dobrih pet minut zapustiti ta sestanek, ker je sklicana prva seja skupščinske delovne komisije za proučitev okoliščin procesa. Rad bi pa odgovoril zlasti na tisti del izvajanj kolega Paša, ko je govoril o seji republiškega komiteja za zakonodajo in o predlogu za spremembo 3. člena zakona o vojaških sodiščih, zlasti če sem tukaj morda edini, ki je bil na tisti seji navzoč. Je tu morda še kdo? Ni nikogar. Škoda.

Torej, kolega Paš je zavzel stališče, da že prvi odstavek tistega predloga pomeni poslabšanje, ker se ne dotika problema jezika pred vrhovnim vojaškim sodiščem. V tej točki je to najbrž res, bi pa vendarle rad opozoril, da je vprašanje jezika pred vrhovnim vojaškim sodiščem izpadlo zaradi tega, ker smo ugotovili (to sva tudi midva s Pašem nekoč v privatni diskusiji že ugotovila), da tudi pred zveznim sodiščem (ne vojaškim) ni rešeno vprašanje resnično enakopravne uporabe jezikov jugoslovanskih narodov. To vprašanje tudi v drugih zveznih organih ni resnično zadovoljivo rešeno, zlasti praktično ne. Zato se je Komite odločil, da v to vprašanje ne začne posegati pri vojaškem vrhovnem sodišču, ker je treba principialno kompletno rešiti to vprašanje resnično enakopravne uporabe jezikov v vseh zveznih organih. Torej se je potem zato, tudi bi rekel iz taktičnih razlogov, za sedaj lotil samo vprašanja uporabe jezika pred prvostopenjskimi vojaškimi sodišči, tako kot je bilo povedano. S tem v zvezi bi pa rad opozoril še na nekaj. V začetku je Bavčar, ko je otvoril ta sestanek, opozoril na to, da naj bi bila danes vendarle strokovna razprava, in da je pomembno v tej razpravi tudi vprašanje strokovne vesti in drže. Reči moram, kot pravnik, da mi zdaj delamo isto napako, ki jo je leta in leta delala naša oblast oziroma politika in tisti del stroke, ki ji je nekritično služil. Delamo napako, da cilj posvečuje sredstva, in obupne strokovne površnosti. Ena od takih strokovnih površnosti je zame to, da nekritično sprejemamo trditev, da je v tem postopku prišlo do eklatantne, očitne kršitve slovenske ustave. Zelo se strinjam s kolegom Pašem v tistem delu, ko je argumentiral, da je bila z neuporabo slovenščine v tem primeru kršena zvezna ustava, in posledično potem tudi zvezni zakon, 3. člen o vojaških sodiščih, ne strinjam pa se in imam to za strokovno površnost, da je bila s tem, celo eklatantno, kršena republiška ustava.

Opozoril bi namreč na zelo preprosto strokovno izhodišče, da republiška ustava ne more v nobenem vprašanju, ne v vprašanju jezika ne postopka, ne v nobenem drugem vprašanju urejati ničesar, kar se tiče zveznih organov. In vojaška sodišča od prve stopnje do vrha so nesporno zvezni organi. Oziroma, sporno bi lahko bilo, na to sem tudi že večkrat opozarjal, nekateri jih razglašajo za organe JLA, za vojaške organe. De facto to v glavnem res so, de iure pa ne. Mi bi morali vztrajati pri tem, da so vojaška sodišča organi federacije in da vojaški organi torej nimajo nobenih

ingerenc nad njimi. Kolikor so jih de facto v tem in v drugih primerih imeli, je to protiustavno, je to kršitev ustavnosti, zlasti neodvisnosti sodstva. To le mimogrede, to je drugo vprašanje.

Torej, vsekakor so to zvezni organi, federalni organi, in glede federalnih organov ne more ne republiška ustava ne republiški zakon urejati ničesar, torej tudi jezika ne. Mislim, da bi bilo veliko bolj produktivno tudi za odmevnost naših stališč in za sprejemljivost v strokovni javnosti zunaj Slovenije, da bi mi natančneje argumentirali najprej pri tisti točki, ki jo je Paš že nakazal, se pravi, da je šlo za kršitev zvezne ustave, zlasti njenega principa enakopravnosti jezikov. Ta je bil kršen.

Če pogledamo stvar strokovno, pa menim, da so določbe zvezne ustave, in potem zveznih zakonov, ki bi te stvari morali podrobneje urediti, nezadostne in nepopolne. Mislim zlasti na tako imenovani teritorialni princip, ki naj bi izhajal iz slovenske ustave, iz tiste znamenite določbe 212. člena, ki pravi, da morajo vsi državni organi poslovati v Sloveniji v slovenščini. Moje strokovno stališče je, da se to seveda popolnoma jasno nanaša samo na organe republike in nižje od teh, občinske in druge, ne more pa se prenašati na federalne organe. To pa pomeni, da bi princip enakopravnosti jezikov, kako ga je treba izpeljati, tako v Beogradu, v koncentriranih zveznih organih, in kako ga je treba izpeljati v tako imenovanih dekoncentriranih zveznih organih, ki ne poslujejo v Beogradu in za vso Jugoslavijo, ampak npr. v Ljubljani, v Zagrebu, za območje ene republike, da bi bilo treba torej to vprašanje rešiti v zvezni ustavi. Mi se slepimo, če trdimo, da je to rešeno v slovenski ustavi. Ugotavljam, da to vprašanje žal ni rešeno, in da ni res, da je slovenska politika in da smo vsi državljani, kolikor smo imeli vpliva pri sprejemanju zvezne ustave, poskrbeli za to, da bi bil v njej princip enakopravnosti jezikov res zagotovljen. Trdim, da je samo deklariran, ni pa zagotovljen. Za ustavo je navsezadnje zadosti, da je deklariran, operativno zagotovljen pa bi moral biti v zakonodaji. In izhajajoč iz tega stališča, sem tudi sam podpiral, verjetno pa tudi večina drugih, predlog za spremembo 3. člena zakona o vojaških sodiščih, na seji, ki jo je omenil kolega Paš. Črtanje 3. člena bi bilo tudi po svoje smiselno, kolikor samo ponavlja ustavno določbo in je v tem smislu celo morda protiustaven, ker je naloga zakona kvečjemu določiti način izvajanja ustavne pravice, ne pa jo ponavljati in s tem nekako zmanjševati njen ustavni karakter.

Če se pa ne črta in če ugotovimo, da je potrebno precizirati, kateri princip naj velja pri delu dekoncentriranih zveznih organov, ki delujejo samo za območje ene ali več republik, potem mora biti to v zakonu - kolikor ne bi tega dvignili na ustavnopravni nivo, kar je sicer načeloma tudi možno. Ampak iz praktičnih razlogov je tukaj primernejši zakon in iz tega razloga sem tudi jaz podprl ta predlog za spremembo 3. člena - ob izrecnem pogoju, ki ni bil samo moj, ampak je bil na seji sprejet, žal pa v časopisu ni bil objavljen, da je treba v predlogu in njegovi obrazložitvi izrecno poudariti, da je to predlog za preciziranje v smislu, kot sem prej povedal, in da se s tem nikakor ne priznava, kot sem razumel kolega Paša, da se pristaja na argumentacijo vojaških sodišč v tem primeru, češ, mi smo pa doslej, kot je bil zakon tak, ravnali v redu. Češ, šele od zdaj naprej, če bo zakon spremenjen, bo v Sloveniji treba poslovati v slovenščini. Nasprotno.

Kot sem že poudaril, gre za princip enakopravnosti jezikov, ki je v zvezni ustavi že

deklariran. V tem primeru ni bila kršena črka zvezne ustave, ker je ustava pač pomanjkljiva, in črka zveznega zakona, ampak je bil kršen duh zvezne ustave in načelo enakopravnosti jezikov.

Drugi odstavek, ki v časopisu menda še ni bil objavljen, tudi ne vem, ali ga je tista redakcijska skupina že formulirala, pa izhaja seveda iz problema zagotovitve nacionalne enakopravnosti, če bi bila npr. večina ali pa celo vsi obtoženci pred vojaškim sodiščem npr. v Ljubljani neslovenci - Srbi, Hrvatje, Makedonci, karkoli. Gre za razmislek o tem, ali je teritorialni princip veljavnosti pravi in bi ga bilo treba precizirati. Določen namreč še ni. Opozoril bi, ker moram končati, samo še na ta moment pri tem vprašanju, ki vam je verjetno poznan. Utegne se zgoditi, ali se morda celo že je, da bo komanda vojaške oblasti prestavljena iz Ljubljane v Zagreb, in s tem tudi sedež vojaškega sodišča. V tem primeru bi vztrajanje, torej naše nekritično vztrajanje na t.i. teritorialnem principu, pomenilo pravzaprav bumerang, ker bi v tem primeru naredili uslugo tistim, ki hočejo slovenščino likvidirati in bi rekli: V redu, sprejmemo vaš predlog, od zdaj naprej teritorialna veljava, torej zagrebško sodišče posluje v hrvaščini, v Sloveniji pa ga ni več. Tukaj je finesa v predlogu spremembe 3. člena, ki pravi, naj bi bilo treba praviloma poslovati (razen izjem, o katerih govori drugi odstavek) ne v jeziku republike, na območju katere je sedež prvostopenjskega vojaškega sodišča, ampak v jeziku republike, za območje katere to sodišče posluje. S tem bi se torej tudi princip spoštovanja slovenščine v tem primeru ohranil kombinirano s principom spoštovanja jezika večine obtožencev. Absurd sedanjega dogajanja je bil predvsem v tem, da v Sloveniji Slovencem niso sodili v slovenščini. Če bi se mi zavzemali za to, naj bi odslej sodniki recimo srbske ali hrvaške nacionalnosti v Ljubljani srbskim ali hrvaškim vojakom sodili v slovenščini, bi bil to prav tak absurd, namreč pri sedanji teritorialni organizaciji armade. Ta je seveda tudi zame sporna, ampak dokler je taka, je treba spoštovati princip jezikovne enakopravnosti tudi drugih. V kazenskem postopku mora npr. prevladati kriterij obtožencev, v njihovem jeziku je treba poslovati.

Če bi se sklicevali izključno na teritorialni princip za zvezne organe, bi prišli do naslednjega absurda: če bi slovensko ustavo, njen 212. člen, tolmačili tako, da njene besede »vsi državni organi na območju Slovenije morajo poslovati v slovenščini«, pomislimo hkrati, kaj bi analogno lahko pisalo v srbski ustavi in baje, nisem imel časa preveriti, tudi res tako piše, namreč, da vsi državni organi na območju Srbije morajo poslovati v srbohrvaškem jeziku! Vemo pa, da Beograd ni - kot npr. Washington D.C. eksteritorialen, Beograd je na območju Srbije, in to bi avtomatično pomenilo absurden sklep, da bi vsi zvezni organi, ker so pač na območju Srbije, morali poslovati samo v srbohrvaškem jeziku, ne pa na principu enakopravnosti jezikov. To je samo dodaten dokaz ali ilustracija absurdnosti in strokovne nesprejemljivosti teze, da določba republiške ustave, slovenske ali srbske, o tem, v kakšnem jeziku se v Srbiji ali pa v Sloveniji posluje, velja tudi za zvezne organe.

Ponavljam, to je zame strokovno nesprejemljivo, določbe o tem morata imeti zvezna ustava in zvezni zakon, seveda v skladu s principom enakopravnosti jezikov.

Aleksandar Lojpur
(neavtorizirana razprava)

Mislim da u vezi sa upotrebom jezika u ovom ljubljanskom procesu postavljaju dva odvojena pitanja, koja bi trebalo da razlikujemo. Jedno pitanje jeste načelno pitanje upotrebe jezika pred vojnim sudovima i pred drugim saveznim organima. U tom svetlu ja u većem delu podržavam ono što je već govorio Matevž Krivic, a nešto ću kasnije još dodati.

Drugo pitanje jeste konkretno pitanje koje se odnosi na mnogobrojne povrede zakona, koje su evidentno počinjene u procesu pred vojnim sudom u Ljubljani, a u vezi sa time povreda saveznog ustava u vezi sa jezikom. Kada se radi o pitanju načelne prirode, kako treba urediti poslovanje vojnih sudova, drugih sudova federacije pa i drugih saveznih organa, smatram da je zaista potpuno ispravno poštovati originernost prava svakog naroda da uredjuje pitanja jezika na svojoj teritoriji.

Medjutim, sve dotle dok imamo federaciju postavlja se ovo pitanje; koji jezik će upotrebljavati savezni organi? Taj problem postoji čak i ako ustavima naroda, u našem slučaju republike i pokrajine, na nivou federacije nije dato pravo da odredjuje jezička pitanja, odnosno ako u ustavu nije formalno rešeno da se to pravo prenosi na federaciju, da federacija odlučuje o tome kako će organi federacije poslovati. Ipak se i dakle postavlja praktično pitanje na kojem jeziku će se govoriti, kako će to što se dogovori, biti napisano. Tu postoji jedan niz čisto praktičnih pitanja čije rešavanje, po mom mišljenju, opšte ne treba dirati u ono izvorno, originerno pravo pojedinačnog naroda i narodnost da to pitanje rešava onako kako sam smatra da je najbolje. Medjutim kada se ovo pitanje postavlja, onda se ono postavlja sa snagom prakse jer kad se ljudi sastanu onda oni moraju rešiti to pitanje. Treba opozoriti na to da su vojni sudovi organi federacije; oni su sudovi federacije. Ako prihvatimo teritorialno shvatanje koje se predlaže, onda se postavlja i ovaj problem da organi federacije moraju da posluju isključivo na onom jeziku koji je u službenoj upotrebi na teritoriji gde su locirani.

Mišljenja sam da bi to imalo jednu vrlo negativnu posledicu i da bi ugrozilo mnoga originerna prava republika, ako bi se prihvatilo jedno tako stanovište, jer je najveći broj, mislim čak oko 90 % saveznih organa locirano u Beogradu. Ako bi mi dakle dosledno sproveli ovo što se predlaže, to bi značilo da bi službeni jezik saveznih organa bio isključivo srpskohrvatski jezik u njegovoj istočnoj varijanti i da bi pošto se sada predlažu promene ustava Srbije u smislu da službeno pismo u Srbiji bude ćirilica, službeno pismo saveznih organa lociranih u Beogradu bilo isključujuće ćirilica. Tako je to možda opravdano za nekoga, takvo rešenje ne bi imalo onakve posledice, za kakve bi svi mi trebali da se slažemo i da ih zahtevamo.

Sada se vračam na ono drugo pitanje, na pitanje kršenja saveznog ustava u pogledu jezika, do kojih je došlo u ovom postupku. Pravo upotrebe jezika je pravo pojedinca da govori svojim jezikom i pravo organa, koji postupa u vezi sa nekim njegovim pravom, da upotrebljava taj njegov jezik. Ako govorimo o jednakopravnosti, zapravo o jednakosti i ravnopravnosti jezika naroda Jugoslavije, onda ne znači ništa drugo nego da ja, kao pripadnik srpskog naroda, ili neko drugi kao pripadnik slovenačkog naroda, ili nekog drugog naroda u Jugoslaviji mogu da upotrebljavam svoj

jezik u postupku, ali i da se postupak vodi na mom jeziku. Zato se ne slažem sa Matevžom Krivicom, koji kaže da direktno nije prekršena nijedna odredba ustava u ovom procesu. Mišljenja sam da jeste prekršena jedna odredba ustava i to ona koja kaže da su svi gradjani jednaki bez obzira na pripadnost, na nacionalnost, na veroispoved, a i sada se zalažemo i za političko opredeljenje. Ta odredba ustava je povredjena, jer optuženima na procesu nije bila dozvoljena upotreba svog jezika - u smislu da se postupak nije vodio na njihovom jeziku. Medjutim ta odredba je prekršena i zbog toga što je rečeno da su jezici naroda ravnopravni. Kada se kaže da su jezici naroda ravnopravni, onda tu automatski znači da se postupak mora voditi na jeziku naroda optuženih.

Ja bih prema tome, pošao od prava optuženog, prava pripadnika odredjenog naroda i narodnosti Jugoslavije da govori na svom jeziku i da se u postupku upotrebljava taj njegov jezik.

Kada se radi o problemu kako to pitanje treba da bude rešeno, mislim da je ono već pozitivnopravno rešeno. Zato kažem da je prekršen zakon i ustav. Možda nije u dovoljnoj meri rešeno zato što nije eksplicitno rešeno. Ako se postavlja pitanje kako treba da se reši pitanje jezika pred vojnim sudovima, onda to znači da vojni sudovi treba da postupaju na jeziku optuženog.

Tu, naravno nastaje problem, ako ima više optuženih, što nije previše retka situacija. To se ostavlja otvoreno i to je jedna od onih stvari koje takodjer moraju da se rešavaju. Ali najveći broj postupaka pred vojnim sudom vodi se protiv pripadnika istih naroda ili narodnosti, koji znači govore jednim jezikom. Prema tome, praktično se u stvari retkokad postavlja pitanje, kada i kojim jezikom će se morati govoriti u postupku pred vojnim sudom u slučaju više optuženih.

Ingo Paš

Zahvaljujem se za pojasnila glede tistih stvari, o katerih se strinjava, moram pa reči, da je več takih stvari, kjer se ne strinjava.

Mislim, da ima zahteva po tem, da se vprašanje rabe jezika ureja posebej tudi v zvezni ustavi, za podstat stališče, da zvezna ustava in zvezna zakonodaja pravzaprav originarno ureja določena vprašanja. To je torej vprašanje izhodišča. Moje izhodišče je drugačno, in sicer, da imajo republike - tudi na osnovi avnojskih načel organiziranja Jugoslavije - originarne zakonodajne pristojnosti in seveda tudi originarne ustavodajne pristojnosti, če se naj tako izrazim. Tako seveda s tega vidika in glede na to, da vprašanje uradne rabe jezika ni bilo preneseno v nikakršno urejanje na nivo federacije, ostaja urejanje tega vprašanja v republiki. Predlog, da je treba to vprašanje urejati v zvezni ustavi, je v bistvu v skladu s sedanjimi tendencami krepitve vloge federacije. Osebno nisem takega mnenja in tudi ne menim, da je ta tendenca pozitivna.

Kar zadeva druga izvajanja o potrebnosti premisleka, da bi se v postopku pred vojaškim sodiščem sodilo v jeziku večine obdolžencev itd., poudarjam, da sem že prej opozoril, da takšen predlog vodi v neslutene zaplete. Eden od teh zapletov je tudi ta, da bi lahko povsem isto argumentacijo uporabili tudi za vsa druga redna sodišča. Tudi vojaška sodišča so redna sodišča - da ne bo pomote. In med drugim bi

hotel še enkrat poudariti: zakaj potem ta komisija ne predlaga črtanja tega določila zakona o vojaških sodiščih? To bi bil kvečjemu en korak več k demokratičnosti postopka. Tedaj bi se tudi pred vojaškimi sodišči uporabljal v za to določenih primerih jezik narodnosti, v celoti bi se uporabljala določila ZKP. Da ne omenim mogoče iluzornega predloga, da se v mirnem času sploh ukinejo vojaška sodišča. Ali pa vsaj omejijo na vojaške osebe. Zakaj ni takih predlogov in zakaj so taki predlogi, ki v resnici podpirajo argumentacijo vojaških sodišč v navedenih sodbah? Kajti vrhovno vojaško sodišče je, če se ne motim, na 16. strani sodbe jasno reklo (kar je sicer samo po sebi razumljivo), da se kazenski postopek ni mogel voditi v jeziku naroda, ki je materni jezik vseh obtožencev, glede na to, da materni jezik enega obdolženca (ki pač ni slovenske narodnosti) ni slovenščina. To je čista argumentacija vrhovnega vojaškega sodišča.

Mislim, da je vprašanje rabe jezika, kot enega najpomembnejših atributov narodne in državne suverenosti, vprašanje, ki ga mora urejati republika originarno. Z vso strokovno odgovornostjo poudarjam, da je ta ustavna določba republiške ustave tudi kogentnega značaja. Tako tu v resnici (če se lahko ob tej priliki sklicujem na izjavo Predsedstva SR Slovenije, ki pa bi morala imeti tudi konsekvenco, a je žal nima) pogajanja ni in ne more biti. Mislim, da je to zelo točno. In če tu odstopimo za dlako, samo za eno dlako, potem smo odstopili od naše suverenosti.

Po mojem gre za umetno dilemo. Res je sedež zveznih organov, vsaj v večini primerov, v Beogradu. Ni pa res, da bi zato morali ti zvezni organi glede na srbsko republiško ustavo voditi postopek samo v srbskem jeziku. Mislim, da je to povsem umetna dilema. O tem ni niti govora, kajti zvezni organi morajo voditi postopek v jeziku, ki je predpisan za območje, v katerem teče postopek. Postopek pa ne teče v Beogradu, postopek teče tam, kjer je bil začet. Se pravi, da morajo zvezni organi uporabljati jezik, v katerem teče postopek na prvi stopnji. To je eno.

Drugič, vsa ta razglabljanja o jeziku zveznih organov nas zelo nevarno približujejo uvedbi enotnega državnega jezika zveznih ali pa zveznih instančnih organov. To je v popolnem nasprotju z vsemi dosedanjimi ustavnimi rešitvami.

Stvari so bile že od nekdaj jasne, namreč, da morajo zvezni organi prav tako spoštovati jezik naroda, tiste republike, tistega območja, v katerem poslujejo.

Slobodan Budak

Nisam imao namjeru govoriti o jeziku, nego o nekoj drugoj temi. Ali budući da je o jeziku riječ, ja vam se najprije želim ispričati da ne govorim na vašem lijepom slovenskom jeziku, jer ne vladam njime pa mi ne zamjerite što ću govoriti na hrvatskom jeziku.

Kao praktičar polazim od stajališta koja su ova dva vojna suda, sud u Ljubljani i Vrhovni vojni sud, u odnosu na jezik izrekli. Njihova stajališta se svode od prilike na tvrdnju da je Zakon o vojnim sudovima u članu 3. jedan lex specialis u odnosu na jezik, i prema tome, da se isključivo u skladu s tom odredbom mora postupati pri izboru jezika koji će se upotrebljavati pred vojnim sudom. S druge strane, još dalje je otišla odluka drugostepenog Vrhovnog vojnog suda, koji raščlanjuje to pravo i koji smatra da ima to pravo po članu 3. Zakona o vojnim sudovima pa kaže da je to

potpuno stvar vojnog suda, stvar njegova slobodnog odabira, kojim će se od jezika (oni zaključuju da postoje u Jugoslaviji tri jezika), vojni sudovi služiti.

Mislim i jedan i drugi vojni sud griješi, kad polazi od tog stajališta. Slažem se sa izvjestiocem u ovom predmetu da član 3. Zakona o vojnim sudovima nije u suprotnosti s višim propisima, s ustavnim propisima Jugoslavije i ustavima pojedinih republika. U tom članu se zapravo govori da se postupak pred vojnim sudovima vodi na jednom od jezika i pisama naroda Jugoslavije. Medjutim, taj odabir, ne može biti proizvoljna stvar. Taj izbor mora imati nekakav smisao. To nije stvar dobre ili loše volje, raspoloženja predsjednika vijeća koji saziva raspravu. Postoji jedna posebna odredba u Zakonu o vojnim sudovima, u kojoj se kaže (to je odredba u članu 61. Zakona o vojnim sudovima), da se u krivičnom postupku pred vojnim sudovima primjenjuju odredbe ZKP, ako tim zakonom nije drukčije odredjeno. Tim zakonom nije ništa drukčije odredjeno. Prema tome, po mom mišljenju, treba i u pogledu jezika primjenjivati odredbe Zakona o krivičnom postupku, koji sasvim uredno regulira to pitanje i to u mnogim svojim članovima, a u nekima od njih vrlo eksplicitno govori da je na području pojedine republike u sudovima u upotrebi službeni jezik odnosne republike. Prema tome, mislim da se korektnom upotrebom, korektnom primjenom zakona o vojnim sudovima, ovaj prvostepeni postupak pred vojnim sudom u Ljubljani, trebalo voditi na slovenskom jeziku.

Za ilustraciju: ukoliko bi nam se činilo apsurdnim da se sutra pred jednim prvostepenim vojnim sudom u Beogradu ili u Nišu vodi postupak na slovenskom jeziku, toliko isto je apsurdno da se u Ljubljani vodi na makedonskem ili na srpskom jeziku.

Zagovorniki pred vojaškim sodiščem

dr. Peter Čeferin

Spoštovani zbor. Predvsem bi se rad zahvalil Odboru, da me je povabil na ta pomembni sestanek. Ko sem razmišljal o pravu, ki je bilo uporabljeno na Roški, sem se spomnil rimskopravnega načela omne ius hominum causa, oz., pravo je zaradi ljudi, zaradi ljudstva. Če se sedaj spomnimo ljudstva na Roški, ljudstva na Trgu osvoboditve, ljudstva v Mostecu, se lahko vprašamo: ali to ni bilo ljudstvo, ali pa to pravo, ki je bilo uporabljeno v tem procesu, ni po meri ljudi.

Za današnji zbor sem pripravil povsem konkreten sestavek z naslovom Kršitev obsojenčeve pravice do obrambe na glavni obravnavi.

Na podlagi 2. odstavka 426. člena zakona o kazenskem postopku, ki določa, da zvezno sodišče odloča o zahtevi za izreden preizkus pravnomočne sodbe zaradi kršitve zveznega zakona, če je sodbo izdalo vrhovno vojaško sodišče, obdolženec pa je bil za kaznivo dejanje, določeno z zveznim zakonom, obsojen na najmanj eno leto zapora, lahko Janša, Zavrl in Borštner zahtevajo izreden preizkus pravnomočne sodbe. Na podlagi 3. točke 427. člena zakon o kazenskem postopku se sme zahteva za izreden preizkus pravnomočne sodbe vložiti tudi zaradi kršitve obsojenčeve pravice do obrambe na glavni obravnavi. V tem svojem prispevku se nameravam omejiti na problem formalne obrambe. Formalna obramba je v kazenskem postopku tista obramba, ki jo opravlja kvalificirani zagovornik. Po zakonu o kazenskem postopku ima obdolženec pravico, da se brani sam ali s strokovno pomočjo zagovornika, ki si ga izbere med odvetniki. Če si obdolženec ne vzame zagovornika sam, mu ga postavi sodišče, kadar je to določeno v zakonu o kazenskem postopku, da se zagotovi njegova obramba. Za zagovornika se sme vzeti le odvetnik; njega lahko nadomešča odvetniški pripravnik. Če teče postopek za kaznivo dejanje, za katero se sme izreči po zakonu kazen na 5 let zapora ali hujša, sme odvetnika nadomestovati odvetniški pripravnik samo, če ima strokovni izpit, ki ga določa republiški oziroma pokrajinski predpis.

Pred zveznim sodiščem ter pred republiškim ali pokrajinskim vrhovnim sodiščem

sme biti zagovornik samo odvetnik. Če na sedežu sodišča ni dovolj odvetnikov, dovoli predsednik sodišča na zahtevo obdolžencu, da vzame za zagovornika diplomiranega pravnika, ki je zmožen obdolžencu pomagati pri obrambi.

Po zakonu o vojaških sodiščih ima obdolženec lahko zagovornika. Zagovornik obdolženca je lahko odvetnik, vojaški zagovornik ali kakšna druga vojaška oseba, ki je diplomirani pravnik in zmožna obdolžencu pomagati pri obrambi.

Če bi se med postopkom utegnila odkriti vojaška skrivnost, kar bi lahko imelo hude posledice za varnost države, si sme obdolženec izbrati zagovornika le izmed vojaških zagovornikov ali drugih vojaških oseb. »Kvalificirano zagovorništvo« je po našem pravu torej zaupano nedopustno širokemu krogu oseb. Pri tem ne gre samo za vprašanje strokovnosti različnih »zagovornikov«, ampak predvsem za vprašanje njihove (ne)odvisnosti.

Vojaški zagovornik ali druga vojaška oseba sta »v službi«, poleg tega pa še »v službi v oboroženih silah«, kar pomeni, da taka oseba, glede na naravo organizacije (oboroženih sil), v kateri dela, pojmovno ne more biti neodvisna, saj so, kot to določa 5. člen zakona o službi v oboroženih silah, »glede na razmerja v službi, lahko osebe v službi v oboroženih silah le nadrejeni in podrejeni, glede na čine in razrede pa nižji in višji.«

Odvetništvo po drugi strani je samostojna družbena služba. Odvetnik je pri dajanju pravne pomoči samostojen in neodvisen. Odvetnik v mejah sprejetega pooblastila samostojno odloča o načinu zastopanja pravnih interesov svoje stranke in se pri dajanju pravne pomoči ravna po načelih in pravilih kodeksa odvetniške poklicne etike.

Načelo 10 kodeksa poklicne odvetniške etike se glasi: »Odvetnik je dolžan spoštovati resnico in zakonitost. Ohrani naj brezpogojno in popolno neodvisnost od vsakega zunanjega vpliva, ko se odloča, kako bo najbolj pravilno, odgovorno in uspešno zastopal svojega klienta. V vsem svojem ravnanju naj izkazuje iskrenost in državljanski pogum.« Ali ima torej vojaški zagovornik, ki je »v službi«, »v službi oboroženih sil«, ki je lahko le podrejen, glede na to, da vrhovni vojaški poveljnik ni zagovornik, ki prejema plačo od vojske (države), lahko tisto vlogo v kazenskem postopku, ki je condito sine qua non pravnosti postopka? Samo neodvisni zagovornik lahko namreč opravi tisto radikalno disjunkcijo strank, močne države in mnogo šibkejšega posameznika, ki omogoči, da se v zakonu deklarirani kontradiktorni postopek ne spremeni v inkvizicijskega.

Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah, ki ga je ratificirala naša država, določa, da lahko vsak človek občuje z zagovornikom, ki si ga je sam izbral.

Sporna določba 4. odstavka 65. člena zakona o vojaških sodiščih o tem, da si sme obdolženec izbrati zagovornika samo izmed vojaških zagovornikov, ni torej samo v nasprotju z 11. členom zakona o kazenskem postopku, ki določa, da ima obdolženec pravico, da se brani sam, ali s strokovno pomočjo zagovornika, ki si ga izbere sam izmed odvetnikov, ni torej samo v nasprotju z ustavno pravico do obrambe iz 182. člena zvezne in 222. slovenske ustave, ki določa, da ima vsakdo pravico vzeti si zagovornika, ni torej samo v nasprotju z ustavno pravico, da ima vsakdo pravico

do enakega varstva svojih pravic pred sodiščem (180. člen zvezne in 220. člen slovenske ustave), saj po službenem položaju odvisni vojaški zagovornik ne more konkurirati neodvisnemu odvetniku, ampak je napadena določba zakona o vojaških sodiščih tudi v nasprotju z ratificiranim mednarodnim paktom.

Ali naj sedaj zvezno sodišče upošteva 65. člen zakona o vojaških sodiščih ali mednarodni pakt, nam pove dunajska konvencija o pogodbenem pravu. (Ur. l. SFRJ, št. 30/1972)

Odgovor na to vprašanje namreč vsebuje 27. člen citirane dunajske konvencije: »*Posamezna članica se ne more sklicevati* na svoje notranje pravo, da bi opravičila neizpolnjevanje pogodbe.«

Miha Kozinc

Pripravil sem le majhen segment, majhno bistveno kršitev, ki je po mojem mnenju v tem procesu nastala.

Tiče se zgolj tovariša Borštnerja in njegovega zagovornika, kapetana Kajfeža.

Namreč, zgolj za tov. Borštnerja je bila v tem postopku t. i. obvezna obramba, in sicer, kot je kolega Čeferin poudaril, je lahko zagovornik zgolj odvetnik, odvetniški pripravnik, za kazniva dejanja, kjer pa je zagrožena kazen 5 let in več zapora, pa pripravnik, ki ima opravljen strokovni izpit.

65. člen zakona o vojaških sodiščih to določbo spreminja v tem, da je lahko za takšna dejanja, kot so se obravnavala tu, zagovornik zgolj vojaški zagovornik ali pa druge vojaške osebe, ki so zmožne obrambe.

Postavi se vprašanje, ali je vojaška oseba brez ustreznega strokovnega izpita sposobna voditi obrambo v takšnih zadevah, kjer je obramba obvezna. Po črki zakona seveda to ni nikjer implicitno navedeno, vendar je iz duha zakona o vojaških sodiščih in zakona o kazenskem postopku treba razbrati, da bi moral biti zagovornik tov. Borštnerja, če je že vojaška oseba, vsaj takšna vojaška oseba, ki ima opravljen ustrezen strokovni izpit, oziroma izpit za majorja pravne službe.

To se da sklepati iz 6. odstavka 65. člena zakona o vojaških sodiščih, kjer je navedeno, da je zagovornik pred vrhovnim vojaškim sodiščem lahko le odvetnik, vojaški zagovornik ali druga vojaška oseba, ki je diplomiran pravnik in je opravil izpit za majorja pravne službe ali pravosodni izpit.

Ta člen govori zgolj o zagovorniku pred vrhovnim vojaškim sodiščem.

Postavi se pa vprašanje, ali je del zagovora sestava in pisanje pritožbe.

Osebno sem mnenja, da je tudi pritožba, ki se pošlje na vrhovno sodišče prek vojaškega sodišča prve stopnje, del zagovora in bi takšno pritožbo lahko sestavljale zgolj osebe iz zadnjega odstavka 65. člena zakona o vojaških sodiščih, se pravi major pravne službe, vojaški zagovornik ali pa druga vojaška oseba, ki je diplomiran pravnik z ustreznim strokovnim izpitom.

Če bi sestavil takšno pritožbo kdorkoli drug, bi jo po mojem mnenju moralo vrhovno vojaško sodišče zavreči kot nedopustno.

V tem primeru pa je sodišče pritožbo obravnavalo, kot da bi bila sestavljena povsem v redu. Seveda se sedaj lahko postavi vprašanje, kakšna je procesna situacija. Pritožba, ki je bila obravnavana, sploh ne bi smela biti obravnavana, zato se lahko postavi vprašanje, ali je za tov. Borštnerja pritožbeni rok še odprt.

Glede na določila zakona o kazenskem postopku, kjer se šteje rok za pritožbo od vročitve sodbe obdolžencu, seveda ne moremo govoriti o tem, da bi bil rok za pritožbo tov. Borštnerju še odprt, vendar se v zvezi s tem postavi vprašanje, ali obstaja zanj možnost vrnitve v prejšnje stanje.

Po 13. čl. zakona o kazenskem postopku mora sodišče obdolženca, ali pa drugega udeleženca v postopku, ki bi lahko iz nevednosti opustil kakšno dejanje v postopku ali pa zaradi tega ne bi izkoristil svojih pravic, poučiti o pravicah, ki mu gredo po tem zakonu, ter o posledicah, če bi to dejanje opustil.

Kot sem seznanjen, tov. Borštner ni bil obveščen, da njegov zagovornik v prvostopenjskem postopku ne more sodelovati pred vrhovnim vojaškim sodiščem. Zato je notica, ki smo jo brali v časopisu, da ni bilo razprave oziroma da ni bilo javne seje pred vrhovnim vojaškim sodiščem zato, ker je kapetanu Kajfežu prenehalo delovno razmerje v JLA, le deloma točna.

V nobenem primeru ne bi moglo biti seje pred vrhovnim vojaškim sodiščem, ker tov. Kajfež nima in ni imel tistih kvalifikacij po zakonu, da bi pred tem sodiščem lahko sodeloval.

Zaradi tega se seveda, kot sem že prej rekel, pojavi vprašanje, kako to zadevo sedaj voditi naprej, ko formalno pritožbe sploh ni bilo, bila pa je obravnavana.

Ingo Paš

Namenoma se nisem želel oglašati, ker mislim, da je prav, da se oglašajo drugi. Imam pa vprašanje, ki se nanaša na znani postopek izključitve odvetnika iz tega postopka oziroma s same obravnave. Ta izključitev je bila izvršena, ne da bi bil o njej izdan pismeni sklep. Pravzaprav je treba pravilno reči, ne da bi o tem odločil senat. Kajti to je bila glavna obravnava. V takem primeru je pismeni sklep senata izrecno predviden v zakonu o vojaških sodiščih. Kajti določilo tega zakona pravi (govorim o 65. členu, in v 4. odstavku se govori o tem, o čemer razpravljamo, namreč, da si sme obdolženec izbrati odgovornika le izmed vojaških zagovornikov, če gre za nevarnost, da se odkrije vojaška tajnost, kar bi imelo hude posledice za varnost države), da je zoper sklep preiskovalnega sodnika vojaškega sodišča in predsednika senata, izdan v smislu 4. odstavka tega člena, dovoljena pritožba na senat tega sodišča, zoper sklep senata vojaškega sodišča pa na vrhovno vojaško sodišče.

Torej je nesporno, da bi moral senat sodišča izdati sklep o tem, da ni dovoljena obramba prek odvetnika. Ta sklep ni bil vročen, ampak je bil izvršen. V tem primeru se zastavlja zdaj dodatno vprašanje, ali je takšen postopek sploh mogoče potem spodbijati v pritožbi zoper sodbo.

Obstaja seveda možnost, da se na to opozori v pritožbenih razlogih. Očitno pa je, da zakon daje zoper to odločitev možnost posebne pritožbe. Dodatno je treba celo reči, da glede na določila zakona sploh obstaja presumpcija posebne pritožbe zoper

sklepe.

Izključitev zagovornika, to je svobodno izbranega zagovornika, pa je tak globok poseg v pravico obrambe in tudi pravico vsakega človeka, se pravi v človekove pravice, da je nesporno, da bi sodišče moralo ne le izdati sklep, ampak ta sklep tudi izjemno temeljito obrazložiti.

Med odvetnikom kot zagovornikom in njegovim klientom, torej obdolžencem, je namreč vzpostavljeno specifično, mandatno razmerje. Ne gre samo za vprašanje strokovnih kvalitet, ki so vsekakor izjemno pomembne, ampak gre tudi za vprašanje zaupanja. Poseg na to področje je izjemno drastičen ukrep, da ne govorim o kršitvi mednarodnega pakta, o čemer je govoril kolega Čeferin. Sodim, da gre tu za nezakonito poslovanje sodišča.

Sanirati to kasneje s pritožbo zoper sodbo je namreč praktično nemogoče, kajti zagovornik ima svojo funkcijo v času, ko teče postopek. Kršitev, ki so bile storjene v postopku, se kasneje večinoma ne da več popraviti. Zaradi tega pomeni naknadna pritožba, sodim - že iz same funkcije zagovora - protislovje.

Nedvomno bi moralo sodišče dati možnost, da se v resnici zelo skrbno pretehtajo vsi razlogi, ki, če že pristajamo na tako zakonsko določbo, opravičujejo njeno uporabo. Menim, da bi ta nezakonitost v poslovanju sodišča po vseh predpisih morala imeti tudi ustrezne konsekvence.

Slobodan Budak

Bit ću vrlo kratak. Jer nisam uočio u žalbama, da je to iznijeto, ali mislim da slijedeći argument stoji. Pitanje je, dali je utemeljena od strane suda primjena člana 65. Zakona o vojnim sudovima, u konkretnom slučaju stava 2. ovog člana 65.; da li je stvarno postojala bojazan da bi u postupku moglo doći do otkrivanja vojne tajne, ako bi obranu bilo kojeg od optuženika, vršio jedan odvjetnik. Mislim da je takav argument neutemeljen zbog specifičnosti potupka koji je vodjen, a naročito, nakon što je donijeta bila prvostepena presuda. Svoj četvorici stavlja se na teret otkrivanje vojne tajne pa, dopače, da je ta tajna provaljena. Tajna je otkrivena - po tvrdnji državnih organa, a to tvrdi vojni tužilac, i prvostepeni vojni sud smatra dokazanim, da je bezbroj ljudi otkrilo tu tajnu. Svi mogući znani i neznani ljudi, koji su u najmanje te dvije organizacije bili (u uredništvu Mladine i onoj organizaciji Ada ili, neznam, Mikro Ada). Prema tome tajne nema više, tajna ne samo da bi *mogla* biti otkrivena, ako je istina što kaže tužilac i što kaže vojni sud, nego je prvostepeni vojni sud i osudio njih zbog toga što je ta tajna i *otkrivena*! Prema tome ne može se više tek dogoditi ova mogućnost radi koje se spriječava odvetnicima da brane optuženike, ne postoji opasnost da će vojna tajna biti otkrivena. Ona već jeste otkrivena! Ovo je samo još jedan od argumenata da se radi o jednom, po mom mišljenju, neutemeljenom pozivanju na član 65. Zakon o vojnim sudovima da bi se zabranilo odvjetnicima, da brane optuženike.

dr. Peter Čeferin

Ne vem, koliko sem bil prej jasen, mislim, da sodišče določbe 4. odstavka 65. člena zakona o vojaških sodiščih sploh ne bi smelo uporabljati. Gre namreč za kolizijo, za nasprotje dveh pravnih norm. Na eni strani 4. odstavka 65. člena zakona o vojaških

sodiščih, ki pravi, da odvetnik ne sme zagovarjati. Na drugi strani je Jugoslavija ratificirala mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah, ki je torej obvezen za Jugoslavijo in daje vsakemu človeku pravico, da si vzame odvetnika, da si torej prosto izbere odvetnika.

Odgovor na vprašanje, kateremu pravu je treba dati prednost, mednarodni pogodbi ali notranjemu pravu, je dala že teorija. Najuglednejši jugoslovanski profesorji ustavnega prava so v komentarju Ustav SFRJ - stručno objašnjenje leta 1975 napisali tole: »Ako odredbe medjunarodnog ugovora nisu prenesene u zakon ili drugi propis, sudovi kako i svi drugi organi dužni su da primenjuju neposredno medjunarodni ugovor.« Ta določba je izrecno navedena v drugem odstavku 210. člena ustave SFRJ, torej, da sodišča neposredno uporabljajo objavljene mednarodne pogodbe. Dunajska konvencija, ki sem jo omenil, ki smo jo tudi ratificirali, pa pravi: posamezna članica se ne more sklicevati na svoje notranje pravo, da bi opravičila neizpolnjevanje pogodbe. Vidimo, da daje pozitivno jugoslovansko pravo prednost mednarodni konvenciji. Zaradi tega mislim, glede na to, da so ustavni spori dolgotrajni, rezultati pa negotovi, da imamo tukaj konkretno pozitivno pravno določbo, ki je bila kršena.

Namreč, to določbo mednarodnega pakta, ki daje človeku svobodno odločitev, da si izbere kogarkoli za zagovornika, razlagam tako, da če ima nekdo možnost izbrati odvetnika ali vojaškega zagovornika, bo verjetno izbral odvetnika. Zaradi tega je to treba razlagati kot stvar svobodne volje, ne da ti to pravico omejijo in da ti sodi, te obtoži in brani - ista služba!

Procesnopravna vprašanja

Vladimir Šeks

Nezakonitost presude vrhovnog vojnog suda u procesu JNA contra Janša i drugovi

Molim Vas da prihvatite objašnjenje i razloge koje je dao kolega Budak o tome zašto neće govoriti na slovenskom jeziku. Ti razlozi vrijede i u pogledu mene, jer ne poznajem aktivno dovoljno dobro slovenski jezik i molim Vas da mi dopustite i prihvatite da govorim hrvatskim jezikom. (Molim Vas da i ovaj pasus udje u tekst koji ćete objaviti.)

Stara je pravnička poslovica: "Tamo gdje politika u sudnicu ulazi na vrata, pravda izlazi kroz prozor."

Proces o kome je riječ je par excellence politički proces. Iz povijesti političkih procesa je poznato da su juridički argumenti u odnosu na političke bili uvijek marginalnog značenja.

Ipak, juridička analiza ima važnu funkciju u otkrivanju mehanizama političkog procesa, ukazujući na povrede procesnog i materijalnog prava u funkciji političke inscenacije.

Da li je moguće pravno oboriti presudu Vrhovnog vojnog suda? Mislim da jeste, ukoliko bi se Savezni sud Jugoslavije rukovodio pravnim, zakonom odredjenim argumentima, a ne načelom političkog oportunizma.

Osudjeni Borštner, Janša i Zavrl prema Zakonu o krivičnom postupku mogu Saveznom sudu Jugoslavije podnijeti zahtjev za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude.

Odredbe čl. 427. Zakona o krivičnom postupku odredjuje vrlo stroge i teške uvjete koji se moraju ispuniti da bi se mogao podnijeti zahtjev za izvanredno preispitivanje sudske odluke.

Mišljenja sam da postoje uvjeti predvidjeni zakonom za podnošenje ovog zahtjeva

i to *zbog povrede prava osudjenika na obranu na glavnoj raspravi i zbog povrede odredaba krivičnog postupka u žalbenom postupku* (koje povrede su bile od utjecaja na donošenje pravilne presude), a prema odredbi čl. 427. st. 1. tč. 3. Zakona o krivičnom postupku.

Nesporno je da osudjeni Franci Zavrl nije imao branitelja na glavnoj raspravi, jer je Vojni sud odbio za branitelja prihvatiti civilnog branitelja, odvjetnika Demšara (i nasilno ga je izbacio iz sudnice). Prema odredbi čl. 65 st. 4. Zakona o vojnim sudovima "ako bi u toku postupka moglo doći do otkrivanja vojne tajne, koja može imati teške posljedice za sigurnost zemlje, okrivljenik može birati branitelja samo iz reda vojnih branitelja ili drugih vojnih osoba iz stava 2. ovog člana", druge vojne osobe koje su diplomirani pravnici i koje su sposobne okrivljeniku pridružiti pomoć u obrani.

Medjutim *odredba čl. 66 st. 1. Zakona o vojnim sudovima imperativno (ius cogens) nalaže: » Vojni branitelj brani okrivljenika ako je prema članu 65. stavu 4. ovog zakona, isključena obrana od odvjetnika, a okrivljeni nije uzeo za branitelja drugu vojnu osobu iz čl. 65. stava 2. ovog zakona«.*

Prema odredbi čl. 70. Zakona o krivičnom postupku nakon podignute optužnice zbog krivičnog djela za koje se prema zakonu može izreći deset godina zatvora ili teža kazna, okrivljenik mora imeti branitelja u vrijeme dostave optužnice. Radi se o općem slučaju t. z. obavezne obrane, koja je predvidjena i po Zakonu o vojnim sudovima.

Ali, osim ove opće obvezatne obrane, Zakon o vojnim sudovima, neovisno o visini zapriječene kazne, poznaje i obvezatnu obranu prema spomenutoj odredbi čl. 66 st. 1. Zakona o vojnim sudovima.

Obvezatna obrana je ovdje povezana sa »otkrivanjem vojne tajne koja može imati teške posljedice za sigurnost zemlje.«

Stoga je i Zakon o vojnim sudovima izričito odredio formulacijom "vojni branitelj brani okrivljenika", ako bi u postupku moglo doći do otkrivanja vojne tajne koja može imati teške posljedice za sigurnost zemlje. Ratio legis ove zakonske odredbe je pružanje stručne pravne pomoći okrivljeniku u jednoj delikatnoj situaciji.

Stoga je Vojni sud I. stupnja, uskrativši opt. Franciju Zavrlu obranu po odvjetniku, upravo pozivanjem na mogućnost otkrivanja vojne tajne koje može imati teške posljedice za sigurnost zemlje (po čl. 65. st. 4. Zakona o vojnim sudovima) bio dužan, obzirom da optuženik nije izabrao vojnog branitelja ili drugu vojnu osobu, postaviti mu po službenoj dužnosti branitelja. Tako je morao postupiti, čak i protiv volje okrivljenika, jer mu takvu dužnost nalaže imperativna odredba čl. 66. st. 1. Zakona o vojnim sudovima.

Obzirom da sud na glavnoj raspravi nije tako postupio, opt. Franci Zavrl bio je cijelo vrijeme bez branitelja, što je notorna povreda prava osudjenika na obranu na glavnoj raspravi (predvidjena kao zakonski osnov za podizanje zahtjeva za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude). Nema dvojbe da povreda prava osudjenika uopće na obranu na glavnoj raspravi po branitelju ima utjecaja na donošenje pravilne presude.

Idući osnov za podnošenje zahtjeva za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude nalazi se u području povreda odredaba krivičnog postupka u žalbenom postupku, dakle počinjenih u radu Vrhovnog vojnog suda (čl. 427. st. 1. tč. 3. ZKP-a).

Žalbeni sud in concreto, Vrhovni vojni sud, prema odredbi čl. 388. st. 1. ZKP-a, *dužan je u obrazloženju presude ocijeniti žalbene navode...*

Ocjena žalbenih navoda je osnovna zadaća žalbenog suda i ukoliko žalbeni sud ne ocijeni, ili ne ocijeni na valjani način žalbene navode, ostvaruje povredu odredaba krivičnog postupka u žalbenom postupku.

Ove propuste i kršenja zakona od strane žalbenog suda zakonodavac je svrstao medju najteže povrede postupka i omogućio da se saniraju putem izvanrednog pravnog lijeka - zahtjeva za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude.

Da bi ustanovili da li je Vrhovni sud ostvario povrede odredaba krivičnog postupka u žalbenom postupku, dakle da nije postupio po odredbi čl. 388. st. 1. Zakona o krivičnom postupku (*ocijenio žalbene navode*), nužno je pažljivom analizom usporediti žalbe optuženih i njihovih branitelja i obrazloženje presude Vrhovnog vojnog suda.

Pokušati ću ukazati na najgrublje propuste Vrhovnog vojnog suda, na njegove propuste da ocijeni uopće, ili da na valjani način (argumentirano) ocijeni pojedine žalbene navode, a koja ocjena se odnosi na utvrdjenje važnih i odlučnih činjenica od kojih zavisi postojanje krivičnog djela i krivične odgovornosti okrivljenih.

U žalbenim navodima optuženih tvrdilo se da naredjenje komandanta Ljubljanske armijske oblasti više ne vrijedi i da stoga (u hipotetičkom slučaju ravnanja s fotokopijom istog) nema štetnih posljedica. Optuženi su time željeli reći da, čak i pod pretpostavkom da su postupali na način kako im optužnica stavlja na teret, da nisu počinili krivično djelo odavanja vojne tajne, jer u vrijeme postupanja sporno naredjenje komandanta Ljubljanske armijske oblasti *nije više postojalo* (bilo je povučeno).

Vrhovni sud (str. 32, obrazloženja presude) ocjenjujući ove žalbene navode tvrdi da su oni neosnovani jer da je naredjenje u vrijeme kažnjivog djelovanja vrijedilo, a da o tome »ni namreč nobenega dvoma«. Pri tome Vrhovni vojni sud dodaje da bi svako utvrdjivanje u krivičnom postupku o tome da li je i u kojoj mjeri došlo do promjene spornog naredjenja prouzročilo štetne posljedice, dodajući: »Sicer pa to niti ni pomembno za konkretno zadevo in kazensko odgovornost obtoženih.«

Na ovim ocjenama Vrhovnog Vojnog suda, mislim, da se mora posebno zadržati.

Prvenstveno se valja upitati: na temelju kojih argumenata Vrhovni vojni sud zaključuje da nema nikakve sumnje da je sporno naredjenje u vrijeme kažnjivog djelovanja optuženih vrijedilo? Niti prvostepeni Vojni sud, a niti Vrhovni sud nisu proveli niti jedan dokaz kojim bi utvrdjivali ovu činjenicu. Očito je da se radi o goloj tvrdnji i uopće se ne može smatrati da je Vrhovni vojni sud valjano ocijenio žalbeni navod optuženih u kojem tvrde da nema krivičnog djela, jer je sporno naredjenje stavljeno izvan snage.

Odgovor na pitanje da li je sporno naredjenje u vrijeme kada su optuženi djelovali

na način kako ih tereti optužnica bilo na snazi, ili je bilo povučeno je ključno pitanje procesa.

Od odgovora na to pitanje ovisi:

1) da li je uopće izvršeno krivično djelo odavanja vojne tajne;

2) da li su svi optuženi odgovorni za krivično djelo koje im se stavlja na teret.

Možemo pretpostaviti hipotetičku situaciju u kojoj je Ivan Borštner došao u posjed naredjenja komandanta Ljubljanske armijske oblasti u vrijeme kada je ono bilo povučeno, ili bitno izmjenjeno (za koju tezu ima valjanih razloga obzirom na njegov položaj u armijskoj hijerarhiji, na njegovu manifestnu odluku da istupu iz SKJ). U prilog tome govore i vrlo stroga sigurnosna pravila u JNA sa rukovanjem vojnih dokumenata visokog stupnja tajnosti i povjerljivosti.

U takvom hipotetičnom slučaju postupanje Borštnera i svih ostalih suoptuženih uopće nema elemenata krivičnog djela, jer bi se radilo o izdavanju bivše vojne tajne (a to nije kaznjivo).

Napravio bih ovdje jednu analogiju. Prema zakonu podaci o vojnom rasporedu smatraju se vojnom tajnom. Ali, »poništeni ratni raspored u vojnoj ispravi ne smatra se podatkom koji predstavlja vojnu tajnu« (presuda Vrhovnog vojnog suda br. II-K-260/68), objavljena na strani 713 Komentara krivičnog zakona SFRJ u izdanju »Suvremene administracije« Beograd, 1978. godine.

Upravo zbog toga od odlučujuće je važnosti bila dužnost prvostepenog Vojnog suda da utvrdi da li je sporno naredjenje komandanta Ljubljanske armijske oblasti u vrijeme kada je u njegov posjed došao Ivan Borštner vrijedilo.

Stoga je itekako logičan i na zakonu zasnovan žalbeni navod optuženih, kada su prigovarali da to naredjenje nije više vrijedilo, da je bilo povučeno. Slijedom izloženih razloga Vrhovni vojni sud uopće nije na valjan način ocijenio žalbene navode optuženih. Nevaljanost njegove ocjene ogleda se u tome što nije dao niti jedan argument (osim svoje gole protutvrdnje) da je sporno naredjenje vrijedilo u vrijeme »kažnjivog djelovanja optuženih«.

Nadalje, od odgovora na spomenuto ključno pitanje ovisi i odgovor na pitanje da li su svi optuženi odgovorni. Pri tome valja imati na umu da je prvostepeni Vojni sud bio dužan utvrditi i vrijeme (dan) *kada je sporno naredjenje prestalo vrijediti.* Za pretpostaviti je logično da je bilo povučeno (ili bitno izmjenjeno) *odmah po saznanju armije o povredi tajnosti.*

I običan gradjanin će promijeniti šifru na sigurnosnom lancu kojim osigurava svoj bicikl, ako posumnja da su nepozvane osobe doznale šifru.

Napravićemo ovdje ponovno jednu nužnu digresiju. Prema prvostepenoj presudi sporni dokument je oduzet J. Janši dana 31. 5., a 4. 6. fotokopija u uredništvu »Mladine«. Isto tako, prema presudi je F. Zavrl primio od D. Tasića fotokopiju dijela spornog dokumenta »neutvrdjenog dana krajem januarja 1988. g.«, a J. Janša je ovu fotokopiju primio od F. Zavrla »neutvrdjenog dana u toku marta 1988. g.«.

Pretpostavimo da je naredjenje komandanta Ljubljanske armijske oblasti u vrijeme kada je u njegov posjed došao I. Borštner bilo na snazi i da je predstavljalo vojnu tajnu.

Sada se postavlja niz relevantnih pitanja. Jedno od prvih, logičnih je: kada su organi JNA doznali za Borštnerov postupak? Samo vodjenje i pokretanje krivičnog postupka nedvojbeno ukazuje da su za to doznali u dan X, dakle u dan koji je vremenski prethodio danu pokretanja krivičnog postupka i »pronalaženju« fotokopija kod Janše i u uredništvu »Mladine«. Jer nikakva postupka ne bi bilo da armijski organi nisu doznali da je sporno naredjenje »provaljeno«. Teško je pretpostaviti da je pokrenut neki imaginarni postupak, dakle da se »krenulo u lov bez plana koju divljač loviti«.

Utvrdjenje dana X (dana kada je otkriveno da je povrijedjena tajnost) pokazuje se sada od krucijalnog značenja.

Pretpostavimo da su organi JNA doznali za povredu tajne prije nego li što je Borštner fotokopiju dao Tasiću. U tom slučaju bi odmah stavili izvan snage sporno naredjenje; dakle, »poništili ratni raspored«, i ti podaci nisu više vojna tajna, već podaci neupotrebljivog karaktera. Ili, ukoliko su doznali za povredu tajnosti prije nego li je, kao što sud utvrdjuje, Tasić dao fotokopiju F. Zavrlu, opet bi povukli sporno naredjenje i tada na F. Zavrlu ne bi bilo nikakve odgovornosti ukoliko bi J. Janši i dao podatke koji su stavljeni izvan snage. Logično ne bi postojala niti odgovornost J. Janše »neutvrdjenog dana u toku marta 88. g.«, da je prema optužnici primio fotokopiju dijela spornog naredjenja.

Stoga je Vojni sud prvog stupnja bio dužan utvrditi točan dan, a po mogućnosti i sat kada su vojni organi doznali za povredu tajnosti i kada su u skladu s tim saznanjem stavili izvan snage sporno naredjenje.

Ovu činjenicu je prvostepeni Vojni sud mogao utvrditi vrlo lahko i vrlo precizno, ali je ipak nije utvrdjivao, niti utvrdio. Stoga su optuženi duboko u pravu kada su explicite i implicite u žalbenim navodima svraćali pozornost na ove propuste prvostepenog suda. Odgovor Vrhovnog vojnog suda na ove žalbene navode ne predstavlja valjanu ocjenu žalbenih navoda. Ne znam po kojoj logici bi »vsako ugotavljanje v kazenskem postopku, ali je in v kolikšni meri je prišlo do sprememb omenjenega povelja, bi utegnilo poleg škodljivih posledic, ki so s storitvijo kaznivega dejanja že nastale, pripeljati še do drugih.«

Kakve bi to bile štetne posljedice da je prvostepeni sud od nadležnog vojnog organa pribavio podatak u kome bi samo stojalo »dana X smo doznali za povredu tajnosti spornog dokumenta«. Konačno, zar nisu isključeni civilni branitelji i rasprava oglašena tajnom upravo radi mogućnosti otkrivanja vojne tajne, što bi imalo štetne posljedice za »sigurnost zemlje«? Koju je svrhu imala tajnost rasprave i isključenje civilnih branitelja kada se na njoj nije raspravljalo o ničem tajnom?

Zaključno, u vezi ovoga obrazloženje Vrhovnog vojnog suda »sicer pa to niti ni pomembno za konkretno zadevo in kazensko odgovornost obtožencev« ispada posve deplasirano. Stoga se takvo obrazloženje u smislu zakona uopće ne može smatrati valjanom ocjenom žalbenih navoda, već povredom odredaba krivičnog postupka u

žalbenom postupku koje su od odlučujućeg utjecaja na donošenje pravilne presude.

Slijedeća povreda odredaba krivičnog postupka u žalbenom postupku ogleda se u propustu Vrhovnog vojnog suda da valjano ocijeni žalbene navode I. Borštnera koje se odnose na njegovu tvrdnju da je postupio na način, na koji je postupio, iz razloga što je ocijenio da bi ostvarenje plana iz spornog dokumenta predstavljalo opasnost za slovenski narod.

Vrhovni vojni sud bavi se ovom žalbenom tvrdnjom I. Borštnera na posve neprimjeran način i marginalno ocjenjujući jednu posve nebitnu okolnost. Vrhovni vojni sud ocjenjuje primjerenost obavještavanja najvišeg vodstva Slovenije putem uredništva »Mladine«, a propušta ocijeniti ono najbitnije iz Borštnerovih žalbenih navoda. Prevedeno na pravnički jezik Boršner tvrdi da je postupao u krajnjoj nuždi. Prema odredbi čl.10. st. 1. KZ SFRJ *nije krivično djelo ono djelo koje je učinjeno u krajnjoj nuždi.* Krajnja nužda postoji kada je djelo učinjeno radi toga da učinilac otkloni od sebe ili drugog istovremenu neskrivljenu opasnost koja se na drugi način nije mogla otkloniti, a da pri tome učinjeno zlo nije veće od zla koje je prijetilo. U slučaju krajnje nužde dolazi do sukoba dvaju interesa utemeljenih na pravu; zapravo sukoba jednog prava sa drugim. U konkretnom slučaju radilo bi se o koliziji zaštite jednog pravnog dobra (čuvanja vojne tajne) s drugim pravnim dobrom (interesima slovenskog naroda). Vrhovni vojni sud je trebao cijeniti ovaj navod žalbe I. Borštnera. Trebao je, dakle, ocijeniti da li je I. Borštner povredom vojne tajne otklonio (otklanjao) opasnost koja je prijetila slovenskom narodu. Trebao je ocijeniti da li je otklanjanje opasnosti (povreda vojne tajne) bilo istodobno sa opasnošću (ugroženi interesi slovenskog naroda), kao i da li se, ili nije, opasnost mogla spriječiti na neki drugi način (a ne na način na koji je djelovao I. Borštner).

Posebno je Vrhovni vojni sud bio dužan cijeniti žalbeni navod I. Borštnera da li je, ili nije, učinjeno zlo (povreda vojne tajne) veće od zla koje je prijetilo (opasnost za interese slovenskog naroda). Ali, Vrhovni vojni sud niti jedan od tih žalbenih navoda nije cijenio. Nije to cijenio iz razloga što nije ocjenjivao srž žalbene tvrdnje I. Borštnera - *da li sporno naredjenje ugrožava sigurnost slovenskog naroda.*

Time što Vrhovni vojni sud nije ocijenio ovaj žalbeni navod ostvario je bitnu povredu odredaba krivičnog postupka u žalbenom postupku (čl. 388. st. 1. ZKP-a u vezi čl. 427. st. 1. tč. 3. ZKP-a).

Da bi uopće cijenio i ocijenio ovaj žalbeni navod Vrhovni vojni sud je bio dužan prethodno ocijeniti da li je na štetu optuženika povrijedjen krivični zakon (na koju povredu je temeljem odredbe čl. 376. st. 1. ZKP-a dužan paziti po službenoj dužnosti) u pitanju je li djelo za koje se optuženik goni krivično djelo (čl. 365. st.1. toč.1. ZKP-a).

Naime, da bi sporni dokument uživao pravnu zaštitu nužno je da ga je, u okviru svojih ovlaštenja odredjenih Ustavom i zakonom, donio nadležni organ u zakonom odredjenom postupku.

Stoga je Vrhovni vojni sud trebao po službenoj dužnosti u žalbenom postupku ispitati i ocijeniti da li je sporno naredjenje komandanta Ljubljanske armijske oblasti u

skladu sa Ustavom SFRJ i SR Slovenije, Zakonom o općenarodnoj ohrani i drugim propisima i da li je donijeto na zakonom propisani način.

U krivičnom postupku ne postoji neoboriva pretpostavka (preasumptio iuris et de iure) da je neki dokument ipso facto što je donijet po vojnom organu i označen tajnim dokument koji uživa krivično-pravnu zaštitu.

Jer isto kao što vrijedi pretpostavka da je sporni dokument u skladu s Ustavom i zakonom donijet na valjani način, isto tako vrijedi pretpostavka da nije donijet u skladu s Ustavom, zakonima i na valjani način. Ukoliko bi se prva pretpostavka pretvorila u činjenicu, dokument bi uživao pravnu zaštitu, a ukoliko bi se ispunila druga pretpostavka, uopće se ne bi moglo govoriti o podacima koji predstavljaju vojnu tajnu i da kao takvi uživaju pravnu zaštitu. Ukratko, u drugom slučaju uopće se ne bi moglo govoriti o postojanju krivičnog djela.

Time što nije po službenoj dužnosti ispitao, ocijenio i utvrdio izložene činjenice Vrhovni vojni sud je povrijedio odredbe krivičnog postupka u žalbenom postupku (čl. 427. st. 1. tč. 3 u vezi tč.1. cit. člana) i time stvorio uvjete za uspješno podnošenje zahtjeva za izvanredno preispitivanje njegove odluke.

Osim izloženih osnova za uspješno podnošenje zahtjeva za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude, očigledno egzistira još jedan. Naime, opt. Franci Zavrl i Ivan Janša osudjeni su i zbog posebnog oblika izvršenja krivičnog djela odavanja vojne tajne; oblika koji se čini propuštanjem, »pasivnom radnjom«. Konkretno, to se odnosi na inkriminaciju stavljenu na teret F. Zavrlu da je »fotokopiju predmetnog dokumenta pribavljenog od opt. Davida Tasića ostavio neobezbedjenu u prostorijama uredništva »Mladine« i tako je učinio dostupnom nepozvanim licima...« i inkriminaciju stavljenu na teret I. Janši »fotokopiju ovog naredjenja držao neobezbedjenu u nezaključanom stolu u prostorijama svoje radne organizacije Mikro Ada i tako ga učinio dostupnim nepozvanim licima...«.

Prvostepeni Vojni sud je bio dužan, oglašavajući ova dva okrivljena za umišljajno djelo odavanja vojne tajne i opisanom radnjom propuštanja osiguranja u skladu s odredbom čl. 13. KZ SFRJ, utvrditi i obrazložiti intelektualni i voljni dio umišljaja. Intelektualni dio pretpostavlja postupanje (propuštanje) počinitelja u kojem je počinitelj bio svjestan svoga djela, a voljni da je želio izvršenja djela (direktni umišljaj), ili da je bio svijestan da uslijed njegova činjenja ili nečinjenja može nastupiti zabranjena posledica, ali je pristao na njeno nastupanje (eventualni umišljaj).

Prvostepeni Vojni sud oglašavajući opt. Zavrla i Jaršu krivima za oblik izvršenja kriv. djela odavanja vojne tajne »neosiguranjem povjerljivog dokumenta«, utvrdjuje i obrazlaže samo elemente intelektualnog djela umišljaja (svijest o vojnoj tajni), *ali uopće ne obrazlaže voljni element, naime da su optuženi htjeli (oglašava ih krivim za direktni umišljaj) da ostavljanjem spornog dokumenta u prostorijama uredništva »Mladine«, odnosno radne organizacije Mikro Ade, postane dostupan nepozvanim osobama.* Prvostepeni sud je samo suho, bez ikakva obrazloženja, utvrdio »da su htjeli izvršenje djela«.

Optuženi F. Zavrl i J. Janša su obrazloženo i argumentirano u svojim žalbama

ukazivali na ovaj važni propust prvostepenog suda.

Vrhovni vojni sud je, ocjenjujući njihove žalbene navode u ovom segmentu, bio dužan konkretno odgovoriti na njihovu kritiku obrazloženja prvostepene presude da uopće nije obrazložen voljni element; dakle, da uopće nije obrazloženo na temelju kojih dokaza, utvrdjenih činjenica je izveden zaključak i taj zaključak obrazložen *da su htjeli ostavljanem fotokopije spornog dokumenta učiniti dostupnim nepozvanim osobama.*

Propuštanjem ocjene ovog žalbenog navoda F. Zavrla i J. Janše, Vrhovni vojni sud je ostvario bitnu povredu odredaba krivičnog postupka u žalbenom postupku (čl. 388. st. 1. u vezi čl. 427. st. 1. tč. 3. ZKP-a), što je osnov za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude Vrhovnog vojnog suda.

Cjelovita pravna znanost i judikatura suglasna je da postoji teška povreda procesualnog prava, ukoliko žalbeni sud potpuno i valjano ne ocijeni žalbene navode stranaka.

Citirao bih odluku Vrhovnog suda Jugoslavije br. KZ 27/53 od 21. 7.1953. prema kojoj: »Drugostopeni sud dužan je da ispitujući napadnutu presudu i postupak koji joj prethodi vodi računa o navodima stranaka u žalbi i da u obrazloženju svoje odluke navede razloge zbog kojih nije prihvatio stanovište izneto u žalbi ili u odgovoru na žalbu« (str. 980 Komentara ZKP-a, autora dr. Branka Petrića) i ako tako ne učini ostvaruje bitnu povredu odredaba krivičnog postupka. Na istoj strani cit. komentara citirana je odluka Vrhovnog suda Jugoslavije br. KZ 75/57, prema kojoj: *»Presudom drugostepenog suda povredjen je zakon u slučaju kada drugostepeni sud odbije žalbu kao neosnovanu i potvrdi prvostepenu presudu, a u obrazloženju svoje odluke ne da ocenu žalbenih navoda.«*

Obzirom da D. Tasić ne može koristiti institut zahtjeva za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude (jer mu je izrečena kazna ispod jedne godine zatvora), sve izložene argumente može koristiti u svom prijedlogu vojnom tužitelju za ulaganje zahtjeva za zaštitu zakonitosti protiv presude Vrhovnog vojnog suda.

Obzirom da postoje jaki razlozi da osudjenici uspiju sa svojim zahtjevom za izvanredno preispitivanje presude, smatram da svakako ima mjesta primjeni odredbe čl. 428. st. 5. ZKP-a, prema kojoj prvostepeni sud (Vojni sud u Ljubljani) ili Savezni sud mogu odgoditi izvršenje presude do meritorne odluke o zahtjevu. Za nadati se da će Savezni sud usvojiti zahtjev za izvanredno preispitivanje presude Vrhovnog Vojnog suda i ukiniti njegovu odluku. Ukoliko tako ne učini, bit će očigledno da se rukovodio političkim, a ne pravnim razlozima i utoliko će biti uvjerljivija uvodna rečenica ovoga napisa o odnosu prava i politike.

Andrej Stanovnik

Pripravil sem daljšo razpravo, delno se dotika stvari, ki jih je načel kolega Šeks - upam, da se ne ponavljava, če pa se, vsaj veva drug za drugega, da pri pripravi gradiv nisva sodelovala. Če govorimo iste stvari, je to še en dokaz več, da je nekaj na tem, kar si vsi skupaj prizadevamo odkriti.

Za iztočnico bom vzel to, kar je povedal v diskusiji moj sošolec Mišo Krivic, ko je očital površnost. Tisto leti tudi name, vendar odločno odklanjam površnost, kar se

tiče tematskega sklopa glede uporabe jezika. Jaz in drugi površneži izhajamo iz znamenitega angleškega rekla: »Right or wrong, it's my country!« Torej: »Moja dežela« ima prav, tudi če nima prav. Mislim, da tu ne more biti govora o nobeni površnosti, saj te naše ustavnopravne pa zakonske materialnopravne pa procesne kršitve in vse te »pravne zavrzlame« najbrž ne bi spravile trideset tisoč ljudi na cesto in vznemirile vseh drugih, ki so o tej zadevi kasneje izražali svoja mišljenja. Najbrž tudi ne bi toliko advokatov zasedalo in razpravljalo zaradi štirih obtožencev, ki so bili sicer kaznovani, vendar tiste kazni niso nič strašnega - mislim namreč strašnega v primerjavi s tem, kar je za takšna kazniva dejanja v zakonu zagroženo oz. kakršne kazni so v naši državi možne za tovrstne »delikte«.

Za začetek sem omenil to površnost, ki ni površnost. Za iztočnico sem vzel to zaradi tega, ker hočem posebej poudariti, da je to, kar bom zdaj povedal, zelo površno, in sicer namenoma zelo površno, pripravljeno prav zaradi tega, ker hočem in upam, da boste vsi, ki ste razmišljali o istih stvareh, o katerih nameravam govoriti, kaj dodali ali spremenili in bomo tako na koncu prišli do nekih sklepov. Ti bi predvsem koristili štirim obsojencem, ki zdaj lovijo zadnjo priložnost, da izkoristijo tista pravna sredstva, ki so jim še na razpolago.

Da preidemo h konkretnemu. Pregledal sem obe sodbi in v sodbah ugotavljam, da je temeljna kršitev v tem, da kaznivo dejanje, za katero je bila četverica obtožena in kasneje tudi obsojena, tako kot je definirano v obtožnici in za njo v sodbi, sploh ni kaznivo dejanje.

Namreč, kaznivo dejanje je v prvostopenjski ljubljanski sodbi opisano takole: ».... sprejel od Borštnerja, Tasića, Zavrla) fotokopijo dela povelja komandanta Ljubljanske armadne oblasti oznake Vojaška tajnost - strogo zaupno št. 5044-3 z dne 8. 1. 1988, ki se nanaša na organizacijo, naloge in borbeno pripravljenost nekaterih večjih enot JLA.« To je vse, kar ena in druga sodba povesta glede opisa dejanja, zakon o kazenskem postopku pa nalaga sodišču, oz. najprej tožilcu, za njim pa tudi sodišču v čl. 262, prvi odstavek, točka 2, da mora obtožnica obsegati opis dejanja, čas in kraj storitve k.d., predmet, na katerem in sredstvo, s katerim je bilo storjeno kaznivo dejanje, ter druge okoliščine, ki so potrebne, da se kaznivo dejanje kar najbolj natančno označi.

Menim, da je bilo to določilo kršeno. Spomnil vas bom na bolj enostavne primere, ki ste jih verjetno že vsi srečevali, in sicer tiskovne delikte ali minorne verbalne delikte, pri čemer mislim na razžalitve, obrekovanja itd. - storjene s tiskom ali pa brez tiska. Če jaz vložim zasebno kazensko tožbo ter v njej napišem, da me je obtoženi ta in ta obrekoval zato, ker je v beograjski Borbi objavil članek z naslovom Vojko in Savle, ničesar pa ne povem, kaj v tem članku sploh piše, potem seveda takšne zasebne tožbe oz. obtožnice ali karkoli že to je, sodišče ne bo moglo obravnavati, če mu jaz nočem povedati, kaj pravzaprav v tem članku piše in kaj je tisto, kar me je v besedilu članka razžalilo - katere konkretne trditve iz članka imam za obrekljive ali žaljive in zaradi tega pisca obtožujem.

Ratio legis - zahteva, da se kaznivo dejanje kar najbolj natančno označi - je v tem, da morata biti tako obtožnica kot sodba preverljivi vsaj glede vprašanja obstoja kaznivega dejanja brez poznavanja drugega spisovnega gradiva, v nasprotnem

primeru je vsakršen preizkus sodbe pojmovno nemogoč.

Zato menim, da gre za procesno in materialnopravno kršitev.

Čl. 365/I ZKP določa, da je kršitev kazenskega zakona podana, če dejanje, zaradi katerega se obtoženec preganja, ni kaznivo dejanje.

Zahtevo za izreden preizkus pravnomočne sodbe, ki je trem od obsojenih še na razpolago - mislim, da rok poteče 17. t. m. - bi po mojem bilo med drugim treba opreti tudi na določilo čl. 427/I ZKP, ki izrecno določa, da je zahteva za izreden preizkus možna, če gre za kršitev iz čl. 365/I KZP - torej predpisa, ki sem ga citiral.

Dodal bi samo še to, da sodbo, pri tem mislim na beograjsko sodbo, ocenjujem za izredno kvalitetno, kljub zelo čudnemu postopku, s katerega oceno se strinjam z vsemi predgovorniki. Mislim, da kaj bolj pravno-strokovno kvalitetnega v dani situaciji in ob dani komandi: »Obsodi!«, tile direktorji, vojaški ali civilni, pri najboljši volji niso mogli spraviti skupaj.

Na 18. strani te sodbe - rad bi to citiral zaradi tega, ker so se po mojem na tem mestu zasankali in sami priznali, da o vsebini spornega dokumenta v sodbi sploh ni govora, čeprav bi o tem moral biti govor. Torej, na 18. strani pravijo takole: »... Prav tako se iz spisa zadeve vidi, da javnosti ni bilo mogoče izključiti samo za del glavne obravnave, na drugem pa bi bila navzoča, ker so obtoženci, ko so govorili o inkriminiranem posebej zaupnem povelju, govorili tudi o njegovi vsebini, med dokaznim postopkom in tudi med govorom strank pa se ni bilo mogoče izogniti temu, da se govori o omenjenem povelju.«

Torej: o omenjenem povelju in njegovi vsebini se je govorilo na obravnavi, kar sodba izrecno pove. Implicite pa seveda s tem vsaj strokovnjaku pove, da namenoma niti v izreku niti v obrazložitvi sodbe o vsebini povelja ni govora - sodba je pač javna. Ker o tem v sodbi ni govora, mislim, da je evidentna kršitev, o kateri sem govoril. Le-to bi bilo po mojem mnenju treba tudi vključiti v zahtevo za izreden preizkus pravnomočne sodbe, glede katere je še čas.

Zame je temeljna dilema:

- tajnost postopka na eni strani in

- javnost sodbe na drugi strani.

Javnost in tajnost se prepletata skozi celotni postopek. Zdaj, ko je stvar že več ali manj pri koncu, je tole, kar danes počenjamo, pravzaprav tisto, čemur Amerikanci pravijo »The last stand - Remember the Alamo«. Danes lahko že z določene distance gledamo na celotni proces in na vse kršitve, ki so se na njem dogajale in ki se pravzaprav, žal, še zmeraj dogajajo - tokrat na izvršilnem sodišču. Vsaj po mojem prepričanju je tako.

Po preprosti logiki bi lahko zaključili, da dejanje sploh ni bilo storjeno, oz. dokončano, ker je tajnost še vedno ohranjena. O tem sta govorila že kolega Budak in Šeks. Lahko bi rekli, da ob silnih naporih vojaškega pravosodja in predstavnikov zveznega sekretariata za ljudsko obrambo, ki so javnosti to oznanili. Zdi se mi namreč pomembno, spomniti vas na govor admirala Broveta, ki je rekel, da bo vsebina

inkriminiranega povelja tajna za vse čase.

Takšen način ohranjanja tajnosti po mojem a limine izključuje vsakršno možnost, da bi preverili sodbo - tudi zvezno sodišče Jugoslavije. Zaradi tega, ker so sodniki tega sodišča prav tako neposvečeni svečeniki kot npr. prof. Bavcon, prof. Kobe in mag. Ivan Bele ter vsi civilni odvetniki, ki niso smeli biti navzoči ali sodelovati na obravnavi v Ljubljani itd. Posebej je bil izbiran vsak svečenik, ki je smel biti zraven - s tem pa se je pravzaprav razširjal krog poznavalcev te tajnosti.

To je ena skrajnost.

Druga skrajnost, v nasprotni smeri, pa bi bila tale: ta dokument, pod št. 5044-3... več seveda o njem ne vem in vi tudi ne, je neznanec nepooblaščeno razkril Borštnerju. Borštnerjevo delovno področje, njegove delovne dolžnosti, se ni dotikalo česarkoli v zvezi s poznavanjem ali čuvanjem take vrste tajnih dokumentov. S tem je tisti neznanec, če sledim logiki sodbe vojaškega sodišča, uresničil zakonite znake kaznivega dejanja vsaj po tretjem odstavku 224. čl. zveznega kazenskega zakonika - tretji odstavek govori o krivdni obliki malomarnosti.Torej gre za storitev istega kaznivega dejanja izdaje vojaške skrivnosti, le da je krivdna oblika drugačna. Od tukaj naprej pa se je krog nepooblaščenih skrunilcev tajnosti širil in se je razširil vse tja do Janše. Tam se je potem to presekalo.

Vprašati se je treba, če gre za tajnost, kje je zdaj, na katerem mestu v vsem tem dogajanju, ki je v sodbi lepo časovno opredeljeno (8. januar je datum izdaje povelja, konec januarja naj bi zanj izvedeli Borštner, Tasić in Zavrl, Janša pa v mesecu marcu 1988) - torej, kje je zdaj tista točka, kjer ta tajnost izgubi lastnost tajnosti.

Tajnost, za katero ve toliko in toliko nepooblaščenih oseb, ne more več biti tajnost. Tudi če sledimo vojaški logiki: de facto to ne more biti več tajnost, lahko se vzdržuje samo še formalno gledanje, in sicer, da je dokument tajen zato, ker je na njem tako zapisano. Na dokumentu piše: strogo zaupno - vojaška tajnost. Na plankah tudi piše "kurc", pa nikjer ni nobenega kurca, ne blizu ne daleč. Samo planke! Da dam vulgarno, drastično primerjavo med tem, kaj pomeni de facto in de iure.

Če si ogledamo sodbo, ki sem jo pohvalil, kar se tiče strokovnosti - v beograjski sodbi je na 31. str. tekst o tem, kako naj bi obtoženci storili kaznivo dejanje. Janša je v svoji pritožbi, ki ste jo verjetno brali, navedel vse živo, vso vesoljno sodno prakso glede tega dejanja in tudi glede podobnih kaznivih dejanj - mišljeno je vohunstvo, izdaja državne skrivnosti itd. - vse živo, kar je v komentarjih sploh mogoče najti, razen tistega, kar je vojaška tajnost, pa zaradi tega Janša ni mogel ničesar napisati.

No, sedaj mu pa na to odgovarja beograjska sodba na 31. strani: »Obtoženi Tasić, Zavrl in Janša so kaznivo dejanje storili tudi tako, da so "drugače" omogočili, da do podatkov s fotokopije dela povelja pride kdo drug.«

Torej kdo drug! Nadaljujem citiranje sodbe: »... Ni nujno, da ti drugi tudi dejansko dobijo v roke te podatke, oz. da se seznanijo z njimi. Posledica kaznivega dejanja je namreč v ustvarjanju abstraktne nevarnosti za zavarovani objekt, ki ustvarja možnost, da nastopijo za oborožene sile konkretne škodljive posledice, zato predpisi določajo način ravnanja oz. hrambe zaupnih vojaških podatkov (posebna hramba, osebe, ki so lahko z njimi seznanjene)...«

To je monstrum, vendar sledim takšnemu monstruoznemu razmišljanju. Nočem biti žaljiv in reči, da gre za vojaško logiko, toda po logiki citirane sodbe vrhovnega vojaškega sodišča je storitev kaznivega dejanja izdaje vojaške skrivnosti možna vse dotlej, dokler obstaja še nekdo drug, ki za to skrivnost še ne ve. Če bi tej logiki sledili, bi kljub javni objavi takšne skrivnosti tajnost še vedno obstajala, čeprav samo zaradi formalne oznake, in bi na zatožni klopi navsezadnje lahko sedelo vseh 22 milijonov Jugoslovanov pa še kakšen tujec zraven, dokler bi se še kje našel kdo, ki za tajnost ne bi vedel. Ta bi bil seveda tisti »kdo drug«.

Prej sem govoril o tem, kje je tista točka, ko tajnost preneha biti tajnost, oz. kam bomo to točko postavili. Avtorji sodbe je niso postavili nikamor, jasno pa je: če te točke ne bomo postavili nikamor, potem nas gre lahko vseh 22 milijonov na zatožno klop, če bomo tako ali drugače, hote ali nehote izvedeli za to ali pa kakšno drugo vojaško skrivnost. Vprašanje je le, v čigavem imenu se bo sodilo, če bo na zatožni klopi celotno ljudstvo!

Če pa omenjeno točko postavimo na sam začetek, kar bi bilo po mojem tudi treba, moramo ugotoviti, da je tajnost s tem, ko je zanjo izvedela prva nepooblaščena oseba, izgubila lastnost tajnosti, torej najkasneje takrat, ko je zanjo izvedel Borštner.

To je sicer res ekstremistično stališče, zato bi želel, da kolegi o tem kaj povedo. Tega kaznivega dejanja po mojem ni storil nobeden od četverice obtoženih, pač pa nekdo, za katerega vojska še do danes ni povedala, kdo je, niti ne vemo, ali je bil zoper njega uveden kakršenkoli postopek, čeprav le disciplinski. Morda pa je bil ta postopek uveden, vendar je tako super tajen, da je bil tisti neznanec celo obsojen in sedi nekje v vojaškem zaporu. Vendar je to tako tajno, da javnost niti tega ne sme izvedeti.

Prav pri tem vprašanju se je vojaško pravosodje ujelo v past, ki jo je nastavilo samo sebi. Javnost ga je prisilila v to, da je postopno serviralo strogo odmerjene podatke. Dajanje, serviranje podatkov je kulminiralo v javni obtožnici in javni sodbi, oz. sedaj že v obeh sodbah.

Obtožnica in za njo sodba ne substancirata vsebine dokumenta in javnost nima nobene možnosti preveriti, ali niso morda podane okoliščine, ki izključujejo obstoj dejanja ali pa izključujejo protipravnost dejanja. Kolega Šeks je govoril o problemu skrajne sile. Tega sploh ne moremo preveriti, če ne poznamo vsebine dokumenta. Mislimo si pa svoje!

Vojaško pravosodje spada v sklop pravosodja te države, ni nekaj posebnega. Vprašati se je treba, ali je ljudstvo vojaškemu pravosodju dalo bianco pooblastilo za sojenje v njegovem imenu, tako široko bianco pooblastilo. Mislim, da ne. V sodbi izrecno piše: v imenu ljudstva. Torej tudi v mojem imenu. Jaz takega pooblastila nisem dal in ga tudi ne mislim dati.

Vojaško pravosodje je bilo po mojem mnenju v času sojenja prisiljeno h kompromisom zaradi hudega pritiska široke javnosti, pa tudi strokovne javnosti in navsezadnje tudi političnega vrha te »moje dežele«. To vsi vemo, saj smo bili sestavni del angažirane javnosti.

Kompromise je končno narekovala tudi njihova lastna nespretnost. Spominjate se,

kako se je postopek sploh začel in kako so ga potem nadaljevali. Mislim, da je njihova velika nespretnost - ne razumite me narobe - ker Zavrla niso zaprli. Bognedaj, da bi ga, ne privoščim mu tega, vendar z vidika njihovega naziranja o tem, kako je treba postopek voditi, je bil to katastrofalen kiks. Obtožnica je morala biti javna tudi zaradi tega, ker je bil Zavrl zunaj, sicer bi lahko obtožnico in sodbo še zmeraj skrivali pred javnostjo. Zavrla se jim ni posrečilo spraviti v zapor in zaradi tega so seveda morali delati zelo velike kompromise. Izvirni greh je nastal še pred tem. Spomnite se, da je bil Zavrl najprej zaslišan kot priča, kar je spet svojevrstna finta, vendar mislim, da o njej ni vredno govoriti. Izvirni greh je bila že njihova ženitev s civilnimi organi za notranje zadeve. O tem smo v naši odvetniški sekciji za kazensko pravo že veliko povedali. Problem je v tem, da so civilisti prišli v stik s fotokopijo, in seveda po tem tudi z originalnim tajnim dokumentom - prav tako neposvečeni svečeniki, ki nimajo ničesar opraviti s konkretnimi nalogami, ki naj bi bile v tem povelju opisane.

Od prvotne zamisli o popolni tajnosti postopka in absolutni informacijski blokadi je ostala samo še njihova aroganca do javnosti in navidezno prizadevanje, da se postopek vodi čim bolj demokratično. To, da so bili prisiljeni v kolikor toliko demokratičen oz. korekten postopek in v odpiranje proti javnosti, so seveda deklarirali kot njihovo svobodno odločitev, da želijo in izrecno hočejo spoštovati demokratična načela kazenskega pravosodja, dosledno spoštovati ZKP itd. Ravno v tem je najhujši paradoks.

Na samem začetku so bili v mašinerijo pregona vključeni sicer redki izbranci, ki so se zaradi potreb postopka pač morali vključiti v krog posvečenih izbrancev, tajnost pa se je postopoma topila, ker se je krog teh oseb širil. Končni produkt tajnega postopka je postala javna obtožnica in za njo javna sodba.

Tajni postopek - javna sodba, temu Srbi lepo rečejo leskovačka papazjanija. Slovensko bi se temu reklo takole, ker smo smučarji: organi pregona vozijo slalom med dvema kategoričnima imperativoma. Slabo vozijo slalom in podirajo vrata. Danes smo govorili že o nič koliko podrtih vratih, vi pa veste, da je pri slalomu zadosti, da enih vrat ne zvoziš. Mislim, da sploh niso zvozili nobenih vrat, pustimo to.

Na eni strani so za vsako ceno poskušali ohraniti tajnost dokumenta, na drugi strani pa so vsaj navidezno manifestirali spoštovanje do ZKP, kar pa jim je seveda ob naraščajoči informiranosti in kritični kontroli javnosti le dokaj slabo uspevalo.

Pogosti kiksi, procesne kršitve, arogantni izpadi predstavnikov, tiskovnih predstavnikov vojske, so po mojem samo zunanji izraz te zmedene zadrege.

Obtožni akt bi moral kar se da natančno opisati kaznivo dejanje, o čemer sem govoril že prej. Tega pa ni mogoče storiti brez razkritja tajnosti. To ni mogoče. Dejanje je treba opisati, vsebina dokumenta je pa tajna.

Najvišji svečeniki niso dali svojega placet za odstranitev klavzure tajnosti organom sodnega pregona, vojaškega namreč. Izrecno je bilo rečeno: tajnost za vse večne čase! S tem so spravili obtožnico v nedopustno obliko, za njo seveda še sodbo, sodnijo pa v veliko zadrego in se je pač znašla kakor se je znašla. Niti iz obtožbe niti iz obsodbe sploh ni mogoče razbrati, kaj se preganja, zakaj se preganja. Da se

razbrati le, koga se preganja in kaj je storil, nikakor pa ne razberemo, v čem je vsebina dejanja, v čem je vsebina tajnosti. Sodbe v dejanskem pogledu, glede obstoja dejanja, ni mogoče utemeljiti.

Beograjski sodniki so naredili kot so najbolje vedeli in znali. Obširno so utemeljili sodbo glede ravnanja obtoženih in to prikazali tako, da pri prvem branju sodbe prezreš, da pravzaprav sploh ne gre za utemeljitev obstoja kaznivega dejanja. Glede utemeljitve obstoja k.d. sodba vsebuje samo posredne razloge, pa še to niso nobeni razlogi. Sklicuje se namreč na izvedenca, da je ugotovil takšno in takšno stopnjo vojaške tajnosti, samo to. Sodba nas informira, da je izvedenec med drugim zaključil, da ima sporni dokument visoko stopnjo tajnosti in mora biti na tak in tak način zaščiten. Kaj pa v tem dokumentu piše, na podlagi česa je izvedenec utemeljil svoja dognanja in kako je sodišče, če je sploh, preverilo izvedenčeve ocene, o tem v sodbi ne najdemo ničesar. Sodba se sklicuje na nekaj, česar sodišče samo ni analiziralo in česar tudi ni mogoče preverjati zato, ker je sodba javna, dokument pa tajen.

Pravzaprav najdem izvirni greh že v nerodni formulaciji opisa k. d. v samem zakonu - že besedilo 224. čl. KZ SFRJ se mi ne zdi najbolj konsistentno, zlasti pa je problematična deskripcija tajnosti v četrtem odstavku 224. čl. KZ SFRJ.

Trmasto vztrajanje pri tajnosti dokumenta, o čemer je odločalo vrhovno poveljstvo in pri tem sodnija - samostojna gor ali dol - ni imela nobenega vpliva, je bilo očitno plod odločitve, pri kateri ustrezni pravni strokovnjaki niso sodelovali. Prepričan sem, da so dr. Buturović in drugi hudo kleli, ker so se zaradi takšne odločitve znašli v hudi godlji.

Komanda je s tem spravila pravosodje v nerazrešljivo zagato. Možnost rešitve je bila le ena: oprostilna sodba in - nekaj vas gleda - sami se pojdite to tajnost brez nas sodnikov! Ne moremo soditi, če pa ne smemo povedati, zakaj in kako sodimo! Ne moremo soditi, če obtožnica ni v redu in sodba ne more biti v redu, obtoženci so lahko stokrat krivi, kar se nas tiče, mi jih ne moremo obsoditi, če nam pa vi ne dovolite niti tega, da povemo, kaj so naredili, kaj je vsebina njihovega dejanja!

Vojaško pravosodje je bilo med postopkom pod različnimi vplivi, pritoževalo se je zaradi vplivanja javnosti. Spomnite se pripomb, ki so jih dajali zoper stališča javnosti, zoper pisanje časopisov, vplivanje Društva pravnikov, Odvetniške zbornice, raznih strokovnjakov in laikov itd. Vojaško sodišče se je pritoževalo, češ da jih vse to ovira pri njihovem delu.

Nikoli pa nisem zasledil, da bi se pritožili, češ da jim oni na drugi strani ne dajo miru. Mislim, da je bilo njihovo pritoževanje iskreno - mislili so na obojestranske vplive in pritiske, upali pa so si s prstom pokazati samo na eno stran.

Na tehtnici tega »neodvisnega« pravosodja sta se znašla na eni strani vodenje postopka dosledno po pravilih ZKP, ugotavljanje materialne resnice, spoštovanje pravic obrambe, dolžno informiranje javnosti, dopustitev kontrole strokovne javnosti med postopkom itd. O vsem tem smo že govorili. To je bila ena stran tehtnice.

Na drugi strani tehtnice pa je bil brezpogojni ultimat čuvarjev tajnosti - tisto, kar je zahtevala komanda. Seveda ni bilo težko uganiti, kdo bo zmagal. Zmagala je komanda in bilo je tako kot je bilo.

O neodvisnosti vojaškega pravosodja, o številnih procesnih kršitvah, o sojenju v imenu ljudstva, o kršitvi slovenske, zvezne ustave itd., itd., je bilo že ogromno povedano in še več bo.

Prepričan sem, da bomo našli vedno nove stvari, ne samo danes, ampak tudi kasneje. Mislim, da jih bomo našli največ takrat, ko bomo lahko gledali na ta proces iz primerne časovne distance in obremenjeni samo s toliko čustvi, kolikor je nujno in neizogibno potrebno, ne pa danes, ko smo zaradi vsega tega dogajanja še eksaltirani.

Kar se teh kršitev tiče, je vsa stvar po mojem mnenju podobna znani modrosti: skačemo okoli po hosti in občudujemo tukaj lepo drevo in tam spet neko lepo drevo, jih štejemo, nihče pa ne ve, da smo pravzaprav v hosti, in ne samo med drevesi. Zato je treba iti malo ven in pogledati, aha, to je gozd, ne pa zgolj tisočera drevesa!

Po mojem mnenju je pregon kaznivega dejanja po 224. čl. KZ SFRJ - mislim na konkreten primer in ne na splošno - ob dolžnem spoštovanju osnovnih procesnih pravil ZKP, nemogoč brez odgrnitve tančice skrivnosti nad inkriminiranim dokumentom.

Ohranitev tajnosti kot take, oz. bolje rečeno, prikrivanje vsebine dokumenta pred javnostjo ali vsaj pred nekaterimi neposvečenimi, je mogoče samo na ta način, da se posebej za ta primer prikrojijo pravila postopka. Takšni primeri, ko se posebej prikrojujejo pravila vodenja postopka zaradi ene same konkretne zadeve, so nam poznani iz filmov, nekaterim starejšim tudi iz pričevanj in mogoče celo osebnih doživljanj. Poznani so kot delovanje naglih sodišč iz časa vojne ali pa izrednega stanja.

Zdi se mi celo precej verjetno, da je imel že zakonodajalec ob normiranju 224. čl. ali pa zloglasnega 133. čl. KZ SFRJ v mislih nekaj podobnega - nobeden od postopkov po takšnih inkriminacijah namreč ni bil v praksi voden tako, da bi na koncu lahko ugotovili, da ni bilo pomembnejših procesnih kršitev.

Spomnil bi vas samo na fragment iz zgodovine: organi pregona v famoznih dachauskih procesih so imeli bridke izkušnje s pravili postopka. Šlo je za profesionalce, bili so diplomanti moskovske akademije Dzeržinskega. Ti štipendisti ali diplomanti so se namučili, preden so se znebili vse nepotrebne navlake pravil sodnega kazenskega postopka. Kasneje ob procesih zaradi informbiroja, leta 1948 in kasneje, ni bilo skoraj nobenih sodnih procesov več, bili so kar administrativni postopki, ker so organi pregona že pred tem ugriznili v kislo jabolko, ki se imenuje spoštovanje pravil sodnega kazenskega postopka. Ta pravila so bila takrat šele v zametku in ne moremo govoriti o demokratičnem kazenskem postopku, kakršnega imamo danes ob obstoječem zakonu - ZKP.

V procesu zoper Janšo in druge se je po mojem mnenju popolnoma pokazal ta razkorak - to vam zdaj ponujam kot kost, za katero upam, da jo bo kdo zagrabil, da bomo te stvari razčistili. Mislim, da gre za razkorak med zastarelo, nedodelano in za sedanje razmere nevzdržno vseobsegajočo materialnopravno normo, namreč 224. čl. KZ SFRJ na eni strani ter med naprednimi - Drago Demšar se seveda ne bo povsem strinjal - tudi za evropske razmere demokratičnimi pravili veljavnega zakona

o kazenskem postopku. Varnostne zaklopke, ki jih glede možnosti odstopanj od pravil ZKP vsebujejo vojaški predpisi, tega razkoraka ne morejo preseči. Na tem mestu mislim na možnost izključitve civilnih zagovornikov, na omogočitev, da se obtoženci posvetujejo z neposvečenimi strokovnjaki - tudi ta problem obstaja, pa ga nihče ni načel - marsikateri obtoženec, glede zapletene obtožbe ali če gre za ožja strokovna vprašanja, pa čeprav recimo iz cestnega prometa, išče stik z neodvisnim strokovnjakom, z izvedencem, takšna možnost pa nobenemu obtožencu v tem procesu ni bila dana. Razkorak je tudi pri izključitvi javnosti in celo strokovne javnosti z obravnave. To so varnostne zapore, ki pa seveda ne zadoščajo.

Mislim, da je že zakonodajalec ugriznil v kislo jabolko s tem, ko je vključil sistem vojaških sodišč v enoten pravosodni sistem v državi ter zanje predpisal uporabo ZKP, ne pa kakšnega posebnega postopnika. Ob tem, da so vojaška sodišča vključena v sistem vseh drugih sodišč v državi, da zanje velja ZKP in smejo uporabiti samo tiste ventile, ki so predvideni v zakonu o vojaških sodiščih, seveda mora prihajati do bolj ali manj farsnih epizod, ki so nemoteno in domala neopazno potekale celo desetletje in več, dokler se v enega od takih tajnih procesov ni vtaknila razjarjena javnost.

Kakorkoli že, prepričan sem, da mora na koncu zmagati ta razjarjena javnost, »ali pa nas več ne bo«, kot je nekoč rekel Milošević. Pa ne da bi z njim soglašal tudi o čem drugem kot o gornjem.

Stanislav Klep

Pred seboj imam zvezno Ustavo. Dovolite mi majhen ekskurz. Ta Ustava, tako jo jaz razlagam, vsebuje dva med seboj nasprotna kompleksa: civilizacijskega in ideološkega. Civilizacijski zajema pridobitve večtisočletnega človekovega razvoja od Mojzesovih desetih božjih zapovedi, prek grške demokracije in kulture, norm rimskega prava, Magne Charte Libertatum, norm rimskonemškega cesarstva in svoboščin, pridobljenih v francoski revoluciji, potrjenih v deklaraciji o človekovih pravicah.

Ideološki kompleks pa so pridobitve leninistične revolucije, ki temeljijo na oblasti delavskega razreda in večni avantgardnosti Partije.

Civilizacijski kompleks - to je moje spoznanje - uporabljamo v naši družbi takrat, ko vse teče v miru in ko oblast ni z ničimer »napadana«. Kakor hitro pa se začuti ogroženo (kontrarevolucija), tedaj se uporablja drugi ustavni kompleks, to je ideološki kompleks. Toliko za uvod.

Moj prispevek navezujem na poročili tovariša Stanovnika in tovariša Šeksa.

Ob vojaškosodnem procesu, ki ga ima slovenska, v precejšnji meri pa tudi druga jugoslovanska javnost za politično merjenje sil, za boj med demokratičnim novim, ki hoče iz močvirnih nižin vsesplošne krize v sodobno Evropo in ga pooseblja osveščena in izobražena mladina, in med dogmatsko-konservativnim, ki hoče z vsemi sredstvi ohraniti staro in svoje privilegije, je skoraj nemogoče, da razumnik, še posebej pravnik, o tem ne bi razmišljal, se opredeljeval in - opredelil.

Začetek te »specialne vojne«, ki je bila, lahko bi rekli, napovedana, napovedalo pa

jo je armadno poveljstvo in zvezni javni tožilec, poteka hkrati z odkritjem, da je Nova revija sovražnik države. Zato ta proces ni nekaj popolnoma nepričakovanega.

O njem ne vem toliko kot vedo zagovorniki obtožencev, ki so sodelovali v postopku, zato utegne biti moja ocena pomanjkljiva. Temelji namreč samo na objavljenih sodbah in objavljenih obrazložitvah, ne na neposrednih spoznanjih iz postopka.

V prispevku se bom omejil samo na tisti del sodbe, ki se nanaša na obtoženega Ivana Borštnerja.

Sodba ugotavlja, da je obtoženi povelje komandanta LAO - strogo zaupno št 5044-3 z dne 8. 1. 1988 prefotokopiral in fotokopijo izročil soobtoženemu Davidu Tasiću. Navaja tudi njegov zagovor, da je to storil zato, ker je iz vsebine povelja spoznal, da predstavlja »nevarnost za posameznike in narod na območju, na katerem živi, če bi prišlo do nekih neredov«. Pričakoval je, da bodo novinarji Mladine s poveljem seznanili tudi najvišje republiške organe »vse do Kučana«, ker je z njim ogrožen slovenski narod.

Ne bom razlagal »objektivnega dejanskega stanja«, očitanega kaznivega dejanja izdaje vojaške skrivnosti (izročitev dela povelja Davidu Tasiću), ki je sicer eden od elementov kaznivega dejanja izdaje vojaške skrivnosti. Kaznivo dejanje bi bilo storjeno, če bi bil izpolnjen »subjektivni element« kaznivega dejanja, ki je vsebovan v pojmu naklep in h kateremu štejemo še motiv in nagib, ter če bi bila dokazana *zakonitost* povelja.

Ti dve kategoriji sta predmet mojega razmišljanja zato, ker sta odločilni za presojo, ali je bilo kaznivo dejanje storjeno ali ne. Prva sodba ocenjuje, da je obtoženi kaznivo dejanje storil naklepno, ker da je priskrbel dokument z zaupnimi podatki, da bi ga izročil nepoklicanim osebam, »torej se je svojega dejanja zavedal in je hotel njegovo izvršitev«, ter da »so samo pri njem navzoči izraziti motivi za izvršitev predmetnega kaznivega dejanja«.

Čeprav sodba govori o navzočnosti izrazitih motivov pri storitvi kaznivega dejanja, pa teh motivov ne našteva, ne razlaga, ne razčlenjuje in se do njih ne opredeljuje. V tem je kršitev 364. člena zakona o kazenskem postopku, ki je zakoniti pritožbeni razlog za razveljavitev sodbe. Ker je tudi nagib po 41. čl. zveznega kazenskega zakona pomemben faktor pri izreku višine kzni, sodba pa o njem molči, je s tem kršen tudi kazenski zakon.

Seveda so motivi za obtoženčevo ravnanje. V zagovoru jih je pojasnil.

Iz obrazložitve tudi ni mogoče razbrati, katere subjekte ima sodba za »nepoklicane osebe«. Ali so to David Tasić in soobtožena Janez Janša in Franci Zavrl, ali mladi razumniki nasploh, ali pa celo tudi najvišji predstavniki SR Slovenije (in Milan Kučan), ki jim je bila fotokopija namenjena? Iz izjave visokega funkcionarja ob aretaciji Janeza Janše, da so »vsi državljani pred zakonom enaki«, je mogoče skleniti, da je prav srečno naključje, ker Ivan Borštner fotokopije povelja ni izročil neposredno eni od oseb, ki jo je hotel seznaniti s poveljem, marveč jo je izročil le novinarju Mladine.

V sistemu vrednot je vojaška skrivnost vsekakor vrednota, ki jo je treba spoštovati.

Toda vrednote so tudi človekova (in narodova) svoboda, njegove svoboščine in pravice. Iz obtoženčevega zagovora, ki ga povzema sodba, je mogoče ugotoviti, da je obtoženi pri svoji odločitvi dal prednost vrednosti, ki se mu je zdela višja od vrednote varovanja vojaške skrivnosti. Iz spoštovanja do višje vrednote (ogrožen slovenski narod) je prekršil nižjo, narodu pa je ostal zvest. Ravnal je drugače kot komsomolec Morozov, ki je sovjetski oblasti v Stalinovem času izdal svojega očeta, oblast pa mu je zato postavila spomenik.

V vsaki pravni državi so priznane vrednote zapisane v ustavi, varovane z zakoni po njihovi pomembnosti in tudi spoštovane. V družbah, v katerih »revolucija še traja« - resnice, da je revolucija nasprotje zakonitosti, ne more nihče zanikati - pa oblast mnogokrat nezakonito in neupravičeno zamenja vrstni red vrednot in daje prednost tistim, s katerimi si utrjuje svojo moč, če se le-ta zaradi prepihov (kritike) nekoliko zamaje. Bojim se, da je tudi v obravnavanem primeru to dokazljivo.

Bistvo obtoženčevega zagovora je njegovo spoznanje, da se z navedenim poveljem ogroža slovenski narod. K temu svojemu spoznanju je prištel še nekaj lastnih izkušenj - vse to povzemam iz obrazložitve prve sodbe - in ocenil, da je bila tudi kampanja proti mladini v zvezi s štafeto in drugimi njenimi pobudami neutemeljena in da je imela mladina prav.

Tudi če njegovo prepričanje o škodljivosti tega dokumenta za slovenski narod ne bi imelo realne podlage, pa je sum o tem vendarle utemeljen. To pa je okoliščina, ki izključuje kazensko odgovornost ali je vsaj utemeljen razlog za omilitev kazni po 42. in 43. členu KZ SFRJ.

Dejstvo, da je šlo za dokument, ki je bil zaznamovan kot strogo zaupen, še ne zadostuje, da bi izročitev tega dokumenta nepoklicni osebi z vso gotovostjo lahko šteli za izdajo vojaške skrivnosti.

Vojaški zaupni dokument, ki ga ščiti 224. člen KZ SFRJ, mora biti najprej *ustaven in zakonit.*

Samo ustavno in zakonito povelje more biti varovano kot vojaška skrivnost. Protiustavno in nezakonito povelje ne more uživati nobene pravne zaščite.

Osrednje vprašanje v tem kazenskem postopku pred vojaškim sodiščem je torej bilo, *ali je bilo povelje ustavno in zakonito ali ne.*

Vrednost povelja v razmerju do ustavnosti in zakonitosti je bilo *predhodno vprašanje* v tem postopku, o katerem pa ni mogel odločati noben vojaški organ niti vojaško sodišče, marveč le skupščina SR Slovenije prek svojih organov ali predsedstvo SR Slovenije, saj se povelje nesporno nanaša na javni red in mir, ki ga v mirnem času na območju SR Slovenije urejajo njeni organi po veljavni zvezni in republiški ustavi.

Mnogo indicev vzbuja dvom o zakonitosti povelja in s tem dvom o obtoženčevi krivdi ter utemeljenost obsodilne sodbe.

Prvi od teh je dejstvo, da v njem ni navedena zakonska določba, na kateri temelji povelje. Če pa je v njem zakonska določba vendarle navedena, sta pomanjkljivi sodbi, če tega nista sporočili.

Veliki govorci politike in armade skoraj redno omenjajo sovražnike socializma in kontrarevolucije, ne da bi se vsaj malo potrudili obrazložiti ta dva pojma. Že s pojmom socializem je težko, saj niti v Ustavi ni definiran, socializmov pa je nešteto. V jugoslovanski ideološki misli sta dva skrajnostna tipa: socializem po meri človeka in socializem po meri Lenina, ki ju ni mogoče poenotiti, ker empirija slednjega ne potrjuje kot naprednega. Ljubljanski proces je odsev nasprotij med njima, nasprotij, ki jih tudi lanski idejni plenum ZKJ ni mogel prebroditi.

Drugi razlog je v dejstvu, da se to povelje nanaša na sovražnika in vojaške zadeve v mirnem času (varovanje države, njenih meja in neodvisnosti), namreč na civilne, to je državljanske zadeve, za katere so izključno pristojni organi civilne oblasti SR Slovenije. Ni znano, s katerim aktom in od koga je komandant LAO dobil pooblastila za svoje povelje, ki nedvomno posega v pravice in svoboščine državljanov na območju SR Slovenije.

Tretji razlog - to nedvomno izhaja iz obrazložitve - je dejstvo, da o njegovi vsebini ni bilo seznanjeno niti predsedstvo SR Slovenije. Ignoranca predsedstva SR Slovenije sili k vprašanju, ali se tisto, česar smo se bali in o čemer je Mladina tudi pisala, že ni začelo.

Nadaljnji, morda celo najmočnejši dvom o zakonitosti povelja pa je vztrajanje vojaških oblasti, da vsebina povelja ostaja še naprej in za vedno skrivnost. Z vojaškimi skrivnostmi, ki se nanašajo na zunanjega sovražnika, pa ima slovenski narod vsakršne izkušnje. Ko nekatere pridejo na dan, se šele zavemo, da smo bili ogoljufani.

Ko bi nasprotniku rad ponudil roko, tega ni več... Z njim so opravili. Tudi v mojem imenu, ker sem bil borec NOV. Nasprotujem obilici skrivnosti, ki jih oblast (in armada) hrani samo zase in s tem večkrat krši Ustavo (168. člen Ustave SFRJ), kjer je izrecno rečeno: »Občanu je zajamčena pravica, da je obveščen o dogodkih v domovini in po svetu, ki so pomembni za njegovo življenje in delo, in o vprašanjih, pomembnih za skupnost«.

Povelje, o katerem teče beseda, pa se vsekakor nanaša na naše delo in življenje in je tudi pomembno za našo skupnost.

Če bi bilo v resnici zakonito in etično sprejemljivo, ni moč najti utemeljitve za to, da bi še naprej ostalo skrivnost. Če se lahko razume, da je razporejanje vojaških enot, njihova oborožitev in vse, kar je v zvezi z vojaško organizacijo, skrivnost, pa ni nobenega upravičenega razloga, da bi *naloge in cilji* povelja še naprej ostali skrivnost.

Naloge in cilji vojaških enot morajo biti ljudstvu znani. Če se to pred ljudstvom skriva, tedaj se bojim odgovora na vprašanje, ali je to ljudska armada ali armada, ki varuje samo sebe in oblast, ki je v prvi vrsti odgovorna za splošno jugoslovansko krizo. Ne da bi razkrilo vojaško skrivnost, je moglo vojaško sodišče v svojih sodbah ugotoviti vsaj to, ali je bila obtoženčeva bojazen za slovenski narod upravičena ali ne. Ker sodišče ni z ničimer zavrnilo tega dela obtoženčevega zagovora, se more sklepati, da je bila obtoženčeva bojazen upravičena.

Če je obtoženi Ivan Borštner objektivno ocenil pomen povelja za slovenski narod -

nasprotnega dokaza doslej ni še nihče ponudil, tudi vojaški tožilec ne - tedaj je tudi protest proti temu povelju upravičen, tako kot je upravičen protest proti nezakoniti prvo- in drugostopenjski sodbi. Niti prva niti druga ni prepričljiva, vsaj za pravnika in razumnika ne. Borštner, Janša in Zavrl imajo še možnost vložiti zahtevo za izreden preizkus pravnomočne sodbe na zvezno vrhovno sodišče po 425. členu ZKP. Na uspeh pa je komaj računati, ker je simbioza med Partijo in armado močnejša kot čut za zakonitost in ustavnost. V družbi, v kateri revolucija še traja, ima ocena, da gre v določenem delu države (v Sloveniji) za kontrarevolucijo, tak pomen, ki ima za posledico moratorij zakonitosti in ustavnih svoboščin državljanov, brez objave izrednih razmer. Za ki-ologijo dobe parnega stroja - tako jaz imenujem marksizem-leninizem - *je najvišja vrednota oblast avantgardne Partije*, čeprav je očitno, da vse družbe, ki jo malikujejo, doživljajo enako ekonomsko, politično in moralno krizo. Tej najvišji vrednoti je podrejeno vse. Zato je tudi razumljiv molk zveznega ustavnega sodišča, ki ima sicer v nesporazumu med slovensko javnostjo in armado - ta nesporazum je očiten in o njem pišejo vsa javna občila - vso pravico razsodnika na temelju 375. člena zvezne ustave. Zakaj tega ne stori, si razlagam z ideološkim kompleksom, vsebovanim v ustavi. Klic po pravni državi in zakonitosti, sklicevanje na ustavo in zakone bo ostal glas vpijočega v puščavi vse dotlej, dokler bo ustava naši družbi (jugoslovanskim narodom) še vedno postavljala na čelo ZK, ki do sedaj našega zaupanja ni upravičila, in dokler se Partiji ne bo treba v konkurenčnem boju z drugo stranko (morda z Zvezo socialistov ali z Demokratično zvezo) vedno znova potrjevati.

Seveda to moje spoznanje ne more biti razlog za malodušnost in za to, da se ne bi za pravno državo, ustavnost in zakonitost še naprej zavzemali z vsem srcem in z vso dušo za blagor slovenskega in vseh jugoslovanskih narodov, tako kot se za to zavzema naš odbor za varstvo človekovih pravic.

V tem primeru ne gre samo za obsojence, ki jim slovenska javnost stoji ob strani, marveč gre za mnogo mnogo več. Gre za našo suverenost, gre za pravice slovenskega naroda in za svobodo nas vseh.

Predvsem je naš jezik naša svoboda. Kdor nam ga jemlje, nam jemlje svobodo.

Ingo Paš

Menim, da pri obravnavi procesnopravnih kršitev obstaja sklop, ki je bil v okviru tega postopka prav tako zelo eksponiran in se nanaša na izključitev oziroma zahtevo za izločitev predsednika senata mag. Vlaisavljevića. To zahtevo je postavil, kot smo seznanjeni, obtoženi Zavrl. Navedel je vrsto razlogov, s katerimi je to zahtevo utemeljeval. Vrhovno sodišče jo je zavrnilo, prav tako pa je v okviru odločanja o pritožbi navedlo razloge, zakaj takšna zahteva naj ne bi bila utemeljena.

Tako tudi zavrača razlog, češ da je predsednik sodeloval v sodnem senatu na prvi stopnji pri oblikovanju sklepa, s katerim je bil obdolženim podaljšan pripor. Vrhovno sodišče je obrazložilo, da mag. Vlaisavljević ni sodeloval pri izdaji odločbe nižjega sodišča, saj nižjega sodišča od vojaškega sodišča prve stopnje sploh ni, in da prav tako ni sodeloval pri izdaji odločbe, ki se izpodbija s pritožbo.

Mislim, da je treba v zvezi z razlogi, ki so bili navedeni v tej zahtevi, vsekakor

ugotoviti, da je bilo več teh razlogov tako imenovane odklonitvene narave, torej po zadnji točki, bili pa so tudi razlogi, ki so direktno izločitvene narave. Dejansko bi moral biti predsednik senata mag. Vlaisavljević po zakonu izločen. Treba je namreč konstatirati, da je predsednik mag. Vlaisavljević imel v teh postopkih vpogled v zaslišanje oziroma spise, ki jih je treba kasneje v postopku izločiti iz spisa in o katerih razpravljajoči senat ne sme vedeti oziroma jih ne sme poznati. Ta klavzula ZKP je predpisana zaradi zaščite obdolžencev, da se tako varujejo pred prisilnimi izjavami ali priznanji, saj take izjave in priznanja, dana v postopku pred preiskavo, nimajo nobene vrednosti. Ob strani puščam izjemne primere. Na splošno te izjave nimajo nobene vrednosti in razpravljajoči senat zanje ne sme vedeti, ker jih je treba obvezno izločiti iz spisa.

Tukaj pa imamo primer, ko je bil predsednik senata seznanjen s temi izjavami in je seveda hkrati tudi razpravljal in odločal. Primer, ko vrhovno sodišče to tudi lepo sanira oziroma tolerira, kar je direktna kršitev kazenskega postopka.

To sem hotel povedati v tej zvezi, opozoriti na ta moment. Žal moram konstatirati, da te kršitve najbrž ne bo več mogoče uveljaviti v postopku za izreden preizkus. Uveljaviti bi jo bilo mogoče le, če bi sodeloval v postopku sodnik, ki je bil pravnomočno izločen. Tega primera tu ni. Čisto na kratko naj omenim eklatantno kršitev postopka. Gre za postopek organov za notranje zadeve, ki so opravljali hišno preiskavo v prostorih Mikro Ade in tam našli sporni dokument.

Kot je bilo javno objavljeno, je sodelovalo več delavcev organov za notranje zadeve, pri čemer sta bili prisotni priči pri tistih delavcih, ki sta iskala. Drugi delavci so se sprehajali po prostorih nenadzorovano, brez prič.

Materialnopravna vprašanja

Slobodan Budak

Budući da se tek sad zapravo javljam za riječ, a ono su prije bile tek neke intervencije, neki prilozi diskusiji i raspravi, koristim ovu priliku da se sazivaču Skupa zahvalim što me je počastio pozivom da kao zagrebački i hrvatski odvjetnik prisustvujem ovom vašem skupu i da osobno, u okviru mojih skromnih mogućnosti, izrazim svoju solidarnost s djelatnošću vašeg i u nas cijenjenog Odbora za zaštitu ljudskih prava. Moj doprinos u ovoj diskusiji bit će vrlo skroman. Iznijeću stajališta, prije svega, jednog praktičara, a bojim se da ovim što kažem neću obogatiti našu krivično-pravnu teoriju.

Ono o čemu bih ja htio govoriti, dijelom se dotiče onih pitanja koja su već dotakle neke kolege, pa ću nastojati izbjeći ponavljanja. Već su kolega Stanovnik, kolega Šeks i kolega Klep govorili o pitanju da li su naša četvorica osudjenika možda postupala u situaciji iz člana 10 Krivičnog zakona Jugoslavije t. j. u stanju krajne nužde itd. Uz ostalo ću se dotaći i tog pitanja. Pokušati ću utvrditi ima li argumenata iz kojih bi se moglo zaključiti da li je postupanje (a uzet ću samo jednog od njih, da bih pojednostavio stvar), najprije optuženog, pa potom i pravomoćno osudjenog Ivana Borštnera, možda u sebi sadržavalo i takve okolnosti koje dokazuju da u njegovu postupanju nema elemenata krivičnog djela zbog kojeg je optužen, odnosno nema elemenata nikakvog krivičnog djela. Poskušat ću nešto više kazati o tome.

Činjenica je da su sva četvorica danas pravomoćno presudjeni zbog krvičnog djela iz člana 224. Krivičnog zakona Jugoslavije t.j. zbog krivičnog djela odavanja vojne tajne. U raspravi o tome da li su oni izvršili to krivično djelo posebnu teškoću predstavlja okolnost da se radi o jednom sasvim specifičnom krivičnom djelu, o krivičnom djelu odavanja vojne tajne. Prema tome, nama koji raspravljamo taj problem, ostaje (bar meni osobno) potpuno nedostupno što je zapravo bio predmet inkriminacije koje su njima stavljene na teret. Zbog toga moram poći od pretpostavki na koje me navode podaci do kojih se može legalno doći: u prvom redu u optužnici i u dvijema presudama.

Pokušati ću najprije procijeniti radi ili se uopće o tajni i drugo, da li je autor-skriptor te vojne tajne, komandant, zapovjednik LAO, bio ovlašten izdati takvu jednu zapovijest. Mislim da je to značajno pitanje.

Tu se mora poći od nekih pretpostavki koje su utemeljene na spisu, na stanju spisa. Iz tih pretpostavki se može zaključiti da je u pitanju zapovjed komandanta Ljubljanske armijske oblasti, kojom on daje konkretne naloge podredjenim starješinama o postupanju vojnih jedinica u nekakvim situacijama i okolnostima, koje su tom zapoviješću predvidjene kao moguće.

Drugo, zaključujem da je sadržaj tih zapovjesti, po lektoru t.j. po onome koji je čitao, po Borštneru, mogao biti doživljen i kao ograničavanje ili suspendiranje prava odlučivanja po najvišim državnim organima SR Slovenije kao nosiocima nacionalnog slovenskog suvereniteta na području Slovenije.

Na te pretpostavke me navode i razlozi drugostepene i prvostepene presude. Posebno kad se u njima citira (na stranama 5, 6, 7, prvostepena presuda i na stranama 12, 25, 26 drugostepena presuda) obrana optuženog Borštnera. Iz tih dijelova presude bi proizlazilo da Borštner tu zapovijed doživljava kao ograničenje suvereniteta tih najviših slovenskih državnih organa.

Za svoju diskusiju sam uz Ustav Jugoslavije koristio, još i Ustav Hrvatske, jer iz dosadašnjih iskustava zaključujem da su naši republički ustavi vrlo slični i da se u ovim pitanjima slično ili gotovo istovjetno rješavaju ta pitanja. Meni se, kao jedna od ključnih stvari postavlja pitanje: da li je u vrijeme mira, komandantu jedne vojne oblasti dopušteno donijeti neku zapovijest kojom bi se moglo ograničavati ili suspendirati suverenitet neke od republika ili ne? Moj odgovor bi bio vrlo decidiran: to nije dopušteno komandantu ni jedne, pa ni ljubljanske vojne oblasti.

Naime, u članu 316. stav 2. Ustava Jugoslavije izričito je propisano da isključivo Predsjedništvo SFRJ naredjuje upotrebu oružanih snaga *u miru*. Nitko drugi na području Jugoslavije, osim Predsjedništva SFRJ kao kolektivnog vrhovnog komandanta kao nasljednika Predsjednika Republike i kao jedno kolektivno, najviše tijelo u kojem su paritetno zastupljene sve republike, ne može upotrijebiti oružane snage Jugoslavije u miru. I *nitko* drugi.

Da se ne radi pak o takvoj tajni koja bi ustvari bila prenošenje jednog takvog naredjenja Predsjedništva SFRJ, koje bi po članu 316. stav 2, Ustava SFRJ bilo ovlašteno narediti upotrebu oružanih snaga u miru, zaključujem iz slijedećeg: član 129. Krivičnog zakona Jugoslavije (u našim zakonima, republičkim i saveznim imamo puno krivičnih djela odavanja tajni) govori o odavanju *državne* tajne. Kada bi se radilo o naredjenju koje je izvorno donijelo Predsjedništvo SFRJ tada bi onaj ko provali tu tajnu izvršio to krivično dijelo: odavanje *državne* tajne. Da je tako može se vidjeti čak i iz propisa čl. 13 Zakona o vojnim sudovima, jer su vojni sudovi nadležni da sude i kad je u pitanju odavanje državne tajne u oblasti narodne obrane. Eto, da je takav jedan akt donijelo Predsjedništvo SFRJ, to bi bio akt koji bi sadržavao *državnu* tajnu, a tajna bi se odnosila na poslove narodne obrane. Iz toga posredno (možemo zaključivati samo posredno) zaključujem da se radilo o samostalnom aktu komandanta jedne armijske oblasti i o neovlaštenom postupanju takvog komandanta. On po Ustavu SFRJ nema ovlaštenja da daje ikakve naredbe o upotrebi oružanih

snaga u miru, a iz obrane Borštnera zaključujem da je on zaključio, da će na području njegove domovine doći do upotrebe oružanih snaga u miru.

Ako dođe do ovakve situacije da neko drugi, a ne Predsjedništvo SFRJ, dakle, da komandant armijske oblasti ili niži vojni starješina izda jedno takvo naredjenje koje gradjanin može doživjeti kao opasnost po njegov narod, po njegovu republiku, po suverenitet njegove republike, mislim da je tada gradjanin i po republičkom ustavu pozvan da se zaštiti od jednog takvog postupka. Ja bih to mogao i citirati, a mislim da su ustavi republika u bitnom identični. Ustav Hrvatske u članu 325. kaže da je nepovredivo, neotuđivo pravo i dužnost.... gradjana, da štite i brane slobodu, *nezavisnost*, *suverenitet*, teritorijalnu cjelokupnost i ustavom utvrdjeno društveno i *političko* uredjenje socijalističke republike Hrvatske, naravno i Jugoslavije, ali i Hrvatske! Ja iz toga zaključujem da je Borštner u takvoj situaciji postupao u skladu s Ustavom Slovenije, ako je bio uvjeren da se radi o vitalnoj opasnosti za suverenitet njegove zemlje: da je postupao u skladu sa onim što Ustav od njega traži. U skladu i s jednim prirodnim pravom. Vodjen je i kategoričkim imperativom koji ga je tjerao i natjerao da tako postupi. Već su kolege govorile da, ako je pri tom u formalnom pogledu izvršio krivično djelo odavanja vojne tajne, da je tim istodobno zaštitio jedno veće, ili pokušao da zaštiti jedno veće dobro. U svakom slučaju mislim da je postupao u stanju krajnje nužde. U članu 10. Krivičnog zakona Jugoslavije kaže se da nije krivično djelo ono, koje je učinjeno u krajnjoj nuždi. Krajnja nužda postoji kada je djelo počinjeno, učinjeno zato, da bi se otklonila istodobna neskrivljena opasnost koja se drugačije nije mogla otkloniti, a pri tom učinjeno zlo je manje, odnosno nije veće od zla koje je prijetilo.

U tom pogledu postoji i presedan u reguliranju tajni u našem krivičnom zakonodavstvu. Usput kažem, puno je krivičnih djela kod nas kojima se štite i čuvaju tajne. Našao sam u saveznom, t. j. Krivičnom zakonu Jugoslavije, bar 8 različitih krivičnih djela kojima se štite razne tajne: državne, vojne, službene, poslovne itd. i daju njihove varijacije te po tri republička krivična djela. Ali ovaj osnovni republički primjer odavanja tajne to je hrvatski član 56. Krivičnog zakona, slovenski je čl. 72. Krivičnog zakona Slovenije. Tu se u stavu prvom predvidja da svaki gradjanin čini krivično djelo neovlaštenog otkrivanja tajne, ako otkrije tajnu koju je saznao u vršenju svojeg poziva. Medjutim u stavu 2. tog člana je rečeno da se neće kazniti onaj koji je otkrito tajnu u općem interesu, ili u interesu druge osobe, čiji je interes pretežniji od interesa čuvanja tajne. To je jedini slučaj gdje zakonodavac daje ovakvo jedno oslobodjenje onome ko provali tajnu i gdje komparira odavanje tajne s višim interesima koji mogu biti dovedeni u pitanje. Mislim da je tu došlo do jedne nekonsekventnosti zakonodavca što je samo i jedino u ovom slučaju, i to samo kad štiti interes gradjanina, čovjeka, samo tada je bio konsenkventan pa predvidio i viši interes od zaštite tajne. Inače, kad štiti ostale tajne, od poslovne pa nadalje, nema više nikakvih ekskulpiranja.

Čini mi se da i sam Zakon o oružanim snagama daje odredjenog osnova da se pod određenim okolnostima odbije ova slijepa vojnička poslušnost kad netko vojnoj osobi izda neko naredjenje, u ovom slučaju da čuva tajnu.

Član 53. Zakona o oružanim snagama kaže da je vojna osoba dužna izvršavati naredjenje pretpostavljenih, osim ako je očigledno da bi izvršenje naredjenja pred-

stavljalo krivično djelo.

Iz ovog što sam do sada rekao proizlazilo bi da je Borštner mogao pomisliti ili zaključiti, ili, dapače, sa sigurnošću biti uvjeren da bi počinio krivično djelo, ili još teže od standardnog krivičnog djela, da je to kao tajnu sačuvao.

U članu 53. stav 4. tog istog Zakona o oružanim snagama je rečeno da vojna osoba nije dužna, odnosno kako je vojna osoba dužna postupati kad smatra da naredjenje sadržava nalog da se izvrši krivično djelo. Tada je ovlaštena da o tom obavijesti pretpostavljenog starješinu, ili starijeg od osobe, doslovce se tako kaže, »koji je izdao naredjenje«. U svijetlu onog što sam naprijed rekao, u vojnom pogledu u Sloveniji nema starijeg od komandanta Ljubljanske vojne oblasti, a ono što Borštner tvrdi da je htio učiniti je to, da je htio obavijestiti najviše državne funkcionere Slovenije, među koje kao najkompetentniji svakako, spadaju i članovi Predsjedništva SR Slovenije. Meni se čini da je jedan takav put čak u skladu i sa odredbama, ili bar vrlo blizak onim intencijama zakonodavca, kad se propisuje odredbu člana 53. stav 4. Zakona o oružanim snagama.

Dakle, da nije u pravu Vrhovni vojni sud kad kaže da je Borštner sasvim proizvoljno zaključivao da o tome smije obavijestiti najviše rukovodioce Slovenije. Na strani 30 presude Vrhovnog vojnog suda stoji, da ne samo što članovi redakcije »Mladine« nisu ovlaštene osobe da se upoznaju s tim dokumentom, nego da u odnosu na konkretno naredjenje to nisu ni rukovodioci Slovenije, jer da ni oni ne spadaju u krug ovlaštenih lica. Ko to onda spada u krug ovlaštenih lica? Tko je taj koji može procjenjivati, da li je jedna odluka u skladu s ustavom? I to se sasvim izričito kaže u toj presudi.

Mislim da ima osnova za zaključivanje, da je povodom ovakve obrane Borštnera sud trebao procjenjivati i zakonitost i ustavnost i kompetentnost, te da li je komandant armijske oblasti imao ovlaštenja ili je prekoračio svoja ovlaštenja, kada je, iako *u miru*, naredio kako se unutra, u zemlji imaju upotrijebiti vojne jedinice, čiju je upotrebu propisao tim svojim aktom.

Za ilustraciju bih još spomenuo, kako se i u svijetu bave sličnim problemima, kako je i Velika Britanija nedavno sudovala i imala problema u vezi sa provaljivanjem službene tajne od strane jednog visokog vladinog službenika, nekog Pontinga. On je, kao vladin funkcioner, javio jednom poslaniku, članu britanskog parlamenta, da je u ratu s Argentinom engleska vojska sasvim neosnovano potopila krstaricu »Belgrano«. To je bilo zabranjeno objaviti, bilo kome priopćiti. To je u Engleskoj predstavljalo službenu tajnu po njihovom posebnom, relativno novom zakonu. I Ponting je bio optužen. Medjutim, porota ga je oslobodila, jer je smatrala da je iznošenjem tih činjenica učinio manje zlo, nego da je prešutio jednu takvu nekorektnost njihove vojske.

Iz svega toga, pa i iz ovih argumenata, zaključujem da je u ovom postupku, što su već kolege rekli i prije mene, napravljen ozbiljan propust što, osobito zbog kategoričnosti, konsekventnosti obrane Borštnera, nije uvaženo, da je on bio vodjen kategoričkim imperativom, da je postupao tako kako je postupao slijedeći poziv svoje savjesti. Postupao je tako kao što jeste, jer je mislio da je to dužan činiti kao sin svog naroda, da time vrši svoju nacionalnu i gradjansku dužnost. Zato je bila duž-

nost organa vojnog krivičnog postupka da njegovu obranu provjeravaju i da mu valjanim argumentima dokažu da je njegovo stajalište bilo neosnovano, da su njegov strah ili strepnja bili neosnovani i da ništa u toj zapovijesti, koja je sporna, nije bilo takvo da bi kod njega moglo stvarno izazvati neku strepnju ili dojam da je u pitanju ugrožavanje, suspendiranje ili ograničavanje suvereniteta njegova naroda, Republike Slovenije.

Inače se potpuno slažem u pogledu primjene medjunarodnog prava u smislu, da kada je ono ratificirano, da se mora primjeniti neposredno na sudu. Ali se ne bih složio u pogledu odredbi medjunarodnog pakata o branitelju. Medjunarodni pakt o gradjanskim i političkim pravima u članu 14. točka 3, b i d govori o tom pravu, medjutim formulacija nije sretna i teško iz nje možemo zaključiti da nam daje pravo na odvjetnika. Ona govori o branitelju i zato nije najsretnija jer ne kaže, da to mora biti odvjetnik. Zakon o vojnom sudu dopušta branitelja i teško možemo reći, da je to protivno ovom medjunarodnom paktu. Nažalost.

Ingo Paš

Na kratko bi glede tega, kar je povedal kolega Budak, opozoril še na drug vidik problema. Mislim, da je posebna kršitev v sodbi vrhovnega vojaškega sodišča, ker sploh ni zavzelo v razlogih sodbe nobenega stališča do tega problema, o katerem je govoril kolega Budak, to se pravi predvsem do inštituta skrajne sile. Iz Borštnerjevega zagovora namreč izhaja to, o čemer je pravkar govoril tov. Budak. To se pravi, da je bilo njegovo ravnanje pod vplivom skrajne sile. Vrhovno vojaško sodišče bi moralo v svoji sodbi o tem vprašanju, tudi če ta razlog odklanja, navesti prepričljive razloge. Glede na to lahko takoj zaključimo, da sodba o odločilnih dejstvih ne vsebuje razlogov.

Zadeva je pa seveda tudi obratna, namreč, če predpostavimo, da je bil Borštner v zmoti, da je bil dokument ustaven in legalen, on pa je recimo v zmoti sodil, da je s tem dokumentom dana ogroženost - kot se je izrazil - slovenskega naroda. V tem primeru bi imeli primer dejanske zmote, ki prav tako ekskulpira. Seveda bi tudi glede tega vprašanja morala drugostopenjska sodba navesti razloge. Pa jih spet nima, enostavno je tiho, molči, gre preko tega. Sodba torej tudi v tem primeru nima razlogov o odločilnih dejstvih. Sodim, da bi bil to dejansko lahko razlog za zahtevo za izreden preizkus, in sicer po tretji točki 427. člena ZKP. Gre namreč za kršitev določb kazenskega postopka v pritožbenem postopku, pri čemer je ta kršitev vplivala, da ni bila izdana pravilna sodba. To bi vsekakor bili določeni razlogi.

Hotel bi pa reči še nekaj drugega. Sodba ne vsebuje navedenih razlogov, ne vsebuje pa niti drugih razlogov. Če preberemo to sodbo, predvsem vidimo, da pravzaprav ne pojasnjuje, kako naj bi prišel Borštner do inkriminiranega dokumenta. Ta del je v temi. Je pa popolnoma jasno, da je to ena od odločilnih okoliščin, ki bi jih bilo treba v tej sodbi zelo skrbno osvetliti, razjasniti itd. Sodba, ki je javna, z razlogi javna, na kar je predhodno opozoril že kolega Stanovnik, bi morala ta problem (ki seveda ne predstavlja nobene tajne), kako je Borštner prišel do dokumenta, pojasniti. Tudi to je pomanjkljivost sodbe, ki tudi tu ne obsega razlogov glede odločilnih okoliščin. Pri tem pa je treba konstatirati, da se na koncu 12. strani sodbe Vrhovnega vojaškega sodišča navaja Borštnerjev zagovor, češ da »ni nepomemb-

no niti dejstvo, da je bil ta akt že pred predajo pristopen večjemu številu oseb, tudi nepooblaščenim, saj je bil tudi obtoženi Borštner nepooblaščena oseba.« Ne bom komentiral dalje. Pravniki znamo iz tega narediti sklepe. To je en del te problematike.

Druga tematika pa je naslednja. Zastavljam drugo vprašanje, namreč, da je Borštner ta dokument prinesel na uredništvo Mladine. Dokumenta ni izročil privatno Tasiću kot Tasiću. Torej, ni ga prinesel Tasiću, prinesel ga je na uredništvo Mladine. To bi hotel posebej poudariti. Borštner naj bi kršil tajnost, ker naj bi izročil dokument Tasiću, Tasić naj bi kršil tajnost, ker naj bi ga izročil Zavrlu. Zavrl pa s tem, ker naj bi ga izročil Janši, Janša pa s tem, ker naj bi ga hotel objaviti. To so seveda samo hipoteze, v sodbah o tem ni nobenega dokaza. Za Janšo je sploh največji problem, on je pod največjim vprašajem, čeprav je v bistvu ključna oseba procesa, saj so ga prvega aretirali. Zdaj pa je največji vprašaj, kaj se njemu sploh da očitati. Treba je namreč javno in glasno poudariti, da posest dokumenta ni nobeno kaznivo dejanje. Torej, da seznanim sam sebe s tem dokumentom in da imam ta dokument v posesti, ni kaznivo dejanje. Po nobenem zakonu.

Ta dokument je prišel na uredništvo Mladine. Lahko bi prišel tudi po pošti in je Tasić pač slučajno ta dokument od njega prevzel, je pa zdaj vprašanje, ali je tajnost v resnici kršena, če je bilo uredništvo seznanjeno z dokumentom.

To je vsebinska dilema, ki bi ji bilo treba nekaj dodati. Po dikciji 1. odstavka 224. člena KZ SFRJ je za to kaznivo dejanje izrecno definirano, da ga stori, »kdor komu drugemu neupravičeno sporoči ali izroči...« Dokument je bil dan uredništvu. Ali lahko zahtevamo, da nekdo, ki je v tem uredništvu, dokumenta, ki pride na uredništvo (na uredništvo prihajajo razna pisanja vsak dan) ne da na vpogled kolegu, odgovornemu uredniku? Pri tem puščam popolnoma ob strani materialnopravno definicijo tega kaznivega dejanja. Vprašanje, zakaj ne bi smel pokazati dokumenta odgovornemu uredniku, je najmanj, za kar bi moralo imeti sodišče trdne razloge. Zakaj to ravnanje ni bilo upravičeno? Je Tasić izročil dokument odgovornemu uredniku (kolikor ga je izročil) res neupravičeno? Kajti zakonska definicija je taka, zahteva neupravičenost ravnanja, in pravniki vemo, kaj to pomeni.

To pomeni seveda zelo trd pogoj, in ta pogoj je treba seveda zdaj dokazati. Dokazati pa ga ni treba obdolžencu, dokazati ga mora sodišče oziroma tožilstvo. Dokazati, da je ravnanje resnično neupravičeno. Neupravičeno pa ne more biti, če je bil dokument v okviru istega uredništva, kajti dokument je prišel na uredništvo. To je tudi razlog na isti zakonski podlagi, kot sem že prej opozoril, za spodbijanje sodbe v okviru tega izrednega pravnega sredstva.

Andrej Stanovnik

Ker sem vas prej predolgo moril, bom kratek. Gre za novoto, ki jo je v pritožbi navedel zagovornik obtoženega Borštnerja. Sodbo vrhovnega vojaškega sodišča ste prebrali, vseeno bi ta odstavek povzel; gre za nov podatek glede vprašanja Borštnerjeve kazenske odgovornosti, ki se omenja na 9. strani beograjske sodbe - citiram:

»Pritožbi je bilo priloženo potrdilo dr. Jožeta Lokarja, psihiatra iz Ljubljane, ki je

sicer sodni izvedenec, ki naj bi ugotovil pri Borštnerju neke izrazite in hude osebnostne svojskosti...« Potem sodba povzema naštevanje podrobne psihiatrične diagnoze, v kateri dr. Lokar ugotavlja določene abnormnosti. Sodba poudari, da je v potrdilu dr. Lokarja navedeno, da bi bilo treba Borštnerja nujno poslati na nevropsihiatrični pregled.

Poglejte, to je bila novota. O tem se na procesu v Ljubljani ni vedelo nič. Ta trditev se je pojavila šele v pritožbi in je bila dokumentirana s potrdilom, ki ga je podpisal psihiater. Ta je tako znan, da ni treba o njem posebej govoriti in je tudi res sodni izvedenec pri ljubljanskem sodišču.

Vrhovno vojaško sodišče ni moglo mimo tega in je spoštovalo določilo čl. 370/4 ZKP, ker se je pojavil dvom glede Borštnerjeve kazenske odgovornosti. Sodba izrecno navaja, da je ta dvom nastal in da je potem sodnik poročevalec ukrepal po čl. 370/3 ZKP ter zahteval od psihiatrične klinike Vojaške medicinske akademije v Beogradu poročilo o opravljenih pregledih.

Vrhovni vojaški sodniki so torej šteli, da potrdilo dr. Lokarja zadošča, da obstaja dvom o tem, ali je ali ni podana kazenska odgovornost - z drugimi besedami, ali je bil Borštner v času storitve dejanja popolnoma prišteven ali ne. To je dejstvo in to v sodbi tudi piše. Druga stvar pa je sedaj to, kako so ravnali glede tega dvoma, in to v sodbi tudi povedo; na tem mestu pa so po mojem mnenju katastrofalno kiksnili.

Popolnoma na dlani je, da bo sodba zaradi tega morala odleteti!

Po mojem prepričanju je samo vprašanje, v katerem postopku se bo to zgodilo.

Pozivam kolege, da se o tem izjasnijo, ali je zahteva za izreden preizkus pravnomočne sodbe primerno sredstvo - namreč zato, ker gornji problem lahko spravimo pod 1. ali 3. točko 427. člena, ki govori o zahtevi za izreden preizkus pravnomočne sodbe. Ali je ta zahteva primerno sredstvo, da se opisani razlog uveljavlja, ali ni morda bolj primerno pravno sredstvo obnova postopka, katere vložitev pa je seveda možna še ob nekem nadaljnjem pogoju, ki se bo ali pa se ne bo uresničil.

Vojaška medicinska akademija v Beogradu je poročala vrhovnemu vojaškemu sodišču (str. 25 sodbe): »... da je izključen sum o kakšni duševni bolezni kot pri obt. Borštnerju, ter da je s psihiatrične strani zmožen za aktivno vojaško službo v JLA.« Potrdilo dr. Lokarja - ponovno opozarjam - pa ne govori o tem, da gre za duševno bolezen. To potrdilo govori o tem, da gre za neke abnormnosti, za duševne motnje, kar pa je čisto druga stvar. Ti ljudje zdaj mešajo jabolka in hruške v isti žakelj! To je čisto druga stvar. Neformalno sem obveščen, da je bil po izdaji citiranega potrdila in po oddani pritožbi napravljen EEG, encefalogram za Borštnerja, in da je v njem dokumentirano, da gre za neko organsko okvaro možganov. Vse to, kar sem prej navedel, torej te abnormnosti so pa posledica poškodbe, travme, organske okvare možganov. Tako je, človek je revež.

To je ena stvar, oni pa so prek vojaške medicinske akademije raziskovali nekaj povsem drugega; izključili so duševno bolezen - dr. Lokar niti v sanjah ni govoril o kakšni duševni bolezni, govoril je o tem, kar je opazil ter izrecno priporočil pregled pri nevropsihiatru. Na Vojaški medicinski akademiji pa so Borštnerja pregledovali psihiatri in ne nevropsihiatri. Zato govorim, da gre za jabolka in hruške!

Mislim, da bi bilo treba razmisliti, ali bo ta stvar uporabljiva v zahtevi za izreden preizkus pravnomočne sodbe, za katero poteče rok 17. t. m., ali bi bilo morda bolj pametno Borštnerju svetovati, naj gre na pregled na nevropsihiatrično kliniko v Ljubljani. Če bodo tam ugotovili, da gre za takšno posttravmatsko stanje in tak vpliv na njegovo duševnost, da je mogoče zaključiti, da je bila v času storitve dejanja vprašljiva njegova kazenska odgovornost, torej njegova prištevnost, mora biti sodba že samo zaradi te napake razveljavljena.

Drugo vprašanje, ki ga tudi naslavljam na kolege, ki pa ga tudi nisem domislil do konca, je, koliko lahko to koristi drugim obsojencem. Podatke jemljem samo iz sodbe, vgradil sem samo tisto, kar sem neformalno izvedel glede EEG in nič drugega.

Vojaški sodniki so sami sebe nekam ugriznili, po domače povedano.

Če se izkaže za točno, da Borštner res ni bil prišteven takrat, ko je prinesel tisti papir na redakcijo Mladine, ali lahko to vpliva na kazensko odgovornost oziroma vprašanje obstoja dejanja pri drugih soobtožencih? To postavlja zadevo v popolnoma drugačno luč.

Opozarjam, da se to tudi popolnoma sklada s tistim, kar je v svoj zagovor navedel Tasić, ki je bil receptor dokumenta od Borštnerja. Tasić je rekel, da te zadeve sploh ni resno jemal in ni kaj dosti razmišljal o tem. Seveda je vprašanje, koliko to vpliva na odgovornost drugih fantov.

Samo toliko sem hotel povedati kot zanimivost in zato, da v tej smeri nekaj razmislite. Meni se namreč zdi gornje zelo zelo oprijemljiv razlog, ki nima seveda nič opraviti z visokimi ideali, o katerih smo do sedaj govorili, je pa od hudiča praktičen razlog za Borštnerja. Vsaj za Borštnerja, mislim!

Vladimir Šeks

Dopustite mi da odgovorim na poziv kolege Stanovnika u vezi sa činjenicom da je Vrhovni vojni sud prihvatio, uvjetno rečeno, nalaz i mišljenje medicinskih vještaka Vojno medicinske akadamije, a nije prihvatio implicite nalaz stručnog tima Dr. Lokara.

Po meni je odgovor na to pitanje vrlo kratak. Vrhovni vojni sud je i u ovoj prilici počinio bitnu povredu odredaba Zakona o krivičnom postupku selekcionirajući nalaze i mišljenja stručnih osoba (vještaka) i rekavši »prihvaćamo ono što je napisao tim vještaka u JNA, a ne prihvaćamo ono što je napisao tim vještaka Dr. Lokara«. Per analogiam sa odredbama Zakona o krivičnom postupku, ukoliko izmedju dvije stručne ekspertize (dva nalaza i mišljenja vještaka) postoji proturječnost, tada se saslušanjem vještaka mora pokušati postići suglasnost; ukoliko svaki od vještaka ostane kod svoga stručnog nalaza i mišljenja (a oni se bitno razlikuju, kao što je ovdje slučaj), tada se mora, po zakonu, ići na ekspertizu (vještačenje) po trećim vještacima. Ne može sud koji sudi, a isto tako ni sud koji odlučuje o žalbi na presudu, jednostavno reći »Uzet ćemo ovaj nalaz i mišljenje nećemo uzeti u obzir, jer nam to ne odgovara.« A baš tako, pristrano i neobjektivno, na štetu optuženog Borštnera, na štetu istine, postupio je Vrhovni vojni sud.

Zakon o krivičnom postupku je riješio takav postupak, koji sam opisao, iz vrlo jednostavnog razloga. Sudovi, naime, ne raspolažu stručnim specijalističkim znanjem i ne mogu (suci) ocjenjivati koji vještak je dao svoj nalaz i mišljenje u skladu s pravilima struke, u skladu s znanstvenim aparatom. Jer da to mogu tada sudovima ne bi trebali vještaci. A, Vrhovni sud se ponio kao medicinski ekspert i to ekspert arbitar koji suvereno (ali bez obrazloženja), ocjenjuje i selekcionira dva različita stručna mišljenja.

Ključ za razumijevanje takvog ponašanja Vrhovnog vojnog suda mislim da nije na juridičkoj ravni; iluzorno bi bilo misliti da Vrhovni vojni sud ne poznaje najosnovnije institute i pravila procesnog prava. Ključ za razumjevanje takvog ponašanja Vrhovnog vojnog suda leži u političkoj ravni. Svi jako dobro znamo da je proces pokrenut nakon ocjene Vojnog savjeta, koji je ocijenio da je u Sloveniji na djelu kontrarevolucija, da se vodi specijalni rat protiv oružanih snaga i da su redakcije nekih listova u funkciji specijalnog rata; posebno specijalnog rata protiv JNA.

Dakle, vojni savjet dao je političku ocjenu. Vojnom savjetu je predsjedavao Branko Mamula, u to vrijeme savezni sekretar za narodnu obranu. Vojni savjet je značajna i visoka vojna ustanova, koja je po Ustavu savjetodavni organ Predsjedništvu SFRJ kao kolektivnom šefu države i kolektivnom zapovjedniku oružanih snaga SFRJ, a na njegovu čelu se nalazio ministar obrane. Kada je takav jedan organ donjeo političku ocjenu (protivustavnu, jer to ne spada u njegovu kompetenciju), tada je jasno da nakon takve političke ocjene aktivnost vojnih organa mora biti usmerjena k cilju da se dokaže osnovanost takve političke ocjene. To izričito govori i Zakon o općenarodnoj obrani koji u članovim 194. i 195. odredjuje: »Organi sigurnosti JNA poduzimaju potrebne mjere radi otkrivanja i sprječavanja djelatnosti pojedinaca, grupa ili organizacija usmjerenih na podrivanje ili rušenje Ustavom SFRJ utvrdjenog društvenog uredjenja i sigurnosti SFRJ, ako se takve djelatnosti obavljaju u JNA ili prema JNA.«

Prema tome, ako je Vojni savjet donio ocjenu, kakvu je donio, a znamo koja je njegova funkcija, tko sjedi u njemu i tko mu predsjedava, onda je logično da su organi sigurnosti JNA, u koje spada vojna policija, vojno tužilaštvo i kompletan sigurnostni korpus JNA, morali dokazati političku ocjenu Vojnog savjeta. Stoga sve ovo što smo mi ovdje govorili ukazuje da u cijelom slučaju činjenice nisu važne, dokazni postupak nije važan, »formalnosti« nisu važne. Sve to govori da se ima posla sa već spomenutom sentencom: »Kada politika ulazi u sudnicu na vrata, pravda izlazi kroz prozor.«

Aleksandar Lojpur
(neavtorizirana razprava)

Po mom mišljenju se ovde postavlja jedno vrlo važno pitanje: šta raditi sa takozvanim nepostojećim sudskim presudama. Postoji zapravo jedna vrlo velika sumnja koja je dosta, čini mi se, opravdana. Na osnovu svega onoga što je danas, a i u ranijim prilikama bilo izneto, čini se da je čitav postupak, koji je predhodio donošenju ove presude, u suštini bio ilegalan. Pogledajte prvo taj dokument o kojem se radilo, ako je istina ono što optuženi iznose o tom dokumentu, da je njime bilo predvidjeno neko protivzakonito in protivustavno postupanje, kojim bi praktično bili razvlašteni legalni organi vlasti u SR Sloveniji, onda takav dokument sam po sebi predstavlja

materijalni dokaz. To je jedno vrlo ozbiljno krivično delo, ako su te optužbe, koje iznose optuženi tačne. Pod takvom pretpostavkom onda jedan takav dokument predstavlja materijalni dokaz o krivičnom delu protiv osnovnog društvenog uredjenja. Ako tako posmatramo stvari, onda se jasno pokazuje da je gradjanska dužnost javno upozoriti nadležnog javnog tužioca o postojanju jednog takvog dokumenta i o postojanju jednog takvog materijalnog dokaza, odnosno da je neko pokušao da počini jedno takvo krivično delo. Krivični postupak koji je prethodio donošenju ove presude - ako je tačno ono što optuženi tvrde - se onda u stvari javlja kao sredstvo odbrane onih koji bi trebali da sede na optuženičkoj klupi. Kada bi recimo, meni došli ti ljudi da im dam neki savet ja bih, pre svega savetovao da traže obnavljanje krivičnog postupka. Naravno na osnovu te sumnje da je neko pokušao da počini jedno vrlo ozbiljno krivično delo. Eventualno bi im rekao da, ako zaista veruju da je neko htio da na protivzakonit način ugrozi sistem u Sloveniji da je onda njihova gradjanska dužnost da i obaveste što veći broj ljudi o tome i da podnesu krivičnu prijavu nadležnom javnom tužiocu. Savetovao bih im da podnesu i krivičnu prijavu nadležnom javnom tužiocu, ako su mišljenja da je već došlo do faze kada se radi o tome da je presuda postala pravosnažna i da treba da se zatraže vanredni pravni lekovi. Eventualno bih savetavao da to podnesu kao prilog zahtevu za ponavljanje postupka i naravno ono što je ovde već bilo izneto u vezi sa medicinskom dokumentacijom.

Drugi momenat na kojeg sam htio da ukažem u vezi sa time, jeste to da kod nas postoji jedno saznanje, koje više i nije sporno, naime da je naš pravni sistem u krizi i da se ta kriza pre svega ogleda o tome da neke neovlaštene osobe vrše protivzakonit uticaj na sudove. U našoj današnoj društvenoj situaciji je to toliko postalo opšte mesto da je jedina dozvoljena politička organizacija, Savez komunista Jugoslavije, to prihvatila kao svoj zvanični stav. Naime, da je u društvu kriza prava i kriza sudskog sistema, a i kriza nezavisnosti sudova. Ako je to tako, onda zaista ne vidim razloga da ne prihvatimo ovo shvatanje kojeg su prihvatili i komunisti. S obzirom na sve što je dosada izneto o ovom postupku, vrlo oprezno se postavlja i pitanje: nije li zapravo ovaj postupak baš taj konkretan primer kada su neki ovlašteni ljudi izvršili protivzakonit pritisak na sud u cilju da se donese ovakva presuda kakva je doneta?

Postavlja se, dakle, ne samo pitanje legaliteta, nego se postavlja i pitanje legimiteta takve jedne presude. Po mom mišljenju jednu takvu presudu treba tretirati kao i presudu u dahauskim procesima. Danas je vreme drugačije. U vezi sa dahauskim procesima je trebalo 30 godina da zahtevamo ponavljanje postupka i da rehabilitujemo te jadne ljude kojima je bila naneta jako velika nepravda. Medjutim, danas vreme ide brže, društvene promene se mnogo brže odvijaju. Mislim, da su već sada sazreli društveni uslovi da i pored ovako kratkog vremena ne čekamo da pretekne 30 godina pa da tek onda izvršimo potpunu rehabilitaciju ovih ljudi, kojima je takodjer naneta nepravda - ako je naneta. Dakle, i da sa ovom presudom postupamo onako kako se postupa kada je opšte poznato da u stvari predstavlja, da tako kažem, sudačku grešku; i to namerno napravljenu sudsku grešku. Ako je tačno što optuženi tvrde onda su oni koji su doneli ovu presudu vrlo dobro znali šta rade. Oni nisu doneli presudu u zabludi, nego su znali šta rade i namerno su hteli to. Treba dakle reći: to je presuda kao što je bila u slučaju dahauskih procesa i zato tražimo obnavljanje postupka.

Ingo Paš

Moja stališča glede teh sodb, predvsem z vidika rabe jezika, so znana. Osebno menim, da izvršitev takih sodb ni dopustna.

Po določilu 379. člena Ustave SFRJ lahko ustavno sodišče Jugoslavije zaradi preprečitve napopravljive škode zadrži izvršitev odločbe, zoper katero je sprožen ustavni spor. Povedal sem že, da sem osebno dal pobudo. ustavnemu sodišču Jugoslavije, da oceni ustavnost poslovnika o vojaških sodiščih prve stopnje. V tej pobudi sem predlagal ustavnemu sodišču Jugoslavije, da zadrži izvršitev te sodbe.

Sodim, da so dane zakonske možnosti tudi izvršilnim sodiščem, da pretehtajo, ali se ta sodba v resnici izvrši zdaj ali se počaka z izvršitvijo do končne odločitve najvišjih sodnih inštanc, kot je rečeno v tem apelu.

Vsekakor menim, da smo sredi nekega zelo paradoksalnega primera. Imamo sodbo, za katero je predsedstvo SR Slovenije ugotovilo, da je bil postopek protiustaven, to je javno ugotovljeno, javno prezentirano, in to protiustavno sodbo bomo zdaj izvršili. Zame je to paradoks. Ta paradoks pomeni, da je sodišče ravnalo protiustavno, vseeno pa je ravnalo po zakonu. Odlično. Logika se mi zdi perfektna. Osebno sodim, da ta logika ne more zdržati in da tega akta enostavno ne moremo priznati, dokler velja suspendirana določba. Bodimo korektni, poglejmo stvarem v oči. Če so kršili ustavo, če so kršili suverenost slovenskega naroda in te države, je taka sodba nična.

Zastavlja se vprašanje pravnega učinka tega, da je sodišče ravnalo protiustavno, se pravi, da je v nasprotju z ustavo uporabljalo srbski jezik. Danes je nedvomno - vsaj po stališču najvišjih političnih organov v Sloveniji - da je bil ta postopek protiustaven, in da je v tem delu sodišče kršilo ustavo. Vendar moram reči, da se vrtimo kot mačka okoli vrele kaše pri odgovoru na vprašanje, kakšen je pravni učinek te kršitve ustave. Se pravi, če govorimo, da je sodba tukaj, da se mora izvršiti itd., se moramo zavedati, da s takim stališčem tudi rečemo, dobro, ustava je bila kršena, vendar pa to nima nobenega učinka. Ni konsekvence. Ni sankcij. Vprašujem torej, kakšna je sankcija za kršitev ustave. Za kršitev suverenosti. Kako si lahko neki državni organ privošči, da v svojem postopku krši suverenost tiste države, v imenu katere nastopa? To je osnovno vprašanje, na katero nihče ne da odgovora. Zame je odgovor jasen in sem ga tudi javno povedal: taka odločba nima nobenega pravnega učinka. Odločba državnega organa, ki je v nasprotju z elementom suverenosti, je s tem prekršila osnovno predpostavko, ki mora biti dana za veljavno odločbo državnega organa, to pa je, da spuščuje suverenost države. V tej zvezi je prav interesanten naslednji primer (ki sem ga že navedel): če bi bila sodba namesto v imenu ljudstva, ki je suveren v naši socialistični demokratični ureditvi, izdana (ker bi se en sodnik npr. tako spomnil, ker bi bil npr. privrženec monarhistične ureditve ali recimo še stare kraljevine Jugoslavije) - v imenu kralja. Sprašujem se, ali bi se v tem primeru izvršilno sodišče spraševalo, ali lahko to sodbo izvrši ali pa bi celo trdilo, da mora takšno sodbo izvršiti.

Mislim, da dileme v tem primeru ne bi bilo, jezik je pa mirne duše možno kršiti, brez konsekvenc. Zaradi kršitve jezika pa je sodba vseeno izvršljiva. Te logike ne razumem. S pravnega aspekta je zadeva popolnoma enaka. V ZKP piše, da mora sodišče voditi postopek v jeziku, ki je pri sodišču v uradni rabi, da so v uradni rabi

jeziki narodov in narodnosti, pri čemer ta kršitev ni navedena med t. i. bistvenimi kršitvami določb kazenskega postopka.

O tem, da se sodba izda v imenu ljudstva, je prav tako klavzula v ZKP, prav tako pa kršitev te določbe ni navedena med bistvenimi kršitvami. V obeh primerih imamo popolnoma isto pravno situacijo. Če bi te primere obravnavali formalno-procesno (čeprav tukaj ne gre za nobene procesne kršitve, kot sem že prej povedal), gre pri njiju samo za nebistvene relativne kršitve postopka. Samo za to in nič drugega. V enem in drugem primeru. Mislim, da je suverenost slovenskega naroda, če lahko te vrednote sploh kompariram, nedvomno enakovredna suverenosti ljudstva, v imenu katerega se sodba izreka. V prvem in drugem primeru gre za element suverenosti. Uradni jezik poslovanja državnega organa pa je ravno element suverenosti. Tega naroda in te države. In če je ta kršena, tako v enem kot v drugem primeru, je zame konsekvenca v vsakem primeru jasna. Taka sodba ni veljavna. Ne more veljati. In ne more priti do kontradikcije, da imamo zdaj na eni strani protiustavno poslovanje, na drugi strani pa vendarle zakonit postopek.

Ustavno sodišče ne more ocenjevati ustavnosti konkretnega postopka. Kompetence ustavnega sodišča določa ustava, pa tudi poseben zakon o ustavnem sodišču. H kompetencam ustavnega sodišča ne spada odločanje o ustavnosti nekega konkretnega postopka. Tu torej pravne poti ni. Pač pa je ustavno sodišče Jugoslavije pristojno ocenjevati ustavnost in zakonitost zveznih predpisov z ustavo in zveznimi zakoni. Zaradi tega sem sprožil pobudo za oceno ustavnosti in zakonitosti poslovnika, v katerem so dane samovoljne interpretacije navedene določbe zakona o vojaških sodiščih in ki daje pristojnost sodišču, da samo izbira jezik, kar je povsem nedopustno in nikakor ne more biti niti stvar urejanja s poslovnikom. Ta določba je protiustavna in nezakonita.

Ustavno sodišče pa ima možnost, tako po ustavi kot po zakonu, predlagati oziroma zahtevati, da se zadrži izvršitev posamične odločbe, ki temelji na aktu, katerega ustavnost se ocenjuje. V danem primeru temelji ravnanje tega sodišča na omenjenem poslovniku, ki je po moji oceni protiustaven in nezakonit in za katerega je sprožena pobuda. To ni predlog, posamezniki namreč ne moremo dati predloga, ampak le pobude. Predlog lahko da npr. predsedstvo SRS, ki pa je to odklonilo, ker je reklo, da se o tem ni kaj pogajati. To je sicer tudi neko stališče, vendar menim, da je treba poslovnik spraviti s sveta. Brez odločitve ustavnega sodišča, če ga zvezni organi sami od sebe ne bodo odstranili, pa to ne bo mogoče. Zato je treba vložiti pravno sredstvo. Tudi skupina državljanov lahko da samo pobudo, ima pa seveda to neko večjo moralno težo, kot pobuda posameznika. Bil bi zelo vesel, če se moji pobudi pridruži še več posameznikov. Predlog lahko vložijo na ustavno sodišče (po predlogu ustavno sodišče mora ravnati) le v ustavi navedeni organi, med drugimi so to seveda predsedstvo republike, republiška skupščina, republiško ustavno sodišče in drugi upravičeni predlagatelji postopka pred ustavnim sodiščem.

Vladimir Šeks

Podržavam ono što je rekao kolega Lojpur u vezi formulacije Apela. Naime, nesporno je da će biti uložen zahtjev za izvanredno preispitivanje pravomočne presude. A u čl. 428. st. 5. Zakona o krivičnom postupku stoji izričito da prvostepeni

sud ili sud koji odlučuje o zahtjevu za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude, može obzirom na sadržaj zahtjeva odrediti da se izvršenje pravomoćne presude odgodi (do odluke o zahtjevu) ili prekine (ako je u toku). Stoga postoji zakonsko uporište i upravo na njega se i pozivamo u Apelu, kada predlažemo da nadležni organi donesu odluku o odgodi izvršenja kazne. Jedino bi možda moj prijedlog bio da se u Apelu doda riječ »I Federaciji«. Jer o odgodi izvršenja kazne povodom izvanrednog pravnog lijeka (zahtjeva za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude) može odlučiti prvostepeni sud (Ljubljanski vojni sud), ali i Savezni sud koji će odlučivati o ovom pravnom lijeku. Zato mi u Apelu ne postavljamo nelegalni zahtjev i vjerojatno je kolegica zamjenica javnog tužioca radi prve formulacije teksta Apela mislila da mi tražimo nešto nelegalno.

Peter Močnik
(neavtorizirana razprava)

Sem pripravnik iz Trsta. Kot ste verjetno vsi obveščeni, je šel ta problem prek meja Jugoslavije in je zelo prizadel tudi vse pripadnike manjšine iz Trsta in Gorice ter iz Benečije, završalo pa je tudi med italijanskimi kolegi. Nekateri so navezali stik s slovenskimi odvetniki in vprašali, kaj in kako, torej so se začeli za to zanimati. Takoj ko sem imel na razpolago obe razsodbi, je moja pravniška radovednost zaživela in poskušal sem analizirati razne aspekte z materialnega vidika in z vidika postopka. Primerjal sem jih s tem, kar pač po italijanskem pravnem redu velja, in kar se v italijanskem pravnem redu upošteva in uporablja. Ne bom delal meritorne analize, držal se bom strogo tehničnega vidika obstoječih norm na tem področju.

Na kratko bi povzel tisto, kar italijanski kazenski zakonik predvideva za podobne primere na materialnem področju. Kot veste, je bil naš kazenski zakonik sestavljen leta 1930, torej v fašistični dobi, zaradi tega je izredno strog v zvezi s kaznivimi dejanji, ki se nanašajo na izdajo državnih ali vojaških tajnosti. V glavnem je vsa problematika obravnavana v štirih členih. 255. člen obravnava uničenje, ponarejanje ali izmaknjenje dokumentov, ki se nanašajo na varnost države. Sankcija je najmanj 8 let zapora. Če bi tako dejanje spravilo v nevarnost državo oziroma močno ošibilo njeno obrambno učinkovitost, imamo dosmrtno ječo.

Naslednji člen predvideva primer, ko si nekdo priskrbi novice v zvezi z državno varnostjo. Od 3 do 10 let zapora, tudi tukaj dosmrtna ječa za hujše primere, ko je državna obramba spravljena v dvom.

275. člen obravnava primere političnega oziroma vojaškega vohunstva, najmanj 15 let zapora, in zadnji, 262. člen, predvideva še primer, ko nekdo spravi v javnost novice, ki jih je pristojna oblast ožigosala oz. predvidela kot tajne. Najmanj tri leta zapora.

Za hujše primere, ki se nanašajo tudi v tem primeru na ošibitev obrambne učinkovitosti, se kazen poveča na 10 let zapora. Če je to povezano z vohunjenjem, se kazen

zviša na 15 let oziroma na dosmrtno ječo.

Torej bi rekli od tri leta dalje. Pristojno je okrožno sodišče, tribunal, ne več prvostopenjsko, tisto, kar je v italijanščini pritura - krajno sodišče, na katerem lahko zagovarjajo tudi pripravniki. Na tribunalu je treba imeti državni izpit.

Za vsa kazniva dejanja so predvidevani tudi primeri, ki nastanejo po krivdi, tudi iz malomarnosti in ne naklepno.

Taki primeri so za italijanski pravni red seveda izjeme, biti morajo izrecno predvideni. Kazni so tudi nižje, ampak v teh primerih, recimo če nekdo pusti tajnost na mizi, pa pride drugi in jo vzame, je kriv tudi tisti, ki je pustil na mizi nezavarovano tajnost; tudi če ni imel tega namena. Pristojno sodišče, to je zadnja cvetka, ki jo je ta sistem iz 30. leta sestavil, je porotno sodišče, torej sodišče, ki se ukvarja običajno z najhujšimi kaznivimi dejanji. Na primer z umori, pokoli ipd. Na porotnem sodišču seveda poleg rednih sodnikov zasedajo tudi navadni državljani, porotniki. Iz vsega tega izhaja, da so v Italiji ti primeri res hudo kaznovani. Res je, da se lahko potem z olajševalnimi okoliščinami, ki jih skušajo sodniki vedno ponuditi obtožencu, če nima drugih prejšnjih prekrškov, kazen zniža tudi za eno tretjino, morda celo do polovice, ostane pa vedno primer, ki je zabeležen kot hud primer. Da nihče ni izvzet, pričajo dejstva, da so v Italiji za take in podobne primere sodili tudi najvišjim oficirjem. Recimo porotno sodišče je sodilo polkovniku karabinjerju, torej vojaški policiji, ki je skupaj z javnim tožilcem skrival dokaze za pokol v neki vasi blizu Gorice, v korist neke skrajno desničarske organizacije. Sodili so tudi generaloma armade, ki sta kot pripadnika vojaške tajne obveščevalne službe skušala izkoristiti položaj za poskus državnega udara. V teh primerih je seveda porotno sodišče sodilo prav za take primere.

Porotno sodišče je sodilo bodisi vojakom bodisi civilistom, ki so z njimi sodelovali. Tukaj pridemo k drugemu delu, kjer sem poskušal analizirati, kako je s postopkom ne samo z materialnim pravom. Takoj na začetku povem, da se bom držal norm, zakonika kazenskega postopka, italijanskega mislim, iz leta 1931 in iz tega, ki je bil šele reformiran, in ki bo začel veljati prihodnje leto. Kot morda veste, so prejšnji mesec v Italiji popolnoma reformirali kazenski postopek. Približujemo se ameriškemu sistemu, ampak zaenkrat še vedno ostane v veljavi do novembra prihodnjega leta današnji zakonik iz leta 1931. Na podlagi tega zakonika iz leta 1931, ki je bil spremenjen seveda po vojni, izhaja to, da je pristojnost vojaških sodišč v Italiji precej omejena. Vojaško sodišče je za italijanski pravni red posebno sodišče, ne pa redni sodnik. Torej izjema rednega sodstva. Pristojno je za prekrške, ki so jih storili pripadniki vojaških enot v službi, v izjemnih primerih sodi tudi civilnemu osebju, ki je že bilo odslovljeno na koncu obveznega vojaškega roka. In tukaj se postavi vprašanje, če nekdo sploh nikoli ni služil vojske, ali se mu lahko sodi, če ni bil odslovljen na koncu obveznega roka. Ampak to je problem, o katerem juridiktatura razpravlja in je razdeljena. V nekaterih primerih lahko vojaško sodišče sodi takim civilistom na koncu opravljenega roka: za veleizdajo, vojaško vohunstvo v korist tuje oblasti in uničenje, ponarejanja ali izmaknjenja, torej, da spravi in uniči dokumente v zvezi z opisom sile, vojaške priprave ali vojaške obrambe države. Torej tipično najhujši vojaški zločin. Za vsa druga kazniva dejanja, ki jih v sodelovanju zakrivijo vojaki in civilisti, je pristojen redni sodnik. Torej, če imamo problem

pristojnosti hkrati civilnega in vojaškega sodnika, prevlada redni sodnik, torej civilno sodišče. Izjemoma lahko kasacijsko sodišče dovoli, da postopek teče ločeno, vojaku sodi vojaško, civilistu pa civilno sodišče. Ampak to je na zahtevo javnih tožilcev in se mora kasacijsko izreči, da je to bolj primerno, kar pa se, kolikor vem, še ni zgodilo.

To stališče je zavzel zakon iz leta 1956, zakon, ki je formiral vojaška sodišča. Torej že v prvih letih po vojni je parlament italijanske republike dal prednost rednemu sodstvu. Vzrok je morda ta, da so vojaška sodišča v tistih letih dišala še malo po preteklem režimu in se niso zanesli. Drugi vzrok, ki je ravno tako verjeten, morda še bolj verjeten, je, da je tudi po naravnem pravu, če gledamo naravni sodniki in redni sodniki, vojak konec koncev državni uslužbenec, ki ima zaradi svojega statusa seveda v nekaterih primerih posebne določbe. Ostane pa vedno državljan. Torej, razen v tistih primerih, ki sem jih prej opisal, bo njegov naravni sodnik redno sodstvo. Tako recimo, se je v Trstu pred nekaj leti zgodilo, da je vojak po šesti uri zvečer, ko je odšel iz kasarne za tiste tri, štiri ure, ko ima zvečer prosto, umoril prijatelja. Služil je vojaški rok, bil je vojak v vseh pogledih, a mu je sodil redni sodnik, ker se je umor zgodil ne v vojašnici, ampak na cesti.

Z zakonom 180, iz leta 1981, torej pred približno sedmimi leti, so se še vsi lahko obrnili na kasacijsko sodišče za prizive v zvezi s pravilnostjo postopka, razlago zakona in odločitvami glede osebne prostosti. Torej, kot je nekaterim morda znano, imamo v Italiji pravzaprav tri inštance: prvostopenjsko, drugostopenjsko, priziv, tretja stopnja je kasacijsko sodišče, ki ritorno odloča samo o pravilni uporabi zakona, razlagi in uporabi postopka. Na kazenskem področju pa tudi glede odločitve o osebni prostosti. Torej tudi obsojenci lahko na vrhovnem vojaškem sodišču od leta 1981 vložijo priziv na kasacijsko sodišče, ki spada v redno sodstvo za pravilno uporabo zakona za ukrepe v zvezi z osebno prostostjo in za ukrepe v zvezi s pravilnostjo postopka. In kasijsko sodišče lahko to razsodbo razveljavi.

Če se za trenutek pomudim pri ukrepih, ki se nanašajo na osebno prostost, moram reči, da na podlagi obstoječih zakonov izdaja te ukrepe preiskovalni sodnik. Predsednik senata je pristojen samo v točno določenih primerih, in sicer ko obtoženec skuša zbežati med razpravo, torej med eno in drugo evidenco, oziroma če preiskovalni sodnik ni izdal zapornega naloga v primerih, ko je ta obvezen, torej nekako popravi delo preiskovalnega sodnika. Sicer se predsednik senata s tem ne ukvarja.

Če se predsednik senata o tem izreče, še ni razloga za izločitev oziroma za izvzem, ker so po členih kazenskega postopka ti primeri točno določeni. V glavnem se to zgodi, če je pri zadevi osebni interes, osebni spor z obtožencem nekateri primeri sorodstva, izdaja mnenj zunaj sodne funkcije, torej, če bi sodnik javno govoril o tej zadevi med publiko, torej ne na sodišču, sodelovanje pri razsodbi nižjega ali drugače povezanega sodišča, sodelovanje pri preiskavi ali pri obravnavi, ampak ne kot sodnik, mogoče bi bil sodnik tudi priča. V teh primerih imamo izločitev, sicer ne.

Še nekaj misli na koncu, ena je glede rabe jezika. Seveda so ukrepi vojaškega sodišča v Ljubljani, potem pa v Beogradu, prizadeli nas kot manjšino.Kot veste, nam samo zadnji osnutek, ta, ki je bil komaj odobren, dovoljuje rabo lastnega materinega jezika. Do sedaj so imeli to prednost samo Nemci na Južnem Tirolskem zaradi paketa, ki

je bil odobren pred leti. Da pa se tudi v Ljubljani ne moremo izražati v slovenščini, to nas je pred Italijani očrnilo. Ustavno sodišče se je glede tega v Italiji že večkrat opredelilo in izdalo razsodbo, na podlagi katere je izšel zadnji osnutek. Na tem osnutku je določeno, da se pripadnik manjšine lahko izraža v svojem jeziku, poslovanje sodišča pa poteka v italijanščini. Torej obtoženi ne dobiva odgovorov v lastnem jeziku direktno od sodnika, ampak prek prevajalca, ravno tako govori z drugimi prek prevajalca.

Druga misel je obravnava ob odsotnosti publike. Takšni primeri v Italiji sicer niso vsakdanji, v glavnem so povezani ali s spolnimi delikti, torej če bi bilo preveč osebnih interesov, ki niso v skladu s tem, kar je pač naloga pravosodja. Ampak izključitev publike je možna, piše v zakoniku, ko gre za zadeve v zvezi z državno varnostjo. Če tako odloči predsednik senata, gre publika ven. To je zakonik iz leta 30 oz. 31.

Glede branilca je predvideno, da je lahko kdorkoli, torej v glavnem civilist, ki je pač za to pooblaščen, na prvi stopnji je diplomirani pravnik, ki ima opravljen prokuratorski izpit, torej državni izpit, na drugi stopnji pa odvetnik, ki ima izpit vsaj šest let. Zaradi tega je pri nas na vojaškem sodišču popolnoma normalno, da nas branijo odvetniki, ki si jih izberejo obtoženci med raznimi advokati, ki so na razpolago. Logika, zakaj je tako, je zelo enostavna. Odvetnik je poklicno in tudi pod zaprisego vezan na uradno in poklicno tajnost. Če to tajnost izda, ne glede na predmet razprave, odgovarja kazensko in disciplinsko. Lahko ostane tudi brez službe, ker ga zbornica enostavno izloči. Torej, bodisi da gre za navadno priposestvovanje na temeljnem sodišču bodisi da gre za obravnavo o državni tajnosti, odvetnik je vezan na uradno tajnost, najsi bo civilist ali pa vojak. In tudi ugled branilca, torej etika, mu to nalaga.

Zadnja stvar, ki sem jo pregledal, je bil problem tako imenovane reformacije..., se pravi, da je druga stopnja zvišala enemu od obtožencev kazen s petih na deset mesecev. V našem sistemu je tako, da drugostopenjsko sodišče, če naredi priziv samo obtoženec oz. v tem primeru obsojenec, ne sme povečati kazni, tudi če da deliktu drugo kvalifikacijo. Če naredi priziv tudi javni tožilec, jo lahko zviša - če javni tožilec dokaže, da je prvi sodnik dal nižjo kazen od tiste, ki je predvidena po zakonu. Recimo, da jo je znižal zaradi olajševalnih okoliščin prek mere, ki jo določa zakon. V tem primeru drugostopenjsko sodišče reče: Ja, imaš prav, popravimo.

Drugače mi ni znano, da bi drugostopenjsko sodišče poviševalo kazni. V Italiji se to redkokdaj zgodi. Da zniža kazen, to je normalno. Ni pa normalno, da javni tožilec naredi priziv, redko gre za velike zločine, to se dogaja pri mafijskih procesih ipd. Za manj važne zadeve javni tožilec ponavadi ne naredi priziva.

Če je recimo kdo obsojen na manj kot dve leti zapora, mu dajo ponavadi pogojno kazen, se pravi, da če narediš še enkrat, boš šel noter tudi za prvič. Če ne naredi novega kaznivega dejanja do dveh let, bo oproščen kazni in ne bo v zaporu.

Na kratko sem povzel in primerjal oba sistema. Vem, da s tem ni vse izčrpano, a upam, da je vsaj manjši pripomoček za diskusijo.

Kosta Čavoški

Tajna pred sudom javnosti

Posle nekoliko uzastopnih godina u kojima nije bilo političkih zbivanja dostojnih dužeg sećanja, nastupila je 1988. koja će svakako biti zapamćena po masovnim zborovima solidarnosti sa Srbima i Crnogorcima sa Kosova i Metohije i rastućem podozrenju brojnih rukovodilaca Jugoslovenske narodne armije. Tome su znatno doprinele i brojne glasine o planiranim hapšenjima u Sloveniji, koje su delimično potvrdjene u izlaganju Milana Kučana na sednici Predsedništva CK SKJ, koje je neočekivano izneto u javnost.

Najpogubnija posledica ove rastuće napetosti izmedju slovenačkog javnog mnenja i JNA bilo je nedavno sudjenje Ivanu Borštneru, Davidu Tasiću, Francu Zavrlu i Ivanu Janši pred Vojnim sudom u Ljubljani i Vrhovnim vojnim sudom u Beogradu. Ono je u javnosti izazvalo brojne nedoumice. Neke od njih biće razmotrene i u ovom redu.

1. *Da li se sudska presuda može javno razmatrati i osporavati?*

U jednom delu naše štampe i javnosti širi se pogrešno uverenje da se sudske presude ne mogu kritikovati i osporavati. Čak se ponekad tvrdi da javno pobijanje valjanosti sudjenja pred Vojnim sudom u Ljubljani znači najgrublji napad na Armiju i celokupno jugoslovensko pravosudje. Ovakvo stanovište počiva na potpunom nerazumevanju prirode obaveznosti pravne norme, bilo da se radi o opštem (zakonu) ili pojedinačnom pravnom aktu (presudi). Zakon ili sudska presuda obavezuju samo *in foro externo*, t. j. na *spoljašnje* činjenje ili nečinjenje. U slučaju krivične presude jedini subjekt dužnosti je osudjeno lice koje mora da podnese sankciju i izdrži kaznu. Svi ostali gradjani nemaju nikakvih drugih obaveza. Nema, medjutim, ni jednog zakona ili sudske presude koji obavezuju *in foro interno*, t. i. u savesti svakog pojedinca. Drugim rečima, niko nije dužan da veruje u ispravnost presude koja je njemu ili nekom drugom licu izrečena i može slobodno da je javno osporava ukoliko se s njom lično ne slaže. Možda jedino španskoj inkviziciji nije bila dovoljna *spoljašnja* pokornost, pa je nastojala da je zastrašivanjem i mučenjem usadi i u ljudsku savest. Otuda oni vlastodršci koji se ne zadovoljavaju spoljašnjom pokornošću svojih podanika, te zbog toga silom zatiru svako javno ili tajno neslaganje sa izrečenim presudama i drugim odlukama vlasti, u osnovi teže onom duhovnom ropstvu i jednoglasju zbog kojeg je svojevremeno i uspostavljena srednjovekovna inkvizicija.

2. *Tajnost sudjenja*

Prvostepeni i drugostepeni sud su bez valjanog razloga potpuno isključili javnost sa glavnog pretresa. To je navodno učinjeno da bi se očuvala nepovredivost već otkrivene vojne tajne sadržane u pismenom naredjenju komandanta Ljubljanske armijske oblasti. Da se to zbilja htelo bilo je dovoljno da se javnost *samo delimično* isključi u trenutku kada su se sudsko veće, odbrana, optuženi i tužilac upoznavali sa sadržinom pomenutog tajnog dokumenta. Nije, medjutim bilo valjanog razloga da se javnost isključi sa sudjenja kada su ispitivane okolnosti pod kojima je pomenuti tajni spis neovlašćeno fotokopiran, dostavljen Tasiću, Zavrlu i Janši, držan u

pisaćem stolu, čitan i povlačen.

Kasnije smo iz prvostepene presude saznali da na prvostepenom sudjenju uopšte nije čitana originalna naredba komandanta Ljubljanske armijske oblasti niti je njena sadržina uporedjivana sa sadržinom fotokopije koju je napravio Ivan Borštner da bi se utvrdila autentičnost ove potonje. Jedino je veštak pred prvostepenim sudom izneo svoju ocenu stepena poverljivost izvornog dokumenta odnosno tvrdnju da se radi o vojnoj tajni posebnog značaja čije je otkrivanje moglo imati teške posledice za bezbednost zemlje. Stoga na samom sudjenju uopšte nije postojala mogućnost da bilo ko od prisutnih, uključujući i publiku ukoliko bi i ona bila pozvana, sazna sadržinu izvornog tajnog dokumenta. To, dakle, nikako nije mogao biti razlog za isključenje javnosti.

Ostaje još mogućnost otkrivanja prisutnoj javnosti sadržine inkriminisane kopije, koju su svi optuženi imali u rukama. Isključenjem javnosti ova mogućnost je odista predupredjena. Ali, zar iko veruje da sadržina inkriminisane fotokopije već nije poznata mnogo širem krugu ljudi od onih koji su mogli biti prisutni sudjenju da je ono bilo javno. Za optužene i osudjene u ovom tajnom procesu otkrivanje sadržine ove fotokopije je *res judicata*. Oni su za to već kažnjeni i ne može im se ponovo stavljati na teret ono što im je ostalo u sećanju o ovom vojnom dokumentu. I ona to verovatno čine. A Vojni sud u Ljubljani je tu mogućnost svakako imao na umu kada je posle izricanja prvostepene presude sve pritvorenike pustio na slobodu. Ukoliko se, dakle, isključenjem javnosti želela zaštititi tajna inkriminisane kopije, tom spornom merom ona se očigledno nije mogla zaštititi. Otuda je sporna ne samo zakonitost već i celoshodnost pomenutog isključenja javnosti.

3. *Uskraćivanje prava na slobodan izbor advokata*

Umesto advokata po slobodnom izboru, svim optuženim na ovom sudjenju sud je odredio vojne branioce iz reda aktivnih oficira JNA. To je, po kazivanju suda, učinjeno da bi se navodno zaštitila vojna tajna zbog čijeg je otkrivanja i pokrenut ovaj krivični postupak. Time je najpre izražano opšte nepoverenje prema svim civilnim advokatima kao da je vojna uniforma jedini valjan razlog zbog kojeg se braniocu može verovati da neće iznositi u javnost činjenice koje sazna na tajnom sudjenju. Pri tom se zaboravilo da su i civilni advokati podjednako dužni da čuvaju kao tajnu ono što saznaju na sudjenju sa kojeg je isključena javnost.

Mnogo je važnije što je ovom odlukom prvostepenog i Vrhovnog vojnog suda povredjeno pravo optuženih na odbranu, koje pretpostavlja potpunu slobodu izbora branioca. Ukoliko je ova sloboda ograničena na izbor izmedju dva ili tri oficira JNA, diplomirana pravnika koji rade za JNA, to više nije nikakva sloboda niti se može govoriti o nekom pravu na odbranu. I što je najgore, izgleda da Vojni sud u Ljubljani i Vrhovni vojni sud smatraju da se pravo optuženog na slobodan izbor branioca iscrpljuje u izboru izmedju ovog ili onog diplomiranog pravnika i da izmedju nezavisnog advokata i diplomiranog pravnika koji je profesionalni oficir JNA nema neke bitne razlike. To je velika zabluda. Uloga branioca u krivičnom postupku pretpostavlja ne samo stručnost već i potpunu nezavisnost bez koje se ne može zamisliti odgovarajuće poverenje optuženog u branioca. Oficiri JNA, koji u iščekivanju mesta u vojnom sudu ili tužilaštvu povremeno brane okrivljena vojna

lica, nemaju odgovarajuću nezavisnost niti u njih klijent može imati potpuno poverenje. Nametanje takvih branilaca predstavlja teško narušavanje prava na odbranu i slobodan izbor branioca.

Posebnu pažnju zaslužuje način na koji Vrhovni vojni sud nipodaštava i praktično odbacuje medjunarodnopravnu obavezu Jugoslavije da svakom optuženom obezbedi pravo na branioca po svom izboru. Ova obaveza predvidjena je članom 14. stavom 3. Medjunarodnog pakta o gradjanskim i političkim pravima, koji je Jugoslavija ratifikovala 30. januara 1971. godine. Prema ovoj odredbi, »svako ko je optužen za krivično delo ima potpuno jednako pravo bar na sledeća jemstva:... b) da ima dovoljno vremena i olakšica na raspolaganju za pripremu svoje odbrane i za opštenje sa *braniocem po svom izboru...*« Ova odredba je imperativnog karaktera i ne trpi nikakve izuzetke. Vrhovni vojni sud je, na žalost, jednostavno bagateliše sledećim rečima:

»Pozivanje optuženih Tasića, Zavrla i Janše na propise medjunarodnog javnog prava, ne upuštajuči se u to da li je sadržina propisa stvarno takva kakva se u žalbama navodi, valja ukazati da se propisi medjunarodnog prava, bar ukoliko se odnose na oblast krivičnog prava (materijalnog i procesnog), ne mogu primenjivati ako su u suprotnosti sa pozitivnim zakonima Jugoslavije, ukoliko to nije posebno propisano, što ovde nije slučaj.«

Ovo tumačenje Vrhovnog vojnog suda počiva na notornom nepoznavanju načina na koji Jugoslavija kao država preuzima medjunarodnopravne obaveze. Ona ih, naime, preuzima činom *pozakonjenja*, t. j. tako što medjunarodne ugovore ratifikuje unutrašnjim pravnim aktom - saveznim zakonom ili uredbom. Na ovaj način - u formi unutrašnjeg pravnog akta - ratifikovan je i Medjunarodni pakt o gradjanskim i političkim pravima, koji je time postao *pozitivni* zakon zemlje objavljen u »Službenom listu SFRJ« br. 7/1971. A prema članu 210. stavu 2. Ustava SFRJ, sudovi su dužni da neposredno primenjuju medjunarodne ugovore koji su objavljeni. Stoga je Vrhovni vojni sud bio dužan da u ovom slučaju *neposredno* primeni član 14. stav 3. Medjunarodnog pakta o gradjanskim i političkim pravima koji optuženom daje pravo na potpuno slobodan izbor branioca. Umesto toga, Vrhovni vojni sud je dao potpuno neočekivano i ničim obrazloženo tumačenje po kojem se pomenuta odredba Medjunarodnog pakta o gradjanskim i političkim pravima ne može primenjivati ako je u suprotnosti sa pozitivnim zakonom, što znači da po tumačenju ovog Suda, ovaj ratifikovani pakt nije *pozitivan* zakon zemlje. Ukoliko Savezni sud ne derogira ovo tumačenje Vrhovnog vojnog suda, ono će predstavljati otvoreni poziv svim policijskim, vojnim, upravnim i pravosudnim organima da se uopšte ne obaziru na medjunarodne ugovore koje je Jugoslavija ratifikovala, što će u potpunosti uništiti ugled Jugoslavije u medjunarodnoj zajednici i veru drugih država u njenu spremnost da u dobroj veri izvršava preuzete medjunarodnopravne obaveze.

4. *Jezik sudjenja*

Dalja povreda procesnih prava optuženih učinjena je odlukom prvostepenog suda o izboru službenog jezika. Prema članu 246. stavu 1. Ustava SFRJ i članu 3. Zakona o vojnim sudovima službeni jezici na teritoriji Jugoslavije su jezici jugoslovenskih naroda, t. j. slovenački, makedonski i srpsko-hrvatski. Kako, dakle, postoje

tri mogućnosti izbora, samu odluku o izboru jezika na kojem će se voditi krivični postupak donosi nadležni vojni sud.

Izgleda da su Vojni sud u Ljubljani i Vrhovni vojni sud pošli od pogrešnog uverenja da je izbor jednog od ova tri jezika potpuno arbitraran, te da se može izabrati onaj jezik koji vojnom tužiocu i članovima krivičnog veća lično najviše odgovara. Pri tom su smetnuli s uma da na ispravnom i časnom sudjenju prava optuženih zaslužuju najveću zaštitu. Otuda, da su kojim slučajem svi ili većina optuženih bili Hrvati ili Srbi, njima bi i u Ljubljani pred Vojnim sudom trebalo suditi na srpskohrvatskom. Kako je, medjutim, svim optuženima na ovom sudjenju maternji jezik bio slovenački, njihovo pravo na odbranu najbolje je moglo biti ostvareno ako bi se ceo postupak vodio na slovenačkom jeziku, uz odgovarajući prevod na srpskohrvatski za one učesnike postupka, recimo za tužioca, kojima slovenački jezik nije maternji. Jer, u tom slučaju optuženi bi ne samo govorili slovenački, što su oni i inače činili, već bi se njihove reči na slovenačkom unosile u zapisnik, što bi za njih bilo jemstvo autentičnosti i uverljivosti njihove odbrane. Da se to odista htelo, bilo je dovoljno da se za predsednika veća, koji vodi postupak i diktira zapisnik, odredi sudija kome je maternji jezik slovenački, kakvih sigurno ima medju sudijama Vojnog suda u Ljubljani. To se, medjutim, nije htelo. Čak se možda želelo da se ovom samovoljnom odlukom o izboru službenog jezika uputi izazov celokupnoj slovenačkoj javnosti.

5. *Priroda vojne tajne*

Glavni predmet optužbe u ovom procesu bili su neovlašćeno fotokopiranje i otkrivanje naredjenja komandanta Ljubljanske armijske oblasti br. 5044-3 od 8. januara 1988. godine, koje se, po kazivanju prvostepenog suda, »odnosi na organizaciju, zadatke i borbenu gotovost nekih većih jedinica JNA«. Ovakvo objašnjenje prirode i predmeta ove vojne tajne izaziva veliko podozrenje. Ako se u vrlo retkim slučajevima i može opravdati dalje prikrivanje *već otkrivene* vojne tajne, nikako se ne može opravdati uskraćivanje podrobnog i sasvim odredjenog obaveštenja o kakvoj je tajni reč. Primera radi, i Drajfusu i Rozenbergovima je svojevremeno sudjeno zbog predavanja neprijatelju važnih vojnih tajni, ali je sasvim odredjeno rečeno o kakvim se tajnama radi. U prvom slučaju to je bio hidraulik na topu; u drugom planovi za izradu atomske bombe. U slučaju Borštnera i ostalih sud je odbio da kaže kakve su to vojne tajne neovlašćeno otkrivene. Umesto da vrlo precizno navede da se, recimo, radi o vatrenim položajima na Karavankama, stacioniranju u Ljubljani dveju oklopnih brigada, sabirnom mestu ovog ili onog pešadijskog puka u slučaju ratne uzbune, temeljnoj izmeni organizacione strukture JNA koja će dovesti do ukidanja Ljubljanske armijske oblasti, šiframa borbene avijacije ili konkretnim planovima za obezbedjenje kasarne u Novom Mestu u slučaju većih demonstracija ili unutrašnjih nemira, sud izbegava bilo kakvo bliže odredjenje karaktera otkrivene vojne tajne rekavši samo da se ona »odnosi na organizaciju, zadatke i borbenu gotovost nekih većih jedinica JNA«. Iz ove formulacije nije čak jasno da li se ovi zadaci i borbena gotovost tiču odbrane od *spoljašnjeg* neprijatelja (što je jedina legitimna uloga vojske) ili se, pak ima na umu borba protiv tzv. *unutrašnjeg* neprijatelja (što je obično funkcija policije).

Još veće sumnje izaziva nespremnost vojnih vlasti da *objave* tajnu čije se otkriva-

nje stavlja na teret optuženima. Jer, dobro je poznato da *jednom otkrivena* vojna tajna postaje bezvredna i da je njeno dalje prikrivanje besmisleno i nepotrebno. Ako je, dakle, stvarno reč o zadacima i borbenoj gotovosti pojedinih vojnih jedinica a ne o nečem mnogo delikatnijem, treba jednostavno doneti nova uputstva i odrediti nove zadatke i promeniti borbeni raspored pojedinih jedinica. Da se, medjutim, u ovom konkretnom slučaju ne radi o ovakvim uputstvima i zadacima već o nečem bitno drugačijem, rečito govori i izjava viceadmirala Broveta da pomenuta vojna tajna ne samo da ne može biti objavljena već da se nikada neće moći da objavi. To je otprilike kao kad bi rekli da ni danas ne možemo objaviti Karadjordjeve planove za odbranu Beograda i da ih nikada nećemo moći da objavimo. A dobro je poznato da danas nema ni jedne vojne tajne u strogo tehničkom smislu te reči koja ne zastarava za nekoliko godina.

Najveći nedostatak ove presude je u nespremnosti vojnog suda da uverljivo pokaže prirodu opasnosti po bezbednost i bojnu gotovost JNA koja je nastala otkrivanjem pomenute vojne tajne. Dobro je poznato da se vojne tajne čuvaju i krivičnopravno zaštićuju da ne bi dospele u ruke *spoljašnjeg* neprijatelja ili potencijalnog neprijatelja, što jedino mogu biti *strane* države i pojedinci i organizacije koji za njih rade. Neprijatelj naravno može biti i domaći gradjanin ukoliko pribavlja vojne podatke da bi ih predao stranoj državi odnosno njenim predstavnicima. Borštner, medjutim, ne otkriva pomenutu vojnu tajnu Tasiću i ostalim novinarima »Mladine« da bi ona dospela u ruke potencijalnog ili aktualnog spoljašnjeg neprijatelja već u nameri da se ona saopšti najvišim političkim i državnim organima Slovenije, t. j. u veri »da će novinari "Mladine" naći načina da o ovome obaveste najviša politička i partijska tela Slovenije, sve do Kučana«. Kada mu je potom postavljeno pitanje zbog čega je želeo da visoki slovenački rukovodioci saznaju sadržinu pomenutog naredjenja komandanta Ljubljanske armijske oblasti, odgovorio je da je ovo naredjenje »shvatio i ocenio i kao nekakvu opasnost i ugroženost za pojedince i za narod na području na kojem živi, u slučajevima nekih nereda i sl...« A na Tasićevo pitanje na šta se odnosi ovaj dokument, Borštner je odgovorio »da dokument predstavlja opasnost za ovaj narod«.

Kako, dakle, uopšte nije bilo namere da će se otkrivena vojna tajna saopštiti spoljašnjem neprijatelju već legitimnom rukovodstvu Slovenije, postavlja se odmah pitanje koga to vojni sud ima na umu kao potencijalnog neprijatelja kada tvrdi da je odavanje ove vojne tajne »moglo izazvati teže štetne posledice za oružane snage i njihove pripreme za odbranu zemlje«. Pošto se u ovom konkretnom slučaju spoljni neprijatelj mora isključiti, jedino preostaje *unutrašnji* neprijatelj koji je moguć samo u unutrašnjem, gradjanskom ratu. Kada nismo znali pravu sadržinu pomenutog naredjenja komandanta Ljubljanske armijske oblasti, možda bi ova pretpostavka i bila dokazana. Recimo, ukoliko bi ovom naredbom bilo obuhvaćeno upućivanje oklopnih jedinica u Ljubljanu, to bi moglo navesti na zaključak da se imalo na umu sprečavanje većih nemira, t. j. da se u većem broju gradjana vidi potencijalni neprijatelj. Time bi se bar prećutno priznalo da se vojsci ne pridaje samo spoljna odbrambena već i unutrašnja policijska funkcija.

Sve ove nedoumice ukazuju na najbitniji propust vojnog suda - njegovu nespremnost da razluči formalni od materijalnog pojma vojne tajne i da potom legitimnu

vojnu tajnu strogo razlikuje od pokušaja da se pod vidom vojne tajne prikrivaju materije i kojima u demokratskom poretku odluke donose demokratski predstavnički organi. Da bismo pokazali u čemu je razlika, uzmimo jedan hipotetički primer. U jednoj latino-američkoj državi (a može se uzeti i Poljska u jesen 1981.) vojska priprema državni udar. Za tu svrhu prave se odgovarajući planovi i na njih se utiskuje oznaka »strogo poverljivo«. Sa formalnog stanovišta, zbog utisnute oznake, i ovo je vojna tajna nezavisno od sadržine planove. Sa materijalnog stanovišta, to nije vojna tajna, pošto je legitimna svrha vojske odbrana od spoljašnjeg zavojevača a ne nasilna izmena unutrašnjeg poretka.

Niko se, dakle, pa ni vojni sud ne može pozivati samo na formalni pojam vojne tajne, pošto se on uvek može zloupotrebiti radi prikrivanja planova i delatnosti koji su izvan legitimne uloge oružanih snaga. A do ove zloupotrebe može doći ne samo kada se silom menja unutrašnje uredjenje već i kada vojni organi donose odluke koje su u demokratskom poretku u nadležnosti predstavničkih i izvršnih organa vlasti. Jedan od takvih primera je odluka o tome ko je neprijatelj - spoljašnji ili unutrašnji. Tu odluku može da donese samo politički organ, nikako vojni komandanti. Nije, dakle, na vojnim licima da po vlastitom nahodjenju procenjuju i odlučuju ko je unutrašnji neprijatelj i da shodno tome preduzimaju odgovarajuće mere predohrane, uključujući i upućivanje oklopnih jedinica u veće gradove. To je isključivo nadležnost najvišeg državnog organa. U ovu kategoriju političkih odluka spadaju i izmene i prilagodjavanja unutrašnje strukture JNA i rasporeda borbenih snaga političkoj proceni o potencijalnom napadaču i glavnim pravcima napada. To bi, recimo, bila odluka o ukidanju armijskih oblasti i organizovanju korpusa ili, pak, odluka o sjedinjavanju dva ili tri korpusa u veće armijske celine. U miru su obe odluke izrazito političke. Konačno, u jednoj višenacionalnoj zemlji vojska može biti organizivana na različite načine. Ona može biti relativno homogena nadnacionalna organizacija koja nadilazi lokalne granice i različitosti, a može biti ustrojena i u federalnim jedinicama, uključujući i čitav niz prelaznih rešenja. U svim navedenim primerima reč je o eminentno političkim odlukama za koje su u miru nadležni najviši politički organi, pa se zbog toga ne mogu prikrivati pod velom javne tajne. Izgleda, da je u pomenutom naredjenju komandanta Ljubljanske armijske oblasti bilo pojedinih elemenata koji su stvar političke a ne vojne odluke.

6. *Da li se može verovati vojnom sudu koji tajno sudi?*

Pre i posle sudjenja pred Vojnim sudom u Ljubljani bilo je dosta žučnih reči o nepoštovanju suda i ozbiljnim sumnjama u ispravnost njegove odluke. Pri tom se polazilo od naivne vere da sud kao takav ima pravo na odgovarajuće uvažavanje. To je velika zabluda. Ni jedan sud u ovoj zemlji ne uživa u javnosti poštovanje samo zbog toga što je sud, pošto se ugled može steći samo postojanim valjanim sudjenjem. Ukoliko se, pak, najširoj javnosti *unapred* uskraćuje mogućnost da neposredno prati i ocenjuje rad suda, ugled i poverenje u javnosti se uopšte ne mogu steći. U anglosaksonskom pravu od davnina se primenjuje sledeća maksima: *Justice has not only to be done but be seen to be done* (pravda ne treba samo da se izvršava već treba *da se vidi* da se izvršava). Na tajnom sudjenju to se očigledno ne može videti.

Čudno je da ovo ne razumeju same sudije koje bi to najpre trebalo da znaju. Zato se sudijama Vrhovnog vojnog suda i mogla omaći tvrdnja da »isključenje javnosti...

nije imalo uticaja na pravilnost i zakonitost krivičnog postupka niti na pravilnost i zakonitost presude«. Po našem skromnom mišljenju, ove reči vojnih sudija nisu glas pravde i pravičnosti već puka arogancija sile.

RAČUNALNIŠKA ANALIZA »NAPADOV NA JLA«

nije imalo utcaja na pravilnost i zakonitost kaznenog postupka niti na pravilnost i zakonitost presude«. Po ocjeni slovenačkih vojnih sudija ulog glas pravde i pravičnosti već jaka urogancije sin.

KRIŽNICA AVNOJA VODAGATA »ATLAS«

Igor Ž. Žagar*, Peter Tancig**

Računalniška analiza »napadov na JLA«

I. del

1. Nekako konec junija 1988 je prišlo na pobudo Semiotične sekcije Slovenskega sociološkega društva do zamisli, da bi se s sodelovanjem RK ZSMS lotili analize člankov, ki - tako ali drugače - obravnavajo JLA. Povod zanjo je bilo prav nezadovoljstvo s slavno »analizo 200 člankov«, ki javnosti ni bila nikoli predstavljena - ne analiza, ne članki, ki naj bi jih analizirala - drugače kot v obliki površnih in nepopolnih statistik, najpogosteje povzetih v sredstvih javnega obveščanja. Vzpostavili smo sodelovanje med Inštitutom za sociologijo, kjer poteka raziskava »Aspekti teorije (samoupravnega) diskurza: od ilokucije k teoriji argumentacije«, in Laboratorijem za računalniško razumevanje jezika pri Institutu Jožefa Stefana, ki je v pomoč ponudil svoje izkušnje pri obdelavi in analizi besedil, in akcija je stekla.

2. Odločili smo se, da se lotimo analize *vseh časopisnih in revialnih člankov*, ki kakorkoli obravnavajo JLA, in sicer v obdobju od 1. I. 1988 do 31. VI. 1988. Sprva smo mislili v analizo zajeti vse jugoslovanske časnike in revije, pregled materiala pa je pokazal, da bi bila zadeva finančno povsem neizvedljiva (vse članke je bilo potrebno najprej pretipkati - vnesti v računalnik oz. na računalniški spominski medij - diskete; o problematiki vnosa podatkov v računalnik in računalniških obdelav kasneje), časovno pa bi to analizo tako podaljšalo, da bi njeni rezultati v trenutku objave morda sploh ne bili več zanimivi, kaj šele aktualni.

Odločili smo se torej za vse *slovenske časopisne in revialne članke*, ki kakorkoli obravnavajo JLA (ali gre res za napade in v kakšnem obsegu, naj bi pokazala šele analiza), saj so obtožbe o »napadih« na JLA, z redkimi izjemami, letele prav na slovenska glasila javnega obveščanja. Članke smo zbrali v dokumentaciji Dela, pri čemer smo iz razumljivih razlogov obšli časopise in revije, ki se delovanja JLA lotevajo strokovno (Naša obramba).[1]

---

* Inštitut za sociologijo, Ljubljana.
** Institut »Jožef Stefan«, Ljubljana.

[1] Statistike o številu člankov, njihovih avtorjih in glasilih, v katerih so bili objavljeni, so prikazane v *Prilogi 1*.

V naslednji točki podajamo kratek oris problematike pretvorbe tekstov člankov v računalniško berljivo obliko in podatke o velikosti tako nastale *baze tekstualnih podatkov*, ki smo jo analizirali s pomočjo računalnika.

3. *Za vnos v računalniško berljivo obliko* smo dali izbrane članke pretipkati na računalniški pomnilniški medij (diskete) na osebnem računalniku vrste IBM PC. Pri naši količini zajetih tekstov je bil tak vnos podatkov v računalnik dolgotrajen in finančno zahteven. K temu je potrebno prišteti še nekaj ciklusov pregledovanja, primerjanja z originali in popravljanja že vnesenih tekstov, kar vse podaljša in podraži tak način dela.

Tehnično bolj popolna in hitrejša možnost je direkten vnos tekstov z napravo za optično prepoznavanje znakov (OCR - *O*ptical *C*haracter *R*ecognition), ki tudi pri nas že prodira v praktično uporabo. Če odštejemo nekaj problemov, ki jih imajo tudi sodobni paketi z diakritiko nekaterih naših črk, ostaja glavni problem slaba kvaliteta kopij vhodnih tekstov, ki otežuje oz. onemogoča tak pristop.

Skupno 355 zajetih člankov (na približno 1500 straneh) predstavlja *zajetno bazo* tekstualnih podatkov, veliko čez *2,5 milijona znakov*.

Naslednji korak je odločitev za programski paket, s katerim bomo realizirali *naše zahteve po računalniški obdelavi* (več o tem v nadaljevanju).

4. Na *prvi metodološki problem* smo naleteli ob definiciji oz. določitvi *kriterijev »napadov na JLA«*. Kaj vse je lahko napad na JLA? Vprašanje se zastavlja s toliko večjo ostrino, ker o časopisnih člankih kot o napadih govori institucija, v katere besednjaku je »napad« vse kaj drugega kot izražanje mnenj s peresom in papirjem. Da bi se izvili iz te zagate, smo k sodelovanju povabili strokovnjake Ljubljanskega armadnega območja, vendar pa na pismo, ki ga je podpisal predsednik RK ZSMS Jože Školč, nismo dobili nikakršnega odgovora (pismo je na voljo v dokumentaciji RK ZSMS).

5. Da bi se izognili očitkom o samovoljni *izbiri kriterijev*, smo analizo zastavili *tristopenjsko*.

Na *prvi stopnji*,[2] katere metodologijo in rezultate podrobneje opisujemo v tem prispevku, smo se odločili za kriterije, ki so bili očitno tudi *kriteriji same JLA*.

Za sejo Zvezne skupščine 17. III. 1988 so namreč Odbor za ljudsko obrambo, Odbor za notranjo politiko in Komisija za nadzor Službe državne varnosti pripravili Informacijo o napadih na koncept splošnega ljudskega odpora, JLA in Službo državne varnosti (na svoji seji 25. III. 1988 jo je povzel tudi Vojni svet), kjer eksplicitno navajajo po njenem mnenju najznačilnejše in najbolj grobe napade na JLA (*Priloga 2*, zlasti str. 158 in naslednje). O JLA naj bi se trdilo, da je *neprimerna, konzervativna, unitaristična, nadnacionalna, protihrvatska, protislovenska, protimuslimanska, proruska, stalinistična, tuja, okupatorska, fašistična, razbojniška, neučinkovita, obremenjujoči faktor (gospodarstva), vzrok inflacije, debelokožna institucija, pijavka, zaščitnica umazane politike*, da bi ob morebitni agresiji takoj

[2] O zastavitvi analize na drugi in tretji stopnji, ki bo naša naslednja naloga, govori predzadnja točka prispevka.

kapitulirala in da se jo skuša razbiti z zahtevami po *civilnem služenju.*

Z vprašanjem izbire kriterijev, njihove argumentiranosti in ustreznosti se nismo ukvarjali. Zanimalo nas je le, ali je tako opredeljene »napade« na JLA mogoče zaslediti v slovenskem tisku, in če jih je mogoče zaslediti, v kakšni obliki se pojavljajo.

6. Pri *odločitvi za vrsto računalnika*, na katerem bomo obdelovali našo bazo podatkov, moramo upoštevati vrsto faktorjev, med katerimi sta seveda najvažnejša obstoj in možnost uporabe programskega paketa za obdelave tekstualnih podatkov, katerega možnosti čimbolj ustrezajo našim potrebam oz. zahtevam za obdelavo. Ker gre običajno za velike količine podatkov, ki zahtevajo dosti zunanjega (sekundarnega) spomina za vmesne in končne datoteke, se po možnosti odločimo za čimvečji računalnik. Ta odločitev se tudi sklada z zahtevnostjo obdelav, ki so zaradi kombinatorične narave nekaterih osnovnih algoritmov zelo »požrešne« in potrebujejo čimvečjo računalniško moč, in s potrebo po večkratnih ponovitvah obdelav - bodisi zaradi napak ali pa zaradi novih zahtev, ki nastajajo med samo analizo. Pri tem iterativnem procesu pa pride običajno tudi do zahtev za spremembo samega programa, ker le-ta praviloma ne omogoča vnaprej realizacije *vseh želja* uporabnikov.[3]

Naslednji razlog za odločitev za velik računalnik je perspektiva *izredno velikih tekstualnih baz podatkov*, s katerimi se približujemo idealu raziskovalca določene problematike, tj. *(popolni) zajetosti predmeta raziskave*, kjer je reprezentativnost gradiva v neposrednem odnosu z njegovo velikostjo. Pri takih velikih bazah podatkov pa nastopijo *novi problemi* (npr. različne verzije podatkov oz. rezultatov in njihova varnost ter shranjevanje), ki so rešljivi edino na velikih računalnikih oz. v ustrezno organiziranih računskih centrih.

Za naše obdelave smo uporabili programski paket OKUS, ki ga v Laboratoriju za računalniško razumevanje jezika razvijamo že vrsto let in stalno dopolnjujemo z novimi funkcionalnimi zmožnostmi, ki odražajo (smiselne) zahteve uporabnikov tega paketa (lingvistov, sociologov, raziskovalcev literature, slovaristov). Sistem OKUS (*O*bdelava *K*onkordanc z *U*porabo *S*atelitov) služi za obdelavo (velikih) tekstualnih baz in je zasnovan na sodobnih principih sistemov za upravljanje baz podatkov.

Programski paket OKUS teče na računalnikih vrste DEC-VAX in pri naši raziskavi smo uporabljali največji računalnik te vrste (VENUS) na Institutu Jožefa Stefana.

7. Program OKUS omogoča *poljubno organizacijo baze podatkov* (označevanje tekstov in njihovih delov s t. i. *selektorji* ali *identifikatorji*). Pri naši raziskavi smo se odločili za sledeče oznake vsakega *posameznega članka:*

---

[3] Avtorja se posebej želiva zahvaliti zunanjim sodelavcem (študentom računalništva: Gorazdu Božiču, Matiji Grabnarju in Sandiju Kodriču) Laboratorija za računalniško razumevanje jezika IJS, ki so pomagali tako pri računalniški analizi korpusa člankov kot pri dopolnjevanju programa za analizo tekstualnih korpusov, kadar se je to med samo analizo izkazalo za potrebno.

a) *avtor;*

b) *naslov;*

c) *datum* natisa;

č) *vir* (časopis, revija).

Zelo fleksibilen način izbiranja delov baze podatkov v obdelavo omogoča številne pristope oz. poudarke analiz danega korpusa podatkov. Naštejemo jih le nekaj:

a) *celotna baza podatkov* - kar je bil izbrani način pri naši analizi;

b) *longitudinalne študije* prek posameznih avtorjev, virov, časovnih obdobij in njihovih kombinacij;

c) *transverzalne (komparativne) analize*, npr. določenih virov v določenih časovnih obdobjih.

8. Osnovni način *analize tekstualnih korpusov* s sistemom OKUS je t. i. *generiranje konkordanc*, kar pomeni prikaz vsake besede (natančneje rečeno, *pojavne oblike besede*) v njenem kontekstu. To je zelo posplošen in pomanjkljiv opis, vendar zadostuje za razumevanje osnovnega pristopa k računalniški obdelavi v naši raziskavi.[4]

Naslednji način uporabe takega paketa so t. i. *frekvenčni slovarji*, kar pomeni prikaz različnih besednih oblik skupaj s frekvencami njihovega pojavljanja (dejansko so to degenerirane konkordance - brez konteksta). Ta način često služi za preliminarne analize, med katerimi se na osnovi njihove reprezentativnosti (pogostnosti) odločimo za nabore besed, ki jih želimo nadalje podvreči bolj podrobni analizi.

Statistični profili nam podajajo različne (absolutne in relativne) statistike prek izbranega dela baze podatkov glede na začetno črko, dolžino in frekvenco pojavljanja posameznih besed.

Pogosto želimo našo analizo napraviti ne za posamezne besede, ampak za *skupine besed* (besedne zveze, sintagme). To dosežemo s t. i. *kolokacijami*, kar pomeni prikaz vseh (so)pojavljanj določenega števila (do 5 v sistemu OKUS) besednih oblik. Pri tem načinu so možne različne zahteve, npr. fiksni ali poljubni vrstni red navedenih besed, dovoljena največja medsebojna razdalja med posameznimi iskanimi besedami, individualne (enkratne) ali t. i. skupinske (večkratne) posamezne besede v iskanih besednih zvezah ipd.

Večnivojskost in s tem večjo uporabnost analiz s sistemom OKUS je mogoče doseči s tehniko t. i. *označevanja* (angleško *tagging*), pri kateri (interaktivno) izbiramo posamezne besede ali določene dele besedil in jih asociiramo s poljubnimi oznakami (npr. *pridevnik, glagol* za različna lingvistična proučevanja, stopnje semanti-

---

[4] Tu le omenimo potrebo po parametrski določitvi različnih značilnosti zajetih tekstov, kot so npr. abeceda, ločila, diakritična znamenja, oznake za deljenje besed itd. Nadalje so nujne različne možnosti, ki jih mora omogočati bolj napreden sistem take vrste, za izbiro besed, ki jih želimo (ali pa nočemo) prikazati v taki analizi, in za omejitev ter način predstavljanja konteksta njihovega pojavljanja.

čnega diferenciala itd.). Skratka, poljubne oznake, relevantne oz. smiselne za dano analizo. Naslednje stopnje analize se izvajajo nad oz. s temi oznakami.

Končno je potrebno omeniti še specifičnost slovenščine, tj. *bogato morfologijo in besedotvorje*, ki se odražata v velikem številu *pojavnih* besednih oblik, ki so vse izraz (realizacija) ene same *osnovne* (izhodiščne, kanonične) besedne oblike (npr. samostalnika, pridevnika, glagola). To razmerje *pojavno : osnovno* je še dosti večje, če za osnovno obliko vzamemo koncept (npr. pomenski), ki se lahko realizira z različnimi pojavnimi oblikami različnih sintaktičnih (leksikalnih) razredov (npr. *igra, igrati, igranje, igraje, igrajoč* ... za koncept »igra«). V sistemu OKUS se te problematike lahko lotimo na več načinov, tu omenimo le iskanje (specificiranje) *korenskih oblik* in *označevanje;* slednje bomo podrobneje prikazali v nadaljevanju.

9. V prvem koraku smo torej vzeli prej navedenih 21 oznak »napadov« (in njihove sklonske in pridevniško-prilastkovne različice) na JLA po *Informaciji* za Zvezno skupščino ter z računalniško obdelavo *(generiranjem kolokacij)* ugotavljali, ali je v katerem od člankov v našem korpusu s katero od teh oznak dejansko *opredeljen* kateri od izrazov, ki opisuje (omenja) JLA. Za izraze, ki govorijo o JLA, smo na osnovi analize našega tekstualnega korpusa s pomočjo konkordanc in frekvenčnih seznamov izbrali sledeče: *armada, armija, JLA, JNA, vojska* in seveda njihove sklonske in pridevniško-prilastkovne različice, kot so npr. *armade, armadi, armadni, armadno* itn.

Opredelitev oznak za JLA z izbranimi »napadi« smo definirali kot *sopojavljanje (kolokacijo) obeh izrazov na določeni razdalji;* izraze za »napade« smo shranili pod skupinsko spremenljivko Napad in oznake za JLA pod skupinsko spremenljivko Armada. Zaradi uporabe skupinskih spremenljivk smo se morali odločiti za razdaljo med izrazi, izraženo v številu vrstic; odločili smo se za maksimalno razdaljo 5 vrstic.

10. V 355 člankih 169 znanih različnih avtorjev (in 111 nepodpisanih), objavljenih v 20 slovenskih časopisih (in 12 nenavedenih virih) v prvi polovici leta 1988 (od začetka januarja do začetka julija) je analiza našega korpusa dala *naslednje rezultate* (statistika pojavljanja *posameznih* sklonskih in pridevniško-prilastkovnih različic izrazov, ki označujejo JLA in »napade« nanjo je v *Prilogi 3* [5]).

Odkritih je bilo *629 kolokacij*, opredeljenih v predhodni točki (integralno so objavljene kot *Priloga 4*), ki jih lahko razvrstimo v naslednje skupine oz. modalitete:

a) v primeru *5 kolokacij (0,79%)* sta iskani besedi (oz. iskane 3 besede, kadar gre za dvobesedne opise »napadov«) v iskani povezavi, ki bi jo glede na kriterije, opisane pod točko 5, lahko opredelili kot *napad na JLA*. Te kolokacije se v *Prilogi 3* pojavljajo v naslednjih *vrsticah:*

3987 - 3989
4001 - 4003
4046 - 4049

---

[5] Mogoče bi bilo smiselno podati še (nekoliko daljšo) statistiko pojavljanja različnih parov <JLA>-<napad>.

4054 - 4057
16479 - 16482

b) v primeru *12 kolokacij (1,90%)* sta iskani besedi (besede) v iskani povezavi, vendar kot *citat drugega:*

3873 - 3875 (nadnacionalni - JLA)
3873 - 3875 (unitaristični - JLA)
4017 - 4019
4634 - 4636 (JLA - okupatorsko)
4634 - 4636 (okupatorsko - vojsko)
22795 - 22798
22800 - 22802
22805 - 22807 (vojakom - tuje)
22805 - 22807 (vojakom - tujo)
22807 - 22809
22807 - 22810
26470 - 26472

c) v primeru *42 kolokacij (6,67%)* sta iskani besedi (besede) v iskani povezavi, vendar na način *»kot da« gre za citat drugega:*

1054 - 1057 (JLA - fašistoidno)
1054 - 1057 (JLA - okupatorsko)
1056 - 1058
3534 - 3537 (armadi - civilno)
3534 - 3537 (civilno - vojaškega)
9264 - 9266
9409 - 9411
9409 - 9413
11765 - 11767
13827 - 13829
14031 - 14036
17397 - 17400
19256 - 19259
19257 - 19260
19258 - 19261
20571 - 20573
22791 - 22793 (JLA - unitaristična)
22791 - 22793 (JLA - nadnacionalna)
22792 - 22796 (okupatorska - armadi)
22792 - 22796 (tuja - armadi)
22826 - 22829
25446 - 25448
26360 - 26362
26490 - 26492
26789 - 26791
27779 - 27782
27779 - 27783

27781 - 27784
27884 - 27886
27884 - 27889
27888 - 27894
27894 - 27896 (JLA - antihrvatska)
27894 - 27896 (JLA - antislovenska)
27897 - 27900 (fašistično - JLA)
27897 - 27900 (razbojniško - JLA)
27898 - 27900
27898 - 27902
28340 - 28342
28851 - 28857 (JLA - fašistoidna)
28851 - 28857 (JLA - proruska)
29068 - 29070
29305 - 29307

č) v primeru *570 kolokacij (90,64%)* pa iskani besedi (besede) *nista v iskani povezavi.*

Seveda nam te statistike ne povedo vsega.

Kar 4 »pozitivne« kolokacije pod *a)* so namreč iz razprave Veljka Namorša *O nadnacionalni ureditvi JLA*, objavljene v februarski številke Nove revije. Omenili smo že, da se ne bomo spuščali v analizo kriterijev skupščinske komisije, toda ali je mogoče o armadi, ki je sestavljena iz 8 in več nacionalnosti reči kaj drugega, kot da je organizirana *nadnacionalno*, in ali lahko v tem primeru to sploh imamo za napad na JLA? Podobno bi lahko rekli za Ruplovo trditev, da je uradni jezik JLA za Slovenca - faktično gledano - *tuj jezik.*

Prav tako ne moremo imeti za napad 12 kolokacij pod *b)*, kjer lahko iskano povezavo med besedama (besedami) zasledimo kot citat, v katerem avtor za nameček opisuje, kaj vse bi napadi na JLA lahko bili (kot po pravilu skoraj vseh 12 primerov »brani« in ne »napada« JLA).

Verjetno najzanimivejša je modaliteta *»kot da« gre za citat* 42 kolokacij pod *c)*, njen pojav pa je - sodeč po datumih objave zadevanih člankov - v neposredni zvezi z *Informacijo* skupščinske Komisije za nadzor dela JLA in službe državne varnosti ter sejo Vojnega sveta. Ta dva dogodka pisce (kot po pravilu gre tudi v tem primeru za »branitelje« in ne »napadalce« JLA) kot da odvežeta dolžnosti konkretnega citiranja, tj. navajanja avtorjev, časopisov in datumov objave člankov; po *Informaciji* skupščinske komisije in seji Vojnega sveta konkretni citati za identifikacijo referenta kot da niso več potrebni, že sama obsodba »neprimernega pisanja« je dovolj, da tudi res gre za neprimerno pisanje, ne da bi to neprimerno pisanje tudi kdo konkretno navedel.

Tipičen primer takega pisanje je članek Slavka Soršaka, objavljen v rubriki »Naprošen za premislek« revije TV-15 (vrstice 28851-28857 *Priloge 4*). Soršak navaja povsem enake opredelitve kot skupščinska Informacija, da pa je bil njegov članek objavljen tri tedne pred njo pač le še dodatno potrjuje zapostavljenost skupščinskega sistema glede na vladajočo politično informacijo.

Informacija skupščinske Komisije torej obrne optiko in meta-nivo postane sam svoj predmet, kar z drugimi besedami pomeni, da za resničnost neke izjave ni nujno potrebno, da se ujema z materialno realnostjo; če je izrečena s pravega, privilegiranega mesta, si želeno realnost lahko ustvari sama, prav kakor jo v primeru nadnacionalnosti JLA lahko utaji (s tem se bomo podrobneje ukvarjali na naslednji stopnji analize; glej točko 11.).

Primer 570 kolokacij pod č), kjer iskani besedi (besede) nista v nikakršni zvezi, verjetno ne potrebuje dodatnega pojasnila: če besedi nista v nikakršni zvezi, je to pač težko povedati drugače, kot da nista v nikakršni zvezi...

Če naj sodimo po rezultatih prvostopenjske analize, ki si je - ne pozabimo! - za kriterij »napadov na JLA« vzela kriterije JLA same, potem moramo ugotoviti, da *napadov na JLA ni bilo.*

11. Zastavitev *analize na drugi in tretji stopnji* je bolj *formalno-strukturne* narave, kar pa ni slabost analize, temveč njena prednost; če namreč nimamo na razpolago *konkretnih* meril in kriterijev, v skladu s katerimi naj se odločimo, ali nekaj je ali ni napad na JLA, potem lahko dobimo najbolj *konkretne* rezultate prav s formalno analizo tekstovne formacije.

Na *drugi stopnji* naj analiza pokaže, kakšna je v člankih, ki smo jih zajeli v analizo, *razporeditev ilokucijske moči* (predvsem razmerje asertivi - deklarativi).

Tretja stopnja analize pa naj pokaže *argumentativno strukturo* v analizo zajetih člankov.

Razmerje med asertivi in deklarativi je v našem primeru »napadov« na JLA zanimivo predvsem zato, ker z asertivi le trdimo, da nekaj je oz. ni res (nekaj, kar je bolj ali manj empirično preverljivo), z deklarativi, *ki jih lahko izrečemo le iz socialno privilegiranega položaja* - ki so deklarativi le, če jih izrečemo iz takšnega položaja! - pa tako rekoč vzpostavljamo novo realnost.

Ko govorimo o argumentativni strukturi (člankov), pri tem (prav tako kot v primeru deklarativov) ne mislimo na sklepanje, katerega sklep bi bil podprt s kakim zunaj-jezikovnim argumentom. Nasprotno, gre nam za *argumentacijo v jeziku*, za argumentacijo, ki je *že vpisana v jezik*, in ki nam prav zato dovoljuje sklepanja, ki gredo mimo ali celo proti sklepom, ki jih podpirajo zunaj-jezikovni argumenti.

Tako zastavljena analiza nam bo dala vsaj še en stranski produkt: pokazala nam bo, *kako in kje se v družbi vidi JLA sama.*

12. Sistem OKUS bo tudi pri teh *naslednjih stopnjah analize neprecenljivo orodje*, saj si ni mogoče zamisliti zahtevanih kompleksnih »ročnih« analiz nad tako velikimi bazami tekstualnih podatkov, kot je naša baza člankov.

Prva faza analize bo določitev izbranih konkordanc in kolokacij oz. njihovih kontekstov - podobno kot pri prvi stopnji naše raziskave, ki bodo omejili prostor za nadaljnje faze dela.

Pri naslednjih fazah analize bo ponekod zadoščal »klasičen« pristop prek generiranja konkordanc in/ali kolokacij, tj. iskanje kontekstov posameznih (skupin) be-

sed, kot sta to npr. členka *sicer, pač* (za določitev argumentativne strukture).

Določene analize bo mogoče realizirati samo s tehniko označevanja, pri kateri bomo (interaktivno) izbirali določene dele besedil in jih asociirali s poljubnimi oznakami, npr. *asertivi, direktivi* ipd. Naslednje stopnje analize se bodo izvajale nad oz. s temi oznakami.

Razširitev sistema OKUS z *enostavnim slovarjem* parov oblike *<besedna oblika>-<oznaka>* bi omogočila skrajšanje časa za označevanje posameznih besed. Lahko si zamislimo uporabo različnih slovarjev za različne analize tekstovnih korpusov, saj so oznake v slovarju poljubne (sintaktične, semantične ipd.) in omogočajo različne načine predstavljanja (statistike, profili, kategorizacije). Naravno razširitev te enostavne sheme bi predstavljal slovar, ki bi vseboval korene besednih oblik, dobesedne kolokacije, kolokacije korenskih oblik besed, skupinske kolokacije - skupaj z ustreznimi oznakami.

Bolj ambiciozna vizija nadaljnjega razvoja sistema OKUS pa je t.i. *inteligentno iskanje*, ki zahteva vgradnjo večje stopnje znanja o jeziku (npr. slovar z oznakami različnih vrst govornih dejanj pri posameznih glagolih) oz. o fenomenih, ki jih proučujemo z analizo verbalnega obnašanja (sporočanja).

Še naslednji korak pa je *sintaktična analiza*, ki bi omogočila študij odnosov med sintaktičnimi in semantičnimi (in/ali pragmatičnimi) oznakami oz. strukturami.

Priloga 1

Statistike števila člankov, njihovih avtorjev in glasil, v katerih so bili objavljeni

Avtor	Število člankov	Število besed	Od vseh besed (%)
AKTIV NOVINARJEV	3	496	0,19
ALEKSANDER ZORN	1	507	0,20
ALENKA PUHAR	2	918	0,35
ALENKA VILFAN	1	897	0,35
ALOJZ SMOLNIKAR	1	454	0,17
ALOJZ ŠKET	2	999	0,38
AL. PLOVESKI	1	283	0,11
ANDREJ KOVAČ	1	685	0,26
ANDREJ NOVAK	1	1252	0,48
ANDREJ ŠTEMBAL	1	587	0,23
ANTON GREGORIČ	1	51	0,02
ANTON SUSIČ	2	1084	0,42
A. HAFNER	1	533	0,21
A.P.	1	162	0,06
A. PLAVEVSKA	1	541	0,21
BOŽO PETRAČ	1	613	0,24
BOGDAN TANKOSI	1	174	0,07
BOGOMIR ŠEFIC	3	3369	1,30
BOGO GORJAN	1	372	0,14
BORISLAV VUČETIĆ	1	1710	0,66
BORIS JEŽ	6	3275	1,26
BOŠTJAN M. ZUPANČIČ	1	1342	0,52
BRACO ROTAR	2	1759	0,68
BRANKO PODOBNIK	1	418	0,16
BRANKO SOBAN	4	1628	0,63
B.C.	1	452	0,17
B.S.	2	1390	0,54
CIRIL BRAJER	1	853	0,33
CIRIL ZLOBEC	1	2752	1,06
COTIĆ MEŠKO	1	1433	0,55
C.M.	1	216	0,08

Avtor	Število člankov	Število besed	Od vseh besed (%)
DANICA PETROVIČ	1	763	0,29
DARIJ ZADNIKAR	1	1004	0,39
DARINKA KLADNIK	1	828	0,32
DARJA VERBIČ	5	1976	0,76
DARKA ZVONAR	1	2449	0,94
DEJAN KOVAČ	1	532	0,20
DEJAN VERČIČ	5	1668	0,65
DEJAN VERČIČ	3	817	0,31
DIMITRIJ RUPEL	1	99	0,04
DNS	1	318	0,12
DRAGAN ĐURIĆ	1	1019	0,39
DR. M. MULEJ	1	1407	0,54
DR. V. PREDOJEVIĆ	1	1007	0,39
D.V.	1	212	0,08
D. VERČIČ	1	253	0,10
FERI ŽERDIN	1	1196	0,46
FRANCE BUČAR	1	2471	0,95
FRANCE FAJDIGA	1	345	0,13
FRANCI ZAVRL	1	460	0,18
GAJA PETKOVIĆ	1	746	0,29
GORAZD DREVENŠEK	1	153	0,06
GREGOR TOMC	1	2137	0,82
GUČEK ŠOŠTARIČ	2	1722	0,66
HRIBAR PUHAR TERŽAN	1	722	0,28
HRVAŠKI ODBOR ZA	1	580	0,22
IGOR ŽAGAR	1	833	0,32
IGO GRUDEN	1	216	0,08
IGO TRATNIK	2	2297	0,89
IO SZDLS	1	278	0,11
IRENA FERENC	1	389	0,15
IVAN DOLNIČAR	1	896	0,35
IVAN JAN	1	593	0,23
IVAN LAH	1	963	0,37
IVAN LORBER	1	283	0,11
IVAN ŠKERBEC	1	687	0,26
IVO BAJT	1	1118	0,43
IVO KULJAJ	1	927	0,36
JAK KOPRIVC	1	615	0,24
JANA TAŠKAR	3	2074	0,80
JANEZ JANŠA	1	677	0,26
JANEZ JERMAN	1	111	0,04
JANEZ KOROŠEC	1	473	0,18
JANEZ STANIČ	1	464	0,18
JANEZ STREHOVEC	1	477	0,18
JANKO LORENCI	1	1945	0,75
JASMIN DRŽANIČ	1	417	0,16
JASNA BABIČ	1	1873	0,72
JAŠA ZLOBEC	1	1855	0,71
JELKA ŠUTEJ	2	905	0,35

Avtor	Število člankov	Število besed	Od vseh besed (%)
JOŽE BERCE	1	114	0,04
JOŽE SMOLE	2	1309	0,50
JOŽE VOGRINC	1	755	0,29
JOŽE VOLFAND	1	1106	0,43
JOVAN PJEVIĆ	1	879	0,34
J.D.	1	200	0,08
J.P.	1	245	0,09
KORSIKA BAVČAR	1	376	0,14
LENART ŠETINC	1	267	0,10
LJUBO BAVCON	1	2275	0,88
LOJZE SKOK	1	450	0,17
LOJZ PODGORŠEK	1	205	0,08
L.K.	1	563	0,22
MAJA KONVALINKA	1	645	0,25
MAKS KUBO	1	547	0,21
MARJAN KOS	1	291	0,11
MARJAN ŠETINC	1	587	0,23
MARKO	1	359	0,14
MARKO HREN	4	2739	1,06
MARTIN IVANIČ	1	1574	0,61
MATE DOLENC	1	404	0,16
META ROGLIČ	1	649	0,25
MIHAJLO TERZIĆ	2	2463	0,95
MIHA KOVAČ	2	2694	1,04
MILAN KOREN	1	1489	0,57
MILAN KUČAN	2	3488	1,34
MILAN MEDEN	3	3016	1,16
MILAN MUDRINIĆ	1	258	0,10
MILAN PRPIČ	1	715	0,28
MILAN RANIĆ	2	234	0,09
MILOŠ PROSENC	2	1002	0,39
MIRKO LERENCI	1	3369	1,30
MIROSLAV ZARIĆ	1	834	0,32
MIŠA VIPOTNIK	1	508	0,20
MOJCA DRČAR MURKO	3	3251	1,25
MOJMIR OCVIRK	1	351	0,14
M.K.	1	247	0,10
M. KOS	1	296	0,11
M. ROGLIČ IN T. PERIĆ	1	395	0,15
M. Š.	1	408	0,16
NEMANJA VASIĆ	1	392	0,15
ODBOR ZA ZAŠČITO	3	1569	0,61
PAVLE ZRIMŠEK	1	687	0,26
PAVLE ČELIK	2	877	0,34
PETER BEKEŠ	1	2053	0,79
PETER BREZNIK	1	600	0,23
PODPISNIKI	1	427	0,16
PREDSEDSTVO SRS	1	464	0,18
RADO BORDON	1	1772	0,68

Avtor	Število člankov	Število besed	Od vseh besed (%)
RADO RIHA	1	483	0,19
RAJKO KOGEJ	1	1553	0,60
REPUBLIŠKI KOMITE	1	103	0,04
ROBERT BOTTERI	1	533	0,21
SAŠ JOVANOVSKI	1	459	0,18
SKUPINA DELEGATOV SL	1	1639	0,63
SLAVKO SORŠAK	3	2155	0,83
SLAVOJ ZIZEK	1	1773	0,68
SLOBODAN DUKIĆ	1	487	0,19
SLOBODAN RAKOČEVIČ	1	1828	0,70
Š.M.	3	1979	0,76
TANJUG	2	1865	0,72
TOMAŽ ERTL	3	4354	1,68
TOMAŽ GERDEN	1	392	0,15
TOMAŽ MASTNAK	1	799	0,31
TOMO LJUBIČ	1	352	0,14
TONE PAVČEK	1	1107	0,43
TONE ŠTEFANEC	1	508	0,20
TONI PERIČ	6	5117	1,98
UREDNIŠTVA	1	301	0,12
UROŠ LIPUŠČEK	1	770	0,30
UROŠ MAHKOVEC	1	1193	0,46
UROŠ ŠOŠTARIČ	2	1815	0,70
VASJA VENTURINI	7	6789	2,62
VELJKO NAMORŠ	1	5471	2,11
VESNA MARINČIČ	4	1536	0,59
VIKTOR BLAŽIČ	1	2287	0,88
VINE BEŠTER	1	1551	0,60
VINKO VASLE	1	1003	0,39
VIPOTNIK PERIČ	1	477	0,18
VLADISLAV SRES	1	357	0,14
VLADO ŠLAMBERGER	2	1729	0,67
V. MARINČIČ	1	254	0,10
V.V.	2	434	0,17
ZDRAVKA ČIČMIRKO POK	1	210	0,08
ZOJA SKUŠEK	1	634	0,24
ZORAN ŠTRBAC	1	382	0,15
Z.D. PRAVNIKOV	1	761	0,29
Z. KALTNEKAR	1	873	0,34
ŽARKO HOJNIK	2	1563	0,60
Ž. ŽBOGAR	1	240	0,09
4. M. RAZRED	1	381	0,15
83 PODPISANIH	1	242	0,09
<NI PODPISA>	111	73180	28,20
skupaj	355	259519	100

Vir	Število člankov	Število besed	Od vseh besed (%)
7 D	2	4322	1,67
DELAVSKA ENOTNOST	4	2053	0,79
DELO	182	121529	46,83
DNEVNIK	60	35313	13,61
DRUŽINA	1	392	0,15
GOSPODARSKI VESTNIK	1	1196	0,46
JANA	3	5184	2,00
KOMUNIST	18	14658	5,65
MLADINA	18	16425	6,33
NEDELJSKI DNEV.	3	4805	1,85
NEDELJSKI DNEVNIK	1	974	0,38
NOVA REVIJA	7	12642	4,87
PRIMORSKI DNEVNIK	9	2793	1,08
RADAR	1	126	0,05
RAZMERJA	1	763	0,29
SKUPŠČINSKI POROČEVA	1	1112	0,43
TANJUG	1	325	0,13
TELEKS	17	19111	7,36
TRIBUNA	6	3396	1,31
TV-15	3	2215	0,85
VEČER	4	3985	1,54
<NI VIRA>	12	6200	2,40
skupaj	355	259519	100

Priloga 2

Informacija o napadih na koncept SLO, JLA in SDV za sejo Zvezne skupščine 17. marca 1988

Na sednici Odbora Saveznog veća za narodnu odbranu, održanoj 2. 2. 1988. godine, zaključeno je da se na zajedničkoj sednici odbora za narodnu odbranu i za unutrašnju politiku i Komisije za kontrolu Službe državne bezbednosti razmotre napadi na koncepciju opštenarodne odbrane, JNA i Službu državne bezbednosti, tim pre što je ova problematika već razmatrana na zajedničkoj sednici ovih radnih tela 14. 4. 1987. godine.

Zajednička radna grupa ovih radnih tela pripremila je Informaciju o napadima na koncepciju opštenarodne odbrane, JNA i Službe državne bezbednosti koja treba da posluži kao osnovni materijal za zajedničku sednicu Odbora za narodnu odbranu, Odbora za unutrašnju politiku i Komisije za kontrolu Službe državne bezbednosti.

U prilogu Informacije dati su sledeći materijali:

1. Izvodi iz nekoliko napisa objavljenih u »Mladini«, »Katedri«, »Tribuni«, »Teleksu«, i »Novoj reviji«,

2. Tretman JNA u inostranim glasilima sa posebnim osvrtom na komentare povodom aktuelnog pisanja dela slovenačke štampe na ovu temu.

Informacija

o napadima na koncepciju opštenarodne odbrane, JNA i Službe državne bezbednosti

Napadi na Savez komunista, politički sistem socijalističkog samoupravljanja i SFRJ poslednjih godina eskaliraju. Na udaru su se našli svi segmenti društveno-političkog sistema. U tom sklopu napadnuti su i koncepcija opštenarodne odbrane i društvene samozaštite i JNA i organi i službe bezbednosti. U svom nastupu neprijatelj polazi od vlastite procene da su u sadašnjem trenutku JNA i organi bezbednosti jedini čuvari političkog sistema socijalističkog samoupravljanja i integriteta SFRJ. Neprijateljski stavovi o JNA i organima bezbednosti plasiraju se u javnosti preko pojedinih sredstava informisanja, sa namerom da se u vreme rasprave o ustavnim promenama u javnosti stvori utisak kako je našem političkom sistemu neprimerena koncepcija opštenarodne odbrane i društvene samozaštite i kako ustavni položaj JNA i organa bezbednosti treba radikalno menjati.

I

Koncepcija i sistem opštenarodne odbrane izraženi su kroz odgovarajuće odredbe Ustava SFRJ, ustava socijalističkih republika i socijalističkih autonomnih pokrajina, Zakona o opštenarodnoj odbrani, odgovarajućih republičkih i pokrajinskih zakona i pojedinim dokumentima doktrinarnog značaja.

U sistemu opštenarodne odbrane JNA ima nekoliko bitnih funkcija. S jedne strane, kao

stalno mobilni ešalon naše odbrane, kadrovski, moralno-politički, stručno, organizacijski i tehnički osposobljen da u svakom trenutku uzvrati na moguće izazove, ona deluje kao snažan faktor odvraćanja eventualnog agresora, a time i kao značajan ešalon mira. S druge strane, kao udarna snaga sistema opštenarodne odbrane, ima nezamenljivu ulogu u odbrani zemlje u slučaju da do agresije ipak dodje. Takva uloga JNA biće nezamenljiva sve dotle dok postoji potencijalna opasnost po bezbednost Jugoslavije, a to će, s obzirom na velike protivrečnosti koje potresaju savremeni svet, duže potrajati.

JNA je integralni deo političkog sistema socijalističkog samoupravljanja. O svestranoj integrisanosti JNA u politički sistem govori i angažovano učešće njenih pripadnika u društveno-političkom životu zemlje. Tokom poslednjih izbora u razne institucije delegatskog sistema, od mesnih zajednica do federacije, izabrano je preko osam hiljada pripadnika JNA.

Posebno treba ukazati na doprinos JNA izgradnji zemlje. Pripadnici JNA aktivno učestvuju u izgradnji puteva (od 1945. do 1987. izgradjeno je i rekonstruisano 13.000 km puteva), vodovodne mreže (od 1975. do 1986. izgradjeno je 2.400 km vodovodne mreže), železničkih pruga (u posleratnom periodu izgradjeno je više od 700 km železničkih pruga i probijeno 117 tunela u ukupnoj dužini od 16,5 km), spomenika, sportskih objekata, kao i u pošumljavanju goleti, kaptiranju izvora, ubiranju letine itd. U toku tih radova velik broj vojnika je stekao kvalifikacije za obavljanje odgovarajućih zanimanja (rukovaoca inžinjerijskih mašina, vozača motornih vozila, telegrafiste, teleprinteriste, radio, avio i automehaničara, pekara, kuvara, bolničara, saobraćajaca i drugih specijalnosti). Samo tokom 1987. godine u Vojnomedicinskoj akademiji, vojnim bolnicama i drugim sanitetskim ustanovama izvršeno je 609.750 specijalističkih i 66.240 fluorografskih pregleda gradjanskih lica, stacionarno je lečeno 41.524 gradjanska lica i ostvareno 578.278 bolesničkih dana gradjanskih lica. U istoj godini pripadnici JNA su dobrovoljno dali 16.590 litara krvi, od čega je znatna količina ustupljena medicinskim ustanovama van JNA. U skladu sa dugogodišnjom tradicijom pripadnici JNA su bili medju prvima u spasavanju ljudskih života i materijalnih dobara od elementarnih nepogoda. Značajni rezultati postignuti su i u organizovanju kulturno-zabavnih i sportskih priredbi za gradjane.

JNA ne može i ne sme biti odvojena od glavnih društvenih tokova i zatvorena u kasarne. To je objektivno i nemoguće, jer pripadnici JNA direktno osećaju sve teškoće društva, neposredno doživljavaju sve njegove uspehe i u svakom pogledu dele sudbinu radničke klase, radnih ljudi i gradjana Jugoslavije. Teza da vojsku treba zatvoriti u kasarnske krugove sama po sebi je u direktnoj suprotnosti i s našom težnjom da se samoupravljanje razvija kao celovit društveni proces. S druge strane, narodna i revolucionarna armija kao što je naša, nije imala, niti je ikada na bilo koji način pokušavala da ima ulogu arbitra u društvenim sporovima i poslovima koji su u nadležnosti drugih organizacija i organa, niti bilo kakve političke ambicije nesaglasne njenoj osnovnoj društvenoj funkciji, njenom narodnom karakteru i prirodi našeg sistema.

Ustavom SFRJ je utvrdjeno da JNA predstavlja zajedničku oružanu silu svih naroda i narodnosti, radnih ljudi i gradjana Jugoslavije, što je velika tekovina naše revolucije. JNA je jugoslovenska ne samo po imenu i poreklu, nego i po strukturi starešinskog i vojničkog sastava, po smislu i ciljevima svoga postojanja, po sadržajima svakodnevnog rada i po idejno-političkoj opredeljenosti svojih pripadnika.

Osnovni pravci razvoja JNA odredjeni su dugoročnim i srednjoročnim planom njegovog razvoja koje su podržali i prihvatili najviši državni organi. Opredeljenje za dalje jačanje i modernizaciju JNA, kao izraz svesti o njenoj nezamenljivoj ulozi u odbrani i postojećih opasnosti po bezbednost SFRJ, snažno je potvrdjeno i na XIII kongresu SKJ. Pri utvrdjivanju ovakvog opredeljenja polazilo se, izmedju ostalog, i od činjenice da ma koliko bili politički i moralno jaki, agresoru se ne bi mogli adekvatno suprotstaviti bez odgovarajućeg oružja u rukama. Ne sme se, takodje, gubiti iz vida ni političko-moralni aspekt toga problema, jer društvo ne sme isturati goloruke ljude pred agresora koji bi, u eventualnom ratu, maksimalno koristio avijaciju, tenkove i drugo teško naoružanje.

Zahvaljujući razvoju sopstvene vojne industrije, u mogućnosti smo da princip oslonca na sopstvene snage, kao jedno od temeljnih načela koncepcije opštenarodne odbrane, dosledno

ostvarujemo u razvoju naših oružanih snaga i odbrambenog sistema uopšte. S druge strane, treba istaći da u skladu sa utvrdjenom spoljnom politikom, vojno-ekonomska saradnja sa nesvrstanim zemljama ima, pored ekonomske, veoma značajnu političku komponentu, jer se njome, izmedju ostalog, na praktičan način manifestuje naša privrženost principima nesvrstavanja, podržava bezbednost nesvrstanih zemalja, a time i učvršćenje mira u svetu.

Kao udarni deo oružanih snaga, JNA mora biti tako organizovana, naoružana, opremljena, osposobljena, mobilna i na takvom stepenu borbene gotovosti da se može uspešno suprotstaviti glavnim snagama agresora, sprečiti iznenadjenje, omogućiti prelazak društva na ratno stanje i uspešno nastaviti vodjenje oružane borbe i opštenarodnog odbrambenog rata, zajedno sa ostalim snagama opštenarodne odbrane. Oružane snage i sistem odbrane u celini uspešno ispunjavaju svoju odbrambeno-zaštitnu ulogu i na mnogobrojnim vežbama i drugim svakodnevnim aktivnostima pokazuju visok stepen osposobljenosti za odbranu zemlje u svim uslovima. I pored kriznog stanja u društvu, oružane snage su očuvale idejno-političko jedinstvo i osposobljene su da mogu uspešno izvršiti svoju funkciju i u najtežim okolnostima.

Svoj visoki društveni ugled, stečen još u NOR-u i revoluciji, JNA je dostojno čuvala i razvijala u celokupnom posleratnom periodu. Činila je to stalnim produbljivanjem svog revolucionarno-narodnog karaktera, negovanjem bratstva i jedinstva unutar svojih redova, razvijanjem medjuljudskih odnosa i svesne vojne discipline, svojom doslednošću u ostvarivanju Titove strategije i politike SKJ, deobom sudbine radnih ljudi i gradjana, uspešnim izvršavanjem svojih zadataka i odgovornosti u odbrani zemlje i izgradnji društva.

Treba, takodje, ukazati da svojim radom i ponašanjem, starešine JNA doprinose njenom visokom društvenom ugledu, kao i da su oni u svim prilikama, pa i u svim prelomnim situacijama u društvu, odlučno bili na liniji Partije.

Ustavom SFRJ je utvrdjeno da se sredstva za finansiranje JNA obezbedjuju u budžetu federacije prema srednjoročnom planu razvoja, izgradnje i opremanja JNA, utvrdjenim u skladu sa Društvenim planom Jugoslavije. Pripadnicima JNA je poznato da je društvo u teškoj ekonomskoj situaciji i nastoje da racionalnim i ekonomičnim poslovanjem, povećanom štednjom, restrikcijom nekih programa, izvodjenjem mnogih radova u vlastitoj režiji i na druge načine, daju što je moguće veći doprinos politici ekonomske stabilizacije. Put do stabilizovanja ekonomskih prilika u društvu ne sme se tražiti u smanjivanju borbene gotovosti naših oružanih snaga.

Najveći deo sredstava javnog informisanja o problematici opštenarodne odbrane izveštava na način kojim značajno doprinosi kako njenom jačanju, tako i informisanju radnih ljudi i gradjana o stanju odbrambenih priprema zemlje. Medjutim, u delu sredstava javnog informisanja već nekoliko godina kontinuirano se ispoljavaju napadi na koncepciju ONO i JNA da bi, u poslednje vreme, s produbljivanjem društvene krize, postali sve intenzivniji.

Osnovne karakteristike tog negativnog publiciteta su sledeće: veliki obim informacija, najčešće sa veoma vulgarnim, grubim i ironičnim stilom; nekorektno, neargumentovano i tendenciozno pisanje o sistemskim pitanjima odbrane društva, naročito o JNA. Osim svakovrsnih spekulacija i insinuacija u vezi sa ulogom JNA u društvu i drugim pitanjima principijelno-političkog karaktera, katkad se plasiraju i tipične neistine i glasine povodom nekih konkretnih zbivanja, pa se čak ne preza ni od falsifikovanja notornih činjenica i krajnje zlonamernog političkog insinuiranja i sumnjičenja u vezi s društvenim karakterom i ulogom JNA i političkim opredeljenjem njenog starešinskog kadra. Pozitivni stavovi o koncepciji opštenarodne odbrane, JNA i rukovodećem kadru JNA retko se i uglavnom selektivno objavljuju u pismima čitalaca, a povremeno kroz skraćene izjave pojedinih javnih ličnosti.

Analiza objavljenih napisa ukazuje da se kao najkarakterističnije plasiraju sledeće teze:

- tvrdi se da je JNA neprimerena socijalističkom samoupravljanju i vremenu u kome živimo; da je konzervativna, bez organizovane kontrole društva i kočnica daljoj demokratizaciji društvenih odnosa; da je oslonac birokratsko-dogmatskim snagama u zemlji, unitaristička i nadnacionalna tvorevina, država u državi, sedma republika Jugoslavije i time strano tkivo u samoupravnom društvu;

- redovno se stavlja pod sumnju opštejugoslovenski karakter JNA. Tvrdi se da sve značajnije položaje u JNA drže Srbi i unitaristi, da je JNA antihrvatska, antislovenačka, antimuslimanska, da je zaštitnik antisrpske politike na Kosovu, da je proruski i staljinistički orijentisana..., albanski i slovenački nacionalisti etiketiraju je kao okupatorsku, tudju, fašističku i razbojničku;

- pokušavaju se osporiti neka bitna načela organizovanosti JNA i strateški pravci njenog daljeg razvoja. Traži se odstupanje od programa tehničke modernizacije i isključuje potreba da se JNA oprema tzv. teškim naoružanjem. Zahteva se ukidanje opšte vojne obaveze i uvodjenje tzv. civilnog vojnog roka. Insistira se na zabrani školovanja pripadnika stranih oružanih snaga u JNA, kao i izvoza naoružanja i vojne opreme prijateljskim zemljama i oslobodilačkim pokretima, jer je u pitanju, navodno, izvoz rata i nasilja i podrška terorizmu ili nenarodnim režimima;

- kontinuirano se plasiraju teze da je JNA opterećujući faktor društvenog proizvoda, uzročnik inflacije i ekonomske krize i da zbog toga treba radikalno smanjiti vojni budžet. Naglašava se da je JNA debelokožna institucija i krvopija naše radničke klase. Procenjuje se, po svemu sudeći, da je stalno postavljanje pitanja vojnog budžeta efikasan vid rušenja JNA;

- osporava se borbena sposobnost oružanih snaga. Ističe se tehnička superiornost armija drugih zemalja i tvrdi da će se sistem naše odbrane, u slučaju agresije, raspasti i brzo kapitulirati. Tvrdi se da je koncepcija opštenarodne odbrane neefikasna i da vodi militarizaciji društvenih odnosa;

- na najgrubljii mogući način se piše o idejno-političkim, stručnim i moralnim kvalitetama starešinskog kadra. Pripisuje mu se da je zaštitnik »prljave politike«, prosovjetski opredeljen i sklon centralizmu i unitarizmu. Ukazuje se na tobožnje kaplarsko šikaniranje vojnika, naročito vojnika slovenačke nacionalnosti, što je insinuacija prvog reda. Ne preza se ni od bezobzirnih i gotovo neshvatljivih napada na najviše starešine, posebno na saveznog sekretara za narodnu odbranu;

- u poslednje vreme posebno se špekuliše i sa navodnim pučističkim ambicijama. U tom kontekstu, u pojedinim napisima mogle su se pročitati i sledeće teze: »Mamula daje narodu poslednju priliku«; »Vojni udar bi dobio podršku srpskih nacionalista, a Sloveniju i Hrvatsku bi naterao da se otcepe«; »Generali će ukinuti demokratiju - hapsiće, sudiće, mučiće, streljaće, vešaće...«*.

Neka omladinska sredstva javnog informisanja poslednjih meseci eskaliraju u svojoj agresivnosti prema JNA. Više se ne biraju sredstva kojima će se ona ocrniti i u lažnom svetlu prikazivati mladim ljudima i našoj javnosti. Izriču se najteže uvrede i na račun saveznog sekretara za narodnu odbranu; on je za njih »prodavac sredstava za ubijanje«, »nosilac sramne trgovine«, »militarista«, »trgovac smrću« i sl. Stiglo se čak dotle da, na primer, »Mladina« u broju od 7. 10. 1987. piše da je zločinac Keljmendi trebalo da odabere žrtve medju starešinama, jer bi tako uspeh bio mnogo veći, a u broju od 12. 2. 1988. otvoreno poziva vojnike na pobunu i neposlušnost.

U plasiranju navedenih teza koristi se veoma vulgaran, grub i ironičan stil, stil koji ne priznaje nikakva pravila javnog komuniciranja, demokratskog i uljudnog dijaloga. Koriste se laži, svakovrsna etiketiranja i diskvalifikacije, preti se i insinuira. Kad se ne dobije društvena verifikacija za neke stavove koji se zagovaraju, oni se i dalje nasrtljivo nameću ili se proširuje krug zahteva.

Analiza ideja i inicijativa sadržanih u navedenim tezama ukazuje na postojanje filozofske i

*Po jednostranom, tendencioznom i društveno-neprihvatljivom tretmanu ONO i JNA u javnim glasilima najviše se ističe »Nova revija« i »Mladina«, »Katedra«, »Tribuna«. Napisi neprimerne sadržine i negativne idejno-političke intonacije povremeno se mogu naći i u drugim glasilima, najčešće u tzv. omladinskoj štampi ili u listovima zabavnog i revijalnog žanra.

Analiza 179 objavljenih tekstova, na primer (iz »Mladine« 142, »Katedre« 16 i »Tribune« 21), pokazuje da su u sadržaj većine njih ugradjene negativne vrednosti o koncepciji ONO, a posebno o JNA i njenom rukovodećem kadru. A od 50 izdvojenih negativnih stavova na koncepciju ONO odnosi se 9, JNA 19, rukovodeći armijski kadar 14. Na ulogu JNA u političkom sistemu socijalističkog samoupravljanja odnosi se 8 stavova.

ideološko-političke platforme u vezi sa odbranom zemlje i karakterom i ulogom JNA, koja je u gruboj nesaglasnosti s opredeljenjima društva izraženim u Ustavu SFRJ i osnovnim dokumentima SKJ. U sadržajnom pogledu ta platforma je usmerena na: osporavanje mesta i uloge JNA u našem odbrambeno-zaštitnom i političkom sistemu; stavljanje pod sumnju opštejugoslovenskog karaktera naše armije; osporavanje nekih bitnih načela organizovanosti JNA i strateških pravaca i njegovog daljeg razvoja; nastojanje da se radikalno smanje sredstva za finansiranje JNA, osporavanje borbene sposobnosti JNA i sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, diskreditaciju moralno-političkog integriteta i društvenog ugleda JNA i njenog starešinog kadra.

Radi se, zapravo, o nastojanjima da se društvu nametne alternativna odbrambena koncepcija čija se bit ogleda u težnji da se jedinstveni sistem odbrane SFRJ dezintegriše i JNA, kao zajednička oružana sila svih naroda i narodnosti, radnih ljudi i gradjana naše zemlje, onesposobi za vršenje svoje ustavne funkcije u odbrani naše nezavisnosti, teritorijalne celokupnosti i ustavom utvrdjenog poretka SFRJ, što bi trebalo da bude odlučujući korak u razgradnji Jugoslavije kao jedinstvene savezne države federativnog i samoupravno-demokratskog uredjenja. Da se radi upravo o tome, potvrdjuju i stalni zahtevi da se jedinice oružanih snaga formiraju na nacionalnoj osnovi i funkcije JNA prenesu na teritorijalnu odbranu, a zatim na narodnu zaštitu.

Taktika kojom se želi ostvariti navedeni cilj ogleda se u težnji da se JNA, pre svega njen starešinski kadar, kompromituje i prikaže kao velika opasnost po društvo, samoupravljanje i nacionalnu ravnopravnost, da se iznutra potkopa i oslabi idejno-političko jedinstvo i borbena gotovost JNA, da se društvu nametnu neprincipijelne javne polemičke rasprave o njoj i odbrani, da se JNA odvoji od naroda. U poslednje vreme posebna je intencija da se podstakne strah od JNA i izazove neverica u nju, kao navodnog nosioca predstoječeg vojnog udara i protagoniste centralističkih, birokratsko-dogmatskih i etatističkih tendencija. U ime lažnog slobodarstva, navodne demokratije i pluralizma ideja, poseže se za tipično nedemokratskim metodama i sredstvima za metodama i sredstvima koja pripadaju arsenalu specijalnog rata.

Nesumnjivo je da se radi o pojavama i tendencijama s ozbiljnim političkim implikacijama. Napadi na koncepciju opštenarodne odbrane i JNA otežavaju napore u stabilizaciji društvenih prilika, odvlače pažnju idejne konfuzije i političke konfrontacije u društvu. Oni nanose štetu društvenom ugledu JNA i negativno utiču na sposobnost zemlje da očuva vlastitu nezavisnost i suverenitet, što je primarna pretpostavka izlaska iz krize i razvoja zemlje na samoupravnim osnovama.

Treba, takodje, ukazati da napadi na JNA i tolerantan odnos prema njihovim nosiocima imaju negativan uticaj na političko raspoloženje starešinskog kadra i moralno-političko stanje u celini. Oni otežavaju politički rad i napore subjektivnih snaga u JNA da se očuva idejno-političko jedinstvo njenog sastava i u korenu suzbije svaki oblik političke odbojnosti i revanšizma prema bilo kom narodu i narodnosti SFRJ. Nesumnjivo je da bi svako produžavanje takvog odnosa prema JNA i njenom kadru donelo još veće probleme u odzivu za vojne škole i popuni JNA.

Uporedo sa intenziviranjem kampanje protiv koncepcije ONO i JLA postaju sve očigledniji i krajnji ciljevi njenih kreatora i izvršilaca. Poslednji napisi u »Novoj reviji«, »Mladini«, »Katedri« i nekim drugim glasilima ne ostavljaju više nikakvu sumnju da se radi o napadu antisocijalističkih i antisamoupravnih snaga na celokupne tekovine naše revolucije, na socijalističko samoupravno društveno uredjenje, ravnopravnost i bratstvo i jedinstvo naših naroda i narodnosti, na Federaciju, vodeću idejno-političku ulogu SKJ, nesvrstani medjunarodni položaj SFRJ, na delo i lik drugova Tita, Kardelja i drugih istaknutih revolucionara, na ulogu Predsedništva SFRJ, odnosno na temelje Ustava SFRJ. Istovremeno se otvoreno propagiraju buržoaski pluralizam, odnosno višepartijski sistem, konfederativno uredjenje države i druge pretpostavke za promenu društvenog uredjenja i odcepljenja pojedinih delova tako razbijene države. Očigledno je da napadi na JNA i kocepciju opštenarodne odbrane, predstavljaju samo etapni cilj, sračunat na to da se JNA dezintegriše i onesposobi za vršenje svoje ustavne funkcije u odbrani nezavisnosti, teritorijalne celokupnosti i Ustavom utvrdjenog poretka, što bi trebalo da bude i odlučujući korak ka razbijanju Jugoslavije kao jedin-

stvene savezne države federativnog, socijalističkog i samoupravnog uredjenja.

Nosiocima napada na JNA veoma se žuri, pored ostalih razloga i zbog početka javne rasprave o ustavnim promenama, u kojoj žele da pokrenu neprincipijelne rasprave o sistemu opštenarodne odbrane i JNA. S tim u vezi, treba ukazati da u Kritičkoj analizi funkcionisanja političkog sistema socijalističkog samoupravljanja nije ukazano na potrebu da se u sistemu opštenarodne odbrane ide na izmene ustavnih ili bitnije izmene odgovarajućih zakonskih rešenja. Polazeći od ovih ocena, ni u Predlogu Predsedništva SFRJ da se pristupi promeni Ustava SFRJ nije bilo predloga, osim u oblasti finansiranja JNA, da se menjaju sadašnja ustavna rešenja u oblasti opštenarodne odbrane. S tim u vezi, treba naglasiti da idejno-politička osnova ustavnih promena, od koje je pošlo Savezno veće i na koju su dale saglasnost sve republičke i pokrajinske skupštine, proističe i iz odgovarajućih stavova XIII kongresa SKJ.

Tokom proteklih godina i u javnim istupanjima nekih društveno-političkih aktivista, javnih, kulturnih i drugih radnika iznošene su, pored ostalog, teze da generali, dakle, pripadnici JNA, nemaju pravo da govore o nekim rešenjima o političkom sistemu; da u JNA postoji »tvrd« pristup u pogledu vojnog roka i nekih drugih stvari, koji je nesvojstven savremenoj civilizaciji i kulturi; da nam ne treba jedna jedinstvena armija gde ćemo, kako se kaže, svi govoriti jednak jezik i koračati levo-desno. O JNA se govorilo kao instituciji koja mnogo troši, a ništa ne daje. Zahtevano je smanjivanje sredstava za njenu modernizaciju i pri tome ukazivano da se nedostatak tzv. teškog naoružanja može nadomestiti partizanskim načinom ratovanja. Istovremeno sa optuživanjem pripadnika JNA za navodni konzervativizam, ima zalaganja za tolerantan odnos prema onima koji istupaju protiv JNA, a time, u suštini, i za legalizaciju nekih njihovih teza, zasnovanih čak i na neprihvatljivim idejnim stanovištima. Ovakva istupanja su unosila zabunu i nedoumice u javnosti u pogledu opredeljenja mesta i uloge opštenarodne odbrane i JNA u političkom sistemu socijalističkog samoupravljanja.

Nema sumnje da takva istupanja neblagovremena i nedovoljno energična reagovanja, pre svega odgovarajućih političkih, pa i nadležnih državnih organa, faktički ohrabruju pojedince i grupe u njihovim nasrtajima na JNA i odbranu.

S obzirom da u nekim reagovanjima na napade na koncepciju opštenarodne odbrane i JNA ima tendencije umanjivanja odgovornosti onih sredstava javnog informisanja koja su glavni nosioci tih napada i prebacivanja krivice na JNA zbog njene, navodne, zatvorenosti i nedovoljne informisanosti javnosti o njenih aktivnostima i planovima razvoja, treba ukazati da su Savezno veće i njegova radna tela redovno razmatrala pitanja i probleme iz oblasti opštenarodne odbrane. Obim i sadržina tog razmatranja utvrdjuje se svake godine programima rada Saveznog veća i Odbora za narodnu odbranu, a u toku godine dopunjuje se naknadnim zahtevima Veća, Odbora, pa i samih delegata za razmatranje pojedinih pitanja iz ove oblasti na sednicama Veća ili Odbora, kao i traženjem odgovarajućih obaveštenja, objašnjenja i podataka iz ove oblasti.

U periodu od 1974. do 1986. godine na sednicama Saveznog veća i Odbora za narodnu odbranu razmatrano je 165 tačaka dnevnog reda iz oblasti zakonodavne aktivnosti, 174 tematska pitanja i 154 ostalih pitanja. Posebno treba naglasiti da su sva pitanja koja su se odnosila na zakonodavnu aktivnost bila otvorena za javnost, da se svi predlozi akata dostavljaju skupštinama republika i autonomnih pokrajina i da se i u glasilima za delegatsku bazu daju pregledi osnovnih rešenja koja se predlažu. Prilikom donošenja nekih značajnijih zakona iz ove oblasti tražena su i prethodna mišljenja skupština republika i autonomnih pokrajina ili njihovih radnih tela. Osim Odbora za narodnu odbranu pitanja iz oblasti opštenarodne odbrane razmatrala su i druga radna tela Saveznog veća - u okviru svog delokruga.

Treba, takodje, ukazati da je problematika programiranja rada uvek bila otvorena, da su se nacrti programa rada dostavljali odgovarajućim radnim telima skupština republika i autonomnih pokrajina, kao i telima koja se u federaciji bave pitanjima narodne odbrane - radi davanja sugestija i predloga za unošenje odredjenih pitanja u program rada Veća i Odbora.

Znatan deo politike u oblasti opštenarodne odbrane uvrdjuje se na osnovu usaglašavanja stavova republika i autonomnih pokrajina (društveni plan Jugoslavije, rezolucije o sprovodjenju društvenih planova u tekućoj godini, ukupan obim budžeta federacije, regulisanje

odnosa u ekonomskim odnosima u proizvodnji naoružanja i vojne opreme i udruživanju u zajednicu naoružanja i vojne opreme i dr), što ukazuje i na obim podruštvljavanja ove problematike, s obzirom na brojne subjekte koji učestvuju u donošenju ovih akata. Tako je na primer, Dugoročnim društvenim planom Jugoslavije za period od 1986. do 2000. godine utvrdjeno da je potrebno osigurati »razvijanje i unapredjivanje vojnoekonomske saradnje sa pojedinim zemljama, pre svega sa nesvrstanim zemljama i zemljama u razvoju, na osnovu uzajamnih interesa«.

Treba napomenuti da razmatranja pojedinih tematskih pitanja koja su nosila neki od stepena poverljivosti, nisu bila dostupna ni glasilima Skupštine SFRJ, a ni sredstvima javnog informisanja. Medjutim, i na tim sednicama Odbora prisustvovali su predstavnici sredstava javnog informisanja i u dogovoru sa predsednikom Odbora, izveštavali su javnost o razmatranju odredjenog tematskog pitanja. Tematski materijali koji nisu nosili oznaku poverljivosti bili su dostupni sredstvima javnog informisanja. Posebno treba ukazati da su neka najznačajnija pitanja iz ove oblasti, koja su razmatrana na sednicama Saveznog veća, prethodno bila razmatrana i na sednicama radnih tela u skupštinama republika i autonomnih pokrajina.

Navedeni podaci ukazuju da je u radu Skupštine SFRJ bilo dovoljno mogućnosti da se javnost informiše o pitanjima iz oblasti opštenarodne odbrane. I pored toga, svakako da postoje dalje mogućnosti za još bolje informisanje javnosti o ovoj problematici, pre svega kroz smanjivanje broja materijala koji nose oznaku poverljivosti, odnosno kroz unošenje poverljivih podataka u posebne priloge koji bi se dostavljali samo delegatima, što bi stvorilo uslove da se sa pitanjima sadržanim u osnovnom materijalu potpunije informiše i javnost.

S druge strane, treba imati u vidu da i komande, jedinice i ustanove JNA razvijaju izuzetnu aktivnost na neposrednom medjusobnom upoznavanju sa radnim ljudima i gradjanima, a posebno sa omladinom kroz uzajamne posete, priredbe, radne akcije i prigodne manifestacije.

Informisanje javnosti o oružanim snagama SFRJ se osnovnim delom odvija svake godine prema »orijentacionom programu« koga SSNO dostavlja svim redakcijama sredstava javnog informisanja širom Jugoslavije. Iz njega se vidi, po sadržaju, mestu i vremenu, šta sve stoji na raspolaganju novinarima sa strane oružanih snaga, a njihova je stvar da li će to iskoristiti (u Orijentacionom programu za informisanje javnosti za 1988. godinu sadržana je 371 tema o kojoj novinari mogu pisati). Na ovaj način, ali i van ovog programa, samo kroz štampu je realizovano prošle godine 36.230 napisa, a 1986. - kada je obeleževano 45 godina stvaranja i razvoja JNA - gotovo 40.000 članaka. O radio i TV emisijama u SSNO se ne vodi posebna evidencija. Tokom godine najviše starešine JNA i po nekoliko puta istupaju preko sredstava informisanja i na javnim skupovima. Očito je da se ne radi o zatvorenosti JNA, već o tome da se dobiju oni podaci koje svako društvo i armija čuva kao tajnu. S tim u vezi, treba ukazati da, na primer, list »Mladina« za poslednjih pet godina nije prihvatio ni jedan poziv da pošalje svoje novinare u organizovanu posetu jedinicama i ustanovama JNA. Nedavno su se oglušili i o poziv da upute svog izveštača za praćenje velike značajne vežbe »Jesen '87" koja je izvedena na području SR Slovenije. Medjutim, ponekad dolaze nenajavljeni i sa unapred stvorenim predodžbama, pa kada budu upućeni na normalnu komunikaciju, i to iskoriste za napad.

Kada se govori o informisanju javnosti o pitanjima iz opštenarodne odbrane treba ukazati da su u Zakonu o opštenarodnoj odbrani precizno naznačene obaveze osnovnih i drugih organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica u oblasti radija, televizije i štampe i drugih organizacija i zajednica u oblasti javnog informisanja da, u okviru svoje redovne delatnosti, informišu gradjane o pitanjima opštenarodne odbrane, doprinose njihovom vaspitanju i obrazovanju i ostvaruju druge zadatke u ovoj oblasti. Nepridržavanje ove obaveze, kao i sama činjenica da je, pre svega, deo omladinske štampe pogrešno angažovan u odnosu na odbranu zemlje, predstavlja značajan politički problem, s obzirom na mesto i ulogu mladih u celini našeg društvenog života i razvoja pa, saglasno tome, i odbrani zemlje.

Mada nisu bez osnova pretpostavke da kreatori i nosioci neprihvatljivih teza o opštenarodnoj odbrani i JNA nisu samo novinari, već da su oni samo izvršioci, najveću odgovornost za

ovakvo stanje snose, ipak, same novinske redakcije. One su dužne da onemoguće stavove i ideje koje su neprimerne i neprihvatljive za naše socijalističko društvo. Osnivači glasila, kao i njihovi saveti, tu odgovornost moraju još više zaoštriti u smislu doslednijeg preduzimanja predvidjenih mera.

Posebnu pažnju zaslužuje osposobljavanje kadrova, koji prate sistem opštenarodne odbrane i oružane snage, u javnim glasilima. U nekim revijalnim i omladinskim izdanjima ovi kadrovi očigledno nisu u dovoljnoj meri osposobljeni da produbljenije prate ovu problematiku, te je stoga nužno njihovo stalno usavršavanje u praćenju ove problematike.

Budući da napadi na koncepciju opštenarodne odbrane i JNA predstavljaju sastavni deo pojačanih napada antisocijalističkih i antisamoupravnih snaga na sveukupne tekovine naše revolucije, na naš društveno-politički sistem, ulogu SKJ, federaciju i jedinstvo zemlje, oni zahtevaju adekvatno reagovanje svih subjekata političkog sistema, u skladu sa njihovim ustavnim dužnostima i pravilima.

II

Službe bezbednosti kao sastavni deo sistema društvene samozaštite stalna su meta napada neprijatelja politike Saveza komunista i ustavnog poretka SFRJ. Ti napadi, sastavni su deo strategije nosilaca neprijateljske aktivnosti i imaju za cilj da slabljenjem odbrambenog i zaštitnog sistema društva dovedu u pitanje politički sistem socijalističkog samoupravljanja i državno uredjenje SFRJ.

Smišljenim nastupom neprijatelja u poslednje vreme deo tih napada vrši se preko pojedinih sredstava javnog komuniciranja s ciljem da se utiče na formiranje negativnog mnjenja u odnosu na zaštitne društvene mehanizme i samu koncepciju društvene samozaštite, da se službe bezbednosti društveno izoluju i da se prepuste same sebi.

U novije vreme sve primetniji su napisi u sredstvima informisanja, koji utiču na stvaranje negativne slike u javnosti o Službi državne bezbednosti. Autori tih napisa Službu državne bezbednosti prikazuju kao relikt prošlosti, nepotreban ostatak birokratskog socijalizma. Jedan broj autora takvih članaka, žrtve su vlastite želje da slede pomodni trend pisanja o tabuisanim temama, čak i kada se suština problematike o kojoj se piše nedovoljno poznaje.

Otvaranje sredstava informisanja antisocijalistički i neprijateljski orijentisani pojedinci, shvatili su kao mogućnost za nametanje javnosti vlastitih stavova o Službi državne bezbednosti. Intenziviranje napada na Službe bezbednosti u sadašnjem trenutku uslovljeno je nastojanjima oponentskih i neprijateljskih struktura da promene Ustava iskoriste za drugačije ustavno i zakonsko regulisanje poslova opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, a u tom sklopu i Službe bezbednosti.

Pri tome ove snage polaze od vlastite procene da je stabilnost sistema, pod dejstvom dugotrajne ekonomske krize, ozbiljno poljuljana i da snaga JNA i Službe bezbednosti kao segment državnog i političkog sistema koji uspešno funkcionišu, izvire iz njihovog društvenog karaktera, koncepcije ONO i DSZ, da se one oslanjaju na poverenje, podršku i pomoć radnih ljudi i gradjana, neprijatelj pokušava da JNA i SDB izoluje od gradjana i da ih prinudi da se, umesto poslovima zaštite teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka SFRJ, bave sopstvenom zaštitom.

Pojedina sredstva informisanja ustupila su svoje stranice za osporavanje zakonitosti rada in napada na Službu državne bezbednosti. Ljubljanska »Mladina«, uvela je stalnu rubriku posvećenu »primerima« prisluškivanja i kontrole telefona gradjana od strane Službe državne bezbednosti. »Književne novine« iz Beograda stavljaju pod sumnju i one mere koje je Služba državne bezbednosti po zakonu obavezna da koristi u svom radu, upozorenje gradjana koji svojom aktivnošću ugrožavaju bezbednost zemlje, oduzimanje putne isprave i sl.

Ljubljanska »Tribuna«, decembra prošle godine objavila je napis nepoznatog autora u kome se, po uzoru na emigrantsku štampu, SDB optužuje za smrt hapšenog lica koje je umrlo na slobodi prirodnom smrću od srčanog udara.

U novije vreme brojne su knjige, feljtoni, sećanja, intervjui i filmovi koji tendeciozno, u negativnom svetlu i van istorijskog konteksta i realnih odnosa, reinterpretiraju pojedine

dogadjaje iz naše revolucije, uključujući i ulogu i rad Službi državne bezbednosti.

Rezolucija IB i Goli otok služe kao izvori za osporavanje revolucije i napade na SDB i njene pripadnike. Način na koji se to u jednom broju slučajeva danas radi je, ne samo atak na Službu bezbednosti, već pre svega, napad na revoluciju i njene tekovine.

Memoari i feljtonistika o ovom periodu, vešto se garniraju optužbama o pojedinačnim slučajevima prekoračenja ovlašćenja i zloupotrebama u službama bezbednosti. Da bi osnažili vlastite teze o SDB kao sili iznad društva koja ugrožava i demokratski razvoj i slobode gradjana, pronalaze se i lansiraju novi slučajevi.

Službama bezbednosti se imputira da u svom radu koriste sredstva koja nisu zakonom predvidjena, da u pribavljanju dokaza ne biraju sredstva, posebno se apostrofiraju navodne zloupotrebe na štetu sloboda i prava gradjana.

Destruktivnom tematizacijom takozvanih dosijea stvara se privid da SDB krši zakone i da deluje na način osudjen na IV (brionskom) plenumu CK SKJ. U javnosti se na taj način pothranjuje stereotip da je svaki dosije nezakonit, ispuštajući iz vida da je dokumentarnost u radu SDB garancija zakonitosti i osnov za društvenu kontrolu njenog rada.

Primena zakonom predvidjenih sredstava i mera prema nosiocima neprijateljske aktivnosti prikazuje se kao ugrožavanje sloboda i prava gradjana, potpuno zanemarujući i ispuštajući iz vida da lica na koja se primenjuju te mere, svojim postupcima, dovode u pitanje i ugrožavaju ustavni poredak.

Posebnu vrstu napada predstavljaju napisi u kojima se preuveličava moć i uloga Službe bezbednosti u društvu. Ovakvi članci plasiruju se s namerom da se javnost upozori na velika ovlašćenja službi bezbednosti. Potenciranjem pojedinačnih slučajeva umešanosti pripadnika službi u takozvane političke slučajeve, u javnosti se želi stvoriti utisak da službe ne rade po zakonu, već po diktatu individualnih nosilaca političke vlasti itd.

Službi državne bezbednosti se prigovara da je danas prestala biti profesionalna institucija, da je njen rad bremenit deformacija koje proizilaze iz sprege i nedozvoljenog mešanja političkih faktora u njen rad. Na ovaj način za navodne zloupotrebe i propuste SDB odgovornim se čini politički sistem i koncepcija zaštite tog sistema. Pored toga, nekritičnim tretiranjem u sredstvima informisanja pojedinačnih slučajeva nestručnosti, prekoračenja ovlašćenja ili drugih zloupotreba osporava se stručni i moralni lik radnika SDB.

Pojedinci u ime odredjenih medjunarodnih institucija koje u svojim programima imaju zaštitu ljudskih prava i sloboda, podnose pretstavke kojima traže da nadležni državni i društveni organi preispitaju zakonitost rada SDB. Na taj način se, korištenjem autoriteta medjunarodnih institucija, vrši pritisak na društvene institucije u zemlji, a rad Službe bezbednosti podvrgava sudu medjunarodne javnosti.

Pojedina sredstva informisanja ustupaju svoje stranice za napade na Službe bezbednosti i licima koja se otvoreno zalažu za rušenje političkog sistema socijalističkog samoupravljanja i našeg postojećeg državnog uredjenja. Licima koja su bila osudjena i izdržala kaznu zatvora zbog neprijateljske delatnosti dozvoljava se da javnosti plasiraju svoju »istinu« o radu službi bezbednosti, ili da na javnom skupu - tribini u Udruženju književnika Srbije - izjavljuju da u našim zatvorima postoje lica profesionalno zadužena za likvidaciju zatvorenika. Ukoliko na ovakve optužbe ne reaguju subjekti društvene samozaštite (učesnici skupa, nadležni pravosudni organi), postepeno se stvara negativna slika, ne samo o Službi bezbednosti, već i o političkom sistemu koji toleriše takvo ponašanje, što je i jeste krajnji cilj protagonista ovakve aktivnosti.

Pojedini novinski izveštaji sa sudjenja za dela ugrožavanja osnova društvenog uredjenja i bezbednosti SFRJ neprijateljskom propagandom - čl. 133. KZ SFRJ, koriste se, ne samo za napade na SDB već i na pravni sistem. Službi bezbednosti se pripisuje da u prikupljanju dokaza koristi pretnje, pritisak i ucene. Branilac jednog lica osudjenog za delo neprijateljske propagande, žalbu na presudu »argumentovao« je saznanjima iz sredstava informisanja da su radnici SDB u predistražnom i istražnom postupku iskaze svedoka iznudili raznim vrstama fizičkog i psihičkog pritiska.

Javnim sumnjičenjem i iznošenjem optužbi na račun Službe predstavljajući javnosti pojedinačne primere zloupotreba i prekoračenja ovlašćenja, potencirajući njeno navodno nezakonito ponašanje Služba se prikazuje kao sila iznad društva, seje se strah i podstiče nepoverenje radnih ljudi u Službu bezbednosti.

Način pisanja i tretiranja problematike ONO i DSZ, rada organa i službi bezbednosti, u pojedinim sredstvima informisanja, u mnogome podseća na pisanje reakcionarne i emigrantske štampe na Zapadu o istoj problematici. Ne mali broj tih napisa, iz naših sredstava informisanja, direktno se prenosi na stranice ove štampe bez ikakvog komentara ili preporuke.

Sve to ukazuje da su napadi na sistem ONO i DSZ, JNA i Službu bezbednosti samo deo specijalnog rata protiv SFRJ usmerenog na slabljenje odbrambenih i zaštitnih mehanizama, sa krajnjim ciljem ugrožavanja jugoslovenske zajednice, njene nezavisnosti i integriteta. Pokušaji odvajanja Službi bezbednosti od gradjanstva, sejanje sumnje u sistem ONO i DSZ je u funkciji napada na Titovu koncepciju o opštenarodnoj odbrani i društvenoj samozaštiti.

Odnos javnosti i sredstava informisanja prema Službi državne bezbednosti, determinisan je delom i specifičnostima i karakterom poslova i zadataka koje ona vrši. Najveći deo radnih ljudi i gradjana u našoj zemlji ima poverenje i korektno se odnosi prema Službi državne bezbednosti. Medjutim, sadašnji društveni trenutak, u kome su kritičkom preispitivanju izloženi gotovo sve društvene i državne institucije, antisocijalističke snage shvatile su kao priliku za pojačani i frontalni atak na sve tekovine revolucije, uključujući tu i koncepciju ONO i DSZ. U tom sklopu, napada se i Služba državne bezbednosti.

Polazeći od društvene osetljivosti poslova koje obavlja Služba državne bezbednosti, a u cilju osiguranja pridržavanja zakonskih ovlašćenja, prema radnicima koji u vršenju dužnosti prekorače ili zloupotrebe ta ovlašćenja preduzimaju se u svakom konkretnom slučaju zakonom i internim aktima predvidjene mere. Svaka prijava gradjana i ukazivanje na eventualno kršenje zakona veoma detaljno se ispituje i proverava. O utvrdjenim činjenicama obaveštavaju se društvena tela za usmeravanje i kontrolu rada službe bezbednosti. Pored toga, rad Službe državne bezbednosti kontrolišu Komisija za kontrolu SDB i druga tela nadležna za usmeravanje njenog rada u Federaciji, republikama i autonomnim pokrajinama.

* * *

Naše društvo je otvoreno za sve konstruktivne predloge i inicijative usmerene ka daljoj dogradnji i jačanju političkog sistema socijalističkog samoupravljanja, a samim tim i opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Očito je, medjutim, da inicijative i stavovi koji se iznose u pojedinim sredstvima javnog informisanja nisu usmereni ka daljem unapredjivanju koncepcije opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, već ka destruktivnom negiranju i osporavanju temeljnih ustavnih opredeljenja koja se odnose na odbranu i bezbednost zemlje, a u krajnjem cilju ka negiranju i osporavanju celokupnih tekovina naše revolucije i našeg političkog sistema socijalističkog samoupravljanja.

Priloga 3

Statistika pojavljanj posameznih izrazov, ki označujejo JLA in »napade« nanjo

Štev. pojav.	Oznaka JLA
13	ARMAD
137	ARMADA
2	ARMADAH
2	ARMADAMI
157	ARMADE
117	ARMADI
2	ARMADNA
6	ARMADNE
43	ARMADNEGA
7	ARMADNEM
3	ARMADNI
7	ARMADNIH
1	ARMADNIMI
3	ARMADNO
90	ARMADO
1	ARMIJ
9	ARMIJA
10	ARMIJE
5	ARMIJI
1	ARMIJSKA
1	ARMIJSKI
1	ARMIJSKO
1324	JLA
1	JLAJEVCI
22	JNA
22	VOJAK
17	VOJAKA
13	VOJAKE
55	VOJAKI
2	VOJAKIH
7	VOJAKOM
2	VOJAKU
1	VOJANI

Štev. pojav.	Oznaka »napadov«
1	ANTIHRVATSKA
1	ANTIMUSLIMANSKA
1	ANTISLOVENSKA
1	ARMADOKRATI
1	ARMADOKRATOV
21	CIVILNA
51	CIVILNE
29	CIVILNEGA
12	CIVILNEM
26	CIVILNI
20	CIVILNIH
14	CIVILNIM
8	CIVILNIMI
43	CIVILNO
1	CIVILNODRUŽBENE
1	CIVILNOST
2	DEBELOKOŽNA
1	FAŠISTE
1	FAŠISTI
5	FAŠISTIČNO
1	FAŠISTOIDI
3	FAŠISTOIDNA
1	FAŠISTOIDNE
5	FAŠISTOIDNIH
1	FAŠISTOIDNIMI
3	FAŠISTOIDNO
9	INFLACIJA
2	INFLACIJE
6	INFLACIJO
1	INFLACIJSKEM
1	KAPITULACIJI
1	KAPITULANTSKE
1	KAPITULIRALI

Štev. pojav.	Oznaka JLA
3	VOJAŠČINE
89	VOJAŠKA
202	VOJAŠKE
193	VOJAŠKEGA
48	VOJAŠKEM
16	VOJAŠKEMU
2	VOJAŠKEPRAVOSODNE
186	VOJAŠKI
160	VOJAŠKIH
49	VOJAŠKIM
34	VOJAŠKIMI
151	VOJAŠKO
1	VOJAŠKOGOSPODARSKEGA
2	VOJAŠKOGOSPODARSKIM
1	VOJAŠKOPOLITIČNA
1	VOJAŠKOPOLITIČNI
3	VOJAŠKOPOLITIČNIH
1	VOJAŠKOPOLITIČNO
3	VOJAŠKOST
4	VOJAŠKOSTI
1	VOJAŠKOSTRATEŠKA
1	VOJAŠKOSTRATEŠKEGA
1	VOJAŠKOSTROKOVNEM
1	VOJAŠKOTEHNIČNO
8	VOJAŠNIC
5	VOJAŠNICAH
10	VOJAŠNICE
16	VOJAŠNICI
17	VOJAŠNICO
1	VOJEN
1	VOJINA
3	VOJN
32	VOJNA
7	VOJNAH
1	VOJNAMA
89	VOJNE
7	VOJNEGA
6	VOJNEM
71	VOJNI
12	VOJNIH
2	VOJNIM
68	VOJNO
8	VOJNOG
1	VOJNOIZDAVAČKI
1	VOJNOJ
5	VOJNOM
1	VOJNOZGODOVINOPISJE
2	VOJSK
99	VOJSKA
1	VOJSKAH
1	VOJSKAMI
103	VOJSKE
39	VOJSKI
68	VOJSKO

Štev. pojav.	Oznaka »napadov«
1	KONZERVATIVNA
2	KONZERVATIVNE
3	KONZERVATIVNIH
1	KONZERVATIVNIMI
2	NADNACIONALNA
1	NADNACIONALNE
3	NADNACIONALNI
1	NADNACIONALNIH
1	NADNACIONALNO
1	NEPRIMEREN
1	NEPRIMERNE
6	NEPRIMERNEGA
1	NEPRIMERNI
9	NEPRIMERNO
1	NEPRIMERNOSTI
1	OBREMENJUJOČE
3	OKUPATORJEM
1	OKUPATORJEV
3	OKUPATORSKA
1	OKUPATORSKI
6	OKUPATORSKO
1	PRORUSKA
1	PRORUSKO
2	PROTISLOVENSKE
1	PROTISLOVENSKEGA
7	PROTISLOVENSKO
1	RAZBOJNIŠKO
1	STALINISTIČEN
1	STALINISTIČNA
2	STALINISTIČNE
1	STALINISTIČNEGA
1	STALINISTIČNEM
4	STALINISTIČNI
2	STALINISTIČNIH
1	STALINISTIČNA
5	TUJ
4	TUJA
1	TUJCEM
3	TUJCI
24	TUJE
9	TUJEGA
2	TUJEK
3	TUJEM
5	TUJI
15	TUJIH
2	TUJIM
2	TUJIMI
1	TUJKU
1	TUJMI
7	TUJO
1	UMAZANI
2	UMAZANIH
1	UNITARIST
1	UNITARISTI

Štev. pojav.	Oznaka JLA
4	VOJSKOVANJA
2	VOJSKOVANJE
1	VOJSKOVODJA
1	VOJŠKA

Štev. pojav.	Oznaka »napadov«
4	UNITARISTIČNA
3	UNITARISTIČNE
2	UNITARISTIČNI
2	UNITARISTIČNIH
4	UNITARISTIČNO
1	UNITARISTOM

Priloga 4

629 kolokacij (sopojavljanj) izrazov, ki naj bi pomenili napade na JLA

Posebna konkordanca projekta ČLANKI z besedami satelita KOLOKACIJE.

Število besed v besedni zvezi: 2

ARMADA
NAPAD

Obseg posebne konkordance: 5 besed

Vrstni red ni pomemben

Število besed v satelitu: 4418

Dolžina vrstice: 80

Število pretiskavanj: 1

Komentarji, ki se izpisujejo: ANDVZ

Niz za deljenje besed: »-«

121 - 124 NI PODPISA NAPADI JLA SFRJ 1988 2 26 DELO PR

tvijo vrhovnega poveljstva odpotuje na obisk v prijateljsko državo obtožijo, da je »trgovec s smrtjo«, »dinastični unitarist«, njegove vojake pa pozivajo k uporu - vse skupaj konča le s skromno kritiko.

637 - 639 NI PODPISA PREDSEDSTVO O ARETAC 1988 6 9 PRIMORSKI DNEVNIK PR

in zahtev za ustrezne spremembe kazenske zakonodaje, opozarja na problematičnost vojaškega pregona civilnih oseb in zavrača morebitne negativne, neodgovorne apriorne napade na JLA. »Izvršni

637 - 640 NI PODPISA PREDSEDSTVO O ARETAC 1988 6 8 PRIMORSKI DNEVNIK PR

in zahteve za ustrezne spremembe kazenske zakonodaje, opozarja na problematičnost vojaškega pregona civilnih oseb in zavrača morebitne negativne, neodgovorne apriorne napade na JLA. »Izvršni

637 - 641 NI PODPISA PREDSEDSTVO O ARETAC 1988 6 8 PRIMORSKI DNEVNIK PR

in zahteve za ustrezne spremembe kazenske zakonodaje, opozarja na problematičnost vojaškega pregona civilnih oseb in zavrača morebitne negativne, neodgovorne apriorne napade na JLA. »Izvršni odbor izhaja iz tega, da je JLA skupna oborožena sila vseh narodov in narodnosti Jugoslavije in zato je izredno pomembno, kakšen odnos

940 - 944 NI PODPISA IZ IZJAVE MLADINE 1988 6 6 DNEVNIK PR

papirja najdena na vsakomur dostopnem mestu in nista bila označena kot vojaška ali kakršnakoli druga stopnja zaupnosti. Pri preiskavi je bil navzoč Mladinin odvetnik Drago Demšar. Organi UNZ niso dovolili Tasiću podpisati pooblastila odvetniku, češ da je civilni zagovornik že izločen iz postopka.

1053 - 1057 NI PODPISA V SENCI PISANJA 1988 3 25 DNEVNIK PR

anja Slovenije. Pozneje sem skoraj 40 let delal pri usposabljanju JLA. Tako najbrž delajo tudi naši nasledniki. In če danes to hoče izničiti in JLA z vsemi njenimi slabostmi, ki jih najbrž ima in jih je imela in jih bo imela, prikazovati kot fašistoidno, okupatorsko, tujo, primitivno, nepotrebno in ne vem še kakšno vojsko,

1054 - 1057 NI PODPISA V SENCI PISANJA 1988 3 25 DNEVNIK PR

JLA. Tako najbrž delajo tudi naši nasledniki. In če danes to hoče izničiti in JLA z vsemi njenimi slabostmi, ki jih najbrž ima in jih je imela in jih bo imela, prikazovati kot fašistoidno, okupatorsko, tujo, primitivno, nepotrebno in ne vem še kakšno vojsko,

1054 - 1057 NI PODPISA V SENCI PISANJA 1988 3 25 DNEVNIK PR

JLA. Tako najbrž delajo tudi naši nasledniki. In če danes to hoče izničiti in JLA z vsemi njenimi slabostmi, ki jih najbrž ima in jih je imela in jih bo imela, prikazovati kot fašistoidno, okupatorsko, tujo, primitivno, nepotrebno in ne vem še kakšno vojsko,

1055 - 1058 NI PODPISA V SENCI PISANJA 1988 3 25 DNEVNIK PR

izničiti in JLA z vsemi njenimi slabostmi, ki jih najbrž ima in jih je imela in jih bo imela, prikazovati kot fašistoidno, okupatorsko, tujo, primitivno, nepotrebno in ne vem še kakšno vojsko, mora računati na moj osebni odpor, ki ne bo nič manjši, kot sem

1056 - 1058 NI PODPISA V SENCI PISANJA 1988 3 25 DNEVNIK PR

jih je imela in jih bo imela, prikazovati kot fašistoidno, okupatorsko, tujo, primitivno, nepotrebno in ne vem še kakšno vojsko, mora računati na moj osebni odpor, ki ne bo nič manjši,

kot sem

1056 - 1062 NI PODPISA V SENCI PISANJA 1988 3 25 DNEVNIK PR

jih je imela in jih bo imela, prikazovati kot fašistoidno, okupatorsko, tujo, primitivno, nepotrebno in ne vem še kakšno vojsko, mora računati na moj osebni odpor, ki ne bo nič manjši, kot sem ga dajal tistim, ki so nas teptali in so nas hoteli poteptati. Še enkrat moram reči, da na teh naših tleh ne bi rad videl neko zares tujo vojsko. Moram pa reči tudi naslednje: Zelo se zavzemam za kritiko obstoječega. Kolikokrat smo že prav mi komunisti rekli,

1060 - 1062 NI PODPISA V SENCI PISANJA 1988 3 25 DNEVNIK PR

enkrat moram reči, da na teh naših tleh ne bi rad videl neko zares tujo vojsko. Moram pa reči tudi naslednje: Zelo se zavzemam za kritiko obstoječega. Kolikokrat smo že prav mi komunisti rekli,

1075 - 1078 NI PODPISA V SENCI PISANJA 1988 3 25 DNEVNIK PR

in ocenjujemo, kaj je dobro, se zavzemam za doslednost, da ocenjujemo vse. Danes, recimo, ocenjujemo samo civilna sredstva javnega obveščanja, ne pa tudi vojaških. Tudi tu je vrsta listov in časopisov. Postavljam si vprašanje, če je v njih vse v redu?«

1172 - 1177 NI PODPISA VSE JE MOGOČE 1988 6 21 DELO KM

pri vseh oblikah izražanja solidarnosti oz. nestrinjanja. Nasedanja provokacijam (kar je nedvomno bilo v sredo pljuvanje v vojaka, sovrstnika zagretih maturantov na ljubljanski Titovi cesti), razpustitev pameti, maščevalna ekstaza bi pravzaprav lahko pokvarili vse. Ta »vse« pa je dialog in prizadevanje za pridobitve civilne družbe, predvsem njenih demokratičnih vsebin.

1297 - 1301 BORIS JEŽ LEGITIMNOST PRAVA 1988 6 8 DELO PR

Bavcon in Zupančič sta načela vrsto vprašanj legitimnosti sedanje zakonodaje, od tega, ali so vojaška sodišča v miru sploh opravičljiva, do vprašanja, zakaj osumljenec pred vojaškim sodiščem nima pravice do civilnega zagovornika. Zupančič pa je celo dejal, da lahko pri nas govorimo o iracionalni uporabi prava. Našo anahro-

1298 - 1301 BORIS JEŽ LEGITIMNOST PRAVA 1988 6 9 DELO PR

zakonodaje, od tega, ali so vojaška sodišča v miru sploh opravičljiva, do vprašanja, zakaj osumljenec pred vojaškim sodiščem nima pravice do civilnega zagovornika. Zupančič pa je celo dejal, da lahko pri nas govorimo o iracionalni uporabi prava. Naša anahro-

1362 - 1367 DEJAN VERČIČ ZAHTEVE PREDSEDSTVA 1988 6 4 PRIMORSKI DNEVNIK PR

tnega 224. člena kazenskega zakonika SFRJ (zdaj ga dolžijo izdaje vojaške tajne iz koristoljubja ali z namenom objave ali uporabe podatkov v tujini), tako da mu grozi zapor od najmanj enega do največ petnajst let. Medtem je vojaški preiskovalni sodnik iz postopka že izločil civilnega branilca in odvetnika, senat vojaškega sodišča pa tudi že zavrnil pritožbo Janeza Janše na takšen sklep. (Včeraj

1364 - 1367 DEJAN VERČIČ ZAHTEVE PREDSEDSTVA 1988 6 4 PRIMORSKI DNEVNIK PR

podatkov v tujini), tako da mu grozi zapor od najmanj enega do največ petnajst let. Medtem je vojaški preiskovalni sodnik iz postopka že izločil civilnega branilca in odvetnika, senat vojaškega sodišča pa tudi že zavrnil pritožbo Janeza Janše na takšen sklep. (Včeraj

1365 - 1367 DEJAN VERČIČ ZAHTEVE PREDSEDSTVA 1988 6 4 PRIMORSKI DNEVNIK PR

največ petnajst let. Medtem je vojaški preiskovalni sodnik iz postopka že izločil civilnega branilca in odvetnika, senat vojaškega sodišča pa tudi že zavrnil pritožbo Janeza Janše na takšen sklep. (Včeraj

1365 - 1369 DEJAN VERČIČ ZAHTEVE PREDSEDSTVA 1988 6 4 PRIMORSKI DNEVNIK PR

največ petnajst let. Medtem je vojaški preiskovalni sodnik iz postopka že izločil civilnega branilca in odvetnika, senat vojaškega sodišča pa tudi že zavrnil pritožbo Janeza Janše na takšen sklep. (Včeraj popoldan pa je Tanjug še sporočil, da so vojaški varnostni organi istega dne kot Janšo aretirali nižjega častnika JLA Ivana Borštnerja,

1443 - 1447 JELKA ŠUTEJ VOJSKA NE SME 1988 6 22 DELO PR

svobodnih ljudi, da bo disciplinirala vojsko in ji vzela sedanjo pravico, da posameznim dokumentom pripisuje vojaško tajnost, ne da bi s takim gradivom seznanila skupščino, ter da se vojsko dokončno podredi civilnim oblastem.«

Evforično ploskanje je sledilo vsaki izgovorjeni besedi. Najbolj pa

1444 - 1447 JELKA ŠUTEJ VOJSKA NE SME 1988 6 22 DELO PR

pravico, da posameznim dokumentom pripisuje vojaško tajnost, ne da bi s takim gradivom seznanila skupščino, ter da se vojsko dokončno podredi civilnim oblastem.«

Evforično ploskanje je sledilo vsaki izgovorjeni besedi. Najbolj pa

1670 - 1672 V V DIALOG ONEMOGOČEN 1988 3 31 DELO PR

metode pa vzbujajo napetost in etiketiranja, kot so: izdajalci, fašisti, sovražniki JLA, protikomunisti, protisocialisti, specialna vojna itd. Trdno sem pripričana, da se mladi v Sloveniji, katerim so

1670 - 1673 V V DIALOG ONEMOGOČEN 1988 3 31 DELO PR

metode pa vzbujajo napetost in etiketiranja, kot so: izdajalci, fašisti, sovražniki JLA, protikomunisti, protisocialisti, specialna vojna itd. Trdno sem pripričana, da se mladi v Sloveniji, katerim so v večini namenjene te žaljivke, v njih ne prepoznajo. Prepoznavno

1737 - 1743 NI PODPISA MOLK NE SME BITI 1988 3 19 DELO KM

še tako površna analiza. Zato v JLA pravimo, tako smo ocenili tudi na zadnji seji našega komiteja v ljubljanskem armadnem območju, da je končni cilj takšnih dejavnosti sovražen in da želi postopoma podreti tudi stavbo DPS. In ker je takšen, ga tudi ne moremo ocenjevati drugače kot sestavni del podtalnega bojevanja, ki kot predzadnje dejanje poziva tuje dežele, naj prenehajo sodelovati z Jugoslavijo.

1741 - 1745 NI PODPISA MOLK NE SME BITI 1988 3 19 DELO KM

njevati drugače kot sestavni del podtalnega bojevanja, ki kot predzadnje dejanje poziva tuje dežele, naj prenehajo sodelovati z Jugoslavijo.

Pripadniki JLA so bili v nekaj več kot štiridesetletnem povojnem obdobju ne le aktivno vključeni v vse dejavnosti demokratizacije

1754 - 1759 NI PODPISA MOLK NE SME BITI 1988 3 19 DELO KM

celo v vodenju in poveljevanju, še bolj pa v naši organizaciji ZK v JLA.

Zakaj potemtakem ne odgovoriti vsem tem razglašenim apolitičnim ropotuljam, ki jim je resnično do tega, da bi se na teh tleh utaborila neka okupatorska vojska? V več kot 40 tisoč informacijah o delu in življenju v JLA, ki so bile objavljene v Jugoslaviji v

1757 - 1759 NI PODPISA MOLK NE SME BITI 1988 3 19 DELO KM

ropotuljam, ki jim je resnično do tega, da bi se na teh tleh utaborila neka okupatorska vojska? V več kot 40 tisoč informacijah o delu in življenju v JLA, ki so bile objavljene v Jugoslaviji v

1757 - 1760 NI PODPISA MOLK NE SME BITI 1988 3 19 DELO KM

ropotuljam, ki jim je resnično do tega, da bi se na teh tleh utaborila neka okupatorska vojska? V več kot 40 tisoč informacijah o delu in življenju v JLA, ki so bile objavljene v Jugoslaviji v lanskem letu, smo povedali, kaj delamo, kakšni smo, kaj hočemo in

2064 - 2066 NI PODPISA SUM IZDAJE 1988 6 2 DNEVNIK KM

člena KZ SFRJ. Sojenje za to kaznivo dejanje, tudi kadar gre za civilne osebe, je predvideno pred vojaškim sodiščem in od tod pristojnost vojaškega tožilca v tem primeru.«

2064 - 2067 NI PODPISA SUM IZDAJE 1988 6 2 DNEVNIK KM

člena KZ SFRJ. Sojenje za to kaznivo dejanje, tudi kadar gre za civilne osebe, je predvideno pred vojaškim sodiščem in od tod pristojnost vojaškega tožilca v tem primeru.«

- Kaj sledi obvestilu, ki so vam ga poslali delavci UNZ?

2228 - 2232 NI PODPISA VENDARLE NEOKRNJENA 1988 6 23 DNEVNIK PR

denimo, ni bilo na ljubljanskih fasadah novih napisov. Je pa nekaj drugega: Vse več je neprimernega vedenja do miličnikov in žalitev na njihov račun ob aretacijah Janše, Borštnerja in Tasića. Žaljivke in zmerljivke, ki jih je bilo moč slišati pred vojašnico na Metelkovi, so le najbolj groba oblika nečesa, kar naši ljudje zdaj pogosto

2252 - 2257 VASJA VENTURINI NAPADI NA JLA 1988 6 16 DELO PR

Vilko Jelen je opozoril na to, da je v poročilo premalo ali nič prostora namenjenega materialnemu položaju vojaških starešin, ki po njegovem mnenju v Sloveniji težko živijo, v Makedoniji ali na Kosovu pa npr. zelo dobro. Prav tako ga je zanimalo, kako nadzorujemo prevoz tujega orožja preko naše države, da ne bi prišlo do zlorabe našega ozemlja.

2255 - 2260 VASJA VENTURINI NAPADI NA JLA 1988 6 16 DELO PR

Kosovu pa npr. zelo dobro. Prav tako ga je zanimalo, kako nadzorujemo prevoz tujega orožja preko naše države, da ne bi prišlo do zlorabe našega ozemlja.

Stane Brovet je pritrdil trditvam V. Jelena, vendar je dejal, da v JLA ne morejo imeti dvojnih ali trojnih meril za nagrajevanje.

Nenehno tudi nadzorujejo vse pošiljke orožja preko naše države, da

2303 - 2308 VASJA VENTURINI NAPADI NA JLA 1988 6 16 DELO PR

tenega postopka v skladu z veljavnimi zakonskimi predpisi zavrniti vse pritiske na pristojne vojaške pravosodne organe.

Odbor je tudi najostreje obsodil neupravičene napade na JLA in na ustvarjanje protiarmadnega razpoloženja v javnosti ter izrazil nezadovoljstvo zaradi neprimernega upiranja tem napadom s strani pristojnih organov. Posebej pa so poudarili, da te ocene veljajo

2304 - 2308 VASJA VENTURINI NAPADI NA JLA 1988 6 16 DELO PR

vse pritiske na pristojne vojaške pravosodne organe.

Odbor je tudi najostreje obsodil neupravičene napade na JLA in na ustvarjanje protiarmadnega razpoloženja v javnosti ter izrazil nezadovoljstvo zaradi neprimernega upiranja tem napadom s strani pristojnih organov. Posebej pa so poudarili, da te ocene veljajo

2306 - 2310 VASJA VENTURINI NAPADI NA JLA 1988 6 16 DELO PR

na ustvarjanje protiarmadnega razpoloženja v javnosti ter izrazil nezadovoljstvo zaradi neprimernega upiranja tem napadom s strani pristojnih organov. Posebej pa so poudarili, da te ocene veljajo za vse napade na JLA in SLO in ne le zadnji primer.

2453 - 2457 FERI ŽERDIN SPECIALNA VOJNA 1988 4 8 GOSPODARSKI VEST KM

bi imel preveliko delavnico. Tresemo se, če slišimo o trgu in tržnih odnosih, zemljiškem maksimumu, tujih vlaganjih in sploh podrobnostih, ki jih najbolj mirno sprejemajo celo tam, kjer imajo namesto moderne vojske le nekaj stražarjev. Prijatelji Srbi imajo za take priložnosti pripravljen pregovor o punci, ki bi se sicer lju-

2455 - 2460 FERI ŽERDIN SPECIALNA VOJNA 1988 4 8 GOSPODARSKI VEST KM

obnostih, ki jih najbolj mirno sprejemajo celo tam, kjer imajo namesto moderne vojske le nekaj stražarjev. Prijatelji Srbi imajo za take priložnosti pripravljen pregovor o punci, ki bi

se sicer ljubila, a...

Za denarno inflacijo smo doživeli še inflacijo afer, ki pa je zaposlila predvsem tuje dopisnike. Ko bi tako vneto kot o 200 član-

2455 - 2460 FERI ŽERDIN SPECIALNA VOJNA 1988 4 8 GOSPODARSKI VEST KM

obnostih, ki jih najbolj mirno sprejemajo celo tam, kjer imajo namesto moderne vojske le nekaj stražarjev. Prijatelji Srbi imajo za take priložnosti pripravljen pregovor o punci, ki bi se sicer ljubila, a...

Za denarno inflacijo smo doživeli še inflacijo afer, ki pa je zaposlila predvsem tuje dopisnike. Ko bi tako vneto kot o 200 član-

2462 - 2467 FERI ŽERDIN SPECIALNA VOJNA 1988 4 8 GOSPODARSKI VEST KM

bi se gospodarstveniku najbrž milo storilo pri srcu. In ko bi šli z vsemi topovi na inflacijo, zavožene investicije, milijonsko brezposelnost, da ne bi spet potegnili iz luknje jare kače o naših dolgovih v tujini!

V dneh, ko so delegati obračunavali s specialno vojno in kontrarevolucijo, so časniki o tem poročali na prvih straneh. Kar spom-

2472 - 2477 FERI ŽERDIN SPECIALNA VOJNA 1988 4 8 GOSPODARSKI VEST KM

teh pogajanjih smo kar precej zvedeli prek zahodnonemške tiskovne agencije! Kaj neki so pomislili tuji pogajalci, ko so jih ulični prodajalci časopisov obvestili, da v Jugoslaviji divja kontrarevolucija? Gre vendar za kapital, ta pa ne izbira rad države, ki je na robu vojne, kot smo lahko prebrali med vrsticami. Če smo iz teh pogajanj z Mednarodnim denarnim skladom potegnili krajši konec, kot

2475 - 2481 FERI ŽERDIN SPECIALNA VOJNA 1988 4 8 GOSPODARSKI VEST KM

lucija? Gre vendar za kapital, ta pa ne izbira rad države, ki je na robu vojne, kot smo lahko prebrali med vrsticami. Če smo iz teh pogajanj z Mednarodnim denarnim skladom potegnili krajši konec, kot smo sicer pričakovali, smo ga tudi zato, ker smo izbrali najbolj nepravi čas za razpravo o 200 člankih, ki so napadali JLA.

Pripadniki civilne družbe so bili tiste dni razburjeni, ker je predstavnik vojske utišal (slovenskega) delegata, ki ga je zanimala

2478 - 2481 FERI ŽERDIN SPECIALNA VOJNA 1988 4 8 GOSPODARSKI VEST KM

smo sicer pričakovali, smo ga tudi zato, ker smo izbrali najbolj nepravi čas za razpravo o 200 člankih, ki so napadali JLA.

Pripadniki civilne družbe so bili tiste dni razburjeni, ker je predstavnik vojske utišal (slovenskega) delegata, ki ga je zanimala

2479 - 2482 FERI ŽERDIN SPECIALNA VOJNA 1988 4 8 GOSPODARSKI VEST KM

pravi čas za razpravo o 200 člankih, ki so napadali JLA.

Pripadniki civilne družbe so bili tiste dni razburjeni, ker je predstavnik vojske utišal (slovenskega) delegata, ki ga je zanimala usoda šestih milijard dolarjev, češ da za ta vprašanja ni pooblaščen.

2479 - 2484 FERI ŽERDIN SPECIALNA VOJNA 1988 4 8 GOSPODARSKI VEST KM

pravi čas za razpravo o 200 člankih, ki so napadali JLA.

Pripadniki civilne družbe so bili tiste dni razburjeni, ker je predstavnik vojske utišal (slovenskega) delegata, ki ga je zanimala usoda šestih milijard dolarjev, češ da za ta vprašanja ni pooblaščen. Pa vendar to še zdaleč ni tako huda pregreha, saj ima vsaka vojska svoje skrivnosti, in zakaj jih ne bi imela naša. Huje je gotovo to,

2482 - 2487 FERI ŽERDIN SPECIALNA VOJNA 1988 4 8 GOSPODARSKI VEST KM

usoda šestih milijard dolarjev, češ da za ta vprašanja ni pooblaščen. Pa vendar to še zdaleč ni

tako huda pregreha, saj ima vsaka vojska svoje skrivnosti, in zakaj jih ne bi imela naša. Huje je gotovo to, da smo z žolčnimi in netehtnimi razpravami o nekaj člankih nagnali strah v kosti tujim upnikom, s tem pa bi lahko tudi izgubili zaupanje tujega kapitala, brez katerega za zdaj ne moremo. Pa kaj bi to, mi

2482 - 2488 FERI ŽERDIN SPECIALNA VOJNA 1988 4 8 GOSPODARSKI VEST KM

usoda šestih milijard dolarjev, češ da za ta vprašanja ni pooblaščen. Pa vendar to še zdaleč ni tako huda pregreha, saj ima vsaka vojska svoje skrivnosti, in zakaj jih ne bi imela naša. Huje je gotovo to, da smo z žolčnimi in netehtnimi razpravami o nekaj člankih nagnali strah v kosti tujim upnikom, s tem pa bi lahko tudi izgubili zaupanje tujega kapitala, brez katerega za zdaj ne moremo. Pa kaj bi to, mi smo morali opraviti domače spomladansko čiščenje, tujci pa nam pri

2487 - 2493 FERI ŽERDIN SPECIALNA VOJNA 1988 4 8 GOSPODARSKI VEST KM

tujega kapitala, brez katerega za zdaj ne moremo. Pa kaj bi to, mi smo morali opraviti domače spomladansko čiščenje, tujci pa nam pri tem niso prav nič mar!

In ker smo ravno turistična država, sezona je pred vrati, pričakujemo pa nekaj čez milijardo dolarjev izkupička, bi lahko še bolj skrbno prelistali učbenike o specialni vojni. Tam namreč piše, da turisti ne obiskujejo radi držav, kjer rožljajo s kontrarevo-

2653 - 2658 TONI PERIĆ KDO IN KAKO 1988 6 24 DNEVNIK PR

imenovanim strokovnim prijemom in vklenili z lisicami. Oficir je bil v civilu in v civilnem vozilu. Isti oficir je kasneje za časopis izjavil, da je ovadil miličnika, ki sta ga po njegovem fizično napadla. Komisija, v kateri so sodelovali predstavniki RSNZ in armade, je ugotovila, da sta miličnika ravnala zakonito in da ima ravnanje Radojice O. vse znake kaznivega dejanja prepre-

3165 - 3170 RAJKO KOGEJ JLA JE SICER ODPRTA 1988 4 23 DELO PS

strinjal z mano, če trdim, da je armada zrasla iz naroda. Celo več - narod in armada sta bila v času NOB ena, neločljiva celota, sicer ciljev NOB ne bi bilo mogoče doseči. Vse druge »armade« na jugoslovanskem področju v času NOB so neslavno propadle, ne samo zaradi sodelovanja z okupatorjem, ki je bil poražen, ampak tudi zato, ker niso zrasle iz ljudstva, niso ga imele na svoji strani.

3166 - 3170 RAJKO KOGEJ JLA JE SICER ODPRTA 1988 4 23 DELO PS

več - narod in armada sta bila v času NOB ena, neločljiva celota, sicer ciljev NOB ne bi bilo mogoče doseči. Vse druge »armade« na jugoslovanskem področju v času NOB so neslavno propadle, ne samo zaradi sodelovanja z okupatorjem, ki je bil poražen, ampak tudi zato, ker niso zrasle iz ljudstva, niso ga imele na svoji strani.

3168 - 3172 RAJKO KOGEJ JLA JE SICER ODPRTA 1988 4 23 DELO PS

jugoslovanskem področju v času NOB so neslavno propadle, ne samo zaradi sodelovanja z okupatorjem, ki je bil poražen, ampak tudi zato, ker niso zrasle iz ljudstva, niso ga imele na svoji strani.

Takrat sta armada in ljudstvo bila eno.

Čisto življenjsko in razumljivo je, da je šel razvoj po vojni svojo

3168 - 3173 RAJKO KOGEJ JLA JE SICER ODPRTA 1988 4 23 DELO PS

jugoslovanskem področju v času NOB so neslavno propadle, ne samo zaradi sodelovanja z okupatorjem, ki je bil poražen, ampak tudi zato, ker niso zrasle iz ljudstva, niso ga imele na svoji strani.

Takrat sta armada in ljudstvo bila eno.

Čisto življenjsko in razumljivo je, da je šel razvoj po vojni svojo pot. Le nekoliko nas je prehitel, prehitel je tudi armado.

3358 - 3363 VINE BEŠTER SVINJARIJE NA VOJAŠK 1988 5 27 MLADINA KM

z njima vse še enkrat ogledal.

Res je, da te jame obstajajo, vojaki jih potrebujejo za gnojenje zemljišča, res pa je tudi, da te jame niso bile zavarovane. S prej omenjenima starešinama smo se dogovorili (ugotovili), da

1. civilna inšpekcija ni pristojna zato, ker gre za področje JLA

2. deponiji sta v samem gozdu, izven rednih poti, dostop do njiju

3361 - 3363 VINE BEŠTER SVINJARIJE NA VOJAŠK 1988 5 27 MLADINA KM

omenjenima starešinama smo se dogovorili (ugotovili), da

1. civilna inšpekcija ni pristojna zato, ker gre za področje JLA

2. deponiji sta v samem gozdu, izven rednih poti, dostop do njiju

3361 - 3367 VINE BEŠTER SVINJARIJE NA VOJAŠK 1988 5 27 MLADINA KM

omenjenima starešinama smo se dogovorili (ugotovili), da

1. civilna inšpekcija ni pristojna zato, ker gre za področje JLA

2. deponiji sta v samem gozdu, izven rednih poti, dostop do njiju je prepovedan, kar je označeno na dveh mestih (Sv. Duh, Dorfarje), na tablah je napisano: Prepoved gibanja v prostoru, zemljišče je last JLA. Pri pregledu so predstavniki JLA soglašali, da se namesti dodatno zavarovanje septičnih jam.

3380 - 3383 VINE BEŠTER SVINJARIJE NA VOJAŠK 1988 5 27 MLADINA KM

zorilo, tako da je zavil na to področje. Po takratnem pregledu s civilnim inšpektorjem je bilo dogovorjeno, da jame označimo, kar smo kasneje tudi storili. Naši vojaki so nalepili opozorilni trak, ravno danes pa bodo vse skupaj še dodatno zavarovali z žico. Ob

3532 - 3537 ANDREJ NOVAK GENERALI IN GENERAC 1988 2 11 TELEKS KM

podvrženo kritični analizi zveni retrogardno. Razen če smo pripravljeni verjeti, da je vojska zares edini neproblematični segment v naši družbi.

O armadi se je zadnje čase govorilo v zvezi s številnimi vprašanji, od pobude za civilno služenje vojaškega roka do načrtov za izdelavo domačega vojaškega letala z nadzvočno hitrostjo, od deleža pro-

3534 - 3537 ANDREJ NOVAK GENERALI IN GENERAC 1988 2 11 TELEKS KM

v naši družbi.

O armadi se je zadnje čase govorilo v zvezi s številnimi vprašanji, od pobude za civilno služenje vojaškega roka do načrtov za izdelavo domačega vojaškega letala z nadzvočno hitrostjo, od deleža pro-

3535 - 3537 ANDREJ NOVAK GENERALI IN GENERAC 1988 2 11 TELEKS KM

O armadi se je zadnje čase govorilo v zvezi s številnimi vprašanji, od pobude za civilno služenje vojaškega roka do načrtov za izdelavo domačega vojaškega letala z nadzvočno hitrostjo, od deleža pro-

3535 - 3538 ANDREJ NOVAK GENERALI IN GENERAC 1988 2 11 TELEKS KM

O armadi se je zadnje čase govorilo v zvezi s številnimi vprašanji, od pobude za civilno služenje vojaškega roka do načrtov za izdelavo domačega vojaškega letala z nadzvočno hitrostjo, od deleža proračuna za armado do dileme profesionalna ali splošnoobvezna vojska,

3635 - 3640 ANDREJ NOVAK GENERALI IN GENERAC 1988 2 11 TELEKS KM

Na eni strani je čutiti težnjo po tem, da bi zagotovili avtomatsko dodeljevanje sredstev za armado, na drugi strani pa primer z nadzvočnim letalom daje slutiti, da se še nismo dovolj

naučili od fenijev, obrovcev in jeseniške jeklarne. Na drugi strani pa vsa javnost v Sloveniji zahteva, naj se zagotovi trajni nadzor civilne družbe nad vojsko, nadzor, ki bi zagotavljal tudi, da bi se začelo

3638 - 3641 ANDREJ NOVAK GENERALI IN GENERAC 1988 2 11 TELEKS KM

fenijev, obrovcev in jeseniške jeklarne. Na drugi strani pa vsa javnost v Sloveniji zahteva, naj se zagotovi trajni nadzor civilne družbe nad vojsko, nadzor, ki bi zagotavljal tudi, da bi se začelo razmišljati vsaj o tistih reformah, ki bi jih bilo mogoče uresni-

3638 - 3644 ANDREJ NOVAK GENERALI IN GENERAC 1988 2 11 TELEKS KM

fenijev, obrovcev in jeseniške jeklarne. Na drugi strani pa vsa javnost v Sloveniji zahteva, naj se zagotovi trajni nadzor civilne družbe nad vojsko, nadzor, ki bi zagotavljal tudi, da bi se začelo razmišljati vsaj o tistih reformah, ki bi jih bilo mogoče uresničiti in za katere se zavzema večina prebivalstva v kaki federalni enoti. Skratka, vojska, ki razmišlja o nadzvočnem letalu, bi se lahko hitreje prilagajala družbenemu okolju in vezi med vojaki in

3736 - 3742 IGO TRATNIK BLAŽILNI UČINKI 1988 4 16 DELO PS

režima. Pošteni in napredni novinarji in intelektualci so v času miru opozarjali Jugoslovane, kaj se počne z denarjem za armado in sredstvi za obrambo in kdo so pravi sovražniki ljudstva. Seveda je sledilo veliko aretacij, preganjanja in zapiranja. Vse pod parolo, da gre za notranje sovražnike, ki so povezani z zunanjimi.

Vladimir Rabzelj iz Ljubljane opisuje, katere tuje vojske so v preteklih dveh stoletjih služili njegovi predniki, ki jim ni bilo

3740 - 3742 IGO TRATNIK BLAŽILNI UČINKI 1988 4 16 DELO PS

da gre za notranje sovražnike, ki so povezani z zunanjimi.

Vladimir Rabzelj iz Ljubljane opisuje, katere tuje vojske so v preteklih dveh stoletjih služili njegovi predniki, ki jim ni bilo

3740 - 3744 IGO TRATNIK BLAŽILNI UČINKI 1988 4 16 DELO PS

da gre za notranje sovražnike, ki so povezani z zunanjimi.

Vladimir Rabzelj iz Ljubljane opisuje, katere tuje vojske so v preteklih dveh stoletjih služili njegovi predniki, ki jim ni bilo poveljevanje v tujih jezikih prav nič všeč. Bralec opozarja na dejstvo, da je stara Avstroogrska, čeprav je veljala za zati-

3742 - 3746 IGO TRATNIK BLAŽILNI UČINKI 1988 4 16 DELO PS

preteklih dveh stoletjih služili njegovi predniki, ki jim ni bilo poveljevanje v tujih jezikih prav nič všeč. Bralec opozarja na dejstvo, da je stara Avstroogrska, čeprav je veljala za zatiralko narodov, poznala dvojezičnost v nekaterih vojaških enotah (na primer v koroškem pešpolku in 17. kranjskem pešpolku).

3742 - 3748 IGO TRATNIK BLAŽILNI UČINKI 1988 4 16 DELO PS

preteklih dveh stoletjih služili njegovi predniki, ki jim ni bilo poveljevanje v tujih jezikih prav nič všeč. Bralec opozarja na dejstvo, da je stara Avstroogrska, čeprav je veljala za zatiralko narodov, poznala dvojezičnost v nekaterih vojaških enotah (na primer v koroškem pešpolku in 17. kranjskem pešpolku).

Prepričan je, da bi služenje vojaščine slovenskih mladincev na slovenskem ozemlju in poveljevanje v slovenščini nikakor ne ogrožalo

3873 - 3875 MARTIN IVANIČ WALTER BRANI 1988 3 31 TELEKS KM

Ne vpraša se, ali obstajajo tehtni (čeprav mogoče parcialni) razlogi za ocene o nadnacionalni in unitaristični naravi JLA. Analitik (posebej resen bi se to vprašal) hkrati bi Urbančiča potolkel s

3873 - 3875 MARTIN IVANIČ WALTER BRANI 1988 3 31 TELEKS KM

Ne vpraša se, ali obstajajo tehtni (čeprav mogoče parcialni) razlogi za ocene o nadnacio-

nalni in unitaristični naravi JLA. Analitik (posebej resen bi se to vprašal) hkrati bi Urbančiča potolkel s

3873 - 3878 MARTIN IVANIČ WALTER BRANI 1988 3 31 TELEKS KM

Ne vpraša se, ali obstajajo tehtni (čeprav mogoče parcialni) razlogi za ocene o nadnacionalni in unitaristični naravi JLA. Analitik (posebej resen bi se to vprašal) hkrati bi Urbančiča potolkel s podatki, če on narobe govori o številčni premoči srbskega poveljujočega kadra v JLA. Z dejstvi bi skušal ovreči razmišljanje o nesmiselnosti služenja vojaščine izven ožje (nacionalne) domovine.

3987 - 3989 VELJKO NAMORŠ O 1988 2 NOVA REVIJA KM

Veljko Namorš

O nadnacionalni ureditvi JLA (km)

1. Ustava in JLA

3987 - 3990 VELJKO NAMORŠ O 1988 2 NOVA REVIJA KM

Veljko Namorš

O nadnacionalni ureditvi JLA (km)

1. Ustava in JLA

Med kritičnimi pripombami na unitaristično naravnanost osnutka amandmajev

3987 - 3991 VELJKO NAMORŠ O 1988 2 NOVA REVIJA KM

Veljko Namorš

O nadnacionalni ureditvi JLA (km)

1. Ustava in JLA

Med kritičnimi pripombami na unitaristično naravnanost osnutka amandmajev k ustavi SFRJ, ki ga je predložila komisija Skupščine SFRJ Zveznemu zboru

3988 - 3991 VELJKO NAMORŠ O 1988 2 NOVA REVIJA KM

O nadnacionalni ureditvi JLA (km)

1. Ustava in JLA

Med kritičnimi pripombami na unitaristično naravnanost osnutka amandmajev k ustavi SFRJ, ki ga je predložila komisija Skupščine SFRJ Zveznemu zboru

3989 - 3994 VELJKO NAMORŠ O 1988 2 NOVA REVIJA KM

1. Ustava in JLA

Med kritičnimi pripombami na unitaristično naravnanost osnutka amandmajev k ustavi SFRJ, ki ga je predložila komisija Skupščine SFRJ Zveznemu zboru skupščine, se vse pogosteje pojavlja tudi kritika XXXI. amandmaja, ki naj bi zagotovil privilegiran status financiranja JLA. S spremembo ustave, ki jo amandma predlaga, bi JLA postala izvensistemska, naddružbena organiza-

3989 - 3995 VELJKO NAMORŠ O 1988 2 NOVA REVIJA KM

1. Ustava in JLA

Med kritičnimi pripombami na unitaristično naravnanost osnutka amandmajev k ustavi SFRJ, ki ga je predložila komisija Skupščine SFRJ Zveznemu zboru skupščine, se vse pogosteje pojavlja tudi kritika XXXI. amandmaja, ki naj bi zagotovil privilegiran status financiranja JLA. S spremembo ustave, ki jo amandma predlaga, bi JLA postala izvensistemska, naddružbena organizacija, s čimer bi se, kot pravi pismo Predsedstva SR Slovenije Predsedstvu

3999 - 4003 VELJKO NAMORŠ O 1988 2 NOVA REVIJA KM

Nekatere druge, rigoroznejše kritike očitajo še, da je komisija Skupščine - namesto da bi

glede ustavnega položaja JLA razmislila o predlogu spremembe ustave, ki bi nakazal možnost, da se sedanja, nadnacionalno organizirana JLA preobrazi tako, da bi se približala interesu vojaka, ki naj bi služil rok v svoji (ožji) domovini in

4001 - 4003 VELJKO NAMORŠ O 1988 2 NOVA REVIJA KM

o predlogu spremembe ustave, ki bi nakazal možnost, da se sedanja, nadnacionalno organizirana JLA preobrazi tako, da bi se približala interesu vojaka, ki naj bi služil rok v svoji (ožji) domovini in

4001 - 4004 VELJKO NAMORŠ O 1988 2 NOVA REVIJA KM

o predlogu spremembe ustave, ki bi nakazal možnost, da se sedanja, nadnacionalno organizirana JLA preobrazi tako, da bi se približala interesu vojaka, ki naj bi služil rok v svoji (ožji) domovini in govoril tudi kot pripadnik oboroženih sil svoj jezik - dejansko šla

4015 - 4019 VELJKO NAMORŠ O 1988 2 NOVA REVIJA KM

pred skoraj dvajsetimi leti pogumno prekršil enega od najbolj okorelih in z vsemi mogočimi misticizmi zavarovanih povojnih vojaško-političnih tabujev s svojo znamenito, danes že zgodovinsko razpravo o neprimernosti obstoječe ureditve JLA na ravni njenih notranjih mednacionalnih odnosov.[3] Predlogi za tako notranje prestrukturira-

4017 - 4019 VELJKO NAMORŠ O 1988 2 NOVA REVIJA KM

političnih tabujev s svojo znamenito, danes že zgodovinsko razpravo o neprimernosti obstoječe ureditve JLA na ravni njenih notranjih mednacionalnih odnosov.[3] Predlogi za tako notranje prestrukturira-

4017 - 4021 VELJKO NAMORŠ O 1988 2 NOVA REVIJA KM

političnih tabujev s svojo znamenito, danes že zgodovinsko razpravo o neprimernosti obstoječe ureditve JLA na ravni njenih notranjih mednacionalnih odnosov.[3] Predlogi za tako notranje prestrukturiranje JLA se danes po eni strani množijo, po drugi strani pa se po vsebini in obsegu predlaganih reform tudi še zaostrujejo do radika-

4033 - 4037 VELJKO NAMORŠ O 1988 2 NOVA REVIJA KM

zato, ker bi Slovenija večinsko ne podprla razumnega predloga reforme JLA, ampak zato, ker je ob bližnjih ustavnih spremembah slovenska politika prisiljena zaradi množice za Slovence povsem nesprejemljivih, ofenzivno centralistično in unitaristično usmerjenih predlogov iz nekaterih drugih jugoslovanskih okolij prej defenzivno nasproto-

4046 - 4049 VELJKO NAMORŠ O 1988 2 NOVA REVIJA KM

gim - kaže tudi prej citirano pismo. Ta politika pa, ki se je sicer pripravljena zoperstaviti amandmaju za spremembo ustave, ki bi nadnacionalni značaj JLA še bolj utrdil, verjetno ni pripravljena - kar je moč razumeti, če že ni moč odobravati - posredovati svojega

4046 - 4052 VELJKO NAMORŠ O 1988 2 NOVA REVIJA KM

gim - kaže tudi prej citirano pismo. Ta politika pa, ki se je sicer pripravljena zoperstaviti amandmaju za spremembo ustave, ki bi nadnacionalni značaj JLA še bolj utrdil, verjetno ni pripravljena - kar je moč razumeti, če že ni moč odobravati - posredovati svojega predloga, ki bi bil usmerjen v prepotrebno nacionalno in politično demokratizacijo JLA.

Vendar pa so, čeprav se to zdi na prvi pogled paradoksno, te dileme

4054 - 4057 VELJKO NAMORŠ O 1988 2 NOVA REVIJA KM

jenega 240. člena ustave SFRJ. Zamisel o predlogu za spremembo ustavnih določil, ki bi bil naravnan na notranje preoblikovanje JLA iz nacionalno unificirane, nadnacionalne formacije v formacijo, ki bi - kakor koli že - upoštevala narode in narodnosti SFRJ ter nacio-

4055 - 4059 VELJKO NAMORŠ O 1988 2 NOVA REVIJA KM

tavnih določil, ki bi bil naravnan na notranje preoblikovanje JLA iz nacionalno unificirane,

nadnacionalne formacije v formacijo, ki bi - kakor koli že - upoštevala narode in narodnosti SFRJ ter nacionalno identiteto vojakov in starešin, namreč izhaja iz napačne predpostavke, da je današnja notranja organiziranost JLA izpeljana

4055 - 4060 VELJKO NAMORŠ O 1988 2 NOVA REVIJA KM

tavnih določil, ki bi bil naravnan na notranje preoblikovanje JLA iz nacionalno unificirane, nadnacionalne formacije v formacijo, ki bi - kakor koli že - upoštevala narode in narodnosti SFRJ ter nacionalno identiteto vojakov in starešin, namreč izhaja iz napačne predpostavke, da je današnja notranja organiziranost JLA izpeljana iz ustavnih določil oziroma natančneje: je rezultat zmotnega prepri-

4486 - 4489 VELJKO NAMORŠ O 1988 2 NOVA REVIJA KM

Na desnem krilu pa do oblikovanja »velikih klešč« ni prišlo niti simbolično. Divizije 1. in 3. armade JA, ki naj bi prodrle na Koroško in do Celovca, so se ob kapitulaciji Nemčije šele približale nemškim obrambnim položajem vzhodno od Ormoža, Krapine,

4634 - 4636 FRANCE BUČAR ŠE O NAPADIH NI DATUMA NOVA REVIJA KM

izdajajo interese slovenskega naroda. To so nastopanja, ki napadajo JLA - kot okupatorsko in protiljudsko, izkoriščevalsko vojsko.« (navedeno po Terziću)

4634 - 4636 FRANCE BUČAR ŠE O NAPADIH NI DATUMA NOVA REVIJA KM

izdajajo interese slovenskega naroda. To so nastopanja, ki napadajo JLA - kot okupatorsko in protiljudsko, izkoriščevalsko vojsko.« (navedeno po Terziću)

5072 - 5078 VIKTOR BLAŽIČ ISTA DREVESA 1988 8 3 NOVA REVIJA KM

krat je bil drugačen čas. Drugačen predvsem po tem, da je bilo slovensko civilno pravosodje takrat še pripravljeno proizvajati tako za lase privlečene pretveze, kakor je tista o kaznivem razširjanju sovražne propagande, čeprav je šlo samo za eno osebo. Danes je ta pripravljenost tako neverjetno upadla, da je praktično neuporabna. Pripravljenost vojaških sodišč pa je še danes očitno zelo velika, tako rekoč folklorna in po vsem videzu še veliko več-

5076 - 5080 VIKTOR BLAŽIČ ISTA DREVESA 1988 8 3 NOVA REVIJA KM

Danes je ta pripravljenost tako neverjetno upadla, da je praktično neuporabna. Pripravljenost vojaških sodišč pa je še danes očitno zelo velika, tako rekoč folklorna in po vsem videzu še veliko večja, kot je bila pripravljenost slovenskih civilnih sodišč pred dvanajstimi leti. Tako da najbrž razdalja ni samo dvanajst let,

5078 - 5083 VIKTOR BLAŽIČ ISTA DREVESA 1988 8 3 NOVA REVIJA KM

zelo velika, tako rekoč folklorna in po vsem videzu še veliko večja, kot je bila pripravljenost slovenskih civilnih sodišč pred dvanajstimi leti. Tako da najbrž razdalja ni samo dvanajst let, temveč veliko več. Ena izmed vse preočitnih značilnosti danes angažirane vojaške justice v glavnem mestu republike Slovenije je namreč tudi ta, da ne premore niti ene ključne osebe (tožilca,

5208 - 5214 VIKTOR BLAŽIČ ISTA DREVESA 1988 8 3 NOVA REVIJA KM

Niso rekli verbalni napadi, marveč kratko malo napadi, kakor da se je že začela državljanska vojna ali kakor da je v Sloveniji že nastal kosovski položaj. Učinek alarmantnih besed pa v bujni domišljiji nesluteno zrase, kadar jih izgovarjajo vojaške osebe. Tako smo goloroki prebivalci moje dežele v očeh jugoslovanske javnosti nevarni napadalci s fašistoidnimi, protidržavnimi nagibi, do zob oborožena in strumna vojska pa uboga žrtev, ki se mo-

5210 - 5214 VIKTOR BLAŽIČ ISTA DREVESA 1988 8 3 NOVA REVIJA KM

že nastal kosovski položaj. Učinek alarmantnih besed pa v bujni domišljiji nesluteno zrase, kadar jih izgovarjajo vojaške osebe. Tako smo goloroki prebivalci moje dežele v očeh jugoslovanske javnosti nevarni napadalci s fašistoidnimi, protidržavnimi nagibi, do zob oborožena in strumna vojska pa uboga žrtev, ki se mo-

5212 - 5215 VIKTOR BLAŽIČ ISTA DREVESA 1988 8 3 NOVA REVIJA KM

Tako smo goloroki prebivalci moje dežele v očeh jugoslovanske javnosti nevarni napadalci s fašistoidnimi, protidržavnimi nagibi, do zob oborožena in strumna vojska pa uboga žrtev, ki se mora braniti. Vendar je ta grozljiva perverznost samo posledica

5255 - 5259 JELKA ŠUTEJ VOJSKA NE SME 1988 6 22 DELO PR

žnost poseganja vojske v življenje svobodnih ljudi, da bo disciplinirala vojsko in ji vzela sedanjo pravico, da posameznim dokumentom pripisuje vojaško tajnost, ne da bi s takim gradivom seznanila skupščine, ter da bi se vojsko dokončno podredilo civilnim oblastem.«

Evforično ploskanje je sledilo vsaki izgovorjeni besedi. Najbolj pa je

5256 - 5259 JELKA ŠUTEJ VOJSKA NE SME 1988 6 22 DELO PR

in ji vzela sedanjo pravico, da posameznim dokumentom pripisuje vojaško tajnost, ne da bi s takim gradivom seznanila skupščine, ter da bi se vojsko dokončno podredilo civilnim oblastem.«

Evforično ploskanje je sledilo vsaki izgovorjeni besedi. Najbolj pa je

5361 - 5366 JANA TAŠKAR STRPNO IN BREZ 1988 6 22 DELO KM

razpoloženje do drugih narodov. Ohraniti moramo kulturno in civilizacijsko obnašanje, v Sloveniji in drugih delih Jugoslavije, kjer se ustvarja protislovensko razpoloženje, moramo zelo odgovorno ravnati. Jože Smole je ponovil, da je treba čim prej razčistiti različne ocene o varnostno-političnih razmerah v Sloveniji oziroma o tem, ali so bili žaljivi članki o JLA specialna vojna in elementi protirevolucije, ki je ni mogoče ustvariti drugače kot z represijo in upo-

5361 - 5366 JANA TAŠKAR STRPNO IN BREZ 1988 6 22 DELO KM

razpoloženje do drugih narodov. Ohraniti moramo kulturno in civilizacijsko obnašanje, v Sloveniji in drugih delih Jugoslavije, kjer se ustvarja protislovensko razpoloženje, moramo zelo odgovorno ravnati. Jože Smole je ponovil, da je treba čim prej razčistiti različne ocene o varnostno-političnih razmerah v Sloveniji oziroma o tem, ali so bili žaljivi članki o JLA specialna vojna in elementi protirevolucije, ki je ni mogoče ustvariti drugače kot z represijo in upo-

5598 - 5602 TOMAŽ ERTL KAJ SE JE V RESNICI 1988 6 12 NEDELJSKI DNEV KM

ovadba naprej pa je bilo to spremenjeno, oziroma je bil dodan tudi drugi odstavek, kar govori o mnogo hujši teži kaznivega dejanja, o izključitvi civilnega zagovornika in podobnem.

»Mi smo podali kazensko ovadbo za sum, tožilec (ne le vojaški, tudi civilni) pa ima pravico kaznivo dejanje okvalificirati tako, kot misli, da

5600 - 5602 TOMAŽ ERTL KAJ SE JE V RESNICI 1988 6 12 NEDELJSKI DNEV KM

zagovornika in podobnem.

»Mi smo podali kazensko ovadbo za sum, tožilec (ne le vojaški, tudi civilni) pa ima pravico kaznivo dejanje okvalificirati tako, kot misli, da

5613 - 5618 TOMAŽ ERTL KAJ SE JE V RESNICI 1988 6 12 NEDELJSKI DNEV KM

javnega tožilca sicer obvestili o priporu in o sumu kaznivega dejanja, vendar je nadaljnji postopek prevzel vojaški tožilec.

Organi za notranje zadeve so dolžni odkriti kaznivo dejanje, potem pa ga obravnava pristojni tožilec, v tem primeru vojaški. Če bi bilo to kaznivo dejanje iz pristojnosti civilnega tožilca, bi to delal civilni tožilec.«

Potem je sledilo prijetje Davida Tasića.

5615 - 5618 TOMAŽ ERTL KAJ SE JE V RESNICI 1988 6 12 NEDELJSKI DNEV KM

Organi za notranje zadeve so dolžni odkriti kaznivo dejanje, potem pa ga obravnava pristoj-

ni tožilec, v tem primeru vojaški. Če bi bilo to kaznivo dejanje iz pristojnosti civilnega tožilca, bi to delal civilni tožilec.«

Potem je sledilo prijetje Davida Tasića.

5615 - 5618 TOMAŽ ERTL KAJ SE JE V RESNICI 1988 6 12 NEDELJSKI DNEV KM

Organi za notranje zadeve so dolžni odkriti kaznivo dejanje, potem pa ga obravnava pristojni tožilec, v tem primeru vojaški. Če bi bilo to kaznivo dejanje iz pristojnosti civilnega tožilca, bi to delal civilni tožilec.«

Potem je sledilo prijetje Davida Tasića.

5616 - 5620 TOMAŽ ERTL KAJ SE JE V RESNICI 1988 6 12 NEDELJSKI DNEV KM

obravnava pristojni tožilec, v tem primeru vojaški. Če bi bilo to kaznivo dejanje iz pristojnosti civilnega tožilca, bi to delal civilni tožilec.«

Potem je sledilo prijetje Davida Tasića.

»To je že drugačen primer. Zanj je vojaški tožilec zahteval, da opravimo hišno preiskavo, verjetno na podlagi zbranih podatkov med postopkom z Boršner-

5616 - 5620 TOMAŽ ERTL KAJ SE JE V RESNICI 1988 6 12 NEDELJSKI DNEV KM

obravnava pristojni tožilec, v tem primeru vojaški. Če bi bilo to kaznivo dejanje iz pristojnosti civilnega tožilca, bi to delal civilni tožilec.«

Potem je sledilo prijetje Davida Tasića.

»To je že drugačen primer. Zanj je vojaški tožilec zahteval, da opravimo hišno preiskavo, verjetno na podlagi zbranih podatkov med postopkom z Boršner-

5616 - 5622 TOMAŽ ERTL KAJ SE JE V RESNICI 1988 6 12 NEDELJSKI DNEV KM

obravnava pristojni tožilec, v tem primeru vojaški. Če bi bilo to kaznivo dejanje iz pristojnosti civilnega tožilca, bi to delal civilni tožilec.«

Potem je sledilo prijetje Davida Tasića.

»To je že drugačen primer. Zanj je vojaški tožilec zahteval, da opravimo hišno preiskavo, verjetno na podlagi zbranih podatkov med postopkom z Boršnerjem in Janšo. To potrjuje tudi izjava vojaškega preiskovalnega sodnika, ki je bila objavljena.

5622 - 5627 TOMAŽ ERTL KAJ SE JE V RESNICI 1988 6 12 NEDELJSKI DNEV KM

bila objavljena.

VOJAŠKI TOŽILEC BI LAHKO UKREPAL TUDI SAM...

»Vojaški tožilec bi imel vso pravico, da vse postopke, ko je podan upravičen sum kaznivega dejanja, opravi sam. V organih za notranje zadeve pa smo mnenja, da takrat, kadar gre za civilne osebe, opravimo to mi. Mislim, da bi takšno stališče moralo veljati tudi v bodoče, seveda pod pogojem, da se nas

5623 - 5627 TOMAŽ ERTL KAJ SE JE V RESNICI 1988 6 12 NEDELJSKI DNEV KM

VOJAŠKI TOŽILEC BI LAHKO UKREPAL TUDI SAM...

»Vojaški tožilec bi imel vso pravico, da vse postopke, ko je podan upravičen sum kaznivega dejanja, opravi sam. V organih za notranje zadeve pa smo mnenja, da takrat, kadar gre za civilne osebe, opravimo to mi. Mislim, da bi takšno stališče moralo veljati tudi v bodoče, seveda pod pogojem, da se nas

5745 - 5750 MILAN MEDEN USTAVITE SLOVENIJO 1988 6 19 NEDELJSKI DNEV KM

Dvom je večji, ker se ustrezni državni organi obnašajo nemogoče. Zamujajo z informacijami ali pojasnjujejo svoje poteze na način, ki je neprimeren. Izjava generala Broveta, da bo vse potekalo zakonito in da se je omenjeni primer aretacij na Slovenskem preveč spolitiziral, je točna, ni pa potrebna pripomba, da so dale vojaške oblasti že tri javna sporočila v

osmih dneh. Ko je treba, jih morajo dati. To jim nalaga ustava. Ne morebiti »ulica«.

5953 - 5958 NI PODPISA SPORI S PRIPADNIKI 1988 6 16 DELO KM

Načelnik UNZ Novo mesto Anton Pezdirc pa je izjavil:«V zadnjem času nismo na Dolenjskem obravnavali nobenega fizičnega napada na pripadnike JLA. V treh mesecih letošnjega leta je bilo sicer 158 prekrškov zoper javni red in mir z elementi nasilja (drzno vedenje, pretepanje, prepir, vpitje na javnih mestih itd.), vendar so prekrške storile izključno civilne osebe.

6023 - 6028 NI PODPISA SPORI S PRIPADNIKI 1988 6 16 DELO KM

mer, nobenega resnejšega napada na pripadnike JLA. Manjši gostinski prepir je bil v času 42. prvenstva ljubljanskega armadnega območja, vendar pa to ni bilo nič resnejšega.« Načelnik inšpektorata milice pri UNZ Krško Rudi Drganc pravi, da na območju krške UNZ vsaj za zdaj nimajo nobenih problemov s kršitvami javnega reda in mira, pri katerih bi bili vpleteni vojaki in civilno prebivalstvo. Pred dobrimi štirimi leti je bilo med kršitelji javnega reda in miru več

6026 - 6028 NI PODPISA SPORI S PRIPADNIKI 1988 6 16 DELO KM

da na območju krške UNZ vsaj za zdaj nimajo nobenih problemov s kršitvami javnega reda in mira, pri katerih bi bili vpleteni vojaki in civilno prebivalstvo. Pred dobrimi štirimi leti je bilo med kršitelji javnega reda in miru več

6026 - 6030 NI PODPISA SPORI S PRIPADNIKI 1988 6 16 DELO KM

da na območju krške UNZ vsaj za zdaj nimajo nobenih problemov s kršitvami javnega reda in mira, pri katerih bi bili vpleteni vojaki in civilno prebivalstvo. Pred dobrimi štirimi leti je bilo med kršitelji javnega reda in miru več vojakov, ki so bili na služenju vojaščine. Nekoliko več prahu pa je dvignil primer v Krškem, ko je 12. aprila letos neki višji oficir napadel miličnika, ker

6026 - 6030 NI PODPISA SPORI S PRIPADNIKI 1988 6 16 DELO KM

da na območju krške UNZ vsaj za zdaj nimajo nobenih problemov s kršitvami javnega reda in mira, pri katerih bi bili vpleteni vojaki in civilno prebivalstvo. Pred dobrimi štirimi leti je bilo med kršitelji javnega reda in miru več vojakov, ki so bili na služenju vojaščine. Nekoliko več prahu pa je dvignil primer v Krškem, ko je 12. aprila letos neki višji oficir napadel miličnika, ker

6154 - 6159 JANA TAŠKAR LE HITRO IN POŠTENO 1988 6 15 DELO PR

Vekoslav Grmič se je vprašal, kako smo ravnali v preteklosti, da ljudje ne zaupajo več domačim institucijam in si iščejo pomoč pri tujih. Dogodka namreč ni mogoče obravnavati osamljeno, ampak iskati vzroke tudi v preteklosti. Sem zagovornik kritike, je rekel Grmič, vendar mora upoštevati etiketo in kulturo, ker sicer prihaja do nezaupanja in agresivnosti, kar kaže pisanje o JLA.

Žogo bi morali umiriti, je dejal Viktor Žakelj, to pa je naloga vseh, ki

6163 - 6169 JANA TAŠKAR LE HITRO IN POŠTENO 1988 6 15 DELO PR

prava pot. Vsa leta smo v Sloveniji prizadevno gradili zasnovo SLO in DS in ocene najvišje vojaške inšpekcije govorijo o visoki pripravljenosti. Imamo tudi tradicionalno dobre odnose med ljudmi in vojsko. Vsega zgrajenega ne smemo porušiti in zato je tudi treba odločno zavrniti napihovanje pretepov v mednacionalne spopade. Opozoril je še, da konflikt ne sme postati prestižno vprašanje med civilnimi in vojaškimi pravosodnimi organi; konflikt v Jugoslaviji ali konflikt med dvema političnima konceptoma.

6164 - 6169 JANA TAŠKAR LE HITRO IN POŠTENO 1988 6 15 DELO PR

ne najvišje vojaške inšpekcije govorijo o visoki pripravljenosti. Imamo tudi tradicionalno dobre odnose med ljudmi in vojsko. Vsega zgrajenega ne smemo porušiti in zato je tudi treba odločno zavrniti napihovanje pretepov v mednacionalne spopade. Opozoril je še, da konflikt ne sme postati prestižno vprašanje med civilnimi in vojaškimi pravosodnimi orga-

ni; konflikt v Jugoslaviji ali konflikt med dvema političnima konceptoma.

6167 - 6169 JANA TAŠKAR LE HITRO IN POŠTENO 1988 6 15 DELO PR

onalne spopade. Opozoril je še, da konflikt ne sme postati prestižno vprašanje med civilnimi in vojaškimi pravosodnimi organi; konflikt v Jugoslaviji ali konflikt med dvema političnima konceptoma.

6316 - 6321 MILAN KUČAN REKLI SO 1988 6 16 DELO KM

za nas nesprejemljive - skrajnosti, ki na srečo niso dobile večinske podpore ob pripravah na idejni plenum CK ZKJ; so posamezni skrajni centralistični in unitaristični pristopi ob ustavni reformi; in so naposled ocene, ki po krivici dolžijo Slovenijo, da je v njenem okviru stanje kontrarevolucije, specialne vojne, protiarmadnega razpoloženja. Te stvari je treba upoštevati takrat, kadar ocenjujemo razmere v Sloveniji, in takrat, ko iščemo poti za izhod iz sedanjih

6377 - 6380 MILAN KUČAN REKLI SO 1988 6 16 DELO KM

Prvi: Protestiram zoper absurd tisočletja, ki se izteka, zoper grozljivo dejstvo, da domala pol stoletja po vojni, odkar pri nas vsa oblast izhaja iz ljudstva in pripada ljudstvu, veljajo za civilne osebe vojaški zakoni in so zanje pristojna vojaška sodišča. In da se to zdaj in tu uporablja v Sloveniji.

6378 - 6380 MILAN KUČAN REKLI SO 1988 6 16 DELO KM

dejstvo, da domala pol stoletja po vojni, odkar pri nas vsa oblast izhaja iz ljudstva in pripada ljudstvu, veljajo za civilne osebe vojaški zakoni in so zanje pristojna vojaška sodišča. In da se to zdaj in tu uporablja v Sloveniji.

6378 - 6381 MILAN KUČAN REKLI SO 1988 6 16 DELO KM

dejstvo, da domala pol stoletja po vojni, odkar pri nas vsa oblast izhaja iz ljudstva in pripada ljudstvu, veljajo za civilne osebe vojaški zakoni in so zanje pristojna vojaška sodišča. In da se to zdaj in tu uporablja v Sloveniji.

In drugi stavek: Protestiram zoper neresnico, da z vojaškim urejanjem

6572 - 6576 NI PODPISA VZNEMIRJENOST ZARADI 1988 6 22 DELO PR

Armadna sestava pa odločno podpira idejne opredelitve ZKJ.

Tudi v naši armadni strukturi, je poudaril Vukota Popović, je zaslediti nesprejemljive opredelitve in ravnanje, čeprav armada sama po sebi, po svoji biti ne more biti in ni delovno mesto za takšne pojave, še posebej ne za tuje nazore.

6573 - 6576 NI PODPISA VZNEMIRJENOST ZARADI 1988 6 22 DELO PR

Tudi v naši armadni strukturi, je poudaril Vukota Popović, je zaslediti nesprejemljive opredelitve in ravnanje, čeprav armada sama po sebi, po svoji biti ne more biti in ni delovno mesto za takšne pojave, še posebej ne za tuje nazore.

6574 - 6578 NI PODPISA VZNEMIRJENOST ZARADI 1988 6 22 DELO PR

nesprejemljive opredeltive in ravnanje, čeprav armada sama po sebi, po svoji biti ne more biti in ni delovno mesto za takšne pojave, še posebej ne za tuje nazore.

Komunisti v armadi, je nadaljeval, se še posebej zavzemamo za moralno prenovo in smo zato dolžni vsestransko prispevati k temu procesu. Nikar se ne bojmo

6799 - 6804 ODBOR ZA ZAŠČITO USTANOVILI SMO 1988 6 7 DNEVNIK PR

nost in jih za takšne niti ni dopustno razglašati ter prav tako nimajo nikakršne zveze z domnevno vojaško tajnostjo, saj odgovor na zastavljena vprašanja sploh ne posega v vsebino domnevne tajnosti. Odvetnik se za vsebino te tajnosti sploh ni zanimal, skupaj s svojci je spraševal le po najosnovnejšem, kar se dogaja v postopku zoper Janšo, ki je vendar civilna oseba, pristojnost vojaškega sodišča za sojenje civilnim osebam pa je

6802 - 6805 ODBOR ZA ZAŠČITO USTANOVILI SMO 1988 6 7 DNEVNIK PR

vsebino te tajnosti sploh ni zanimal, skupaj s svojci je spraševal le po najosnovnejšem, kar se dogaja v postopku zoper Janšo, ki je vendar civilna oseba, pristojnost vojaškega sodišča za sojenje civilnim osebam pa je že vnaprej določena kot izjema.

6803 - 6805 ODBOR ZA ZAŠČITO USTANOVILI SMO 1988 6 7 DNEVNIK PR

najosnovnejšem, kar se dogaja v postopku zoper Janšo, ki je vendar civilna oseba, pristojnost vojaškega sodišča za sojenje civilnim osebam pa je že vnaprej določena kot izjema.

6891 - 6896 NI PODPISA IZ IZJAVE UREDNIŠTVA 1988 6 6 DNEVNIK PR

Franci Zavrl in Rastko Močnik izjavljata, da sta bila papirja najdena na vsakomur dostopnem mestu in nista bila označena kot vojaška ali kakršnakoli druga stopnja zaupnosti. Pri preiskavi je bil navzoč tudi Mladinin odvetnik Drago Demšar. Organi za notranje zadeve niso dovolili Davidu Tasiću podpisati pooblastila odvetniku, češ da je civilni odvetnik že izločen iz postopka.

Uredništvo Mladine zahteva tudi, kot je to storilo v primeru Janeza Janše,

6905 - 6907 NI PODPISA ZA ZAKONITOST 1988 6 7 DNEVNIK PR

Ciril Zlobec in predsednik Sveta za kulturo Miloš Mikeln, sta po naročilu Zbora slovenskih kulturnih delavcev stopila v stik s civilnimi in vojaškimi organi, pristojnimi v zadevi Janeza Janše. V bistvu nista zvedela nič, česar javnost ne

6905 - 6909 NI PODPISA ZA ZAKONITOST 1988 6 7 DNEVNIK PR

Ciril Zlobec in predsednik Sveta za kulturo Miloš Mikeln, sta po naročilu Zbora slovenskih kulturnih delavcev stopila v stik s civilnimi in vojaškimi organi, pristojnimi v zadevi Janeza Janše. V bistvu nista zvedela nič, česar javnost ne bi že vedela, razen morebiti zagotovila vojaškega tožilca v Ljubljani Živka Mazića in vojaškega preiskovalnega sodnika kapetana I. razreda Milana Ranića,

6965 - 6968 NI PODPISA ZA ZAKONITOST 1988 6 7 DNEVNIK PR

»aretacije naših sodelavcev iz uredništva Mladine pomenijo konec poskusa uveljavljanja civilne družbe in začetek njene militarizacije... Preiskave in aretacije, ki jih za potrebe vojaškega tožilstva opravlja UNZ, zaradi svoje izjemnosti v nobenem primeru ne moremo razumeti samo kot posledico suma kazni-

7041 - 7045 NI PODPISA JAVNOST BOMO OBV 1988 6 7 DELO PR

obče veljavnih civilizacijskih dosežkov v kazenskem postopku, kar je na primer pravica do izbire civilnega odvetnika, možnost stika s svojci, zagovor s prostosti in takojšen začetek postopka pred sodiščem. Novinarji opozarjajo s tem v zvezi tudi na odprto vprašanje pristojnosti vojaškega sodstva v mirnem času in na široka pooblastila na podlagi veljavne zakonodaje, kar ni v navadi v sodo-

7063 - 7065 NI PODPISA JAVNOST BOMO OBV 1988 6 7 DELO PR

Zlobec in predsednik Sveta za kulturo Miloš Mikeln, sta po naročilu zbora slovenskih kulturnih delavcev stopila v stik s civilnimi in vojaškimi organi, pristojnimi v zadevi Janeza Janše. V bistvu nista zvedela nič, česar javnost ne

7063 - 7067 NI PODPISA JAVNOST BOMO OBV 1988 6 7 DELO PR

Zlobec in predsednik Sveta za kulturo Miloš Mikeln, sta po naročilu zbora slovenskih kulturnih delavcev stopila v stik s civilnimi in vojaškimi organi, pristojnimi v zadevi Janeza Janše. V bistvu nista zvedela nič, česar javnost ne bi že vedela, razen morebiti zagotovila vojaškega tožilca v Ljubljani polkovnika Živka Mazića in vojaškega preiskovalnega sodnika kapetana I. razreda Mi-

7228 - 7232 NI PODPISA NEDOLOČNI DOKLER 1988 6 24 DELO PR

ogrožajo političnih in varnostnih razmer v državi. O tem priča manjše število tujih gostov

pri nas in dejavnost protipropagande.

Menim, je dejal Leopold Zupan iz Kranja, da gre v omenjenem primeru za usmerjen proces. Napadi na JLA so obsojanja vredni, vendar gre tudi za postopke, ob katerih je treba terjati konkretno odgovornost. Potek preiskave in na-

7514 - 7520 MOJCA DRČAR MURKO BRSKANJE PO MOTIVU 1988 6 16 TELEKS KM

Kje je torej odgovornost?

»Odgovornost je za zdaj prevzela samo policija, vojska ne. Kot da je ni. Zadeve je dobila pripravljene in pravi, da bo delala po zakonu.«

Tu pa gre za vprašanje kvalifikacije kaznivega dejanja.

»Zdaj vemo, da je listino nekdo posedoval. Če pa govorijo o izdaji, pomeni, da bi moral to skrivnost ponuditi neki tuji sili, da bi se okoristila tako, da bi ogrozila družbo, državo ali pa mehanizem, iz katerega listina izhaja, in je

7608 - 7613 MOJCA DRČAR MURKO IZJEMNA POOBLASTILA 1988 6 16 TELEKS KM

tožili?

»Na vrhovno vojaško sodišče, vendar to ni nujno zadnja instanca. Ker gre za zvezni predpis je možna še zahteva za izredni preizkus pravnomočne sodbe, če bodo obsojeni na več kot eno leto zapora.«

In to je v civilnih rokah?

»To je zvezno sodišče.«

7611 - 7616 MOJCA DRČAR MURKO IZJEMNA POOBLASTILA 1988 6 16 TELEKS KM

bodo obsojeni na več kot eno leto zapora.«

In to je v civilnih rokah?

»To je zvezno sodišče.«

Kakšna je ureditev v primerjavi z drugimi?

»Prevladujoče po svetu je, da vojaška sodišča sodijo samo pripadnikom oboroženih sil. Varovanje skrivnosti ni glavni razlog, kajti tudi civilno

7614 - 7617 MOJCA DRČAR MURKO IZJEMNA POOBLASTILA 1988 6 16 TELEKS KM

Kakšna je ureditev v primerjavi z drugimi?

»Prevladujoče po svetu je, da vojaška sodišča sodijo samo pripadnikom oboroženih sil. Varovanje skrivnosti ni glavni razlog, kajti tudi civilno sodišče mora izključiti javnost v takem primeru. Razlog bi bil morda le v

7615 - 7619 MOJCA DRČAR MURKO IZJEMNA POOBLASTILA 1988 6 16 TELEKS KM

»Prevladujoče po svetu je, da vojaška sodišča sodijo samo pripadnikom oboroženih sil. Varovanje skrivnosti ni glavni razlog, kajti tudi civilno sodišče mora izključiti javnost v takem primeru. Razlog bi bil morda le v ekonomičnosti postopka, če bi enim obtoženim sodilo vojaško, drugim pa redno sodišče. Težave so že, vendar ne nepremostljive, ker imamo tako ločitev posto-

7623 - 7628 MOJCA DRČAR MURKO IZJEMNA POOBLASTILA 1988 6 16 TELEKS KM

tudi za vojaška?

»Kvalifikacije vojaških sodnikov in tožilcev so enako stroge. Celo več, za določene polo-

žaje se ne zahtevata le diploma in pravosodna praksa, ampak celo magisterij in doktorat. Kolikor lahko spremljam judikaturo vojaškega sodstva in jo primerjam z judikaturo civilnih sodišč, bi težko rekel, da so kakšne bistvene razlike, čeprav so določena različna mnenja o različnih problemih.«

7625 - 7628 MOJCA DRČAR MURKO IZJEMNA POOBLASTILA 1988 6 16 TELEKS KM

določene položaje se ne zahtevata le diploma in pravosodna praksa, ampak celo magisterij in doktorat. Kolikor lahko spremljam judikaturo vojaškega sodstva in jo primerjam z judikaturo civilnih sodišč, bi težko rekel, da so kakšne bistvene razlike, čeprav so določena različna mnenja o različnih problemih.«

7649 - 7654 JANKO LORENCI SENCE 1988 6 16 TELEKS KM

vih pravic v Jugoslaviji združljivo z ekonomsko močjo tej deželi nepredvidljive prihodnosti in velikega tveganja za tuj kapital. Zvezni politični vrh je ob viharju v Sloveniji (drugače kot marca) v glavnem previdno tiho. Slovenska politika se je po dolgem, vznemirljivem molku zdramila in v glavnem posvojila duha zahtev odbora. Vojska pa ostaja nepopustljiva, zahteve se odbijajo od nje kot od tanka, in navznoter je menda do dogajanja v Sloveniji strahovito nasrše-

7652 - 7657 JANKO LORENCI SENCE 1988 6 16 TELEKS KM

politika se je po dolgem, vznemirljivem molku zdramila in v glavnem posvojila duha zahtev odbora. Vojska pa ostaja nepopustljiva, zahteve se odbijajo od nje kot od tanka, in navznoter je menda do dogajanja v Sloveniji strahovito nasršena.

Vzrokov za to, da se je slovenska civilna družba odzvala na aretacije tako mogočno in naglo, je več. Tu je pomračna psihoza - policijsko-vojaški poseg je

7655 - 7658 JANKO LORENCI SENCE 1988 6 16 TELEKS KM

na.

Vzrokov za to, da se je slovenska civilna družba odzvala na aretacije tako mogočno in naglo, je več. Tu je pomračna psihoza - policijsko-vojaški poseg je pekoče oživil nepojasnjeno in nepreboleno travmo Marčnih Id, polprepričanje, da

7655 - 7660 JANKO LORENCI SENCE 1988 6 16 TELEKS KM

na.

Vzrokov za to, da se je slovenska civilna družba odzvala na aretacije tako mogočno in naglo, je več. Tu je pomračna psihoza - policijsko-vojaški poseg je pekoče oživil nepojasnjeno in nepreboleno travmo Marčnih Id, polprepričanje, da se je takrat dogajalo nekaj, kar je bilo morda blizu vojaškemu udaru. Tu je občutek čisto osebne, individualne in kolektivne ogroženosti tegobno pridobljene

7799 - 7804 JANKO LORENCI SENCE 1988 6 16 TELEKS KM

ekonomski položaj. To so resne stvari. Pri tem pa bi bilo treba tako malo, da bi vojska položaj bistveno razbremenila in ustregla večini zahtev tukajšnje javnosti, zahtev, ki niso nič več kot zahteve po spoštovanju nekaterih splošno sprejetih civilizacijskih standardov. Napraviti bi morala le nekaj drobnih gest dobre volje - denimo ustreči zahtevam po civilnem odvetniku, obrambi s prostosti itd. Njenemu ugledu to ne bi škodilo, nasprotno, in vojaškim skri-

7802 - 7805 JANKO LORENCI SENCE 1988 6 16 TELEKS KM

sprejetih civilizacijskih standardov. Napraviti bi morala le nekaj drobnih gest dobre volje - denimo ustreči zahtevam po civilnem odvetniku, obrambi s prostosti itd. Njenemu ugledu to ne bi škodilo, nasprotno, in vojaškim skrivnostim tudi ne. Teh gest doslej ni bilo.

8247 - 8252 MILAN MEDEN NE 1988 6 18 DNEVNIK KM

ostal njen partizanski pogum?

Še na nekaj je treba biti pozoren: prepiranje z JLA bi bilo samomorilsko dejanje. Začeti se moramo pogovarjati. O vseh njenih in zato naših rečeh. Navsezadnje se JLA tudi v tem primeru ravna po črki zakona, ki ga je sprejela civilna skupščina, ki očitno še nima toliko poguma, da bi revidirala tisto, s čimer ni več mogoče

8249 - 8252 MILAN MEDEN NE 1988 6 18 DNEVNIK KM

samomorilsko dejanje. Začeti se moramo pogovarjati. O vseh njenih in zato naših rečeh. Navsezadnje se JLA tudi v tem primeru ravna po črki zakona, ki ga je sprejela civilna skupščina, ki očitno še nima toliko poguma, da bi revidirala tisto, s čimer ni več mogoče

8287 - 8292 NI PODPISA OBTOŽNICA ŠE NI VLOŽ 1988 6 18 DELO KM

same obrambe. Zagovornik, ki je vojaška oseba, ni neodvisen, temveč odvisen od JLA. Ta odvisnost je v pretežni meri eksistencialne narave (osebni dohodek, napredovanja, stanovanje, vezanost na delovno mesto v JLA, ki zaradi specialnega znanja otežuje morebitni prehod v civilno službo itd.), lahko pa gre tudi za druge okoliščine (prepričanje o pravilnosti ravnanja JLA,

8289 - 8292 NI PODPISA OBTOŽNICA ŠE NI VLOŽ 1988 6 18 DELO KM

eksistencialne narave (osebni dohodek, napredovanja, stanovanje, vezanost na delovno mesto v JLA, ki zaradi specialnega znanja otežuje morebitni prehod v civilno službo itd.), lahko pa gre tudi za druge okoliščine (prepričanje o pravilnosti ravnanja JLA,

8290 - 8293 NI PODPISA OBTOŽNICA ŠE NI VLOŽ 1988 6 18 DELO KM

vezanost na delovno mesto v JLA, ki zaradi specialnega znanja otežuje morebitni prehod v civilno službo itd.), lahko pa gre tudi za druge okoliščine (prepričanje o pravilnosti ravnanja JLA, pretirana identifikacija s cilji JLA itd.), ki onemogočajo

8290 - 8294 NI PODPISA OBTOŽNICA ŠE NI VLOŽ 1988 6 18 DELO KM

vezanost na delovno mesto v JLA, ki zaradi specialnega znanja otežuje morebitni prehod v civilno službo itd.), lahko pa gre tudi za druge okoliščine (prepričanje o pravilnosti ravnanja JLA, pretirana identifikacija s cilji JLA itd.), ki onemogočajo aktivno obrambo s strani vojaškega zagovornika. Tako sklepanje

8293 - 8298 NI PODPISA OBTOŽNICA ŠE NI VLOŽ 1988 6 18 DELO KM

pretirana identifikacija s cilji JLA itd.), ki onemogočajo aktivno obrambo s strani vojaškega zagovornika. Tako sklepanje sicer ni pravilo, vendar obdolženec večinoma z vojaškim zagovornikom ne more navezati kontakta na podlagi medsebojnega zaupanja, ki je značilno pri civilni obrambi.

Vprašljiva je tudi določba 32. čl. zakona o vojaških sodiščih, ki

8294 - 8298 NI PODPISA OBTOŽNICA ŠE NI VLOŽ 1988 6 18 DELO KM

aktivno obrambo s strani vojaškega zagovornika. Tako sklepanje sicer ni pravilo, vendar obdolženec večinoma z vojaškim zagovornikom ne more navezati kontakta na podlagi medsebojnega zaupanja, ki je značilno pri civilni obrambi.

Vprašljiva je tudi določba 32. čl. zakona o vojaških sodiščih, ki

8296 - 8299 NI PODPISA OBTOŽNICA ŠE NI VLOŽ 1988 6 18 DELO KM

zagovornikom ne more navezati kontakta na podlagi medsebojnega zaupanja, ki je značilno pri civilni obrambi.

Vprašljiva je tudi določba 32. čl. zakona o vojaških sodiščih, ki določa, da se sodniki porotniki izbirajo izmed oficirjev,

8296 - 8301 NI PODPISA OBTOŽNICA ŠE NI VLOŽ 1988 6 18 DELO KM

zagovornikom ne more navezati kontakta na podlagi medsebojnega zaupanja, ki je značilno pri civilni obrambi.

Vprašljiva je tudi določba 32. čl. zakona o vojaških sodiščih, ki določa, da se sodniki porot-

niki izbirajo izmed oficirjev, vojaških uslužbencev in civilnih oseb, ki so v službi v oboroženih silah. Tako sestavljeno »sodišče« ne more svoje sodne

8297 - 8301 NI PODPISA OBTOŽNICA ŠE NI VLOŽ 1988 6 18 DELO KM

zaupanja, ki je značilno pri civilni obrambi.

Vprašljiva je tudi določba 32. čl. zakona o vojaških sodiščih, ki določa, da se sodniki porotniki izbirajo izmed oficirjev, vojaških uslužbencev in civilnih oseb, ki so v službi v oboroženih silah. Tako sestavljeno »sodišče« ne more svoje sodne

8299 - 8301 NI PODPISA OBTOŽNICA ŠE NI VLOŽ 1988 6 18 DELO KM

določa, da se sodniki porotniki izbirajo izmed oficirjev, vojaških uslužbencev in civilnih oseb, ki so v službi v oboroženih silah. Tako sestavljeno »sodišče« ne more svoje sodne

8299 - 8304 NI PODPISA OBTOŽNICA ŠE NI VLOŽ 1988 6 18 DELO KM

določa, da se sodniki porotniki izbirajo izmed oficirjev, vojaških uslužbencev in civilnih oseb, ki so v službi v oboroženih silah. Tako sestavljeno »sodišče« ne more svoje sodne funkcije opravljati neodvisno (219. čl. Ustave SFRJ), ker je tudi porota odvisna od JLA, ker je v službi JLA. Sodba takega sodišča se ne more razglasiti v imenu ljudstva, temveč le v imenu JLA.

8299 - 8304 NI PODPISA OBTOŽNICA ŠE NI VLOŽ 1988 6 18 DELO KM

določa, da se sodniki porotniki izbirajo izmed oficirjev, vojaških uslužbencev in civilnih oseb, ki so v službi v oboroženih silah. Tako sestavljeno »sodišče« ne more svoje sodne funkcije opravljati neodvisno (219. čl. Ustave SFRJ), ker je tudi porota odvisna od JLA, ker je v službi JLA. Sodba takega sodišča se ne more razglasiti v imenu ljudstva, temveč le v imenu JLA.

8310 - 8315 NI PODPISA OBTOŽNICA ŠE NI VLOŽ 1988 6 18 DELO KM

presoji vprašanja, ali je neki dokument šteti za vojaško tajnost. Dokument lahko odkriva nezakonito delovanje JLA ali pa vsebuje podatke, ki sploh ne predstavljajo vojaške tajnosti. Lahko gre torej za primere zlorabe brez možnosti ustrezne kontrole s strani pristojnih civilnih organov.

Namen vsakega kazenskega postopka je ugotovitev materialne

8311 - 8315 NI PODPISA OBTOŽNICA ŠE NI VLOŽ 1988 6 18 DELO KM

Dokument lahko odkriva nezakonito delovanje JLA ali pa vsebuje podatke, ki sploh ne predstavljajo vojaške tajnosti. Lahko gre torej za primere zlorabe brez možnosti ustrezne kontrole s strani pristojnih civilnih organov.

Namen vsakega kazenskega postopka je ugotovitev materialne

8491 - 8496 MARKO HREN CK ZKJ V LOVU NI DATUMA NOVA REVIJA KM

nih deželah, v Jugoslaviji pa na svoj način - priložnost, da se novih vsebin uči. T.i. civilna družba je pri nas v zadnjih tednih pripravila oblasti-partiji intenzivni tečaj novih vsebin, in to s samoiniciativnimi in spontanimi javnimi razpravami o novi ustavi (referendum), novem vojaškem letalu, zunanji politiki izvažanja orožja (Mamula), svobodi tiska, zgodovinskem spominu (Ma-

8608 - 8611 IVO KULJAJ PRIMER JANŠA BORŠTNE 1988 6 10 DELAVSKA ENOTNOST KM

protitankovske rakete) ali zato, ker so posedovali dokument, ki izpričuje morebitne aspiracije armade, da živi in deluje kot nenadzorovan in samosvoj segment nad družbo? Vojaki skupaj z civilnimi policisti zatrjujejo, da so dali javnosti o tem dogodku

8609 - 8611 IVO KULJAJ PRIMER JANŠA BORŠTNE 1988 6 10 DELAVSKA ENOTNOST KM

izpričuje morebitne aspiracije armade, da živi in deluje kot nenadzorovan in samosvoj seg-

ment nad družbo? Vojaki skupaj z civilnimi policisti zatrjujejo, da so dali javnosti o tem dogodku

8614 - 8617 IVO KULJAJ PRIMER JANŠA BORŠTNE 1988 6 10 DELAVSKA ENOTNOST KM

šlo v tem primeru za poskus odkrivanja ali zlorabljanja specifičnih vojaških skrivnosti, potem se lahko takoj strinjamo tako z vojaškimi kot civilnimi organi pregona, da so postopali povsem v skladu z legitimno zakonodajo. Velja poudariti, da je za civilno

8615 - 8617 IVO KULJAJ PRIMER JANŠA BORŠTNE 1988 6 10 DELAVSKA ENOTNOST KM

nih vojaških skrivnosti, potem se lahko takoj strinjamo tako z vojaškimi kot civilnimi organi pregona, da so postopali povsem v skladu z legitimno zakonodajo. Velja poudariti, da je za civilno

8615 - 8618 IVO KULJAJ PRIMER JANŠA BORŠTNE 1988 6 10 DELAVSKA ENOTNOST KM

nih vojaških skrivnosti, potem se lahko takoj strinjamo tako z vojaškimi kot civilnimi organi pregona, da so postopali povsem v skladu z legitimno zakonodajo. Velja poudariti, da je za civilno družbo samo v tem primeru ta zakonodaja tudi zares legitimna.

8615 - 8621 IVO KULJAJ PRIMER JANŠA BORŠTNE 1988 6 10 DELAVSKA ENOTNOST KM

nih vojaških skrivnosti, potem se lahko takoj strinjamo tako z vojaškimi kot civilnimi organi pregona, da so postopali povsem v skladu z legitimno zakonodajo. Velja poudariti, da je za civilno družbo samo v tem primeru ta zakonodaja tudi zares legitimna. Slika se nam zrcalno obrača, če so osumljeni posedovali dokument o omenjenih morebitnih aspiracijah armade, ki so si v globokem nasprotju s temeljnimi in z ustavo opredeljenimi načeli družbe.

8616 - 8621 IVO KULJAJ PRIMER JANŠA BORŠTNE 1988 6 10 DELAVSKA ENOTNOST KM

vojaškimi kot civilnimi organi pregona, da so postopali povsem v skladu z legitimno zakonodajo. Velja poudariti, da je za civilno družbo samo v tem primeru ta zakonodaja tudi zares legitimna. Slika se nam zrcalno obrača, če so osumljeni posedovali dokument o omenjenih morebitnih aspiracijah armade, ki so si v globokem nasprotju s temeljnimi in z ustavo opredeljenimi načeli družbe.

9042 - 9045 IVAN LAH ARMADA JE DEL DRUŽBE 1988 4 2 DELO PS

postavljati vsak posameznik zase, četudi v popolnem nasprotju s sistemom vrednot družbe, v kateri živi. Vojaškost da je družbi nekako tako, kot človeku obleka; iz domačega ali tujega materiala? - in oboje bi se smelo kadarkoli zamenjati ali zavreči.

9043 - 9047 IVAN LAH ARMADA JE DEL DRUŽBE 1988 4 2 DELO PS

sistemom vrednot družbe, v kateri živi. Vojaškost da je družbi nekako tako, kot človeku obleka; iz domačega ali tujega materiala? - in oboje bi se smelo kadarkoli zamenjati ali zavreči.

Svetovna družina da bi shajala brez vojske, nemara tudi brez odločil? Armada da postaja ob vstopu v 21. stoletje nepotrebna.

9043 - 9048 IVAN LAH ARMADA JE DEL DRUŽBE 1988 4 2 DELO PS

sistemom vrednot družbe, v kateri živi. Vojaškost da je družbi nekako tako, kot človeku obleka; iz domačega ali tujega materiala? - in oboje bi se smelo kadarkoli zamenjati ali zavreči.

Svetovna družina da bi shajala brez vojske, nemara tudi brez odločil? Armada da postaja ob vstopu v 21. stoletje nepotrebna. Slabša armada - močnejša družba. Itd. Pacifizem bi ostal zvest

9094 - 9098 IVAN LAH ARMADA JE DEL DRUŽBE 1988 4 2 DELO PS

drugi strani? Churchill že ni bil od muh, čeprav je bil včasih muhast. Prekaljen državnik in vojskovodja, ortodoksen in konvencionalen, tudi glede naših modnih tem: pravna država, civilna družba, ugovor vesti..., ne bi bil v zadregi. Cenil je tudi zavestno ubogljivost, kadar je le-ta bila potrebna.

9199 - 9203 TONE ŠTEFANEC NI NASLOVA 1988 4 2 DELO PS

Živimo v Evropi, govorimo o demokraciji, samoupravljanju, se spogledujemo z zahtevami 21. stoletja, razmišljamo o civilni družbi, hkrati pa se nekateri tako zelo bojijo odkritega, žal ne vedno primernega načina pisanja o JLA in splošni ljudski obrambi, kakor da gre za nekaj, kar mora biti tako rekoč na nek

9251 - 9254 SLAVOJ ZIZEK AFRIKA MOJA DEŽELA 1988 3 4 MLADINA KM

vendar se hkrati poudari, da so bila v Mladini v sicer neprimerni formi zastavljena ustrezna vprašanja (nujnost javne razprave o razvoju naše oborožitve, o naši vojaško-zunanji politiki itd.). Stava tega manevra je jasna: tako bomo skozi samo

9251 - 9256 SLAVOJ ZIZEK AFRIKA MOJA DEŽELA 1988 3 4 MLADINA KM

vendar se hkrati poudari, da so bila v Mladini v sicer neprimerni formi zastavljena ustrezna vprašanja (nujnost javne razprave o razvoju naše oborožitve, o naši vojaško-zunanji politiki itd.). Stava tega manevra je jasna: tako bomo skozi samo obsodbo oblike odprli prostor za javno vsebinsko razpravo o JLA. Vendar je vprašanje, ali bo manever uspel. Vprašanje zato, ker

9264 - 9266 SLAVOJ ZIZEK AFRIKA MOJA DEŽELA 1988 3 4 MLADINA KM

okviru katere bi naenkrat »vse postalo jasno«: za razpravami o civilnem služenju vojske, o umestnosti naše prodaje orožja Etiopiji, o ekonomski in obrambni smiselnosti izdelave

9264 - 9269 SLAVOJ ZIZEK AFRIKA MOJA DEŽELA 1988 3 4 MLADINA KM

okviru katere bi naenkrat »vse postalo jasno«: za razpravami o civilnem služenju vojske, o umestnosti naše prodaje orožja Etiopiji, o ekonomski in obrambni smiselnosti izdelave nadzvočnega letala itd. se v resnici skriva poskus Sovražnika, ogroziti JLA kot steber bratstva in enotnosti, kot garant naše samoupravne ureditve.

9365 - 9370 SLAVOJ ZIZEK AFRIKA MOJA DEŽELA 1988 3 4 MLADINA KM

Geslo dneva bi zato danes moralo biti: za idejno nevtralno JLA - se pravi za JLA, ki bi bila preprosto kompetentna vojna organizacija, ne »brez ideologije« (to je kajpada utopija), marveč utemeljena zgolj v splošni ideologiji obrambe državne skupnosti pred tujo vojaško agresijo, torej brez tistega ideološkega presežka, ki jo definira kot »Jugoslavijo v malem«,

9365 - 9370 SLAVOJ ZIZEK AFRIKA MOJA DEŽELA 1988 3 4 MLADINA KM

Geslo dneva bi zato danes moralo biti: za idejno nevtralno JLA - se pravi za JLA, ki bi bila preprosto kompetentna vojna organizacija, ne »brez ideologije« (to je kajpada utopija), marveč utemeljena zgolj v splošni ideologiji obrambe državne skupnosti pred tujo vojaško agresijo, torej brez tistega ideološkega presežka, ki jo definira kot »Jugoslavijo v malem«,

9368 - 9370 SLAVOJ ZIZEK AFRIKA MOJA DEŽELA 1988 3 4 MLADINA KM

marveč utemeljena zgolj v splošni ideologiji obrambe državne skupnosti pred tujo vojaško agresijo, torej brez tistega ideološkega presežka, ki jo definira kot »Jugoslavijo v malem«,

9373 - 9378 SLAVOJ ZIZEK AFRIKA MOJA DEŽELA 1988 3 4 MLADINA KM

vpitje naših ideoloških »dežurnih nevrotikov« (Vlado Miheljak): »koga moti dejstvo, da je JLA kovnica bratstva in enotnosti, garant stabilnosti naše samoupravne družbe v težkih kriznih časih, koga, če ne sovražnika bratstva in enotnosti, če ne tiste, ki jih vodijo umazani računi, da bi sprovocirali nestabilnost naše družbe...« Toda odgovor na to je jasen: tisto, kar je

9376 - 9382 SLAVOJ ZIZEK AFRIKA MOJA DEŽELA 1988 3 4 MLADINA KM

časih, koga, če ne sovražnika bratstva in enotnosti, če ne tiste, ki jih vodijo umazani računi, da bi sprovocirali nestabilnost naše družbe...« Toda odgovor na to je jasen: tisto, kar je moteče, nista bratstvo in enotnost, temveč dejstvo, da imamo opraviti s takšnima bratstvom in enotnostjo, ki kot svojo »kovnico« rabita armado; moteča ni stabilnost, marveč takšna stabilnost, ki jo mora garantirati armada. Drugače povedano:

9381 - 9387 SLAVOJ ZIZEK AFRIKA MOJA DEŽELA 1988 3 4 MLADINA KM

»kovnico« rabita armado; moteča ni stabilnost, marveč takšna stabilnost, ki jo mora garantirati armada. Drugače povedano: storiti ni treba nič drugega, kot da omenjene fraze armadnih ideologov vzamemo dobesedno. Oni sami so tisti, ki jih prežema implicitno neizrečeno, a zato nič manj dejavno nezaupanje v zmožnost »civilne« (tokrat v pomenu zunaj-vojaške) družbe, da bi dosegla integracijo, oni sami so tisti, ki se - »pa če se tega

9382 - 9387 SLAVOJ ZIZEK AFRIKA MOJA DEŽELA 1988 3 4 MLADINA KM

stabilnost, ki jo mora garantirati armada. Drugače povedano: storiti ni treba nič drugega, kot da omenjene fraze armadnih ideologov vzamemo dobesedno. Oni sami so tisti, ki jih prežema implicitno neizrečeno, a zato nič manj dejavno nezaupanje v zmožnost »civilne« (tokrat v pomenu zunaj-vojaške) družbe, da bi dosegla integracijo, oni sami so tisti, ki se - »pa če se tega

9385 - 9387 SLAVOJ ZIZEK AFRIKA MOJA DEŽELA 1988 3 4 MLADINA KM

implicitno neizrečeno, a zato nič manj dejavno nezaupanje v zmožnost »civilne« (tokrat v pomenu zunaj-vojaške) družbe, da bi dosegla integracijo, oni sami so tisti, ki se - »pa če se tega

9385 - 9390 SLAVOJ ZIZEK AFRIKA MOJA DEŽELA 1988 3 4 MLADINA KM

implicitno neizrečeno, a zato nič manj dejavno nezaupanje v zmožnost »civilne« (tokrat v pomenu zunaj-vojaške) družbe, da bi dosegla integracijo, oni sami so tisti, ki se - »pa če se tega zavedajo ali ne«, kot bi se reklo po stalinsko - zavzemajo za družbo, v kateri je »normalno«, da je armada tista, ki uteleša in garantira njeno enotnost.

9409 - 9411 SLAVOJ ZIZEK AFRIKA MOJA DEŽELA 1988 3 4 MLADINA KM

dezintegrativni, ogrožajoči za družbeno kohezijo. Temeljev stabilnosti SFRJ ne ogroža predlog za civilno služenje vojaškega roka, marveč tisti pogled, ki tak predlog takoj interpretira kot

9409 - 9413 SLAVOJ ZIZEK AFRIKA MOJA DEŽELA 1988 3 4 MLADINA KM

dezintegrativni, ogrožajoči za družbeno kohezijo. Temeljev stabilnosti SFRJ ne ogroža predlog za civilno služenje vojaškega roka, marveč tisti pogled, ki tak predlog takoj interpretira kot naperjen zoper osnove SLO, torej zoper JLA, torej zoper Jugoslavijo.

9426 - 9429 SLAVOJ ZIZEK AFRIKA MOJA DEŽELA 1988 3 4 MLADINA KM

enotnosti povsod vidi liberalizme, nacionalizme itd., sam tisti, ki vnaša napetost in ustvarja vzdušje državljanske vojne. Drugače povedano, prav v tem nedosegljivem tujku, Sovražniku, ki nikoli ne nastopi kot tak, ki govori le skozi svoje »izvrševalce«, v tej

9427 - 9433 SLAVOJ ZIZEK AFRIKA MOJA DEŽELA 1988 3 4 MLADINA KM

ki vnaša napetost in ustvarja vzdušje državljanske vojne. Drugače povedano, prav v tem nedosegljivem tujku, Sovražniku, ki nikoli ne nastopi kot tak, ki govori le skozi svoje »izvrševalce«, v tej točki bi morali ideologi bratstva-enotnosti prepoznati samega sebe, resnico svojega lastnega postopka.

Pravi problem torej ni JLA, pravi problem je takšna ustrojenost političnega območja, ki ne dopušča demokratičnega pluralizma in

9750 - 9755 M Š ORGANI UNZ SO ZDAJ 1988 6 6 DELO PR

da sta bila papirja najdena na vsakomur dostopnem mestu in da na njiju ni bilo označeno, da

gre za vojaško ali kakšno drugo skrivnost. Pri preiskavi je bil navzoč Mladinin odvetnik Drago Demšar, vendar niso dovolili, da bi mu Tasić podpisal pooblastilo, češ da je civilni branilec že izločen iz postopka. Na odvetnikovo zahtevo, naj mu Tasić pokaže pripomi nalog, je

9919 - 9923 Š M J JANŠA V PRIPORU 1988 6 2 DELO PR

244/1 KZ SFRJ.

*V zakonu o vojaških sodiščih je v 13. členu zapisano, za katera kazniva dejanja, ki jih določa kazenski zakon SFRJ, lahko vojaška sodišča sodijo tudi civilnim osebam. Med drugim je to predpisano tudi za kazniva dejanja zoper oborožene sile. Mednje sodi tudi

9920 - 9923 Š M J JANŠA V PRIPORU 1988 6 2 DELO PR

*V zakonu o vojaških sodiščih je v 13. členu zapisano, za katera kazniva dejanja, ki jih določa kazenski zakon SFRJ, lahko vojaška sodišča sodijo tudi civilnim osebam. Med drugim je to predpisano tudi za kazniva dejanja zoper oborožene sile. Mednje sodi tudi

9921 - 9925 Š M J JANŠA V PRIPORU 1988 6 2 DELO PR

kazniva dejanja, ki jih določa kazenski zakon SFRJ, lahko vojaška sodišča sodijo tudi civilnim osebam. Med drugim je to predpisano tudi za kazniva dejanja zoper oborožene sile. Mednje sodi tudi 224. člen kazenskega zakona SFRJ, ki govori o izdaji vojaške skrivnosti in česar je osumljen Janez Janša. Sumijo ga storitve

9921 - 9927 Š M J JANŠA V PRIPORU 1988 6 2 DELO PR

kazniva dejanja, ki jih določa kazenski zakon SFRJ, lahko vojaška sodišča sodijo tudi civilnim osebam. Med drugim je to predpisano tudi za kazniva dejanja zoper oborožene sile. Mednje sodi tudi 224. člen kazenskega zakona SFRJ, ki govori o izdaji vojaške skrivnosti in česar je osumljen Janez Janša. Sumijo ga storitve 1. točke kaznivega dejanja izdaje vojaške skrivnosti, njena vsebina pa je naslednja: »Kdor komu drugemu neupravičeno sporoči

10067 - 10072 BOGOMIR ŠEFIC ZDAJ ŠE BOLJ ŽGOČA P 1988 6 11 DELO PR

vojaške dokumentacije ne predstavlja kaznivega dejanja izdaje vojaške skrivnosti. Kaznivo dejanje je storjeno le v primeru, če nekdo takšno dokumentacijo zbira z namenom, da jo izroči nepoklicani osebi.*

Sporna je lahko tudi pristojnost vojaških sodišč za civilne osebe v času miru. Predvsem pa je ta kazenski postopek še bolj žgoče

10070 - 10072 BOGOMIR ŠEFIC ZDAJ ŠE BOLJ ŽGOČA P 1988 6 11 DELO PR

nepoklicani osebi.*

Sporna je lahko tudi pristojnost vojaških sodišč za civilne osebe v času miru. Predvsem pa je ta kazenski postopek še bolj žgoče

10098 - 10103 BOGOMIR ŠEFIC ZDAJ ŠE BOLJ ŽGOČA P 1988 6 11 DELO PR

pove, ali so resnične trditve novinarke Politike Ekspres, da je v Sloveniji prišlo do posameznih napadov na pripadnike JLA.

Navzoči so dali veliko predlogov za razne oblike javnih protestnih akcij zaradi nespoštovanja zahtev javnosti po popolnem informiranju in civilnem nadzoru nad postopki s priprtimi (nekajminutna splošna stavka, protestni shodi in povorke,

10244 - 10246 NI PODPISA VOJAK DOMOVINE 1988 6 27 DNEVNIK KM

vidite možnosti za nadaljnja delovna in siceršnja zbliževanja civilnega in vojaškega življenja? Vprašanje je oprto na dejstvo, da gre tako v prvem kakor v drugem primeru za pretežno mlado

10282 - 10288 NI PODPISA VOJAK DOMOVINE 1988 6 27 DNEVNIK KM

proti temu, da so močni in prav zato boli, če ta vprašanja spolitiziramo. Tudi nasploh armada

deluje po zakonih, ki jih imamo, ki so družbeno verificirani in sprašujem se, kaj bi bilo, če bi se teh zakonov ne držali? Pri tem pa je treba razumeti, da opravljamo delo, ki je večplastno. Poglejte zadevo z letalom. Kaj, če tuji partnerji niso bili za to, da zadevo obešamo na veliki zvon?«

10286 - 10291 NI PODPISA VOJAK DOMOVINE 1988 6 27 DNEVNIK KM

opravljamo delo, ki je večplastno. Poglejte zadevo z letalom. Kaj, če tuji partnerji niso bili za to, da zadevo obešamo na veliki zvon?«

*Upamo, da posamezna izzivanja, ki vodijo v komplikacije, enostavno ne morejo trajneje škodovati sredstvom med JLA in družbo. Menimo pa, da teh pojavov ni potrebno zgolj ideološko

10396 - 10401 DARKA ZVONAR POGOVOR Z JANEZOM J 1988 3 31 7 D KM

mogla biti več kompromis, kot je bila vsaj delno ustava v letu 1974. Gonja proti kritičnemu pisanju o JLA je po eni plati logična reakcija same armade - ker je bila dolga desetletja izvzeta iz vsake družbene kritike - po drugi pa je to manever konzervativnih in demagoških sil v političnih strukturah Jugoslavije. Tudi v Sloveniji. Izjave Zorana Poliča oziroma

10397 - 10401 DARKA ZVONAR POGOVOR Z JANEZOM J 1988 3 31 7 D KM

1974. Gonja proti kritičnemu pisanju o JLA je po eni plati logična reakcija same armade - ker je bila dolga desetletja izvzeta iz vsake družbene kritike - po drugi pa je to manever konzervativnih in demagoških sil v političnih strukturah Jugoslavije. Tudi v Sloveniji. Izjave Zorana Poliča oziroma

10633 - 10636 NI PODPISA KAMPANJA V SLOVENIJI 1988 6 16 DELO PR

kaznivega dejanja. Države, ki nimajo vojaških sodišč - v Evropi jih je le šest - pa imajo nekatere posebne vojaško-kazenske zakone, večina tudi posebna vojaška sodišča pri civilnih sodiščih. Vojaška sodišča imajo med drugimi ZDA, Kanada, Indija

10634 - 10636 NI PODPISA KAMPANJA V SLOVENIJI 1988 6 16 DELO PR

jih je le šest - pa imajo nekatere posebne vojaško-kazenske zakone, večina tudi posebna vojaška sodišča pri civilnih sodiščih. Vojaška sodišča imajo med drugimi ZDA, Kanada, Indija

10634 - 10637 NI PODPISA KAMPANJA V SLOVENIJI 1988 6 16 DELO PR

jih je le šest - pa imajo nekatere posebne vojaško-kazenske zakone, večina tudi posebna vojaška sodišča pri civilnih sodiščih. Vojaška sodišča imajo med drugimi ZDA, Kanada, Indija in številne druge države. Zato je povsem neutemeljena teza skupin

10634 - 10640 NI PODPISA KAMPANJA V SLOVENIJI 1988 6 16 DELO PR

jih je le šest - pa imajo nekatere posebne vojaško-kazenske zakone, večina tudi posebna vojaška sodišča pri civilnih sodiščih. Vojaška sodišča imajo med drugimi ZDA, Kanada, Indija in številne druge države. Zato je povsem neutemeljena teza skupin za pritisk, ki so se izpostavile v zvezi s tem »primerom«, namreč, da so vojaška sodišča in vojaško-kazenski zakoni anahronizem za civilizirano državo. Ravno nasprotno, dejanski

10975 - 10978 NI PODPISA OBRAMBA PO MERI LJUD 1988 5 7 DELO KM

Največji kos teh skupnih sredstev pobere teritorialna obramba (JLA se financira neposredno iz zveznega proračuna), ostanek pa gre za civilno zaščito, zveze, obrambne priprave družbenopolitičnih skupnosti in prebivalstva, narodne zaščite in

11128 - 11134 NI PODPISA DOBRA VOLJA BREZ RAZ 1988 5 14 DELO KM

organizacije in krajevne skupnosti navzgor - če je potrebno ali ne. Gotovo je, da gre tu za zgledovanje po vojski oziroma za takšno uniformnost, ki želi doseči »udobni konformizem« in se boji »radikalnega nekonformizma«. Vse je vnaprej določeno in se lahko dogaja samo v dopustnih institucijah, ki bi bile presenečene, če bi se kdo drug na primer (v smislu »civilne

družbe«) pojavil v kakšnih varnostnih vprašanjih.

11240 - 11246 MIRKO LORENCI POSTOPEK V PRIMERU J 1988 6 8 DELO PR

svojih ugotovitvah redno poroča javnosti; Janezu Janši in Davidu Tasiću naj se omogoči pomoč civilnega odvetnika; sorodnikom naj se nemudoma omogoči obisk priprtih Janeza Janše, Davida Tasića in Ivana Borštnerja; delovno predsedstvo naj zahteva sprejem pri predsednikih skupščine SRS, predsedstva SRS, RK SZDL Slovenije, CK ZKS in komandantu ljubljanskega armadnega območja; odbor poziva republiški odbor Rdečega križa, da poskrbi za ustrezno

11317 - 11322 MIRKO LORENCI POSTOPEK V PRIMERU J 1988 6 8 DELO PR

*V prvi izjavi RSNZ je bil Janez Janša osumljen kaznivega dejanja po 224. členu, prvi odstavek KZJ, v sporočilu vojaškega tožilca pa po 224. členu, drugi odstavek KZJ...

»Mi smo naredili kazensko ovadbo zaradi suma, tožilec - ne samo vojaški, tudi civilni - pa ima pravico kaznivo dejanje okvalificirati tako, kot ustreza dejstvom. Zato je treba ločiti

11320 - 11322 MIRKO LORENCI POSTOPEK V PRIMERU J 1988 6 8 DELO PR

»Mi smo naredili kazensko ovadbo zaradi suma, tožilec - ne samo vojaški, tudi civilni - pa ima pravico kaznivo dejanje okvalificirati tako, kot ustreza dejstvom. Zato je treba ločiti

11320 - 11326 MIRKO LORENCI POSTOPEK V PRIMERU J 1988 6 8 DELO PR

»Mi smo naredili kazensko ovadbo zaradi suma, tožilec - ne samo vojaški, tudi civilni - pa ima pravico kaznivo dejanje okvalificirati tako, kot ustreza dejstvom. Zato je treba ločiti poprejšnji postopek od preiskave, ki jo vodi tožilstvo. Izjave v poprejšnjem postopku na sodišču niso dokazno gradivo.«

*Kako so organi za notranje zadeve sodelovali z vojaškimi pravosodnimi organi?

11336 - 11341 MIRKO LORENCI POSTOPEK V PRIMERU J 1988 6 8 DELO PR

v postopku z Janšo in Borštnerjem. To potrjuje tudi današnja izjava vojaškega preiskovalnega sodnika. Vojaški tožilec bi imel vso pravico, da vse postopke, ko je podan upravičen sum o kaznivem dejanju, opravi sam. Organi za notranje zadeve menimo, da je prav, da takrat, ko gre za civilne zadeve, to opravimo mi. Mislim, da bi takšno stališče moralo veljati tudi v bodoče,

11336 - 11341 MIRKO LORENCI POSTOPEK V PRIMERU J 1988 6 8 DELO PR

v postopku z Janšo in Borštnerjem. To potrjuje tudi današnja izjava vojaškega preiskovalnega sodnika. Vojaški tožilec bi imel vso pravico, da vse postopke, ko je podan upravičen sum o kaznivem dejanju, opravi sam. Organi za notranje zadeve menimo, da je prav, da takrat, ko gre za civilne zadeve, to opravimo mi. Mislim, da bi takšno stališče moralo veljati tudi v bodoče,

11344 - 11346 MIRKO LORENCI POSTOPEK V PRIMERU J 1988 6 8 DELO PR

odvetniku Dragu Demšarju naj povem, da je s tem mislil, da je stvar vojaškega tožilca, ali bo dovolil civilnega zagovornika ali ne.«

11550 - 11552 MIRKO LORENCI POSTOPEK V PRIMERU J 1988 6 8 DELO PR

pisanju Mladine in Nove revije je mogoče zlahka spoznati specialno vojno, militantno in fašistoidno ideološko platformo ter protijugoslovanske separatistične težnje in namere«.

11560 - 11564 MIRKO LORENCI POSTOPEK V PRIMERU J 1988 6 8 DELO PR

In medtem ko so časopisje in različni organi v večini drugih republik vse vtaknili v koš napadov na JLA in Jugoslavijo v celoti, se je oglasil Zoran Polič, član sveta federacije, ki je za Politiko Ekspres med drugim izjavil: »Ideja civilne družbe je prodrla tudi v slovenski centralni komite. Javno je slišati, da

11761 - 11767 ANDREJ KOVAČ NI NASLOVA 1988 4 9 DELO PS

pa, da tega niso storili tudi mnogi, ki bodisi posamezno ali kolektivno napadajo pisce proti

JLA. Zdaj retroaktivno, iz prispevkov »branilcev« ugotavljam, kako naj bi delovali »napadalci«. Mislim, da je napaka te polemike, da bi rad vsak v sorazmerno kratko odmerjenih člankih obravnaval vse probleme, od civilnega služenja vojske do trgovine z orožjem. Bolje bi bilo, če bi se z analizami, anketami, predpostavkami in posledicami

11765 - 11767 ANDREJ KOVAČ NI NASLOVA 1988 4 9 DELO PS

sorazmerno kratko odmerjenih člankih obravnaval vse probleme, od civilnega služenja vojske do trgovine z orožjem. Bolje bi bilo, če bi se z analizami, anketami, predpostavkami in posledicami

11765 - 11771 ANDREJ KOVAČ NI NASLOVA 1988 4 9 DELO PS

sorazmerno kratko odmerjenih člankih obravnaval vse probleme, od civilnega služenja vojske do trgovine z orožjem. Bolje bi bilo, če bi se z analizami, anketami, predpostavkami in posledicami razčistila ena tema in se bi potem prešlo na drugo. Za izhodišče bom izbral odlomek iz prispevka tov. Terzića iz Sobotne priloge: »Za poklicne vojake v naši vojski, pa ne samo zanje, je tragična že misel, da bi se z vidika žrtvovanja obrambi delili po

11956 - 11959 BOGOMIR ŠEFIC POVABLJENI STE NA KA 1988 3 6 NEDELJSKI DNEV KM

proizvode, kakor tudi projektantske, gradbene in druge storitve, ne samo za vojaške ali pa širše obrambne in zaščitne namene, ampak tudi za čisto civilne potrebe. Gre tudi za znanstveno, razvojno in tehnološko sodelovanje in kooperacijo pri proizvodnji

12057 - 12061 NI PODPISA NAPADI NA JLA SO UPE 1988 3 11 DELO PR

pozornost družbe in njenih organiziranih socialističnih sil od življenjsko pomembnih problemov, kot so razvoj, inflacija in drugo.

Pogosti napadi na enotni sistem splošne ljudske obrambe, na JLA kot skupno oboroženo silo vseh narodov in narodnosti, vseh

12139 - 12142 NI PODPISA OB PRIMERU JANŠA 1988 6 3 DELO KM

publicitete. Da so sedanji javni protesti oblika pritiska na (vojaško) pravosodje, je pač očitno in tu je sprenevedanje odveč. Vendar velja tudi to, da je v samem pravosodju - civilnem in vojaškem - v veliki meri iskati vzroke, če javnost pogostokrat

12140 - 12143 NI PODPISA OB PRIMERU JANŠA 1988 6 3 DELO KM

(vojaško) pravosodje, je pač očitno in tu je sprenevedanje odveč. Vendar velja tudi to, da je v samem pravosodju - civilnem in vojaškem - v veliki meri iskati vzroke, če javnost pogostokrat dvomi o njegovi dejanski neodvisnosti od interesov vladajoče

12797 - 12801 ALENKA VILFAN SOCIALISTIČNA ZVEZA 1988 6 8 DNEVNIK PR

predvsem zahtevali relevantne informacije v zvezi s celotnim postopkom (če gre za vojaško tajnost, na katero področje se nanaša), ali so jo osumljeni izdali komu znotraj Jugoslavije ali tujcem, pridružili pa so se tudi zahtevam, naj se priprti branijo s prostosti ter da jim omogočijo stik z družino, kar je normalna

12799 - 12805 ALENKA VILFAN SOCIALISTIČNA ZVEZA 1988 6 8 DNEVNIK PR

nanaša), ali so jo osumljeni izdali komu znotraj Jugoslavije ali tujcem, pridružili pa so se tudi zahtevam, naj se priprti branijo s prostosti ter da jim omogočijo stik z družino, kar je normalna civilizacijsko-kulturna zahteva. Kot socialistična zveza so se tudi zavzeli za spremembo zakonodaje, pa tudi za to, da strokovno ugotovijo, ali je v času miru vojaško sodišče sploh potrebno. V Avstriji, Franciji in ZRN vojaških sodišč namreč sploh več

12804 - 12808 ALENKA VILFAN SOCIALISTIČNA ZVEZA 1988 6 8 DNEVNIK PR

ugotovijo, ali je v času miru vojaško sodišče sploh potrebno. V Avstriji, Franciji in ZRN vojaških sodišč namreč sploh več nimajo, v Jugoslaviji pa vojaška sodišča jemljejo v roke zadeve, ki so drugod v pristojnosti civilnih sodišč. Ob vseh prizadevanjih v zvezi z zaščito človekovih pravic pa ne bi bilo

12805 - 12808 ALENKA VILFAN SOCIALISTIČNA ZVEZA 1988 6 8 DNEVNIK PR

Avstriji, Franciji in ZRN vojaških sodišč namreč sploh več nimajo, v Jugoslaviji pa vojaška sodišča jemljejo v roke zadeve, ki so drugod v pristojnosti civilnih sodišč. Ob vseh prizadevanjih v zvezi z zaščito človekovih pravic pa ne bi bilo

12806 - 12811 ALENKA VILFAN SOCIALISTIČNA ZVEZA 1988 6 8 DNEVNIK PR

nimajo, v Jugoslaviji pa vojaška sodišča jemljejo v roke zadeve, ki so drugod v pristojnosti civilnih sodišč. Ob vseh prizadevanjih v zvezi z zaščito človekovih pravic pa ne bi bilo dobro, če bi kdo razumel, da v Sloveniji dajemo potuho tistim, ki želijo napadati JLA ali da gre pri nas na splošno za negativen odnos do JLA.

12806 - 12812 ALENKA VILFAN SOCIALISTIČNA ZVEZA 1988 6 8 DNEVNIK PR

nimajo, v Jugoslaviji pa vojaška sodišča jemljejo v roke zadeve, ki so drugod v pristojnosti civilnih sodišč. Ob vseh prizadevanjih v zvezi z zaščito človekovih pravic pa ne bi bilo dobro, če bi kdo razumel, da v Sloveniji dajemo potuho tistim, ki želijo napadati JLA ali da gre pri nas na splošno za negativen odnos do JLA.

»Če sem v četrtek rekel, da gre za zakonito ravnanje, pa po

12840 - 12843 ALENKA VILFAN SOCIALISTIČNA ZVEZA 1988 6 8 DNEVNIK PR

Viktor Žakelj je izrazil priznanje slovenski javnosti, ki je zrelo reagirala in se zavzela za civilnost in pravnost postopka. Med javnostjo in JLA doslej ni bilo nasprotovanj, z nepremišljenimi dejanji pa do nasprotij lahko pride, je še dodal.

12849 - 12853 ALENKA VILFAN SOCIALISTIČNA ZVEZA 1988 6 8 DNEVNIK PR

minuli teden bil pri njem novinar AFP, ki je dejal, da ni izključeno, da bo vojaški tožilec ukrepal proti avtorjem člankov v Mladini. »Zatrjeval sem mu, da je to nemogoče. Ob tem se mi zastavlja vrsta vprašanj, kdo in zakaj daje nekaterim tujim novinarjem take informacije, vključno s tistimi o pripravah na

12851 - 12855 ALENKA VILFAN SOCIALISTIČNA ZVEZA 1988 6 8 DNEVNIK PR

Mladini. »Zatrjeval sem mu, da je to nemogoče. Ob tem se mi zastavlja vrsta vprašanj, kdo in zakaj daje nekaterim tujim novinarjem take informacije, vključno s tistimi o pripravah na vojaški udar v Sloveniji,« je dejal Smole.

Mile Šetinc, član odbora za človekove pravice, je pojasnil, da so

12851 - 12857 ALENKA VILFAN SOCIALISTIČNA ZVEZA 1988 6 8 DNEVNIK PR

Mladini. »Zatrjeval sem mu, da je to nemogoče. Ob tem se mi zastavlja vrsta vprašanj, kdo in zakaj daje nekaterim tujim novinarjem take informacije, vključno s tistimi o pripravah na vojaški udar v Sloveniji,« je dejal Smole.

Mile Šetinc, član odbora za človekove pravice, je pojasnil, da so vojaške oblasti izrabile vsa pravna sredstva, da so javnost držale v popolni informacijski zapori, zato je po eni strani

13301 - 13307 MIHA KOVAČ ZLOPAMTILO 1988 2 26 MLADINA KM

Sobota, 20. februarja. O napadih na JLA so razpravljali tudi na seji beograjskega mestnega partijskega komiteja. Milojica Pantelić je poudaril, »da so napadi na JLA posledica skupnega delovanja notranjega sovražnika, sovražne politične emigracije v tujini in nekaterih tujih krogov, ki niso prijateljsko razpoloženi do SFRJ. Še več, do takih napadov prihaja tudi po

13303 - 13307 MIHA KOVAČ ZLOPAMTILO 1988 2 26 MLADINA KM

seji beograjskega mestnega partijskega komiteja. Milojica Pantelić je poudaril, »da so napadi na JLA posledica skupnega delovanja notranjega sovražnika, sovražne politične emigracije v tujini in nekaterih tujih krogov, ki niso prijateljsko razpoloženi do SFRJ. Še več, do takih napadov prihaja tudi po

13780 - 13784 JASNA BABIČ OBTOŽBE IN OBRAMBA 1988 3 3 7 D KM

ustavnega položaja armade, o njeni reorganizaciji in deunitarizaciji in ponuja namesto ene

jugoslovanske armade množico nacionalno homogenih vojnih organizacij; torej trdi, da je to pravi način, da se Jugoslavija konstituira kot »civilna družba«.

13781 - 13784 JASNA BABIČ OBTOŽBE IN OBRAMBA 1988 3 3 7 D KM

deunitarizaciji in ponuja namesto ene jugoslovanske armade množico nacionalno homogenih vojnih organizacij; torej trdi, da je to pravi način, da se Jugoslavija konstituira kot »civilna družba«.

13824 - 13829 JASNA BABIČ OBTOŽBE IN OBRAMBA 1988 3 3 7 D KM

konkurence osvaja prvo mesto med mladinskimi listi po zastopanosti tem o vojski in vojakih, kajti uredniški koncept Mladine je nadaljevanje »ideologije« mladinskega kongresa v Krškem. Na njem so zavzele pomembno mesto pobude mirovnih skupin, zatem pobude za civilno služenje vojaškega roka in zahteve za celovito enakopravnost slovenskega jezika v zveznih

13824 - 13829 JASNA BABIČ OBTOŽBE IN OBRAMBA 1988 3 3 7 D KM

konkurence osvaja prvo mesto med mladinskimi listi po zastopanosti tem o vojski in vojakih, kajti uredniški koncept Mladine je nadaljevanje »ideologije« mladinskega kongresa v Krškem. Na njem so zavzele pomembno mesto pobude mirovnih skupin, zatem pobude za civilno služenje vojaškega roka in zahteve za celovito enakopravnost slovenskega jezika v zveznih

13827 - 13829 JASNA BABIČ OBTOŽBE IN OBRAMBA 1988 3 3 7 D KM

Krškem. Na njem so zavzele pomembno mesto pobude mirovnih skupin, zatem pobude za civilno služenje vojaškega roka in zahteve za celovito enakopravnost slovenskega jezika v zveznih

13827 - 13832 JASNA BABIČ OBTOŽBE IN OBRAMBA 1988 3 3 7 D KM

Krškem. Na njem so zavzele pomembno mesto pobude mirovnih skupin, zatem pobude za civilno služenje vojaškega roka in zahteve za celovito enakopravnost slovenskega jezika v zveznih institucijah - vključujoč tudi uradno uporabo »slovenščine« v JLA. Kaže spomniti, da so vse te pobude že same od sebe, mimo strani Mladine, izzvale odpor določenega tradicionalnega

13844 - 13850 JASNA BABIČ OBTOŽBE IN OBRAMBA 1988 3 3 7 D KM

sklicuje na člana slovenskega partijskega vrha Slavka Soršaka, zato ker ima svoje mnenje o jugoslovanskem vojaškem vprašanju. Potem pa se, kot smo že zapisali, ponavljajo zahteve po »demilitarizaciji« Jugoslavije, toda skozi »militantno organizacijo homogenih nacionalnih držav«. Sledi torej, da je Mladinino stališče o ločitvi vojaške sile od civilne politike v novi obliki vojaško-politične identitete, na ravni vsake republike posebej.

13848 - 13850 JASNA BABIČ OBTOŽBE IN OBRAMBA 1988 3 3 7 D KM

homogenih nacionalnih držav«. Sledi torej, da je Mladinino stališče o ločitvi vojaške sile od civilne politike v novi obliki vojaško-politične identitete, na ravni vsake republike posebej.

13848 - 13851 JASNA BABIČ OBTOŽBE IN OBRAMBA 1988 3 3 7 D KM

homogenih nacionalnih držav«. Sledi torej, da je Mladinino stališče o ločitvi vojaške sile od civilne politike v novi obliki vojaško-politične identitete, na ravni vsake republike posebej. Dejstvo je, da takšna sumirana armada ne bi znižala vojaških

13848 - 13852 JASNA BABIČ OBTOŽBE IN OBRAMBA 1988 3 3 7 D KM

homogenih nacionalnih držav«. Sledi torej, da je Mladinino stališče o ločitvi vojaške sile od civilne politike v novi obliki vojaško-politične identitete, na ravni vsake republike posebej. Dejstvo je, da takšna sumirana armada ne bi znižala vojaških stroškov; zato se avtorji slovenskega mladinskega tednika -

14031 - 14034 SLAVKO SORŠAK NEKOREKTNA METODA 1988 3 25 KOMUNIST KM

tudi Pisma bralcev. Tudi vsebina, ki se je lotevajo, je v glavnem znana. To je parada, civilno služenje, usposabljanje žensk za oboroženi boj, jezik v armadi, kaznovanje oporečnikov, prodaja orožja, proizvodnja orožja, posebej letala, socialno-psihična

14031 - 14036 SLAVKO SORŠAK NEKOREKTNA METODA 1988 3 25 KOMUNIST KM

tudi Pisma bralcev. Tudi vsebina, ki se je lotevajo, je v glavnem znana. To je parada, civilno služenje, usposabljanje žensk za oboroženi boj, jezik v armadi, kaznovanje oporečnikov, prodaja orožja, proizvodnja orožja, posebej letala, socialno-psihična razmerja v armadi. To so predvsem mladinske teme. Nova revija ima t.i. velike teme, nacionalna armada, jezik v armadi, neidejna in

14197 - 14201 JOŽE VOGRINC ZLOPAMTILO 1988 3 25 MLADINA KM

pravico do opravljanja oblastniških poslov.

Ob »napadih na JLA« bi se lahko bilo slovensko politično vodstvo docela v skladu z ustavo in s programom ZKJ vprašalo, ali prodajanje orožja na veliko revnim deželam v umazanih vojnah ni rušenje ustavne vloge JLA, neuvrščene politike SFRJ in ugleda

14199 - 14201 JOŽE VOGRINC ZLOPAMTILO 1988 3 25 MLADINA KM

docela v skladu z ustavo in s programom ZKJ vprašalo, ali prodajanje orožja na veliko revnim deželam v umazanih vojnah ni rušenje ustavne vloge JLA, neuvrščene politike SFRJ in ugleda

14199 - 14202 JOŽE VOGRINC ZLOPAMTILO 1988 3 25 MLADINA KM

docela v skladu z ustavo in s programom ZKJ vprašalo, ali prodajanje orožja na veliko revnim deželam v umazanih vojnah ni rušenje ustavne vloge JLA, neuvrščene politike SFRJ in ugleda Jugoslavije v svetu - rušenje vrednot, ki niso samo vrednote

14307 - 14309 MIHA KOVAČ ZLOPAMTILO 1988 4 8 MLADINA KM

državne varnosti po dolgi, mučni in burni razpravi ostro obsodili neprimerno, žaljivo in kontrarevolucionarno pisanje o JLA.

14307 - 14311 MIHA KOVAČ ZLOPAMTILO 1988 4 8 MLADINA KM

državne varnosti po dolgi, mučni in burni razpravi ostro obsodili neprimerno, žaljivo in kontrarevolucionarno pisanje o JLA.

Admiral Stane Brovet, denimo, je poudaril, da napadi na JLA in SLO predstavljajo del splošnega napada na samoupravni socializem;

14369 - 14374 MIHA KOVAČ ZLOPAMTILO 1988 4 8 MLADINA KM

naklonjeni takim težnjam, kot so tiste za odcepitev iz balkanske družine. Baškot trdi, do so v Sloveniji kritike JLA in federacije že tako hude, da so te posledice hujše kot na Kosovu. Te trditve brez utemeljitev so neosnovane. Če mislijo nekateri posamezniki ustvarjati protislovensko razpoloženje, potem z vso odgovornostjo izjavljam, da je to voda na mlin tistim silam v Sloveniji, ki res

14532 - 14536 HRIBAR PUHAR TERŽAN PISMO GENERALU VIŠ 1988 6 28 DELO PS

predsedniku predsedstva CK ZKS;

2. želele smo vam povedati, da imamo ljudje JLA za svojo in zato obžalujemo sporazume, ki so se zgodili med vojaškimi in civilnimi osebami v Sloveniji; želimo pomiritev med vojsko in civilnim prebivalstvom, če smemo tako reči. Iskreno želimo, da bi

14533 - 14536 HRIBAR PUHAR TERŽAN PISMO GENERALU VIŠ 1988 6 28 DELO PS

2. želele smo vam povedati, da imamo ljudje JLA za svojo in zato obžalujemo sporazume, ki so se zgodili med vojaškimi in civilnimi osebami v Sloveniji; želimo pomiritev med vojsko

in civilnim prebivalstvom, če smemo tako reči. Iskreno želimo, da bi

14534 - 14536 HRIBAR PUHAR TERŽAN PISMO GENERALU VIŠ 1988 6 28 DELO PS

obžalujemo sporazume, ki so se zgodili med vojaškimi in civilnimi osebami v Sloveniji; želimo pomiritev med vojsko in civilnim prebivalstvom, če smemo tako reči. Iskreno želimo, da bi

14534 - 14537 HRIBAR PUHAR TERŽAN PISMO GENERALU VIŠ 1988 6 28 DELO PS

obžalujemo sporazume, ki so se zgodili med vojaškimi in civilnimi osebami v Sloveniji; želimo pomiritev med vojsko in civilnim prebivalstvom, če smemo tako reči. Iskreno želimo, da bi se vojaške osebe pri nas počutile dobro, kakor doma. V tem smislu

14535 - 14538 HRIBAR PUHAR TERŽAN PISMO GENERALU VIŠ 1988 6 28 DELO PS

civilnimi osebami v Sloveniji; želimo pomiritev med vojsko in civilnim prebivalstvom, če smemo tako reči. Iskreno želimo, da bi se vojaške osebe pri nas počutile dobro, kakor doma. V tem smislu tudi podpiramo pripravljenost slovenskih oblasti, da bi vojaške

14535 - 14539 HRIBAR PUHAR TERŽAN PISMO GENERALU VIŠ 1988 6 28 DELO PS

civilnimi osebami v Sloveniji; želimo pomiritev med vojsko in civilnim prebivalstvom, če smemo tako reči. Iskreno želimo, da bi se vojaške osebe pri nas počutile dobro, kakor doma. V tem smislu tudi podpiramo pripravljenost slovenskih oblasti, da bi vojaške osebe v Sloveniji zaradi višjih življenjskih stroškov dobivale

14541 - 14544 HRIBAR PUHAR TERŽAN PISMO GENERALU VIŠ 1988 6 28 DELO PS

3. hkrati smo Vam želele izraziti svojo izjemno pretresenost in zaskrbljenost zaradi dogodkov; zaradi posega vojaških sodnih organov v civilno življenje, v življenje civilnih oseb. Zaradi tega je dobesedno izbruhnilo nezaupanje, ki se je kopičilo

14541 - 14544 HRIBAR PUHAR TERŽAN PISMO GENERALU VIŠ 1988 6 28 DELO PS

3. hkrati smo Vam želele izraziti svojo izjemno pretresenost in zaskrbljenost zaradi dogodkov; zaradi posega vojaških sodnih organov v civilno življenje, v življenje civilnih oseb. Zaradi tega je dobesedno izbruhnilo nezaupanje, ki se je kopičilo

14575 - 14578 HRIBAR PUHAR TERŽAN PISMO GENERALU VIŠ 1988 6 28 DELO PS

Odbora in postali njegovi člani.

Želimo kvalitetno armado, ki bi nas branila pred morebitnim okupatorjem, bojimo pa se armade, ki je ravnodušna ali celo represivna do posameznikov in ljudi sploh. Ob Vašem ravnanju se

14576 - 14578 HRIBAR PUHAR TERŽAN PISMO GENERALU VIŠ 1988 6 28 DELO PS

Želimo kvalitetno armado, ki bi nas branila pred morebitnim okupatorjem, bojimo pa se armade, ki je ravnodušna ali celo represivna do posameznikov in ljudi sploh. Ob Vašem ravnanju se

14576 - 14581 HRIBAR PUHAR TERŽAN PISMO GENERALU VIŠ 1988 6 28 DELO PS

Želimo kvalitetno armado, ki bi nas branila pred morebitnim okupatorjem, bojimo pa se armade, ki je ravnodušna ali celo represivna do posameznikov in ljudi sploh. Ob Vašem ravnanju se nam je, žal, porodilo le še več dvomov in vprašanj. Še posebej kot žene in matere smo zaskrbljene: mar bodo jutri vojaške osebe zapirale tudi naše otroke? Onemogočale civilno kontrolo nad

14576 - 14582 HRIBAR PUHAR TERŽAN PISMO GENERALU VIŠ 1988 6 28 DELO PS

Želimo kvalitetno armado, ki bi nas branila pred morebitnim okupatorjem, bojimo pa se armade, ki je ravnodušna ali celo represivna do posameznikov in ljudi sploh. Ob Vašem ravnanju se nam je, žal, porodilo le še več dvomov in vprašanj. Še posebej kot žene in matere smo zaskrbljene: mar bodo jutri vojaške osebe zapirale tudi naše otroke? Onemogo-

čale civilno kontrolo nad ravnanjem z njimi? Vidite, tudi to zaskrbljenost smo Vam želele

14579 - 14582 HRIBAR PUHAR TERŽAN PISMO GENERALU VIŠ 1988 6 28 DELO PS

nam je, žal, porodilo le še več dvomov in vprašanj. Še posebej kot žene in matere smo zaskrbljene: mar bodo jutri vojaške osebe zapirale tudi naše otroke? Onemogočale civilno kontrolo nad ravnanjem z njimi? Vidite, tudi to zaskrbljenost smo Vam želele

14580 - 14584 HRIBAR PUHAR TERŽAN PISMO GENERALU VIŠ 1988 6 28 DELO PS

kot žene in matere smo zaskrbljene: mar bodo jutri vojaške osebe zapirale tudi naše otroke? Onemogočale civilno kontrolo nad ravnanjem z njimi? Vidite, tudi to zaskrbljenost smo Vam želele osebno izraziti! Nismo hotele izvajati pritiska na vojaške (sodne) organe niti biti vsiljive, želele pa smo se osebno

14580 - 14586 HRIBAR PUHAR TERŽAN PISMO GENERALU VIŠ 1988 6 28 DELO PS

kot žene in matere smo zaskrbljene: mar bodo jutri vojaške osebe zapirale tudi naše otroke? Onemogočale civilno kontrolo nad ravnanjem z njimi? Vidite, tudi to zaskrbljenost smo Vam želele osebno izraziti! Nismo hotele izvajati pritiska na vojaške (sodne) organe niti biti vsiljive, želele pa smo se osebno srečati z Vami kot poveljnikom Ljubljanskega armadnega območja in predvsem z Vami kot človekom: naš prijazni pogovor, še posebej če

14684 - 14686 DEJAN KOVAČ UMIRIMO ŽOGO 1988 3 29 DNEVNIK KM

vrednosti« v Mladini in Novi reviji našla »lahko prepoznavno specialno vojno, militantno in fašistično ideološko platformo in protijugoslovanske konfederalistično-separatistične težnje in

14729 - 14732 DEJAN KOVAČ UMIRIMO ŽOGO 1988 3 29 DNEVNIK KM

kjerkoli prebral ali slišal kvalificirano oceno, da so zadolževanje, finančni kolaps, inflacija itd. posledica specialne vojne, ki jo sovražne sile v tujini vodijo proti Jugoslaviji. Zatorej trdim, da ni mogoče tako poenostavljeno, kot je to storil

14736 - 14738 DEJAN KOVAČ UMIRIMO ŽOGO 1988 3 29 DNEVNIK KM

izjav posameznikov, s sovražno emigracijo in skupno specialno vojno, militantnostjo in fašistično ideologijo.

In še eno vprašanje se zastavlja, še zdaleč ne zanemarljivo. Kaj

14736 - 14740 DEJAN KOVAČ UMIRIMO ŽOGO 1988 3 29 DNEVNIK KM

izjav posameznikov, s sovražno emigracijo in skupno specialno vojno, militantnostjo in fašistično ideologijo.

In še eno vprašanje se zastavlja, še zdaleč ne zanemarljivo. Kaj je s specialno vojno znotraj Jugoslavije, kajti v tem kontekstu bi prav tako lahko ocenjevali vsakršna pamfletna razgrajaštva.

14788 - 14793 JANEZ STREHOVEC VSE JE MOGOČE POKVAR 1988 6 21 DELO KM

Nasedanje provokacijam (kar je nedvomno bilo v sredo pljuvanje v vojaka, sovrstnika zagretih maturantov na ljubljanski Titovi cesti), razpustitev pameti, maščevalna ekstaza bi pravzaprav lahko pokvarili vse. Ta »vse« pa je dialog in prizadevanja za pridobitve civilne družbe, predvsem njenih demokratičnih vsebin.

Le strpno, kulturno obnašanje je lahko poroštvo za nadaljnje

15224 - 15229 BORIS JEŽ ZADEVA JANŠA 1988 6 15 JANA KM

Zavedati se je treba, da se »zadeva« ali »afera Janša« nikakor ne bo končala z razsodbo vojaškega sodišča, pa naj bo takšna ali drugačna; objektivno je z njo v jugoslovanski politični prostor vrženo še eno izredno pomembno družbeno vprašanje. Gre za položaj vojske v odnosu politična država - civilna družba in v tem kontekstu za vlogo in značaj vojaških pravosodnih inštitucij, pri

15227 - 15229 BORIS JEŽ ZADEVA JANŠA 1988 6 15 JANA KM

vrženo še eno izredno pomembno družbeno vprašanje. Gre za položaj vojske v odnosu politična država - civilna družba in v tem kontekstu za vlogo in značaj vojaških pravosodnih inštitucij, pri

15227 - 15230 BORIS JEŽ ZADEVA JANŠA 1988 6 15 JANA KM

vrženo še eno izredno pomembno družbeno vprašanje. Gre za položaj vojske v odnosu politična država - civilna družba in v tem kontekstu za vlogo in značaj vojaških pravosodnih inštitucij, pri čemer položaja vojske ne bi smeli prejudicirati na navaden

15227 - 15231 BORIS JEŽ ZADEVA JANŠA 1988 6 15 JANA KM

vrženo še eno izredno pomembno družbeno vprašanje. Gre za položaj vojske v odnosu politična država - civilna družba in v tem kontekstu za vlogo in značaj vojaških pravosodnih inštitucij, pri čemer položaja vojske ne bi smeli prejudicirati na navaden represivni instrument politične države. Zlasti v nekaterih delih

15231 - 15235 BORIS JEŽ ZADEVA JANŠA 1988 6 15 JANA KM

represivni instrument politične države. Zlasti v nekaterih delih države, kjer je tako imenovana vojaška tradicija še posebej močna, namreč vojska v mnogih elementih rezultira tudi kot sestavni del civilne družbe. Spričo takšnega stanja se ob teh rečeh seveda ni mogoče pogovarjati zgolj na abstraktni ravni

15232 - 15235 BORIS JEŽ ZADEVA JANŠA 1988 6 15 JANA KM

države, kjer je tako imenovana vojaška tradicija še posebej močna, namreč vojska v mnogih elementih rezultira tudi kot sestavni del civilne družbe. Spričo takšnega stanja se ob teh rečeh seveda ni mogoče pogovarjati zgolj na abstraktni ravni

15347 - 15349 ANDREJ ŠTEMBAL KOMU KORISTI NI DATUMA NI VIRA KM

nedopusten vpliv na preiskovalne sodnike in sodstvo nasploh, vojaško ali civilno. Tako vsaj smo doumeli to v preteklosti, danes pa je nenadoma vse to postavljeno na glavo!

15643 - 15649 DEJAN VERČIČ ZAHTEVE PREDSEDSTVA 1988 6 4 PRIMORSKI DNEVNIK PR

sum razširila s prvotnega prvega še na drugi odstavek 224. člena kazenskega zakonika SFRJ (zdaj ga dolžijo izdaje vojaške tajne iz koristoljublja ali z namenom objave ali uporabe podatkov v tujini), tako da mu grozi zapor od najmanj enega do največ petnajst let. Medtem je vojaški preiskovalni sodnik iz postopka že izločil civilnega branilca in odvetnika, senat vojaškega sodišča pa tudi že zavrnil pritožbo Janeza Janše na takšen sklep.

15646 - 15649 DEJAN VERČIČ ZAHTEVE PREDSEDSTVA 1988 6 4 PRIMORSKI DNEVNIK PR

tujini), tako da mu grozi zapor od najmanj enega do največ petnajst let. Medtem je vojaški preiskovalni sodnik iz postopka že izločil civilnega branilca in odvetnika, senat vojaškega sodišča pa tudi že zavrnil pritožbo Janeza Janše na takšen sklep.

15647 - 15649 DEJAN VERČIČ ZAHTEVE PREDSEDSTVA 1988 6 4 PRIMORSKI DNEVNIK PR

petnajst let. Medtem je vojaški preiskovalni sodnik iz postopka že izločil civilnega branilca in odvetnika, senat vojaškega sodišča pa tudi že zavrnil pritožbo Janeza Janše na takšen sklep.

15647 - 15651 DEJAN VERČIČ ZAHTEVE PREDSEDSTVA 1988 6 4 PRIMORSKI DNEVNIK PR

petnajst let. Medtem je vojaški preiskovalni sodnik iz postopka že izločil civilnega branilca in odvetnika, senat vojaškega sodišča pa tudi že zavrnil pritožbo Janeza Janše na takšen sklep. (Včeraj popoldan pa je Tanjug še sporočil, da so vojaški varnostni organi istega dne kot Janšo aretirali nižjega častnika JLA Ivana

15863 - 15867 MIROSLAV ZARIĆ NEOBIČAJNO REAGIRANJ 1988 6 10 DELO KM

Ljubljansko vojaško sodišče bi lahko rešilo »čast in osumljence, da so izdali vojaško tajnost, takoj izpustilo iz pripora, jim določilo civilne odvetnike in o vsem nemudoma izdalo sporočilo za javnost.

15864 - 15867 MIROSLAV ZARIĆ NEOBIČAJNO REAGIRANJ 1988 6 10 DELO KM

Ljubljansko vojaško sodišče bi lahko rešilo »čast in osumljence, da so izdali vojaško tajnost, takoj izpustilo iz pripora, jim določilo civilne odvetnike in o vsem nemudoma izdalo sporočilo za javnost.

15865 - 15870 MIROSLAV ZARIĆ NEOBIČAJNO REAGIRANJ 1988 6 10 DELO KM

da so izdali vojaško tajnost, takoj izpustilo iz pripora, jim določilo civilne odvetnike in o vsem nemudoma izdalo sporočilo za javnost.

Veliko vprašanje je, ali bi tudi taka poteza preiskovalnega sodnika ali podoben predlog vojaškega tožilca zdaj lahko zagotovila zakonitost postopka, ki so ga pristojni organi začeli

15876 - 15879 MIROSLAV ZARIĆ NEOBIČAJNO REAGIRANJ 1988 6 10 DELO KM

Na številnih forumih in protestnih zborovanjih v Sloveniji so udeleženci zahtevali pojasnilo vojaških oblasti, za kakšno vojaško tajnost gre, civilno preiskavo in civilne odvetnike, na nekaterih pa so celo omenjali imena in izjave prič, ki da lahko

15877 - 15879 MIROSLAV ZARIĆ NEOBIČAJNO REAGIRANJ 1988 6 10 DELO KM

udeleženci zahtevali pojasnilo vojaških oblasti, za kakšno vojaško tajnost gre, civilno preiskavo in civilne odvetnike, na nekaterih pa so celo omenjali imena in izjave prič, ki da lahko

15877 - 15879 MIROSLAV ZARIĆ NEOBIČAJNO REAGIRANJ 1988 6 10 DELO KM

udeleženci zahtevali pojasnilo vojaških oblasti, za kakšno vojaško tajnost gre, civilno preiskavo in civilne odvetnike, na nekaterih pa so celo omenjali imena in izjave prič, ki da lahko

15877 - 15882 MIROSLAV ZARIĆ NEOBIČAJNO REAGIRANJ 1988 6 10 DELO KM

udeleženci zahtevali pojasnilo vojaških oblasti, za kakšno vojaško tajnost gre, civilno preiskavo in civilne odvetnike, na nekaterih pa so celo omenjali imena in izjave prič, ki da lahko dokažejo, da na nobenem papirju, na pisalni mizi aretiranega urednika Mladine Davida Tasića ni bilo oznake »vojaška tajnost«. Ne bi mogli reči, da je tako krepak glas javnosti in zavesti, ki

15877 - 15882 MIROSLAV ZARIĆ NEOBIČAJNO REAGIRANJ 1988 6 10 DELO KM

udeleženci zahtevali pojasnilo vojaških oblasti, za kakšno vojaško tajnost gre, civilno preiskavo in civilne odvetnike, na nekaterih pa so celo omenjali imena in izjave prič, ki da lahko dokažejo, da na nobenem papirju, na pisalni mizi aretiranega urednika Mladine Davida Tasića ni bilo oznake »vojaška tajnost«. Ne bi mogli reči, da je tako krepak glas javnosti in zavesti, ki

15942 - 15947 MIROSLAV ZARIĆ NEOBIČAJNO REAGIRANJ 1988 6 10 DELO KM

preiskave na poziv javnega mnenja in politike, vsaj če sodimo po omenjenih reakcijah v Sloveniji, na ljubljanskem vojaškem sodišču bolj malo verjeten. Preprosto zato, ker lahko preiskavo proti Ivanu Borštnerju, Janezu Janši in Davidu Tasiću ustavi izključno sodišče. Taisto sodišče, civilno ali vojaško, pa lahko dobro opravi svoje delo le, če se ne ozira na nikakršne pritiske.

15945 - 15947 MIROSLAV ZARIĆ NEOBIČAJNO REAGIRANJ 1988 6 10 DELO KM

Ivanu Borštnerju, Janezu Janši in Davidu Tasiću ustavi izključno sodišče. Taisto sodišče, civilno ali vojaško, pa lahko dobro opravi svoje delo le, če se ne ozira na nikakršne pritiske.

15945 - 15949 MIROSLAV ZARIĆ NEOBIČAJNO REAGIRANJ 1988 6 10 DELO KM

Ivanu Borštnerju, Janezu Janši in Davidu Tasiću ustavi izključno sodišče. Taisto sodišče, civilno ali vojaško, pa lahko dobro opravi svoje delo le, če se ne ozira na nikakršne pritiske.

Nerazumevanje v vojaškem sodišču v Ljubljani je v tej luči lahko (in verjetno tudi bo) dodatni razlog, da bo začeto preiskavo

15954 - 15956 MIROSLAV ZARIĆ NEOBIČAJNO REAGIRANJ 1988 6 10 DELO KM

kratko in jedrnato odgovarjali, da je to izključno stvar sodišč in javnih tožilstev. Resda ne vojaških, marveč civilnih. To pa je menda vseeno. Mar ne? piše Miroslav Zarić v Večernjih novostih.

16013 - 16015 TONI PERIĆ SUM IZDAJE 1988 6 2 DNEVNIK PR

224. členu KZ SFRJ. Sojenje za to kaznivo dejanje, tudi kadar gre za civilne osebe, je predvideno pred vojaškim sodiščem in od tod pristojnost vojaškega tožilca v tem primeru«.

16013 - 16016 TONI PERIĆ SUM IZDAJE 1988 6 2 DNEVNIK PR

224. členu KZ SFRJ. Sojenje za to kaznivo dejanje, tudi kadar gre za civilne osebe, je predvideno pred vojaškim sodiščem in od tod pristojnost vojaškega tožilca v tem primeru«.

- Kaj sledi obvestilu, ki so vam ga poslali delavci UNZ?

16139 - 16141 DEJAN VERČIČ ALI MU BODO ODREKLI 1988 6 5 PRIMORSKI DNEVNIK PR

»Kljub formalnopravni legitimnosti sedanjega postopka sociologi ocenjujemo, da vojaški kazenski pregon civilne osebe ni v skladu z moderno demokratično pravno ureditvijo, niti s pravno kulturo

16151 - 16157 DEJAN VERČIČ ALI MU BODO ODREKLI 1988 6 5 PRIMORSKI DNEVNIK PR

3.6.1988

ALI MU BODO ODREKLI PRAVICO DO CIVILNEGA BRANILCA? (pr)

ARETACIJA JANEZA JANŠE POVZROČILA ZMEDO V VOLILNIH POSTOPKIH ZSMS Ljubljana - Janeza Janšo, znanega publicista in uradnega kandidata za predsednika ZSMS, so predvčerajšnjim prepeljali pred vojaškega preiskovalnega sodnika, ki je odredil pripor zaradi domnevnega posredovanja tajnega vojaškega dokumenta. Tako se

16158 - 16162 DEJAN VERČIČ ALI MU BODO ODREKLI 1988 6 5 PRIMORSKI DNEVNIK PR

Janez Janša se zdaj nahaja v vojaških zaporih v Ljubljani. Kot je povedal Janšev branilec, odvetnik Drago Demšar, skušajo vojaške oblasti po 65. členu zakona o vojaških sodiščih zaprtemu odreči pravico do civilnega branilca in odvetnika in mu določiti vojaškega. Ne odvetnik in ne svojci pa še vedno niso uspeli priti

16159 - 16162 DEJAN VERČIČ ALI MU BODO ODREKLI 1988 6 5 PRIMORSKI DNEVNIK PR

povedal Janšev branilec, odvetnik Drago Demšar, skušajo vojaške oblasti po 65. členu zakona o vojaških sodiščih zaprtemu odreči pravico do civilnega branilca in odvetnika in mu določiti vojaškega. Ne odvetnik in ne svojci pa še vedno niso uspeli priti

16160 - 16163 DEJAN VERČIČ ALI MU BODO ODREKLI 1988 6 5 PRIMORSKI DNEVNIK PR

oblasti po 65. členu zakona o vojaških sodiščih zaprtemu odreči pravico do civilnega branilca in odvetnika in mu določiti vojaškega. Ne odvetnik in ne svojci pa še vedno niso uspeli priti do zaprtega, tako da v odsotnosti tudi kakršnihkoli uradnih vesti

16295 - 16297 AL PLOVESKI POLITIKA EKSPRES 1988 6 6 VEČER PR

Željko Cigler je opozoril na - po njegovi sodbi - skrb zbujajoče nejasnosti tega primera

odvedbe civilne osebe v vojaški zapor in menil, da to upravičeno zbuja dvome o ravni varnosti občanov.

16295 - 16300 AL PLOVESKI POLITIKA EKSPRES 1988 6 6 VEČER PR

Željko Cigler je opozoril na - po njegovi sodbi - skrb zbujajoče nejasnosti tega primera odvedbe civilne osebe v vojaški zapor in menil, da to upravičeno zbuja dvome o ravni varnosti občanov. Janez Janša, je opozoril Cigler, je znan javni in politični delavec, znan in priznan teoretik vojaških doktrin, ugleden intelektualec.

16379 - 16384 NI PODPISA GOLA POSEST NI DATUMA NI VIRA KM

mednarodnimi akti. V konkretnem primeru se nam zastavlja vprašanje uresničevanja ustavne pravice do obrambe pred vojaškim sodiščem, saj mora biti ta profesionalna, kompetentna in neodvisna. Sporna je lahko tudi pristojnost vojaških sodišč za civilne osebe v miru.

Slovenski pravniki smo privrženi idealom demokratičnega

16381 - 16384 NI PODPISA GOLA POSEST NI DATUMA NI VIRA KM

sodiščem, saj mora biti ta profesionalna, kompetentna in neodvisna. Sporna je lahko tudi pristojnost vojaških sodišč za civilne osebe v miru.

Slovenski pravniki smo privrženi idealom demokratičnega

16471 - 16473 DIMITRIJ RUPEL SPOR MED CIVILNO 1988 6 9 DELO KM

9.6.1988

SPOR MED CIVILNO IN VOJAŠKO DRUŽBO (km)

DIMITRIJ RUPEL, kulturni delavec, za TV Sarajevo:

16471 - 16475 DIMITRIJ RUPEL SPOR MED CIVILNO 1988 6 9 DELO KM

9.6.1988

SPOR MED CIVILNO IN VOJAŠKO DRUŽBO (km)

DIMITRIJ RUPEL, kulturni delavec, za TV Sarajevo:

»V našem primeru gre za evidenten spor med civilno in vojaško družbo. Janšo na primer vsi poznamo kot eminentnega zagovornika

16473 - 16475 DIMITRIJ RUPEL SPOR MED CIVILNO 1988 6 9 DELO KM

DIMITRIJ RUPEL, kulturni delavec, za TV Sarajevo:

»V našem primeru gre za evidenten spor med civilno in vojaško družbo. Janšo na primer vsi poznamo kot eminentnega zagovornika

16473 - 16477 DIMITRIJ RUPEL SPOR MED CIVILNO 1988 6 9 DELO KM

DIMITRIJ RUPEL, kulturni delavec, za TV Sarajevo:

»V našem primeru gre za evidenten spor med civilno in vojaško družbo. Janšo na primer vsi poznamo kot eminentnega zagovornika civilne in kot kritika vojaške družbe. Najnovejše dogodke na ljubljanskem vojaškem sodišču razumem kot kazen in opomin, če ne

16475 - 16477 DIMITRIJ RUPEL SPOR MED CIVILNO 1988 6 9 DELO KM

družbo. Janšo na primer vsi poznamo kot eminentnega zagovornika civilne in kot kritika vojaške družbe. Najnovejše dogodke na ljubljanskem vojaškem sodišču razumem kot kazen in opomin, če ne

16475 - 16478 DIMITRIJ RUPEL SPOR MED CIVILNO 1988 6 9 DELO KM

družbo. Janšo na primer vsi poznamo kot eminentnega zagovornika civilne in kot kritika vojaške družbe. Najnovejše dogodke na ljubljanskem vojaškem sodišču razumem kot kazen in opomin, če ne celo kot grožnjo civilni in demokratični kulturi, ki jo na

16475 - 16479 DIMITRIJ RUPEL SPOR MED CIVILNO 1988 6 9 DELO KM

družbo. Janšo na primer vsi poznamo kot eminentnega zagovornika civilne in kot kritika vojaške družbe. Najnovejše dogodke na ljubljanskem vojaškem sodišču razumem kot kazen in opomin, če ne celo kot grožnjo civilni in demokratični kulturi, ki jo na Slovenskem izrazito predstavlja Janez Janša. Dodatna komplikacija

16476 - 16479 DIMITRIJ RUPEL SPOR MED CIVILNO 1988 6 9 DELO KM

civilne in kot kritika vojaške družbe. Najnovejše dogodke na ljubljanskem vojaškem sodišču razumem kot kazen in opomin, če ne celo kot grožnjo civilni in demokratični kulturi, ki jo na Slovenskem izrazito predstavlja Janez Janša. Dodatna komplikacija

16477 - 16481 DIMITRIJ RUPEL SPOR MED CIVILNO 1988 6 9 DELO KM

ljubljanskem vojaškem sodišču razumem kot kazen in opomin, če ne celo kot grožnjo civilni in demokratični kulturi, ki jo na Slovenskem izrazito predstavlja Janez Janša. Dodatna komplikacija primera Janša je seveda v tem, da v Sloveniji vojaška družba govori neslovenski, tuj - ali pa vsaj vse bolj tuj - jezik. S tem

16479 - 16482 DIMITRIJ RUPEL SPOR MED CIVILNO 1988 6 9 DELO KM

Slovenskem izrazito predstavlja Janez Janša. Dodatna komplikacija primera Janša je seveda v tem, da v Sloveniji vojaška družba govori neslovenski, tuj - ali pa vsaj vse bolj tuj - jezik. S tem so aretacije dobile značaj protislovenske intervencije«.

16479 - 16482 DIMITRIJ RUPEL SPOR MED CIVILNO 1988 6 9 DELO KM

Slovenskem izrazito predstavlja Janez Janša. Dodatna komplikacija primera Janša je seveda v tem, da v Sloveniji vojaška družba govori neslovenski, tuj - ali pa vsaj vse bolj tuj - jezik. S tem so aretacije dobile značaj protislovenske intervencije«.

16560 - 16566 DEJAN VERČIČ ALI MU BODO ODREKLI 1988 6 5 PRIMORSKI DNEVNIK PR

3.6.1988

ALI MU BODO ODREKLI PRAVICO DO CIVILNEGA BRANILCA? (pr)

ARETACIJA JANEZA JANŠE POVZROČILA ZMEDO V VOLILNIH POSTOPKIH ZSMS Ljubljana - Janeza Janšo, znanega publicista in uradnega kandidata za predsednika ZSMS, so predvčerajšnjim prepeljali pred vojaškega preiskovalnega sodnika, ki je odredil pripor zaradi domnevnega posredovanja tajnega vojaškega dokumenta. Tako se

16567 - 16571 DEJAN VERČIČ ALI MU BODO ODREKLI 1988 6 5 PRIMORSKI DNEVNIK PR

Janez Janša se zdaj nahaja v vojaških zaporih v Ljubljani. Kot je povedal Janšin branilec, odvetnik Drago Demšar, skušajo vojaške oblasti po 65. členu zakona o vojaških sodiščih zaprtemu odreči pravico do civilnega branilca in odvetnika in mu določiti vojaškega. Ne odvetnik in ne svojci pa še vedno niso uspeli priti

16568 - 16571 DEJAN VERČIČ ALI MU BODO ODREKLI 1988 6 5 PRIMORSKI DNEVNIK PR

povedal Janšin branilec, odvetnik Drago Demšar, skušajo vojaške oblasti po 65. členu zakona o vojaških sodiščih zaprtemu odreči pravico do civilnega branilca in odvetnika in mu določiti vojaškega. Ne odvetnik in ne svojci pa še vedno niso uspeli priti

16569 - 16572 DEJAN VERČIČ ALI MU BODO ODREKLI 1988 6 5 PRIMORSKI DNEVNIK PR

oblasti po 65. členu zakona o vojaških sodiščih zaprtemu odreči pravico do civilnega branilca in odvetnika in mu določiti vojaškega. Ne odvetnik in ne svojci pa še vedno niso uspeli priti do zaprtega, tako da v odsotnosti tudi kakršnihkoli uradnih vesti

16702 - 16707 NI PODPISA INCIDENT PRED VOJAŠN 1987 LO 12 RADAR PR

BEOGRAD, 11. oktobra (Tanjug) - Po sporočilu zveznega sekretariata za LO je v petek

19.10. stražar v Zemunski vojašnici z dvema streloma ranil v nogo.....civilista Nikolo Luketića. Luketić se je, izzivajoč stražarja in preteč mu z nožem, gibal ob sami ograji vojaškega objekta oziroma v smeri, kjer civilnim osebam ni dovoljen prehod. Opozorila stražarja (najprej ustnega,

16705 - 16707 NI PODPISA INCIDENT PRED VOJAŠN 1987 LO 12 RADAR PR

Luketić se je, izzivajoč stražarja in preteč mu z nožem, gibal ob sami ograji vojaškega objekta oziroma v smeri, kjer civilnim osebam ni dovoljen prehod. Opozorila stražarja (najprej ustnega,

17030 - 17035 NI PODPISA PRAVI IN NEPRAVI 1988 6 6 DELO KM

SLO in družbene samozaščite, katerega aktivni del želimo biti, ter prispevek JLA pri tem. Enako smo privrženi dinamiki razvoja in potrebi nenehnega prilagajanja spoznanj, predvsem pa procesu uvajanja dejanskega pluralizma interesov v okviru socialistične civilne družbe. To pa zahteva nenehno poglabljanje demokracije, odpravo verbalnih ali celo mišljenjskih deliktov, odpravljanje

17033 - 17039 NI PODPISA PRAVI IN NEPRAVI 1988 6 6 DELO KM

uvajanja dejanskega pluralizma interesov v okviru socialistične civilne družbe. To pa zahteva nenehno poglabljanje demokracije, odpravo verbalnih ali celo mišljenjskih deliktov, odpravljanje tabu tem - dialog argumentov in javno nadzorstvo nad vsemi področji življenja in dela. Kot odgovorni javni delavci se nikakor ne moremo sprijazniti s tem, da lahko nekaj člankov o JLA ogrozi ves sistem, sproži takšen val reakcij in tolikšnjo gonjo,

17397 - 17400 MOJMIR OCVIRK ZAPRTOST VIROV 1988 3 25 KOMUNIST KM

pravi, da so poteze, ki jih mlada generacija oziroma mladinska organizacija v Sloveniji vleče okoli JLA, seveda jugofašistična paranoja, ki se kaže pod šifro služenja civilnega roka. Da ne govorimo o tem, da je slovenska mladina oziroma slovensko

17398 - 17404 MOJMIR OCVIRK ZAPRTOST VIROV 1988 3 25 KOMUNIST KM

organizacija v Sloveniji vleče okoli JLA, seveda jugofašistična paranoja, ki se kaže pod šifro služenja civilnega roka. Da ne govorimo o tem, da je slovenska mladina oziroma slovensko mladinsko časopisje seveda kontrarevolucionarno, je militantsko anarhoidno, je protikomunistično, je seveda skoz in skoz sovražnik JLA. Moram reči, da se slovenska mladina ne prepoznava v teh besedah, prav tako ne slovenski mladinski tisk. Kljub temu

17428 - 17432 TANJUG CILJI PODTIKANJ 1988 3 14 DELO PR

vzbuja misel, da so se tudi sami zapletli v mrežo »specialne vojne,« ki jo skupaj vodijo notranji in zunanji sovražniki, njihov skrajni cilj pa je razbitje Jugoslavije. Mladina je napisala, tuji časniki pa podrobno ponatisnili, tudi naslednje:

»Jugoslavija vztraja pri dogmah, kar se najbolj vidi iz ustavnih

18087 - 18089 DARJA VERBIČ KAJ JE NI RESNICA 1988 6 15 DELO PR

kar je mogoče prebrati v sredstvih javnega obveščanja o nestrpnosti med pripadniki civilnega prebivalstva in JLA. V zvezi s tem predlogom bodo stopili v stik s slovensko skupščino

18173 - 18176 NI PODPISA ARETACIJE NE POMENIJ 1988 6 15 DELO PR

sprejel izvršni odbor predsedstva.

Jože Smole je med drugim tudi rekel, da je vojaški dokument lahko dal civilni osebi le nekdo drug, ki je v službi v JLA, in zato se je treba najprej vprašati, kako znotraj JLA delujejo vsi varovalni

18174 - 18176 NI PODPISA ARETACIJE NE POMENIJ 1988 6 15 DELO PR

Jože Smole je med drugim tudi rekel, da je vojaški dokument lahko dal civilni osebi le nekdo drug, ki je v službi v JLA, in zato se je treba najprej vprašati, kako znotraj JLA delujejo vsi varovalni

18174 - 18177 NI PODPISA ARETACIJE NE POMENIJ 1988 6 15 DELO PR

Jože Smole je med drugim tudi rekel, da je vojaški dokument lahko dal civilni osebi le nekdo drug, ki je v službi v JLA, in zato se je treba najprej vprašati, kako znotraj JLA delujejo vsi varovalni sistemi, da je tak dokument prišel do civilne osebe. Jože Smole

18174 - 18178 NI PODPISA ARETACIJE NE POMENIJ 1988 6 15 DELO PR

Jože Smole je med drugim tudi rekel, da je vojaški dokument lahko dal civilni osebi le nekdo drug, ki je v službi v JLA, in zato se je treba najprej vprašati, kako znotraj JLA delujejo vsi varovalni sistemi, da je tak dokument prišel do civilne osebe. Jože Smole se je zavzel za sprotno odzivanje na vsako protiarmadno

18175 - 18178 NI PODPISA ARETACIJE NE POMENIJ 1988 6 15 DELO PR

dal civilni osebi le nekdo drug, ki je v službi v JLA, in zato se je treba najprej vprašati, kako znotraj JLA delujejo vsi varovalni sistemi, da je tak dokument prišel do civilne osebe. Jože Smole se je zavzel za sprotno odzivanje na vsako protiarmadno

18176 - 18181 NI PODPISA ARETACIJE NE POMENIJ 1988 6 15 DELO PR

treba najprej vprašati, kako znotraj JLA delujejo vsi varovalni sistemi, da je tak dokument prišel do civilne osebe. Jože Smole se je zavzel za sprotno odzivanje na vsako protiarmadno razpoloženje; treba ga je preprečiti, ker gre za našo skupno armado, hrbtenico zasnove SLO in DS. Zavrnil je tudi vsa namigovanja, da so zadnji dogodki obračun s Slovenijo, ki da je

18304 - 18307 VIPOTNIK PERIČ SUM RAZŠIRJEN 1988 6 3 DNEVNIK PR

Z razširitvijo suma še na drugi odstavek pa se utegne zgoditi, da Janša ne bo imel več civilnega zagovornika, temveč ga bo moral izbrati med vojaškimi zagovorniki ali drugimi vojaškimi osebami. Tak je namreč 65. člen Zakona o vojaških sodiščih, ki med drugim

18304 - 18307 VIPOTNIK PERIČ SUM RAZŠIRJEN 1988 6 3 DNEVNIK PR

Z razširitvijo suma še na drugi odstavek pa se utegne zgoditi, da Janša ne bo imel več civilnega zagovornika, temveč ga bo moral izbrati med vojaškimi zagovorniki ali drugimi vojaškimi osebami. Tak je namreč 65. člen Zakona o vojaških sodiščih, ki med drugim

18419 - 18424 NI PODPISA ZAHTEVE PO URADNEM 1988 6 3 DNEVNIK PR

Čeprav namen najinih srečanj ni bil poenotenje pogledov in ocene dogajanja, ampak izključno informacija, želim poudariti, da menim, da je postopek vojnega tožilca proti zastavniku Borštnerju nedvomno v okviru ustave in veljavnih zakonov. Kar pa se tiče postopka proti Janši in Tasiću, bi jaz sicer želel, da bi se odvijal pred civilnim sodiščem in s sodelovanjem civilnega branilca, vendar smatram, da tudi sedanji pristop ni v nasprotju z veljavnimi zakoni.

18419 - 18424 NI PODPISA ZAHTEVE PO URADNEM 1988 6 3 DNEVNIK PR

Čeprav namen najinih srečanj ni bil poenotenje pogledov in ocene dogajanja, ampak izključno informacija, želim poudariti, da menim, da je postopek vojnega tožilca proti zastavniku Borštnerju nedvomno v okviru ustave in veljavnih zakonov. Kar pa se tiče postopka proti Janši in Tasiću, bi jaz sicer želel, da bi se odvijal pred civilnim sodiščem in s sodelovanjem civilnega branilca, vendar smatram, da tudi sedanji pristop ni v nasprotju z veljavnimi zakoni.

18553 - 18556 NI PODPISA PREIZKUSNI KAMEN 1988 6 22 DNEVNIK KM

Ne računajo na to, da je deželo, v kateri te lahko vsak trenutek vojska spravi v zapor brez možnosti nadzora civilnih organov, zelo lahko zapustiti. Kaj ta dežela sploh še ponuja svojim državljanom, še posebej mladim strokovnjakom, ki

18559 - 18561 NI PODPISA PREIZKUSNI KAMEN 1988 6 22 DNEVNIK KM

nasilnim državnim in vojaškim aparatom. Taki posegi v civilno družbo spodbujajo mlade, še

18606 - 18610 NI PODPISA PREIZKUSNI KAMEN 1988 6 22 DNEVNIK PR

pomoč civilnega odvetnika.

Prav tako zahtevamo, da se spremeni zakonodaja in zagotovi ustrezen nadzor nad državnimi in vojaškimi preiskovalnimi in varnostnimi organi, tako da bomo štirideset let po revoluciji končno že rešeni strahu za naše osnovne človeške

18702 - 18705 CIRIL ZLOBEC ŽRTVI DVOMA 1988 6 22 JANA KM

našli spet vojaški dokument, vojaško skrivnost, na podlagi katerega so ga prejšnji dan (jasnovidnost tudi naši milici ni tuja) aretirali. David Tasić, ki je bil v petek, 3.

18702 - 18705 CIRIL ZLOBEC ŽRTVI DVOMA 1988 6 22 JANA KM

našli spet vojaški dokument, vojaško skrivnost, na podlagi katerega so ga prejšnji dan (jasnovidnost tudi naši milici ni tuja) aretirali. David Tasić, ki je bil v petek, 3.

18703 - 18709 CIRIL ZLOBEC ŽRTVI DVOMA 1988 6 22 JANA KM

spet vojaški dokument, vojaško skrivnost, na podlagi katerega so ga prejšnji dan (jasnovidnost tudi naši milici ni tuja) aretirali. David Tasić, ki je bil v petek, 3. junija, na ustanovitvenem zboru Odbora za zaščito pravic Janeza Janše - zaradi kasnejših aretacij se je preimenoval v Odbor za zaščito človekovih pravic - tisti večer ni kazal mračnih slutenj. O vojski ni pisal, prav tako ni nikoli nikomur zaupal, da goji kakšno posebno strast do zbiranja vojaških dokumentov.

18719 - 18723 CIRIL ZLOBEC ŽRTVI DVOMA 1988 6 22 JANA KM

Ivan Borštner, tretji pripornik, je veliko bolj neznan kot prva dva. Bil je uslužbenec v JLA. Toda osumljen je enakega kaznivega dejanja - izdaje vojaške skrivnosti. Aretiran je bil isto noč kot Janez Janša, s to razliko, da ga je aretirala vojaška policija, Janšo pa civilna.

Aretacijam so sledili popolnoma nepričakovani dogodki. Javnost je reagirala z

18721 - 18723 CIRIL ZLOBEC ŽRTVI DVOMA 1988 6 22 JANA KM

skrivnosti. Aretiran je bil isto noč kot Janez Janša, s to razliko, da ga je aretirala vojaška policija, Janšo pa civilna.

Aretacijam so sledili popolnoma nepričakovani dogodki. Javnost je reagirala z

18721 - 18725 CIRIL ZLOBEC ŽRTVI DVOMA 1988 6 22 JANA KM

skrivnosti. Aretiran je bil isto noč kot Janez Janša, s to razliko, da ga je aretirala vojaška policija, Janšo pa civilna.

Aretacijam so sledili popolnoma nepričakovani dogodki. Javnost je reagirala z ogorčenjem, to pa je »ogorčilo« predvsem predstavnike JLA, pa tudi Tomaža Ertla,

18891 - 18895 CIRIL ZLOBEC ŽRTVI DVOMA 1988 6 22 JANA KM

blago razhaja, misli drugače: nasilje, represija, kontrarevolucija, specialna vojna, stalinizem, centralizem, nacionalizem, separatizem, unitarizem, monopol partije, nadvlada vojske, anarhizem, pritiski na »neodvisno sodstvo«, »neodvisnega sodstva« na civilno družbo itd., tega je že za cel slovar sumničenj, obtožb in podtikanj je toliko, da nismo že več zmožni normalne

18892 - 18895 CIRIL ZLOBEC ŽRTVI DVOMA 1988 6 22 JANA KM

vojna, stalinizem, centralizem, nacionalizem, separatizem, unitarizem, monopol partije, nadvlada vojske, anarhizem, pritiski na »neodvisno sodstvo«, »neodvisnega sodstva« na civilno družbo itd., tega je že za cel slovar sumničenj, obtožb in podtikanj je toliko, da nismo že več zmožni normalne

18918 - 18922 CIRIL ZLOBEC ŽRTVI DVOMA 1988 6 22 JANA KM

Zgodilo se je pač, da je nenavaden pripor treh mladih ljudi združil Slovence, razdelil državo. Vojaško sodišče (pravzaprav JLA kot politična ustanova) je vrglo na te fante težak sum, slovenska javnost jih je povzdignila v simbol svojih aspiracij po civilni družbi, pravici do

lastne, slovenske poti v socializem znotraj jugoslovanskega labirinta. Normalen izhod iz te godlje ni

18918 - 18922 CIRIL ZLOBEC ŽRTVI DVOMA 1988 6 22 JANA KM

Zgodilo se je pač, da je nenavaden pripor treh mladih ljudi združil Slovence, razdelil državo. Vojaško sodišče (pravzaprav JLA kot politična ustanova) je vrglo na te fante težak sum, slovenska javnost jih je povzdignila v simbol svojih aspiracij po civilni družbi, pravici do lastne, slovenske poti v socializem znotraj jugoslovanskega labirinta. Normalen izhod iz te godlje ni

19017 - 19020 NI PODPISA STALIŠČA PREDSEDSTVA 1988 6 25 DNEVNIK PR

brezhibno in neoporečno delovanje organov pregona ter tožilstev in sodišč. Kritična nezaupljivost javnosti je torej usmerjena tako k civilni, kot vojaški sferi pregona in sodstva. Tako kot nam je potrebna modernizacija gospodarstva in modernizacija politike, tako nam je potrebna tudi

19062 - 19064 NI PODPISA STALIŠČA PREDSEDSTVA 1988 6 25 DNEVNIK PR

politične krize 1972/73.

b.) Preciziranje in drugačno uravnoteženje razmerja med civilnim in vojaškim sodstvom, zlasti z redukcijo pristojnosti vojaškega sodstva v mirni dobi in

19062 - 19065 NI PODPISA STALIŠČA PREDSEDSTVA 1988 6 25 DNEVNIK PR

politične krize 1972/73.

b.) Preciziranje in drugačno uravnoteženje razmerja med civilnim in vojaškim sodstvom, zlasti z redukcijo pristojnosti vojaškega sodstva v mirni dobi in nasproti civilnim osebam.

19062 - 19066 NI PODPISA STALIŠČA PREDSEDSTVA 1988 6 25 DNEVNIK PR

politične krize 1972/73.

b.) Preciziranje in drugačno uravnoteženje razmerja med civilnim in vojaškim sodstvom, zlasti z redukcijo pristojnosti vojaškega sodstva v mirni dobi in nasproti civilnim osebam.

19063 - 19066 NI PODPISA STALIŠČA PREDSEDSTVA 1988 6 25 DNEVNIK PR

b.) Preciziranje in drugačno uravnoteženje razmerja med civilnim in vojaškim sodstvom, zlasti z redukcijo pristojnosti vojaškega sodstva v mirni dobi in nasproti civilnim osebam.

19081 - 19084 NI PODPISA OBTOŽEVANJE BREZ 1988 4 5 DELO PR

organov ZKJ do najvišjih obrambnih organov, je bilo namreč pisanje slovenskega tiska o JLA označeno kot problematično, antikomunistično, objektivno kontrarevolucionarno in v funkciji tako imenovane specialne vojne tujih sil; pri tem pa prihaja do sistematičnega posploševanja posameznih primerov

19082 - 19084 NI PODPISA OBTOŽEVANJE BREZ 1988 4 5 DELO PR

tiska o JLA označeno kot problematično, antikomunistično, objektivno kontrarevolucionarno in v funkciji tako imenovane specialne vojne tujih sil; pri tem pa prihaja do sistematičnega posploševanja posameznih primerov

19119 - 19124 DR V PREDOJEVIĆ O ODPRTOSTI JLA 1988 5 28 DELO PS

družbenega organiziranja poteka redno obveščanje družbenopolitičnih struktur in javnosti o JLA, nenehno pa potekajo skupne aktivnosti družbenega okolja, aktivnosti, ki izhajajo iz skupnega življenja, dela in interesov. Subjektivne sile politične strukture (organizacije ZKJ, ZSMJ in tudi ZSJ, v katero so vključene civilne osebe) so organizirane in delujejo na vseh ravneh vojaškega organiziranja, pri čemer naj omenim samo organizacijo ZK kot nosilko

19122 - 19124 DR V PREDOJEVIĆ O ODPRTOSTI JLA 1988 5 28 DELO PS

sile politične strukture (organizacije ZKJ, ZSMJ in tudi ZSJ, v katero so vključene civilne osebe) so organizirane in delujejo na vseh ravneh vojaškega organiziranja, pri čemer naj

omenim samo organizacijo ZK kot nosilko

19122 - 19127 DR V PREDOJEVIĆ O ODPRTOSTI JLA 1988 5 28 DELO PS

sile politične strukture (organizacije ZKJ, ZSMJ in tudi ZSJ, v katero so vključene civilne osebe) so organizirane in delujejo na vseh ravneh vojaškega organiziranja, pri čemer naj omenim samo organizacijo ZK kot nosilko odgovornosti in uresničevanja politike ZKJ v izboljšanju bojne pripravljenosti in moralno politične enotnosti JLA ter njenega ljudskega značaja. Taka organiziranost in vpliv se uresničujeta tudi s prisotnostjo članstva ZKJ v JLA

19125 - 19129 DR V PREDOJEVIĆ O ODPRTOSTI JLA 1988 5 28 DELO PS

odgovornosti in uresničevanja politike ZKJ v izboljšanju bojne pripravljenosti in moralno politične enotnosti JLA ter njenega ljudskega značaja. Taka organiziranost in vpliv se uresničujeta tudi s prisotnostjo članstva ZKJ v JLA (99 odstotkov oficirjev, 95,9% mladih oficirjev, 51% civilnih oseb in do 15% vojakov), opredeljeni pa sta s posebnim mestom, vlogo in odgovornostjo JLA v

19126 - 19129 DR V PREDOJEVIĆ O ODPRTOSTI JLA 1988 5 28 DELO PS

in moralno politične enotnosti JLA ter njenega ljudskega značaja. Taka organiziranost in vpliv se uresničujeta tudi s prisotnostjo članstva ZKJ v JLA (99 odstotkov oficirjev, 95,9% mladih oficirjev, 51% civilnih oseb in do 15% vojakov), opredeljeni pa sta s posebnim mestom, vlogo in odgovornostjo JLA v

19127 - 19130 DR V PREDOJEVIĆ O ODPRTOSTI JLA 1988 5 28 DELO PS

organiziranost in vpliv se uresničujeta tudi s prisotnostjo članstva ZKJ v JLA (99 odstotkov oficirjev, 95,9% mladih oficirjev, 51% civilnih oseb in do 15% vojakov), opredeljeni pa sta s posebnim mestom, vlogo in odgovornostjo JLA v sistemu SLO in DS. Notranja organizacijska povezanost je vertikalna, v

19127 - 19130 DR V PREDOJEVIĆ O ODPRTOSTI JLA 1988 5 28 DELO PS

organiziranost in vpliv se uresničujeta tudi s prisotnostjo članstva ZKJ v JLA (99 odstotkov oficirjev, 95,9% mladih oficirjev, 51% civilnih oseb in do 15% vojakov), opredeljeni pa sta s posebnim mestom, vlogo in odgovornostjo JLA v sistemu SLO in DS. Notranja organizacijska povezanost je vertikalna, v

19253 - 19258 L K MOŽ KOMUNISTOV 1988 4 1 KOMUNIST PR

političnega življenja okolja.

Napadi na JLA, ki so zadnje čase dobili velike razsežnosti, predvsem v nekaterih glasilih v naši republiki, po ocenah komunistov Ljubljanskega armadnega območja niso slučajni ali trenutni. V tej ali oni obliki se pojavljajo že vrsto let, začeli so se z razpravami o civilnem služenju vojaškega roka, da bi danes prišli do stopnje, ko JLA razglašajo za

19255 - 19258 L K MOŽ KOMUNISTOV 1988 4 1 KOMUNIST PR

nekaterih glasilih v naši republiki, po ocenah komunistov Ljubljanskega armadnega območja niso slučajni ali trenutni. V tej ali oni obliki se pojavljajo že vrsto let, začeli so se z razpravami o civilnem služenju vojaškega roka, da bi danes prišli do stopnje, ko JLA razglašajo za

19256 - 19259 L K MOŽ KOMUNISTOV 1988 4 1 KOMUNIST PR

armadnega območja niso slučajni ali trenutni. V tej ali oni obliki se pojavljajo že vrsto let, začeli so se z razpravami o civilnem služenju vojaškega roka, da bi danes prišli do stopnje, ko JLA razglašajo za »okupatorsko vojsko«, pripisujejo armadi pučistične namere, razglašajo jo za

19256 - 19259 L K MOŽ KOMUNISTOV 1988 4 1 KOMUNIST PR

armadnega območja niso slučajni ali trenutni. V tej ali oni obliki se pojavljajo že vrsto let, začeli so se z razpravami o civilnem služenju vojaškega roka, da bi danes prišli do stopnje,

ko JLA razglašajo za »okupatorsko vojsko«, pripisujejo armadi pučistične namere, razglašajo jo za

19257 - 19260 L K MOŽ KOMUNISTOV 1988 4 1 KOMUNIST PR

pojavljajo že vrsto let, začeli so se z razpravami o civilnem služenju vojaškega roka, da bi danes prišli do stopnje, ko JLA razglašajo za »okupatorsko vojsko«, pripisujejo armadi pučistične namere, razglašajo jo za unitaristično in zastarelo, kot oviro hitrejšemu razvoju družbe in podobno.

19257 - 19260 L K MOŽ KOMUNISTOV 1988 4 1 KOMUNIST PR

pojavljajo že vrsto let, začeli so se z razpravami o civilnem služenju vojaškega roka, da bi danes prišli do stopnje, ko JLA razglašajo za »okupatorsko vojsko«, pripisujejo armadi pučistične namere, razglašajo jo za unitaristično in zastarelo, kot oviro hitrejšemu razvoju družbe in podobno.

19258 - 19260 L K MOŽ KOMUNISTOV 1988 4 1 KOMUNIST PR

vojaškega roka, da bi danes prišli do stopnje, ko JLA razglašajo za »okupatorsko vojsko«, pripisujejo armadi pučistične namere, razglašajo jo za unitaristično in zastarelo, kot oviro hitrejšemu razvoju družbe in podobno.

19258 - 19260 L K MOŽ KOMUNISTOV 1988 4 1 KOMUNIST PR

vojaškega roka, da bi danes prišli do stopnje, ko JLA razglašajo za »okupatorsko vojsko«, pripisujejo armadi pučistične namere, razglašajo jo za unitaristično in zastarelo, kot oviro hitrejšemu razvoju družbe in podobno.

19258 - 19261 L K MOŽ KOMUNISTOV 1988 4 1 KOMUNIST PR

vojaškega roka, da bi danes prišli do stopnje, ko JLA razglašajo za »okupatorsko vojsko«, pripisujejo armadi pučistične namere, razglašajo jo za unitaristično in zastarelo, kot oviro hitrejšemu razvoju družbe in podobno. Vse to pa pripadnike JLA, predvsem komuniste, skrbi in obremenjuje.

19258 - 19261 L K MOŽ KOMUNISTOV 1988 4 1 KOMUNIST PR

vojaškega roka, da bi danes prišli do stopnje, ko JLA razglašajo za »okupatorsko vojsko«, pripisujejo armadi pučistične namere, razglašajo jo za unitaristično in zastarelo, kot oviro hitrejšemu razvoju družbe in podobno. Vse to pa pripadnike JLA, predvsem komuniste, skrbi in obremenjuje.

19259 - 19262 L K MOŽ KOMUNISTOV 1988 4 1 KOMUNIST PR

»okupatorsko vojsko«, pripisujejo armadi pučistične namere, razglašajo jo za unitaristično in zastarelo, kot oviro hitrejšemu razvoju družbe in podobno. Vse to pa pripadnike JLA, predvsem komuniste, skrbi in obremenjuje.

Sodelovanje pripadnikov Ljubljanskega armadnega območja in občanov v

19259 - 19263 L K MOŽ KOMUNISTOV 1988 4 1 KOMUNIST PR

»okupatorsko vojsko«, pripisujejo armadi pučistične namere, razglašajo jo za unitaristično in zastarelo, kot oviro hitrejšemu razvoju družbe in podobno. Vse to pa pripadnike JLA, predvsem komuniste, skrbi in obremenjuje.

Sodelovanje pripadnikov Ljubljanskega armadnega območja in občanov v Sloveniji, sodelovanje med JLA in družbeno-političnimi skupnostmi in JLA na

19436 - 19441 VASJA VENTURINI NAPADI NA JLA SLABIJ 1988 6 15 DELO PR

to, da je v poročilu premalo ali nič prostora namenjenega materialnemu položaju vojaških starešin, ki po njegovem mnenju v Sloveniji težko živijo, v Makedoniji ali na Kosovu pa, na primer, zelo dobro. Prav tako ga je zanimalo, kako nadzorujemo prevoz tujega orožja preko naše države, da ne bi prišlo do zlorabe našega ozemlja.

19439 - 19443 VASJA VENTURINI NAPADI NA JLA SLABIJ 1988 6 15 DELO PR

Kosovu pa, na primer, zelo dobro. Prav tako ga je zanimalo, kako nadzorujemo prevoz tujega orožja preko naše države, da ne bi prišlo do zlorabe našega ozemlja.

Stane Brovet je pritrdil ugotovitvam Vilka Jelena, vendar je dejal, da v JLA ne morejo imeti dvojnih ali trojnih meril za nagrajevanje. Nenehno tudi

19484 - 19488 VASJA VENTURINI NAPADI NA JLA SLABIJ 1988 6 15 DELO PR

skladu z veljavnimi zakonskimi predpisi zavrniti vse pritiske na pristojne pravosodne organe. Odbor je tudi najostreje obsodil neupravičene napade na JLA in na ustvarjanje protiarmadnega razpoloženja v javnosti ter izrazil nezadovoljstvo zaradi neprimernega upiranja tem napadom s strani pristojnih organov. Posebej pa so poudarili, da te ocene veljajo za vse napade na JLA in

19486 - 19489 VASJA VENTURINI NAPADI NA JLA SLABIJ 1988 6 15 DELO PR

in na ustvarjanje protiarmadnega razpoloženja v javnosti ter izrazil nezadovoljstvo zaradi neprimernega upiranja tem napadom s strani pristojnih organov. Posebej pa so poudarili, da te ocene veljajo za vse napade na JLA in SLO in ne le zadnji primer.

19984 - 19988 SLAVKO SORŠAK JLA JE ARMADA 1988 3 5 DNEVNIK PR

jih poznate. Te teze niso ustvarjalne, za pripadnike JLA so žaljive in imajo resnično razdiralen namen, so defetistične, kapitulantske, usmerjene zoper

20032 - 20038 SLAVKO SORŠAK JLA JE ARMADA 1988 3 5 DNEVNIK PR

dosežene demokracije in zastoj v podružbljanju splošne ljudske obrambe. Posamične teze, ki se pojavljajo o JLA in SLO, je treba strokovno in politično ovrednotiti in o njih javno razpravljati. Res pa je, da v civilnih strukturah nimamo prav veliko sposobnih kadrov za to. Pri tem bi

20036 - 20040 SLAVKO SORŠAK JLA JE ARMADA 1988 3 5 DNEVNIK PR

v civilnih strukturah nimamo prav veliko sposobnih kadrov za to. Pri tem bi nam strokovnjaki iz armade zelo pomagali. Armada ima vrhunske strokovnjake

20036 - 20040 SLAVKO SORŠAK JLA JE ARMADA 1988 3 5 DNEVNIK PR

v civilnih strukturah nimamo prav veliko sposobnih kadrov za to. Pri tem bi nam strokovnjaki iz armade zelo pomagali. Armada ima vrhunske strokovnjake

20166 - 20170 BRANKO PODOBNIK MANJ SREDSTEV 1988 3 4 DELO PR

vsaj za kakšne vrste takšnih programov gre, če so povsem konkretni programi najbrž vojaška skrivnost. S skrajšanjem vojaškega roka na leto dni, k prenosom številnih pristojnosti, ki jih je imela pred časom JLA, na civilne organe družbe, s prilagajanjem sestave JLA in teritorialne obrambe mednarodnemu in domačemu položaju ter s še nekaterimi potezami so

20168 - 20170 BRANKO PODOBNIK MANJ SREDSTEV 1988 3 4 DELO PR

na leto dni, k prenosom številnih pristojnosti, ki jih je imela pred časom JLA, na civilne organe družbe, s prilagajanjem sestave JLA in teritorialne obrambe mednarodnemu in domačemu položaju ter s še nekaterimi potezami so

20168 - 20170 BRANKO PODOBNIK MANJ SREDSTEV 1988 3 4 DELO PR

na leto dni, k prenosom številnih pristojnosti, ki jih je imela pred časom JLA, na civilne organe družbe, s prilagajanjem sestave JLA in teritorialne obrambe mednarodnemu in domačemu položaju ter s še nekaterimi potezami so

20168 - 20173 BRANKO PODOBNIK MANJ SREDSTEV 1988 3 4 DELO PR

na leto dni, k prenosom številnih pristojnosti, ki jih je imela pred časom JLA, na civilne organe družbe, s prilagajanjem sestave JLA in teritorialne obrambe mednarodnemu in domačemu položaju ter s še nekaterimi potezami so naši dejavniki vendarle dokazali, da ne

živijo zunaj družbe, pač pa da z njo dihajo in so njen sestavni del. Res je sicer, da JLA na nekatera vprašanja in zahteve odgovarja počasi, da še ne zna sproti komunicirati

20263 - 20266 NI PODPISA NAPADI NA JLA 1988 3 11 DELO PR

in njenih organiziranih socialističnih sil od življenjsko pomembnih problemov, kot so razvoj, inflacija in drugo. Pogosti napadi na enotni sistem splošne ljudske obrambe, na JLA kot skupno oboroženo službo vseh narodov in narodnosti, vseh delovnih ljudi in občanov pa tudi na druge integracijske dejavnike naše

20466 - 20470 DNS IZJAVA DNS OB 1988 3 8 DELO PR

prek »delegatskega sistema« (v zvezni in republiških oziroma pokrajinskih skupščinah) tudi na področju JLA. Sodni postopki zoper omenjene novinarje kažejo, kako zapleten in osebno tvegan je lahko ta preboj.

Nadzora civilnega prebivalstva nad razvojem oboroženih sila pa ne terja le domača, pač pa tudi

20468 - 20473 DNS IZJAVA DNS OB 1988 3 8 DELO PR

kažejo, kako zapleten in osebno tvegan je lahko ta preboj.

Nadzora civilnega prebivalstva nad razvojem oboroženih sila pa ne terja le domača, pač pa tudi napredna javnost v svetu, ki dnevno zgrožena ugotavlja, da v vseh novoveških vojnah narašča število žrtev med civilnim prebivalstvom.

Kot stanovska

20471 - 20473 DNS IZJAVA DNS OB 1988 3 8 DELO PR

napredna javnost v svetu, ki dnevno zgrožena ugotavlja, da v vseh novoveških vojnah narašča število žrtev med civilnim prebivalstvom.

Kot stanovska

20571 - 20573 NI PODPISA JAVNOST ZAHTEVA 1988 3 19 DELO PR

posamezne skupinice zaverovani v svojo edino zveličavno resnico. Zato zavračam pisanje o naših oboroženih silah in JLA kot okupatorski vojski, prikazovanje Mamule kot prekupčevalca s smrtjo itd., kar je, če lahko tako rečem, nož v

20571 - 20573 NI PODPISA JAVNOST ZAHTEVA 1988 3 19 DELO PR

posamezne skupinice zaverovani v svojo edino zveličavno resnico. Zato zavračam pisanje o naših oboroženih silah in JLA kot okupatorski vojski, prikazovanje Mamule kot prekupčevalca s smrtjo itd., kar je, če lahko tako rečem, nož v

21154 - 21160 VASJA VENTURINI RAZLIČNA MNENJA 1988 3 30 DELO PR

socializem.

Stane Brovet je poudaril, da vsi napadi na JLA kažejo, da je za njim celoten filozofski, ideološki in politični program, ki noče sprejeti našega družbenega sistema in zveze komunistov. Napadi na JLA in SLO predstavljajo samo del splošnega napada na samoupravljanje in socializem. Zelo zgovorna je lahko primerjava z naslovi in teksti v nekaterih naših in tujih časopisih. To kaže, da se mnoge ideje prenašajo od drugod. Brovet je tudi poudaril, da je delo JLA

21156 - 21160 VASJA VENTURINI RAZLIČNA MNENJA 1988 3 30 DELO PR

filozofski, ideološki in politični program, ki noče sprejeti našega družbenega sistema in zveze komunistov. Napadi na JLA in SLO predstavljajo samo del splošnega napada na samoupravljanje in socializem. Zelo zgovorna je lahko primerjava z naslovi in teksti v nekaterih naših in tujih časopisih. To kaže, da se mnoge ideje prenašajo od drugod. Brovet je tudi poudaril, da je delo JLA

21158 - 21161 VASJA VENTURINI RAZLIČNA MNENJA 1988 3 30 DELO PR

del splošnega napada na samoupravljanje in socializem. Zelo zgovorna je lahko primerjava z naslovi in teksti v nekaterih naših in tujih časopisih. To kaže, da se mnoge ideje prenašajo

od drugod. Brovet je tudi poudaril, da je delo JLA že do sedaj dokaj odprto in da prav v skupščini SFRJ vsako leto veliko

21158 - 21163 VASJA VENTURINI RAZLIČNA MNENJA 1988 3 30 DELO PR

del splošnega napada na samoupravljanje in socializem. Zelo zgovorna je lahko primerjava z naslovi in teksti v nekaterih naših in tujih časopisih. To kaže, da se mnoge ideje prenašajo od drugod. Brovet je tudi poudaril, da je delo JLA že do sedaj dokaj odprto in da prav v skupščini SFRJ vsako leto veliko razpravljajo o njej. To dokazuje tudi to, da je bilo samo lani o JLA objavljenih več kot 36 tisoč člankov, to pomeni v povprečju 100 na dan. Pri

21358 - 21364 BORISLAV VUČETIĆ OBRAMBA JU NEDELJIVA 1988 5 6 KOMUNIST PR

življenju, s tem pa tudi možnosti za politično destabiliziranje držav v razvoju. Zato moramo oceniti našo družbeno stvarnost, saj tuje ocene obrambnih možnosti Jugoslavije izhajajo iz težav v našem gospodarskem in splošnem razvoju, še posebej pa iz enotnosti na mnogih področjih družbenega življenja.

Armada - porok stabilnosti

21537 - 21539 JOŽE VOLFAND ČAS ZA POLITIKO 1988 6 18 DELO PR

karskem sistemu, ali o socializmu brez komunistov, ali o Sloveniji zunaj Jugoslavije, ali o civilni družbi brez samoupravljanja, ali o armadi, ki izvaža orodje smrti, in podobno - potem je to seveda mogoče označiti tudi kot napad na

21653 - 21658 MILAN KUČAN MIMO JE ČAS 1988 6 20 DELO PR

blago rečeno - tistega neciviliziranega obnašanja, ki je pritisk na nekatere naše sodržavljane drugih narodnosti, tudi na pripadnike JLA. Če se ti ljudje med nami počutijo negotovo, če imajo občutek, da so ogroženi, smo odgovorni mi, Slovenci, večina, ki je dolžna varovati manjšino, tako kot morajo drugi narodi pri sebi preprečevati protislovensko razpoloženje.

To je kaj slabo spričevalo o nas, o naši demokratičnosti, civilizacijskih

21768 - 21770 MILAN MEDEN IDEOLOŠKA PALICA 1988 3 6 NEDELJSKI DNEVNIK KM

V zadnjih dneh se zdi, kot da so glavni jugoslovanski problemi v sferi politike: izstopajo obsojanja neprimernega pisanja o JLA, vloženih je celo nekaj obtožnic zoper avtorje. Svoje je povedalo P SFRJ; hkrati z obsodbo se je

21768 - 21773 MILAN MEDEN IDEOLOŠKA PALICA 1988 3 6 NEDELJSKI DNEVNIK KM

V zadnjih dneh se zdi, kot da so glavni jugoslovanski problemi v sferi politike: izstopajo obsojanja neprimernega pisanja o JLA, vloženih je celo nekaj obtožnic zoper avtorje. Svoje je povedalo P SFRJ; hkrati z obsodbo se je zavzelo tudi za javno razgrnitev problemov našega obrambnega načrta.

Pisanje o JLA (neprimerno) je obsodilo potem še P ZK SZDL Jugoslavije, protesti prihajajo iz Korčule, Beograda, Ljubljane, Zagreba... Od vsepovsod.

21768 - 21773 MILAN MEDEN IDEOLOŠKA PALICA 1988 3 6 NEDELJSKI DNEVNIK KM

V zadnjih dneh se zdi, kot da so glavni jugoslovanski problemi v sferi politike: izstopajo obsojanja neprimernega pisanja o JLA, vloženih je celo nekaj obtožnic zoper avtorje. Svoje je povedalo P SFRJ; hkrati z obsodbo se je zavzelo tudi za javno razgrnitev problemov našega obrambnega načrta.

Pisanje o JLA (neprimerno) je obsodilo potem še P ZK SZDL Jugoslavije, protesti prihajajo iz Korčule, Beograda, Ljubljane, Zagreba... Od vsepovsod.

21771 - 21773 MILAN MEDEN IDEOLOŠKA PALICA 1988 3 6 NEDELJSKI DNEVNIK KM

zavzelo tudi za javno razgrnitev problemov našega obrambnega načrta.

Pisanje o JLA (neprimerno) je obsodilo potem še P ZK SZDL Jugoslavije, protesti prihajajo iz Korčule, Beograda, Ljubljane, Zagreba... Od vsepovsod.

21771 - 21776 MILAN MEDEN IDEOLOŠKA PALICA 1988 3 6 NEDELJSKI DNEVNIK KM

zavzelo tudi za javno razgrnitev problemov našega obrambnega načrta.

Pisanje o JLA (neprimerno) je obsodilo potem še P ZK SZDL Jugoslavije, protesti prihajajo iz Korčule, Beograda, Ljubljane, Zagreba... Od vsepovsod. Še najmanj me presenečajo reakcije, ki prihajajo z otokov, kajti v času hude preskrbovalne krize, ki je pred nekaj leti stisnila Jugoslavijo, je bila JLA izjemno dovzetna za stiske otočanov.

21780 - 21783 MILAN MEDEN IDEOLOŠKA PALICA 1988 3 6 NEDELJSKI DNEVNIK KM

sicer ne piše, se pa sliši lepo, ker je Leninovo...

Jugoslavija je po svojem ustroju federacija. Komentator v Naši armiji neprikrito namiguje na odgovornost slovenskega vodstva zaradi neprimernega pisanja. Ker ima pisec nagnjenje do citiranja, mu rad postrežem še z Leninovim uka-

21781 - 21786 MILAN MEDEN IDEOLOŠKA PALICA 1988 3 6 NEDELJSKI DNEVNIK KM

Jugoslavija je po svojem ustroju federacija. Komentator v Naši armiji neprikrito namiguje na odgovornost slovenskega vodstva zaradi neprimernega pisanja. Ker ima pisec nagnjenje do citiranja, mu rad postrežem še z Leninovim ukazom - »ne izvajajte nobenih ukrepov, ki bi mogli prizadeti koristi domačega prebivalstva. Ustrezno navodilo sporočite takoj vsem ustanovam armade, vštevši posebni oddelek. Pokličite na odgovornost vsakogar, ki bi kršil to navodilo...

21817 - 21822 MILAN MEDEN IDEOLOŠKA PALICA 1988 3 6 NEDELJSKI DNEVNIK KM

Enako bi morala JLA razumeti proces formiranja slovenskega naroda in njegova (vsaj na videz) neprijetna (samo)spraševanja. Tu ideološka palica ne bo pomagala. Še manj Lenin in pooktobrske izkušnje. Vsi bi se morali zamisliti recimo tudi nad tem, da se danes vlagajo obtožnice zaradi »neprimernega« pisanja zoper avtorje, ki so celo člani ZK. Jasno mi je, da so člani ZK pred za-

21981 - 21985 GUČEK ŠOŠTARIČ ZDAJ ŠE BOLJ 1988 7 11 DELO KM

Ta zadeva je sprožila vrsto spornih vprašanj pravne narave, med drugim tudi vprašanje uresničevanja ustavnih pravic do obrambe pred vojaškim sodiščem, saj mora biti ta profesionalna, kompetentna in neodvisna. Sporna je lahko tudi pristojnost vojaških sodišč za civilne osebe v času miru. Predvsem pa je ta kazenski postopek še bolj žgoče poudaril potrebe po spremembah naše procesne

21983 - 21985 GUČEK ŠOŠTARIČ ZDAJ ŠE BOLJ 1988 7 11 DELO KM

saj mora biti ta profesionalna, kompetentna in neodvisna. Sporna je lahko tudi pristojnost vojaških sodišč za civilne osebe v času miru. Predvsem pa je ta kazenski postopek še bolj žgoče poudaril potrebe po spremembah naše procesne

22014 - 22018 GUČEK ŠOŠTARIČ ZDAJ ŠE BOLJ 1988 7 11 DELO KM

za notranje zadeve pove, ali so resnične trditve novinarke Politike Ekspres, da je v Sloveniji prišlo do posameznih napadov na pripadnike JLA.

Navzoči so dali veliko predlogov za razne oblike javnih protestnih akcij zaradi nespoštovanja zahtev javnosti po popolnem informiranju in civilnem nadzoru nad postopki s priprtimi (nekajminutna splošna stavka, protestni shodi

22232 - 22237 SLOBODAN RAKOČEVIČ EKSCESNI POJAVI 1988 3 25 KOMUNIST KM

kaže v velikem številu takšnih člankov in komentarjev pri izbiri pisem bralcev, ki jih objav-

lja, v izboru pisanja tujega tiska ipd.

Glede na to, da očitno ne gre samo za posamezne napake in odmike od začrtane uredniške politike, bi bilo treba, da časopisni svet Mladine in ustanovitelj v skladu z odgovornostjo in na podlagi temeljite analize pisanja o SLO in JLA oceni trende v sedanji uredniški politiki Mladine ter presodi skladnost te po-

22392 - 22395 TOMAŽ ERTL VOJNA TAJNA 1988 7 24 NI VIRA PR

jevima o različitim postupcima zbog različitog statusa sva tri osumnjičena. Borštner je vojno lice, i zato su za njega u celini nadležni vojni organi. U slučaju Janše, koji je civilno lice, organi za unutrašnje poslove su postupali u skladu sa ZKP. U slučaju Tasića, samo smo izvršili odredbu vojnog istražnog

22392 - 22395 TOMAŽ ERTL VOJNA TAJNA 1988 7 24 NI VIRA PR

jevima o različitim postupcima zbog različitog statusa sva tri osumnjičena. Borštner je vojno lice, i zato su za njega u celini nadležni vojni organi. U slučaju Janše, koji je civilno lice, organi za unutrašnje poslove su postupali u skladu sa ZKP. U slučaju Tasića, samo smo izvršili odredbu vojnog istražnog

22393 - 22396 TOMAŽ ERTL VOJNA TAJNA 1988 7 24 NI VIRA PR

Borštner je vojno lice, i zato su za njega u celini nadležni vojni organi. U slučaju Janše, koji je civilno lice, organi za unutrašnje poslove su postupali u skladu sa ZKP. U slučaju Tasića, samo smo izvršili odredbu vojnog istražnog sudije u čiju se sadržinu nemamo pravo da se upuštamo...

22393 - 22398 TOMAŽ ERTL VOJNA TAJNA 1988 7 24 NI VIRA PR

Borštner je vojno lice, i zato su za njega u celini nadležni vojni organi. U slučaju Janše, koji je civilno lice, organi za unutrašnje poslove su postupali u skladu sa ZKP. U slučaju Tasića, samo smo izvršili odredbu vojnog istražnog sudije u čiju se sadržinu nemamo pravo da se upuštamo...

U ovom i sličnim slučajevima kada sarađujemo sa vojnim istražnim organima, nikada još u praksi nije bilo problema koji bi ukazivali na potrebu menjanja

22535 - 22539 BRACO ROTAR VOJSKA PODRUŽBLJANJE 1988 2 20 DELO PS

nekritični apologiji in odsotnosti analize, predmet objektivne analize. Saj navsezadnje sestavljajo idejne razmere in sooblikujejo podobo armade v družbi. K temu pa sodi tudi tisto, čemur se tov. Plevnik odpoveduje, očitno iz bojazni, da bi bil sicer neprimerno subjektiven: posplošitev njegovega osebnega doživetja. Seveda ne mislim trditi, da vsak vojak naleti na enake poveljnike kjerkoli

22537 - 22540 BRACO ROTAR VOJSKA PODRUŽBLJANJE 1988 2 20 DELO PS

K temu pa sodi tudi tisto, čemur se tov. Plevnik odpoveduje, očitno iz bojazni, da bi bil sicer neprimerno subjektiven: posplošitev njegovega osebnega doživetja. Seveda ne mislim trditi, da vsak vojak naleti na enake poveljnike kjerkoli v Jugoslaviji. Gre za drugačno posplošitev. Vprašati se je namreč treba, ali

22538 - 22544 BRACO ROTAR VOJSKA PODRUŽBLJANJE 1988 2 20 DELO PS

da bi bil sicer neprimerno subjektiven: posplošitev njegovega osebnega doživetja. Seveda ne mislim trditi, da vsak vojak naleti na enake poveljnike kjerkoli v Jugoslaviji. Gre za drugačno posplošitev. Vprašati se je namreč treba, ali lahko brez občeveljavnega vrednostnega sistema razložimo dejanja »bolestno ambicioznega« komandirja šole za rezervne častnike, ki je tako neprijetno preobrnil vojaško in deloma tudi civilno kariero tov. Plevnika. Skratka, mar kdo verjame, da bi bolestno ambiciozen častnik šikaniral, očrnjeval in onemogočal

22542 - 22544 BRACO ROTAR VOJSKA PODRUŽBLJANJE 1988 2 20 DELO PS

ambicioznega« komandirja šole za rezervne častnike, ki je tako neprijetno preobrnil vojaško in deloma tudi civilno kariero tov. Plevnika. Skratka, mar kdo verjame, da bi bolestno

ambiciozen častnik šikaniral, očrnjeval in onemogočal

22542 - 22546 BRACO ROTAR VOJSKA PODRUŽBLJANJE 1988 2 20 DELO PS

ambicioznega« komandirja šole za rezervne častnike, ki je tako neprijetno preobrnil vojaško in deloma tudi civilno kariero tov. Plevnika. Skratka, mar kdo verjame, da bi bolestno ambiciozen častnik šikaniral, očrnjeval in onemogočal podrejene, če bi v armadi bila za napredovanje potrebna ljudomilost, zbiranje znamk ali dolgi brki? Zanimivo bi bilo zvedeti, do kod je napredoval ta ambi-

22552 - 22558 BRACO ROTAR VOJSKA PODRUŽBLJANJE 1988 2 20 DELO PS

Tedaj, ko pravi »milijone raje sposobnim v armadi kot nesposobnim v hipertrofirani tovarniški, krajevnoskupnostni itd. para armadi«, se strinjam z dvema pogojema:

1.) da gre za milijone, ki jih družba lahko pogreša;

2.) da porabo teh milijonov nadzoruje javnost, se pravi civilna družba.

22556 - 22560 BRACO ROTAR VOJSKA PODRUŽBLJANJE 1988 2 20 DELO PS

1.) da gre za milijone, ki jih družba lahko pogreša;

2.) da porabo teh milijonov nadzoruje javnost, se pravi civilna družba.

Tudi jaz menim, da častnikov armade ne gre metati v en koš že zato, ker jih je večina Srbov, saj gre za individue. Toda, če imajo častniki v armadi

22556 - 22561 BRACO ROTAR VOJSKA PODRUŽBLJANJE 1988 2 20 DELO PS

1.) da gre za milijone, ki jih družba lahko pogreša;

2.) da porabo teh milijonov nadzoruje javnost, se pravi civilna družba.

Tudi jaz menim, da častnikov armade ne gre metati v en koš že zato, ker jih je večina Srbov, saj gre za individue. Toda, če imajo častniki v armadi biti individui in če so individui lahko tudi Srbi, bi bilo individualnost pri

22657 - 22659 MARKO HREN GA NI 1988 2 20 DELO PS

ter tako izrazimo svoja stališča in nestrinjanje s samovoljo jugoslovanskih civilnih in vojaških državnih organov. Pozivu se pridružujm in podpiram njegova stališča:

22665 - 22671 MARKO HREN GA NI 1988 2 20 DELO PS

- da se takoj prekine vojaško sodelovanje z državami v vojni, državami, kjer vladajo vojaški režimi in državami, katerih prebivalci živijo v vsesplošnem pomanjkanju;

- da se ustanovi od partije in vojske neodvisna komisija, ki bo raziskala vse pogostejše obtožbe tujega in domačega tiska o vpletenosti Jugoslavije v aferah prodaje in preprodaje orožja (Bofors...). Komisiji morajo biti na vo-

22668 - 22671 MARKO HREN GA NI 1988 2 20 DELO PS

- da se ustanovi od partije in vojske neodvisna komisija, ki bo raziskala vse pogostejše obtožbe tujega in domačega tiska o vpletenosti Jugoslavije v aferah prodaje in preprodaje orožja (Bofors...). Komisiji morajo biti na vo-

22741 - 22743 JAK KOPRIVC OB SPOROČILU 1988 7 10 KOMUNIST KM

temu prispevali s svojim nepopolnim obveščanjem in drugimi morebitnimi spodrsljaji ali napakami civilni in vojaški preiskovalni in pravosodni organi, koliko pa so to zase izkoristili drugi? Vsekakor ne bi smeli kritizirati ljudi

22791 - 22793 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

Uredništva nekaterih naših glasil v odmevu takega pisanja vztrajno in sistematično navajajo teze, da je JLA unitaristična, nadnacionalna tvorba, da je protislovensko usmerjena, okupatorska in nekaterim našim narodom tuja. V

22791 - 22793 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

Uredništva nekaterih naših glasil v odmevu takega pisanja vztrajno in sistematično navajajo teze, da je JLA unitaristična, nadnacionalna tvorba, da je protislovensko usmerjena, okupatorska in nekaterim našim narodom tuja. V

22792 - 22796 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

sistematično navajajo teze, da je JLA unitaristična, nadnacionalna tvorba, da je protislovensko usmerjena, okupatorska in nekaterim našim narodom tuja. V Mladini št. 35, ki je izšla 16. oktobra 1987, prav tako »opažajo«, da naši armadi poveljujejo pretežno Srbi. Ivan Urbančič pa v Novi reviji št. 57 ugotavlja, da je bila JLA »ustanovljena ob nastanku nove Jugoslavije v njeni

22792 - 22796 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

sistematično navajajo teze, da je JLA unitaristična, nadnacionalna tvorba, da je protislovensko usmerjena, okupatorska in nekaterim našim narodom tuja. V Mladini št. 35, ki je izšla 16. oktobra 1987, prav tako »opažajo«, da naši armadi poveljujejo pretežno Srbi. Ivan Urbančič pa v Novi reviji št. 57 ugotavlja, da je bila JLA »ustanovljena ob nastanku nove Jugoslavije v njeni

22792 - 22797 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

sistematično navajajo teze, da je JLA unitaristična, nadnacionalna tvorba, da je protislovensko usmerjena, okupatorska in nekaterim našim narodom tuja. V Mladini št. 35, ki je izšla 16. oktobra 1987, prav tako »opažajo«, da naši armadi poveljujejo pretežno Srbi. Ivan Urbančič pa v Novi reviji št. 57 ugotavlja, da je bila JLA »ustanovljena ob nastanku nove Jugoslavije v njeni izrazito stalinistični fazi in po zgledovanju na Sovjetsko zvezo, pa tudi,

22794 - 22798 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

Mladini št. 35, ki je izšla 16. oktobra 1987, prav tako »opažajo«, da naši armadi poveljujejo pretežno Srbi. Ivan Urbančič pa v Novi reviji št. 57 ugotavlja, da je bila JLA »ustanovljena ob nastanku nove Jugoslavije v njeni izrazito stalinistični fazi in po zgledovanju na Sovjetsko zvezo, pa tudi, da poznejša destalinizacija tega dejstva ni spremenila«. Isti avtor piše: »Ko

22795 - 22798 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

armadi poveljujejo pretežno Srbi. Ivan Urbančič pa v Novi reviji št. 57 ugotavlja, da je bila JLA »ustanovljena ob nastanku nove Jugoslavije v njeni izrazito stalinistični fazi in po zgledovanju na Sovjetsko zvezo, pa tudi, da poznejša destalinizacija tega dejstva ni spremenila«. Isti avtor piše: »Ko

22796 - 22801 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

tavlja, da je bila JLA »ustanovljena ob nastanku nove Jugoslavije v njeni izrazito stalinistični fazi in po zgledovanju na Sovjetsko zvezo, pa tudi, da poznejša destalinizacija tega dejstva ni spremenila«. Isti avtor piše: »Ko govorimo o stanju slovenske nacije kot nacije, ne moremo mimo slovenske nacionalne vojaške obrambne kastriranosti in skorajda že vojaške okupiranosti od nacionalno tuje vojske. Slovenci smo v NOB, našem največjem nacionalnem zgodo-

22796 - 22801 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

tavlja, da je bila JLA »ustanovljena ob nastanku nove Jugoslavije v njeni izrazito stalinistični fazi in po zgledovanju na Sovjetsko zvezo, pa tudi, da poznejša destalinizacija tega dejstva ni spremenila«. Isti avtor piše: »Ko govorimo o stanju slovenske nacije kot nacije, ne moremo mimo slovenske nacionalne vojaške obrambne kastriranosti in skorajda že vojaške okupiranosti od nacionalno tuje vojske. Slovenci smo v NOB, našem največjem nacionalnem zgodo-

22799 - 22802 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

govorimo o stanju slovenske nacije kot nacije, ne moremo mimo slovenske nacionalne vojaške

obrambne kastriranosti in skorajda že vojaške okupiranosti od nacionalno tuje vojske. Slovenci smo v NOB, našem največjem nacionalnem zgodovinskem dejanju, zasnovali tudi svojo lastno slovensko narodno vojsko. Ta je

22799 - 22802 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

govorimo o stanju slovenske nacije kot nacije, ne moremo mimo slovenske nacionalne vojaške obrambne kastriranosti in skorajda že vojaške okupiranosti od nacionalno tuje vojske. Slovenci smo v NOB, našem največjem nacionalnem zgodovinskem dejanju, zasnovali tudi svojo lastno slovensko narodno vojsko. Ta je

22800 - 22802 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

nalne vojaške obrambne kastriranosti in skorajda že vojaške okupiranosti od nacionalno tuje vojske. Slovenci smo v NOB, našem največjem nacionalnem zgodovinskem dejanju, zasnovali tudi svojo lastno slovensko narodno vojsko. Ta je

22800 - 22803 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

nalne vojaške obrambne kastriranosti in skorajda že vojaške okupiranosti od nacionalno tuje vojske. Slovenci smo v NOB, našem največjem nacionalnem zgodovinskem dejanju, zasnovali tudi svojo lastno slovensko narodno vojsko. Ta je bila v času našega stalinizma brezobzirno ukinjena, proces destalinizacije pa

22804 - 22807 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

Slovencem ni vrnil lastne vojske...

Ne vidim takega vojaškostrateškega razloga, ki bi zahteval, da morajo Slovenci k vojakom v tuje okolje in pod tujo komando, kakor v času svoje nekdanje nesamostojnosti; da so na njihovem ozemlju nastanjene vojaške enote, ki

22805 - 22807 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

Ne vidim takega vojaškostrateškega razloga, ki bi zahteval, da morajo Slovenci k vojakom v tuje okolje in pod tujo komando, kakor v času svoje nekdanje nesamostojnosti; da so na njihovem ozemlju nastanjene vojaške enote, ki

22805 - 22807 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

Ne vidim takega vojaškostrateškega razloga, ki bi zahteval, da morajo Slovenci k vojakom v tuje okolje in pod tujo komando, kakor v času svoje nekdanje nesamostojnosti; da so na njihovem ozemlju nastanjene vojaške enote, ki

22805 - 22808 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

Ne vidim takega vojaškostrateškega razloga, ki bi zahteval, da morajo Slovenci k vojakom v tuje okolje in pod tujo komando, kakor v času svoje nekdanje nesamostojnosti; da so na njihovem ozemlju nastanjene vojaške enote, ki ne slišijo na slovenske ukaze.« JLA je po Urbančičevem mnenju unitaristična,

22805 - 22808 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

Ne vidim takega vojaškostrateškega razloga, ki bi zahteval, da morajo Slovenci k vojakom v tuje okolje in pod tujo komando, kakor v času svoje nekdanje nesamostojnosti; da so na njihovem ozemlju nastanjene vojaške enote, ki ne slišijo na slovenske ukaze.« JLA je po Urbančičevem mnenju unitaristična,

22805 - 22809 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

Ne vidim takega vojaškostrateškega razloga, ki bi zahteval, da morajo Slovenci k vojakom v tuje okolje in pod tujo komando, kakor v času svoje nekdanje nesamostojnosti; da so na njihovem ozemlju nastanjene vojaške enote, ki ne slišijo na slovenske ukaze.« JLA je po Urbančičevem mnenju unitaristična, stalinistična in na tleh SR Slovenije okupatorska.

22806 - 22809 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

Slovenci k vojakom v tuje okolje in pod tujo komando, kakor v času svoje nekdanje nesa-

mostojnosti; da so na njihovem ozemlju nastanjene vojaške enote, ki ne slišijo na slovenske ukaze.« JLA je po Urbančičevem mnenju unitaristična, stalinistična in na tleh SR Slovenije okupatorska.

22807 - 22809 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

danje nesamostojnosti; da so na njihovem ozemlju nastanjene vojaške enote, ki ne slišijo na slovenske ukaze.« JLA je po Urbančičevem mnenju unitaristična, stalinistična in na tleh SR Slovenije okupatorska.

22807 - 22810 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

danje nesamostojnosti; da so na njihovem ozemlju nastanjene vojaške enote, ki ne slišijo na slovenske ukaze.« JLA je po Urbančičevem mnenju unitaristična, stalinistična in na tleh SR Slovenije okupatorska.

Andrej Novak piše v Teleksu 11. februarja 1988: »V Sloveniji so odnosi

22808 - 22812 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

ne slišijo na slovenske ukaze.« JLA je po Urbančičevem mnenju unitaristična, stalinistična in na tleh SR Slovenije okupatorska.

Andrej Novak piše v Teleksu 11. februarja 1988: »V Sloveniji so odnosi med prebivalstvom in vojaško hierarhijo še bolj nelagodni zaradi vrste starih in novih momentov, ki ne olajšujejo dialoga. Slovenci že po tradiciji in splo-

22808 - 22812 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

ne slišijo na slovenske ukaze.« JLA je po Urbančičevem mnenju unitaristična, stalinistična in na tleh SR Slovenije okupatorska.

Andrej Novak piše v Teleksu 11. februarja 1988: »V Sloveniji so odnosi med prebivalstvom in vojaško hierarhijo še bolj nelagodni zaradi vrste starih in novih momentov, ki ne olajšujejo dialoga. Slovenci že po tradiciji in splo-

22808 - 22814 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

ne slišijo na slovenske ukaze.« JLA je po Urbančičevem mnenju unitaristična, stalinistična in na tleh SR Slovenije okupatorska.

Andrej Novak piše v Teleksu 11. februarja 1988: »V Sloveniji so odnosi med prebivalstvom in vojaško hierarhijo še bolj nelagodni zaradi vrste starih in novih momentov, ki ne olajšujejo dialoga. Slovenci že po tradiciji in splošnih nagnjenjih nismo, ne bomo rekli vojaški, ampak raje oficirski narod.

Občevalni jezik v vojski je srbohrvaški, oficirji žive nomadsko življenje, pre-

22818 - 22824 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

11. februarja 1987, med drugim poudarja: »Na eni strani je čutiti težnjo po tem, da bi zagotovili avtomatsko dodeljevanje sredstev za armado, na drugi strani pa primer z nadzvočnim letalom daje slutiti, da se še nismo dovolj naučili od fenijev, obrovcev in jeseniške jeklarne...«

Javnost, vsaj v Sloveniji - pravi Novak - zahteva, da se zagotovi trajen nadzor civilne družbe nad vojsko.

Hrvatska domovina (februar 1988) taka stališča navdušeno podpira. »Ljubo

22822 - 22824 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

Javnost, vsaj v Sloveniji - pravi Novak - zahteva, da se zagotovi trajen nadzor civilne družbe nad vojsko.

Hrvatska domovina (februar 1988) taka stališča navdušeno podpira. »Ljubo

22822 - 22827 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

Javnost, vsaj v Sloveniji - pravi Novak - zahteva, da se zagotovi trajen nadzor civilne družbe nad vojsko.

Hrvatska domovina (februar 1988) taka stališča navdušeno podpira. »Ljubo nam je,« piše ta časopis, »da so zdaj Slovenci ... postavili nekaj vprašanj, ki si zaslužijo pozornost. Tako so zahtevali uvedbo slovenščine v vojaške enote, v katerih služijo Slovenci, potem ukinitev obveznega služenja vojaškega roka,

22825 - 22829 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

nam je,« piše ta časopis, »da so zdaj Slovenci ... postavili nekaj vprašanj, ki si zaslužijo pozornost. Tako so zahtevali uvedbo slovenščine v vojaške enote, v katerih služijo Slovenci, potem ukinitev obveznega služenja vojaškega roka, če se to izrecno želi, in uvedbo t.i. civilne službe, potem zmanjšanje oborožitve in izvoza orožja iz Jugoslavije in ukinitev privilegijev v armadi, dra-

22826 - 22829 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

si zaslužijo pozornost. Tako so zahtevali uvedbo slovenščine v vojaške enote, v katerih služijo Slovenci, potem ukinitev obveznega služenja vojaškega roka, če se to izrecno želi, in uvedbo t.i. civilne službe, potem zmanjšanje oborožitve in izvoza orožja iz Jugoslavije in ukinitev privilegijev v armadi, dra-

22827 - 22830 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

v katerih služijo Slovenci, potem ukinitev obveznega služenja vojaškega roka, če se to izrecno želi, in uvedbo t.i. civilne službe, potem zmanjšanje oborožitve in izvoza orožja iz Jugoslavije in ukinitev privilegijev v armadi, drastično zmanjšanje vojaškega proračuna (koliko milijard dolarjev je JLA doslej

22827 - 22831 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

v katerih služijo Slovenci, potem ukinitev obveznega služenja vojaškega roka, če se to izrecno želi, in uvedbo t.i. civilne službe, potem zmanjšanje oborožitve in izvoza orožja iz Jugoslavije in ukinitev privilegijev v armadi, drastično zmanjšanje vojaškega proračuna (koliko milijard dolarjev je JLA doslej zaigrala?) ...«

22878 - 22881 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

Jugoslavija so naklepanja o tem, da bi armada nastopila z vojaškim udarom, preveč naivna. Vojaškega puča v Jugoslaviji nikoli ne bo. V Jugoslaviji je armada vseskozi vpeta v civilno življenje.«

V poskusu, da bi oslabili JLA in jo spravili na slab glas, je treba po

22879 - 22881 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

preveč naivna. Vojaškega puča v Jugoslaviji nikoli ne bo. V Jugoslaviji je armada vseskozi vpeta v civilno življenje.«

V poskusu, da bi oslabili JLA in jo spravili na slab glas, je treba po

22879 - 22882 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

preveč naivna. Vojaškega puča v Jugoslaviji nikoli ne bo. V Jugoslaviji je armada vseskozi vpeta v civilno življenje.«

V poskusu, da bi oslabili JLA in jo spravili na slab glas, je treba po scenariju specialne vojne udariti tudi po »vodilnih osebnostih«. Zaradi tega

22879 - 22883 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

preveč naivna. Vojaškega puča v Jugoslaviji nikoli ne bo. V Jugoslaviji je armada vseskozi vpeta v civilno življenje.«

V poskusu, da bi oslabili JLA in jo spravili na slab glas, je treba po scenariju specialne vojne udariti tudi po »vodilnih osebnostih«. Zaradi tega se je na zveznega sekretarja, admirala Branko Mamulo, sprožil cel plaz razli-

22886 - 22892 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

propagandnega stroja, imenovanega »udari in ne izbiraj sredstev«.

Medtem ko Mladina z vso silo napada našo politiko izvoza orožja in vojaške opreme in zveznega sekretarja ob njegovem obisku v prijateljski Etiopiji imenuje trgovca s smrtjo, Nova Hrvatska hrupno odkriva:

»Vendar ne gre samo za orožje. Jugoslavija izvaža tudi vojaške strokovnjake in na svojem ozemlju uri tuje vojake in gverilce.« Podobno trditev lahko pričakujemo tudi na straneh Mladine.

22889 - 22892 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

nuje trgovca s smrtjo, Nova Hrvatska hrupno odkriva:

»Vendar ne gre samo za orožje. Jugoslavija izvaža tudi vojaške strokovnjake in na svojem ozemlju uri tuje vojake in gverilce.« Podobno trditev lahko pričakujemo tudi na straneh Mladine.

22890 - 22892 NI PODPISA ISTI VIRI 1988 3 25 DELO PR

»Vendar ne gre samo za orožje. Jugoslavija izvaža tudi vojaške strokovnjake in na svojem ozemlju uri tuje vojake in gverilce.« Podobno trditev lahko pričakujemo tudi na straneh Mladine.

23374 - 23380 VLADO ŠLAMBERGER CK ZKS ODGOVOREN 1988 7 15 DELO PS

kažejo, da ne gre za nikakršno širše protiarmadno razpoloženje; nekateri v Jugoslaviji so zaskrbljeni zaradi postopka JLA in kritični do njega. Tretji menijo, da se s poudarjanjem zdajšnjih dogodkov prelaga razprava o bistvenih vprašanjih (tudi kadrovski politiki) JLA, ki mora biti kot vsaka institucija našega sistema pripravljena na odkrit pogovor in nadzor; pri nekaterih pa se ustvarja - kot že nekajkrat letos - protislovensko razpoloženje. K temu so delno prispevala tudi sredstva javnega obveščanja iz drugih republik. Člani CK ZKS naj bi

23376 - 23380 VLADO ŠLAMBERGER CK ZKS ODGOVOREN 1988 7 15 DELO PS

jo, da se s poudarjanjem zdajšnjih dogodkov prelaga razprava o bistvenih vprašanjih (tudi kadrovski politiki) JLA, ki mora biti kot vsaka institucija našega sistema pripravljena na odkrit pogovor in nadzor; pri nekaterih pa se ustvarja - kot že nekajkrat letos - protislovensko razpoloženje. K temu so delno prispevala tudi sredstva javnega obveščanja iz drugih republik. Člani CK ZKS naj bi

24231 - 24235 B S VZNEMIRJENOST 1988 7 22 DELO PR

Armadna sestava pa odločno podpira idejne opredelitve ZKJ.

Tudi v naši armadni strukturi, je poudaril Vukota Popović, je zaslediti nesprejemljive opredelitve in ravnanje, čeprav armada sama po sebi, po svoji biti ne more biti in ni delovno mesto za takšne pojave, še posebej ne za tuje nazore.

24232 - 24235 B S VZNEMIRJENOST 1988 7 22 DELO PR

Tudi v naši armadni strukturi, je poudaril Vukota Popović, je zaslediti nesprejemljive opredelitve in ravnanje, čeprav armada sama po sebi, po svoji biti ne more biti in ni delovno mesto za takšne pojave, še posebej ne za tuje nazore.

24233 - 24237 B S VZNEMIRJENOST 1988 7 22 DELO PR

nesprejemljive opredelitve in ravnanje, čeprav armada sama po sebi, po svoji biti ne more biti in ni delovno mesto za takšne pojave, še posebej ne za tuje nazore.

Komunisti v armadi, je nadaljeval, se še posebej zavzemamo za moralno prenovo in smo zato dolžni vsestransko prispevati k temu procesu. Nikar se ne bojmo

24424 - 24426 TONI PERIČ DELALI BOMO 1988 7 11 DNEVNIK PR

- Civilna sodišča delajo samostojno in neodvisno. Kaj pa vojaška?

24424 - 24428 TONI PERIČ DELALI BOMO 1988 7 11 DNEVNIK PR

- Civilna sodišča delajo samostojno in neodvisno. Kaj pa vojaška?

»Samostojnost vojaških pravosodnih organov je povsem izenačena kakor pri drugih sodiščih.

Lahko celo trdim, da je ta samostojnost vojaških sodišč celo

24573 - 24577 Z D PRAVNIKOV ZA SODNE NORME 1988 7 11 DNEVNIK PR

rodnimi pakti. V konkretnem primeru se nam zastavlja vprašanje uresničevanja ustavne pravice do obrambe pred vojaškim sodiščem, saj mora biti ta profesionalna, kompetentna in neodvisna. Sporna je lahko tudi pristojnost vojaških sodišč za civilne osebe v času mira.

Slovenski pravniki smo privrženi idealom demokratičnega socializma po

24574 - 24577 Z D PRAVNIKOV ZA SODNE NORME 1988 7 11 DNEVNIK PR

ustavne pravice do obrambe pred vojaškim sodiščem, saj mora biti ta profesionalna, kompetentna in neodvisna. Sporna je lahko tudi pristojnost vojaških sodišč za civilne osebe v času mira.

Slovenski pravniki smo privrženi idealom demokratičnega socializma po

24776 - 24778 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

Preiskava proti trem osumljencem poteka v skladu z zakoni te države. Eni menijo, da je zakonodaja, ki omogoča poseganje vojaških oblasti v civilno življenje, povsem korektna. Najdejo se tudi takšni, ki se sklicujejo na našo pode-

24776 - 24780 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

Preiskava proti trem osumljencem poteka v skladu z zakoni te države. Eni menijo, da je zakonodaja, ki omogoča poseganje vojaških oblasti v civilno življenje, povsem korektna. Najdejo se tudi takšni, ki se sklicujejo na našo podedovano zaostalost, na to, da so komunisti po vojni nasledili ne le balkansko materinščino, ampak tudi duhovno revščino, ki se je ne da znebiti kar čez noč.

24801 - 24807 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

Med zaslišanjem so ga mučili. Izgovoril se je na gladovno stavko in dosegel, da je zadeva hitreje prišla na sodišče. Civilno sodišče, seveda.

Iz pripora je poslal pismo tedanjemu sekretarju partije, v katerem je opisal svojo stisko: da so ga aretirali; da so v hišni preiskavi zasegli 26 Komunističnih manifestov, bilten CK, nekaj izvodov Leninizma, 4 ročne granate, 1 revolver in municijo za vojaško puško; da ga mučijo in da mu ne dovolijo, da bi ga pregledal zdravnik; mu grozijo; da ga silijo k izdaji itd. Na koncu Tito

24874 - 24877 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

lje oblastnikov.

Razlika med Bombaškim in Vojaškim procesom je ogromna. Tako kot je ogromna razlika, če primerjamo razmerje med civilnimi in vojaškimi oblastmi v stari, to je modernizirajoči Jugoslaviji, in novi, to je retradicional. Ju-

24875 - 24877 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

Razlika med Bombaškim in Vojaškim procesom je ogromna. Tako kot je ogromna razlika, če primerjamo razmerje med civilnimi in vojaškimi oblastmi v stari, to je modernizirajoči Jugoslaviji, in novi, to je retradicional. Ju-

24882 - 24884 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

V stari Jugoslaviji je šel razvoj v smeri ločevanja civilnih od vojaških oblasti, medtem ko gre v novi Jugoslaviji v obratni smeri - civilne in vojaške

24882 - 24885 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

V stari Jugoslaviji je šel razvoj v smeri ločevanja civilnih od vojaških oblasti, medtem ko gre v novi Jugoslaviji v obratni smeri - civilne in vojaške oblasti naj bi se med seboj čimbolj neločljivo prepletale. Na 42. prvenstvu

24883 - 24885 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

V stari Jugoslaviji je šel razvoj v smeri ločevanja civilnih od vojaških oblasti, medtem ko gre v novi Jugoslaviji v obratni smeri - civilne in vojaške oblasti naj bi se med seboj čimbolj neločljivo prepletale. Na 42. prvenstvu

24883 - 24887 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

V stari Jugoslaviji je šel razvoj v smeri ločevanja civilnih od vojaških oblasti, medtem ko gre v novi Jugoslaviji v obratni smeri - civilne in vojaške oblasti naj bi se med seboj čimbolj neločljivo prepletale. Na 42. prvenstvu Ljubljanskega armadnega območja je to misel izrazil S. Višjić:

»Povsod so se (vojaki, op.p.) počutili kot doma. Tako je bilo vselej

24896 - 24900 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

- vojska po zakonu ločena od politike, poklicen vojak ni smel pripadati nobeni od strank, ni smel biti voljen, pa tudi voliti ni smel;

- za ugovor vesti je obstajala enkratna kazen, ugovornikom so sodila civilna sodišča, tik pred vojno pa se je v Narodni skupščini celo razpravljalo o

24896 - 24900 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

- vojska po zakonu ločena od politike, poklicen vojak ni smel pripadati nobeni od strank, ni smel biti voljen, pa tudi voliti ni smel;

- za ugovor vesti je obstajala enkratna kazen, ugovornikom so sodila civilna sodišča, tik pred vojno pa se je v Narodni skupščini celo razpravljalo o

24898 - 24901 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

nobeni od strank, ni smel biti voljen, pa tudi voliti ni smel;

- za ugovor vesti je obstajala enkratna kazen, ugovornikom so sodila civilna sodišča, tik pred vojno pa se je v Narodni skupščini celo razpravljalo o civilnem služenju;

24899 - 24902 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

- za ugovor vesti je obstajala enkratna kazen, ugovornikom so sodila civilna sodišča, tik pred vojno pa se je v Narodni skupščini celo razpravljalo o civilnem služenju;

- politična vzgoja v vojski je bila omejena na vlogo kralja in patrioti

24900 - 24903 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

vilna sodišča, tik pred vojno pa se je v Narodni skupščini celo razpravljalo o civilnem služenju;

- politična vzgoja v vojski je bila omejena na vlogo kralja in patriotizem;

24900 - 24906 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

vilna sodišča, tik pred vojno pa se je v Narodni skupščini celo razpravljalo o civilnem služenju;

- politična vzgoja v vojski je bila omejena na vlogo kralja in patriotizem;

- v šolah ni bilo predvojaške vzgoje v kakršnikoli obliki;

- po odsluženju vojaškega roka (9 mesecev za bolj izobražene, za edince in hranitelje ter 18 mesecev za vse ostale) je postal vojak sicer obveznik,

24916 - 24919 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

SLO in DS, ki se prepletajo z JNA

- vojska je sistemsko vključena v politično življenje države (ima lastno partijsko organiziranost, vojaki so vključeni v procese odločanja v civilni sferi, več kot 90% poklicnih vojakov je članov partije);

24917 - 24919 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

- vojska je sistemsko vključena v politično življenje države (ima lastno partijsko organiziranost, vojaki so vključeni v procese odločanja v civilni sferi, več kot 90% poklicnih vojakov je članov partije);

24917 - 24920 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

- vojska je sistemsko vključena v politično življenje države (ima lastno partijsko organiziranost, vojaki so vključeni v procese odločanja v civilni sferi, več kot 90% poklicnih vojakov je članov partije);

- ugovornike vesti se kaznuje večkrat, sodijo jim vojaška sodišča;

24917 - 24921 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

- vojska je sistemsko vključena v politično življenje države (ima lastno partijsko organiziranost, vojaki so vključeni v procese odločanja v civilni sferi, več kot 90% poklicnih vojakov je članov partije);

- ugovornike vesti se kaznuje večkrat, sodijo jim vojaška sodišča;

- v vojski se izražanje drugačnih političnih prepričanj preganja;

24925 - 24929 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

vaje, čeprav ni v bližnji okolici nobenega spopada, zaradi neudeležbe na vajah pa lahko obveznik odgovarja tudi pred vojaškim sodiščem;

- vojaki ne morejo svobodno izražati svojih verskih prepričanj;

- decentralizacija civilnih oblasti je imela polega nekaterih pozitivnih učinkov (avtonomne družbene pobude v nekaterih regijah) tudi negativne efekte

24926 - 24929 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

pa lahko obveznik odgovarja tudi pred vojaškim sodiščem;

- vojaki ne morejo svobodno izražati svojih verskih prepričanj;

- decentralizacija civilnih oblasti je imela polega nekaterih pozitivnih učinkov (avtonomne družbene pobude v nekaterih regijah) tudi negativne efekte

24927 - 24931 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

- vojaki ne morejo svobodno izražati svojih verskih prepričanj;

- decentralizacija civilnih oblasti je imela polega nekaterih pozitivnih učinkov (avtonomne družbene pobude v nekaterih regijah) tudi negativne efekte (osamosvajanje vojske oziroma nekaterih vojaških teles).

Priprave na Vojaški proces so glede na to logična posledica mesta, ki ga

24927 - 24931 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

- vojaki ne morejo svobodno izražati svojih verskih prepričanj;

- decentralizacija civilnih oblasti je imela polega nekaterih pozitivnih učinkov (avtonomne družbene pobude v nekaterih regijah) tudi negativne efekte (osamosvajanje vojske oziroma nekaterih vojaških teles).

Priprave na Vojaški proces so glede na to logična posledica mesta, ki ga

24940 - 24943 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

z zakoni. Problem je v tem, da v tej državi:

- v pogojih miru sploh imamo vojaška sodišča,

- civilnim osebam lahko sodijo vojaška sodišča,

- civilna oseba nima brezpogojne pravice do civilnega branilca,

24941 - 24943 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

- v pogojih miru sploh imamo vojaška sodišča,
- civilnim osebam lahko sodijo vojaška sodišča,
- civilna oseba nima brezpogojne pravice do civilnega branilca,

24941 - 24944 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

- v pogojih miru sploh imamo vojaška sodišča,
- civilnim osebam lahko sodijo vojaška sodišča,
- civilna oseba nima brezpogojne pravice do civilnega branilca,
- osumljencu niso brezpogojno dovoljeni nekateri stiki z okoljem (obiski

24941 - 24944 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

- v pogojih miru sploh imamo vojaška sodišča,
- civilnim osebam lahko sodijo vojaška sodišča,
- civilna oseba nima brezpogojne pravice do civilnega branilca,
- osumljencu niso brezpogojno dovoljeni nekateri stiki z okoljem (obiski

24942 - 24947 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

- civilnim osebam lahko sodijo vojaška sodišča,
- civilna oseba nima brezpogojne pravice do civilnega branilca,
- osumljencu niso brezpogojno dovoljeni nekateri stiki z okoljem (obiski svojcev, branje časopisa, pisanje pisem itd.),
- vojaške instance po lastnem preudarku odločajo o tem, kaj bodo preganjale in česa ne, kaj ogroža ustavno ureditev in kaj ne, pa tudi o vrsti ukre-

24942 - 24947 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

- civilnim osebam lahko sodijo vojaška sodišča,
- civilna oseba nima brezpogojne pravice do civilnega branilca,
- osumljencu niso brezpogojno dovoljeni nekateri stiki z okoljem (obiski svojcev, branje časopisa, pisanje pisem itd.),
- vojaške instance po lastnem preudarku odločajo o tem, kaj bodo preganjale in česa ne, kaj ogroža ustavno ureditev in kaj ne, pa tudi o vrsti ukre-

24951 - 24955 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

prav - postopek je zakonit. Le težko pa bi se z njim strinjali, da je tudi korekten - razen seveda, če ne pristanemo na vrednote, ki so tuje zahodni civilizaciji. S tem pristanemo na to, da za korektno razglasimo preiskavo, v kateri o tem, kaj je kaznivo in kaj ni, odloča oblast sama (na primer: vojaška tajna je vse, kar vojaška oblast naknadno proglasi za vojaško tajno; ali pa: osumlje-

24951 - 24956 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

prav - postopek je zakonit. Le težko pa bi se z njim strinjali, da je tudi korekten - razen seveda, če ne pristanemo na vrednote, ki so tuje zahodni civilizaciji. S tem pristanemo na to, da za korektno razglasimo preiskavo, v kateri o tem, kaj je kaznivo in kaj ni, odloča oblast sama (na primer: vojaška tajna je vse, kar vojaška oblast naknadno proglasi za vojaško tajno; ali pa: osumljenec ima vedno pravico do civilnega branilca, razen kadar drugače presodijo vo-

24954 - 24957 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

o tem, kaj je kaznivo in kaj ni, odloča oblast sama (na primer: vojaška tajna je vse, kar vojaška oblast naknadno proglasi za vojaško tajno; ali pa: osumljenec ima vedno pravico do civilnega branilca, razen kadar drugače presodijo vojaške oblasti). Pristanemo tudi na to, da za korektno proglasimo preiskavo, v

24954 - 24957 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

o tem, kaj je kaznivo in kaj ni, odloča oblast sama (na primer: vojaška tajna je vse, kar vojaška oblast naknadno proglasi za vojaško tajno; ali pa: osumljenec ima vedno pravico do civilnega branilca, razen kadar drugače presodijo vojaške oblasti). Pristanemo tudi na to, da za korektno proglasimo preiskavo, v

24955 - 24957 GREGOR TOMC OD BOMBAŠKEGA 1988 7 14 DNEVNIK KM

je vse, kar vojaška oblast naknadno proglasi za vojaško tajno; ali pa: osumljenec ima vedno pravico do civilnega branilca, razen kadar drugače presodijo vojaške oblasti). Pristanemo tudi na to, da za korektno proglasimo preiskavo, v

25080 - 25085 NI PODPISA MIMO JE ČAS 1988 7 20 DELO PR

blago rečeno - tistega necivilizirane obnašanja, ki je pritisk na nekatere naše sodržavljane drugih narodnosti, tudi na pripadnike JLA. Če se ti ljudje med nami počutijo negotovo, če imajo občutek, da so ogroženi, smo odgovorni mi, Slovenci, večina, ki je dolžna varovati manjšino, tako kot morajo drugi narodi pri sebi preprečevati protislovensko razpoloženje.

To je kaj slabo spričevalo o nas, o naši demokratičnosti, civilizacijskih

25445 - 25448 NI PODPISA ISTI CILJI 1988 2 6 DELO PR

vsakem takem položaju se pojavljajo izhodi iz krize... Mi se ne militariziramo, ampak demilitariziramo. Na to kažejo podatki o zmanjšanju mirnodobne in vojne sestave JLA... Tema o civilnem služenju vojaškega roka je bila preveč politizirana...

25446 - 25448 NI PODPISA ISTI CILJI 1988 2 6 DELO PR

ampak demilitariziramo. Na to kažejo podatki o zmanjšanju mirnodobne in vojne sestave JLA... Tema o civilnem služenju vojaškega roka je bila preveč politizirana...

25446 - 25448 NI PODPISA ISTI CILJI 1988 2 6 DELO PR

ampak demilitariziramo. Na to kažejo podatki o zmanjšanju mirnodobne in vojne sestave JLA... Tema o civilnem služenju vojaškega roka je bila preveč politizirana...

25446 - 25451 NI PODPISA ISTI CILJI 1988 2 6 DELO PR

ampak demilitariziramo. Na to kažejo podatki o zmanjšanju mirnodobne in vojne sestave JLA... Tema o civilnem služenju vojaškega roka je bila preveč politizirana...

To je nekaj misli iz pogovora za okroglo mizo Dela o vlogi JLA v naši družbi, ki je bržkone prvi tovrstni dialog v naši državi, saj so tokrat za is-

25697 - 25702 NI PODPISA ISTI CILJI 1988 2 6 DELO PR

tu so si enake v tem, da so oblika sodobnega uradništva in da imajo nekatere notranje funkcije, ki jih morajo imeti, drugače ne moremo govoriti o armadi. So pa te lastnosti - uniformiranost, hierarhija, šolstvo - veliko bolj poudarjene v armadah. Nekaj stvari pa je povsem različnih. Tudi v naši družbi imamo v bistvu dva pravna sistema: civilnega in vojaškega. Te razlike so dosti velike tudi v miru. Razlike med civilnim sektorjem in oboroženimi silami so in so tudi nujne,

25699 - 25702 NI PODPISA ISTI CILJI 1988 2 6 DELO PR

pa te lastnosti - uniformiranost, hierarhija, šolstvo - veliko bolj poudarjene v armadah. Nekaj stvari pa je povsem različnih. Tudi v naši družbi imamo v bistvu dva pravna sistema: civilnega in vojaškega. Te razlike so dosti velike tudi v miru. Razlike med civilnim sektorjem in oboroženimi silami so in so tudi nujne,

25700 - 25702 NI PODPISA ISTI CILJI 1988 2 6 DELO PR

armadah. Nekaj stvari pa je povsem različnih. Tudi v naši družbi imamo v bistvu dva pravna sistema: civilnega in vojaškega. Te razlike so dosti v`elike tudi v miru. Razlike med civilnim sektorjem in oboroženimi silami so in so tudi nujne,

25700 - 25703 NI PODPISA ISTI CILJI 1988 2 6 DELO PR

armadah. Nekaj stvari pa je povsem različnih. Tudi v naši družbi imamo v bistvu dva pravna sistema: civilnega in vojaškega. Te razlike so dosti velike tudi v miru. Razlike med civilnim sektorjem in oboroženimi silami so in so tudi nujne, ker to izhaja iz funkcije oboroženih sil, armade. Če teh razlik ni, ne moremo

25701 - 25704 NI PODPISA ISTI CILJI 1988 2 6 DELO PR

dva pravna sistema: civilnega in vojaškega. Te razlike so dosti velike tudi v miru. Razlike med civilnim sektorjem in oboroženimi silami so in so tudi nujne, ker to izhaja iz funkcije oboroženih sil, armade. Če teh razlik ni, ne moremo govoriti o armadi.

25701 - 25705 NI PODPISA ISTI CILJI 1988 2 6 DELO PR

dva pravna sistema: civilnega in vojaškega. Te razlike so dosti velike tudi v miru. Razlike med civilnim sektorjem in oboroženimi silami so in so tudi nujne, ker to izhaja iz funkcije oboroženih sil, armade. Če teh razlik ni, ne moremo govoriti o armadi.

25745 - 25748 NI PODPISA ISTI CILJI 1988 2 6 DELO PR

niso v ničemer spremenjeni. Drugačen je le način njihove uresničitve. Oblike specialnih vojn postajajo vse bolj značilne. Noben čudež ni, da imata tezi, o katerih smo govorili, oporo v tujih krogih, ki so sovražni državni ureditvi v Jugoslaviji in posebno med našo sovražno emigracijo. Strinjam se, da je obram-

25746 - 25751 NI PODPISA ISTI CILJI 1988 2 6 DELO PR

specialnih vojn postajajo vse bolj značilne. Noben čudež ni, da imata tezi, o katerih smo govorili, oporo v tujih krogih, ki so sovražni državni ureditvi v Jugoslaviji in posebno med našo sovražno emigracijo. Strinjam se, da je obrambna moč države odvisna od njenega celovitega položaja. Upoštevati moramo tudi dejstvi, da sodobno oborožena armada mora obstajati, ker ni mogoče pošiljati golorokih ljudi proti sovražnikom, ki so oboroženi do zob. To je politično in

26041 - 26044 IGO TRATNIK ZAKONITOST BREZ 1988 6 11 DELO PS

slovensko in jugoslovansko demokratično javnost in da bi se dejansko začeli vzpostavljati elementi demokratične, pravne in civilne družbe. Za to gre in za nič drugega! Vojaška tajnost je le izgovor, zlorabljen inštitut iz kazenskega zakonika...«

26360 - 26362 MIHAJLO TERZIĆ ZA ODGOVORNO 1988 3 25 KOMUNIST KM

premišljeno. Pa ponazorimo to ugotovitev. Če primerjamo količino pisanja o napadih na JLA, civilnem služenju vojaškega roka, jeziku v JLA, titograjskem primeru, paraćinskem primeru s prispevki o

26360 - 26362 MIHAJLO TERZIĆ ZA ODGOVORNO 1988 3 25 KOMUNIST KM

premišljeno. Pa ponazorimo to ugotovitev. Če primerjamo količino pisanja o napadih na JLA, civilnem služenju vojaškega roka, jeziku v JLA, titograjskem primeru, paraćinskem primeru s prispevki o

26360 - 26363 MIHAJLO TERZIĆ ZA ODGOVORNO 1988 3 25 KOMUNIST KM

premišljeno. Pa ponazorimo to ugotovitev. Če primerjamo količino pisanja o napadih na JLA, civilnem služenju vojaškega roka, jeziku v JLA, titograjskem primeru, paraćinskem primeru s prispevki o vojaškostrokovnem urjenju, potem je to razmerje pri Delu 13:82

26408 - 26414 MIHAJLO TERZIĆ ZA ODGOVORNO 1988 3 25 KOMUNIST KM

seznama je ZKJ (Janez Janša v 43. številki Mladine predlaga ukinitev ZKJ), sledijo pa ji vlada, skupščina, delegatski sistem in JLA. Seveda tem avtorjem vse to nič ne pomeni, vse to je nespodobno, proticivilizacijsko, polno nevarnosti pred gulagi, Sibirijami in Golimi otoki. Pravzaprav strašijo prebivalstvo s stalinizmom in militarizacijo družbe, v bistvu pa so sami stalinistični do tistih, ki mislijo drugače kot oni. Za pluralizem mišljenj se

26468 - 26472 MIHAJLO TERZIĆ ZA ODGOVORNO 1988 3 25 KOMUNIST KM

vsemi tistimi, ki z njihovimi stališči ne soglašajo. Naj navedem le nekatere od teh biserov neokusnosti in neresnice na račun JLA, ki jim danes nekateri pravijo »lapsus«, »strokovna napaka«, »pobalinstvo porednih dečkov« itd.: »armada je debelokožna organizacija« (Mladina, 19. 9. 1987), »Armada oskrbuje hudodelce z orožjem« (Mladina, 9. 10.

26470 - 26472 MIHAJLO TERZIĆ ZA ODGOVORNO 1988 3 25 KOMUNIST KM

danes nekateri pravijo »lapsus«, »strokovna napaka«, »pobalinstvo porednih dečkov« itd.: »armada je debelokožna organizacija« (Mladina, 19. 9. 1987), »Armada oskrbuje hudodelce z orožjem« (Mladina, 9. 10.

26470 - 26473 MIHAJLO TERZIĆ ZA ODGOVORNO 1988 3 25 KOMUNIST KM

danes nekateri pravijo »lapsus«, »strokovna napaka«, »pobalinstvo porednih dečkov« itd.: »armada je debelokožna organizacija« (Mladina, 19. 9. 1987), »Armada oskrbuje hudodelce z orožjem« (Mladina, 9. 10. 1987), »SLO je merilo družbenega življenja«

26470 - 26475 MIHAJLO TERZIĆ ZA ODGOVORNO 1988 3 25 KOMUNIST KM

danes nekateri pravijo »lapsus«, »strokovna napaka«, »pobalinstvo porednih dečkov« itd.: »armada je debelokožna organizacija« (Mladina, 19. 9. 1987), »Armada oskrbuje hudodelce z orožjem« (Mladina, 9. 10. 1987), »SLO je merilo družbenega življenja« (Mladina, 9. 10. 1987), »Vojaški udar bi dobil podporo srbskih nacionalistov, Slovenijo in Hrvaško pa pripravil celo do

26490 - 26492 MIHAJLO TERZIĆ ZA ODGOVORNO 1988 3 25 KOMUNIST KM

slovenskim komunistom očitajo, da izdajajo interese slovenskega naroda. To so nastopanja, ki napadajo JLA - kot okupatorsko in protiljudsko izkoriščevalsko vojsko.« Slovenski narod dobro ve, kaj je JLA, ve pa

26490 - 26493 MIHAJLO TERZIĆ ZA ODGOVORNO 1988 3 25 KOMUNIST KM

slovenskim komunistom očitajo, da izdajajo interese slovenskega naroda. To so nastopanja, ki napadajo JLA - kot okupatorsko in protiljudsko izkoriščevalsko vojsko.« Slovenski narod dobro ve, kaj je JLA, ve pa tudi, kaj so bile tuje vojske na slovenskih tleh. Naj ponovim le to, kar

26490 - 26493 MIHAJLO TERZIĆ ZA ODGOVORNO 1988 3 25 KOMUNIST KM

slovenskim komunistom očitajo, da izdajajo interese slovenskega naroda. To so nastopanja, ki napadajo JLA - kot okupatorsko in protiljudsko izkoriščevalsko vojsko.« Slovenski narod dobro ve, kaj je JLA, ve pa tudi, kaj so bile tuje vojske na slovenskih tleh. Naj ponovim le to, kar

26491 - 26494 MIHAJLO TERZIĆ ZA ODGOVORNO 1988 3 25 KOMUNIST KM

To so nastopanja, ki napadajo JLA - kot okupatorsko in protiljudsko izkoriščevalsko vojsko.« Slovenski narod dobro ve, kaj je JLA, ve pa tudi, kaj so bile tuje vojske na slovenskih tleh. Naj ponovim le to, kar je v minulih dneh nekdo že povedal. Odkar se je JLA v drugi svetovni

26491 - 26494 MIHAJLO TERZIĆ ZA ODGOVORNO 1988 3 25 KOMUNIST KM

To so nastopanja, ki napadajo JLA - kot okupatorsko in protiljudsko izkoriščevalsko vojsko.« Slovenski narod dobro ve, kaj je JLA, ve pa tudi, kaj so bile tuje vojske na slovenskih tleh. Naj ponovim le to, kar je v minulih dneh nekdo že povedal. Odkar se je JLA v drugi svetovni

26492 - 26494 MIHAJLO TERZIĆ ZA ODGOVORNO 1988 3 25 KOMUNIST KM

izkoriščevalsko vojsko.« Slovenski narod dobro ve, kaj je JLA, ve pa tudi, kaj so bile tuje vojske na slovenskih tleh. Naj ponovim le to, kar je v minulih dneh nekdo že povedal. Odkar se je JLA v drugi svetovni

26492 - 26495 MIHAJLO TERZIĆ ZA ODGOVORNO 1988 3 25 KOMUNIST KM

izkoriščevalsko vojsko.« Slovenski narod dobro ve, kaj je JLA, ve pa tudi, kaj so bile tuje vojske na slovenskih tleh. Naj ponovim le to, kar je v minulih dneh nekdo že povedal. Odkar se je JLA v drugi svetovni vojni uvrstila med zmagovite vojske nad fašizmom in nacizmom,

26767 - 26773 RADO BORDON NADALJEVANJE S 16 NI DATUMA DELO PS

In nazadnje, ali v naši JLA samo zato, ker se imenuje »ljudska«, zares ne more priti med posameznimi njenimi pripadniki tudi do takih »volčjih« tendenc, kakršne v svojem prispevku izraža nje upokojeni major (hvala Bogu, da ne general ali admiral!) Milan Mudrinić? V vseh civiliziranih družbah oziroma državah (do civilne države je pri nas, kakor, žal, kaže, še daleč) pa vsa vprašanja, ki so

26771 - 26775 RADO BORDON NADALJEVANJE S 16 NI DATUMA DELO PS

upokojeni major (hvala Bogu, da ne general ali admiral!) Milan Mudrinić? V vseh civiliziranih družbah oziroma državah (do civilne države je pri nas, kakor, žal, kaže, še daleč) pa vsa vprašanja, ki so povezana z armado in narodno obrambo, obravnavajo javno. Tudi delovanje armade je podvrženo javni kontroli in izpostavljeno

26771 - 26776 RADO BORDON NADALJEVANJE S 16 NI DATUMA DELO PS

upokojeni major (hvala Bogu, da ne general ali admiral!) Milan Mudrinić? V vseh civiliziranih družbah oziroma državah (do civilne države je pri nas, kakor, žal, kaže, še daleč) pa vsa vprašanja, ki so povezana z armado in narodno obrambo, obravnavajo javno. Tudi delovanje armade je podvrženo javni kontroli in izpostavljeno demokratičnim ukrepom, ki naj zagotovijo, da se kak povzpetni major (ali

26773 - 26778 RADO BORDON NADALJEVANJE S 16 NI DATUMA DELO PS

države je pri nas, kakor, žal, kaže, še daleč) pa vsa vprašanja, ki so povezana z armado in narodno obrambo, obravnavajo javno. Tudi delovanje armade je podvrženo javni kontroli in izpostavljeno demokratičnim ukrepom, ki naj zagotovijo, da se kak povzpetni major (ali samo vodnik, kaj šele general ali admiral) ne povzpne civilni družbi čez glavo. Prav zato pa je v vsaki demokratični državi tudi obrambni

26774 - 26778 RADO BORDON NADALJEVANJE S 16 NI DATUMA DELO PS

povezana z armado in narodno obrambo, obravnavajo javno. Tudi delovanje armade je podvrženo javni kontroli in izpostavljeno demokratičnim ukrepom, ki naj zagotovijo, da se kak povzpetni major (ali samo vodnik, kaj šele general ali admiral) ne povzpne civilni družbi čez glavo. Prav zato pa je v vsaki demokratični državi tudi obrambni

26776 - 26780 RADO BORDON NADALJEVANJE S 16 NI DATUMA DELO PS

demokratičnim ukrepom, ki naj zagotovijo, da se kak povzpetni major (ali samo vodnik, kaj šele general ali admiral) ne povzpne civilni družbi čez glavo. Prav zato pa je v vsaki demokratični državi tudi obrambni sekretar ali minister za vojsko civilna oseba (izjema so seveda pretežno vzhodne, afriške, azijske in južnoameriške, v glavnem močno zaostale

26778 - 26780 RADO BORDON NADALJEVANJE S 16 NI DATUMA DELO PS

glavo. Prav zato pa je v vsaki demokratični državi tudi obrambni sekretar ali minister za vojsko civilna oseba (izjema so seveda pretežno vzhodne, afriške, azijske in južnoameriške, v glavnem močno zaostale

26778 - 26782 RADO BORDON NADALJEVANJE S 16 NI DATUMA DELO PS

glavo. Prav zato pa je v vsaki demokratični državi tudi obrambni sekretar ali minister za vojsko civilna oseba (izjema so seveda pretežno vzhodne, afriške, azijske in južnoameriške, v glavnem močno zaostale generalske družbe), izvoljena izmed civilnih delegatov oziroma poslancev. Taka oseba

26782 - 26786 RADO BORDON NADALJEVANJE S 16 NI DATUMA DELO PS

poslancev. Taka oseba je seveda tudi član civilne vlade (v našem primeru zveznega izvršnega

sveta). Pri nas bi taka civilna oseba morala biti tudi v predsedstvu SFRJ, kot odgovorna za resor narodne obrambe in armade. Le tako bi bilo zagotovljeno, da se vsa vprašanja, povezana z armado in narodno obrambo

26783 - 26786 RADO BORDON NADALJEVANJE S 16 NI DATUMA DELO PS

je seveda tudi član civilne vlade (v našem primeru zveznega izvršnega sveta). Pri nas bi taka civilna oseba morala biti tudi v predsedstvu SFRJ, kot odgovorna za resor narodne obrambe in armade. Le tako bi bilo zagotovljeno, da se vsa vprašanja, povezana z armado in narodno obrambo

26783 - 26787 RADO BORDON NADALJEVANJE S 16 NI DATUMA DELO PS

je seveda tudi član civilne vlade (v našem primeru zveznega izvršnega sveta). Pri nas bi taka civilna oseba morala biti tudi v predsedstvu SFRJ, kot odgovorna za resor narodne obrambe in armade. Le tako bi bilo zagotovljeno, da se vsa vprašanja, povezana z armado in narodno obrambo (proračuni zanjo, njeni projekti, njena proizvodnja in trgovanje z

26784 - 26789 RADO BORDON NADALJEVANJE S 16 NI DATUMA DELO PS

sveta). Pri nas bi taka civilna oseba morala biti tudi v predsedstvu SFRJ, kot odgovorna za resor narodne obrambe in armade. Le tako bi bilo zagotovljeno, da se vsa vprašanja, povezana z armado, in narodno obrambo (proračuni zanjo, njeni projekti, njena proizvodnja in trgovanje z izdelki, njeni kadri in jihovi osebni dohodki, njeni stiki s tujimi armadami, vključevanje mladih v vojaške in obrambne poklice,

26785 - 26789 RADO BORDON NADALJEVANJE S 16 NI DATUMA DELO PS

SFRJ, kot odgovorna za resor narodne obrambe in armade. Le tako bi bilo zagotovljeno, da se vsa vprašanja, povezana z armado in narodno obrambo (proračuni zanjo, njeni projekti, njena proizvodnja in trgovanje z izdelki, njeni kadri in njihovi osebni dohodki, njeni stiki s tujimi armadami, vključevanje mladih v vojaške in obrambne poklice,

26787 - 26790 RADO BORDON NADALJEVANJE S 16 NI DATUMA DELO PS

(proračuni zanjo, njeni projekti, njena proizvodnja in trgovanje z izdelki, njeni kadri in njihovi osebni dohodki, njeni stiki s tujimi armadami, vključevanje mladih v vojaške in obrambne poklice, civilno služenje vojaškega roka, ugovor vesti, uporaba narodnih

26787 - 26790 RADO BORDON NADALJEVANJE S 16 NI DATUMA DELO PS

(proračuni zanjo, njeni projekti, njena proizvodnja in trgovanje z izdelki, njeni kadri in njihovi osebni dohodki, njeni stiki s tujimi armadami, vključevanje mladih v vojaške in obrambne poklice, civilno služenje vojaškega roka, ugovor vesti, uporaba narodnih

26788 - 26791 RADO BORDON NADALJEVANJE S 16 NI DATUMA DELO PS

izdelki, njeni kadri in njihovi osebni dohodki, njeni stiki s tujimi armadami, vključevanje mladih v vojaške in obrambne poklice, civilno služenje vojaškega roka, ugovor vesti, uporaba narodnih jezikov itd.), obravnavajo čimbolj civilno, se pravi demokratično,

26788 - 26791 RADO BORDON NADALJEVANJE S 16 NI DATUMA DELO PS

izdelki, njeni kadri in njihovi osebni dohodki, njeni stiki s tujimi armadami, vključevanje mladih v vojaške in obrambne poklice, civilno služenje vojaškega roka, ugovor vesti, uporaba narodnih jezikov itd.), obravnavajo čimbolj civilno, se pravi demokratično,

26789 - 26791 RADO BORDON NADALJEVANJE S 16 NI DATUMA DELO PS

armadami, vključevanje mladih v vojaške in obrambne poklice, civilno služenje vojaškega roka, ugovor vesti, uporaba narodnih jezikov itd.), obravnavajo čimbolj civilno, se pravi demokratično,

26789 - 26792 RADO BORDON NADALJEVANJE S 16 NI DATUMA DELO PS

armadami, vključevanje mladih v vojaške in obrambne poklice, civilno služenje vojaškega

roka, ugovor vesti, uporaba narodnih jezikov itd.), obravnavajo čimbolj civilno, se pravi demokratično, kot sestavni del družbe in njenega razvoja, z vsemi oblikami in

26797 - 26799 RADO BORDON NADALJEVANJE S 16 NI DATUMA DELO PS

mladi, pošteni in dobronamerni, domoljubni pisci osumljeni ali celo obtoženi nekakšne kampanje proti JLA, saj bi se njeni civilni predstavniki (pogovarjali z njimi javno, enakopravno in prepričljivo

27006 - 27012 VASJA VENTURINI RAZLIČNA MNENJA 1988 3 30 DELO PR

Stane Brovet je poudaril, da vsi napadi na JLA kažejo, da je za njim celoten filozofski, ideološki in politični program, ki noče sprejeti našega družbenega sistema in zveze komunistov. Napadi na JLA in SLO predstavljajo samo del splošnega napada na samoupravljanje in socializem. Zelo zgovorna je lahko primerjava z naslovi in teksti v nekaterih naših in tujih časopisih. To kaže, da se mnoge ideje prenašajo od drugod. Brovet je tudi poudaril, da je delo

27008 - 27012 VASJA VENTURINI RAZLIČNA MNENJA 1988 3 30 DELO PR

politični program, ki noče sprejeti našega družbenega sistema in zveze komunistov. Napadi na JLA in SLO predstavljajo samo del splošnega napada na samoupravljanje in socializem. Zelo zgovorna je lahko primerjava z naslovi in teksti v nekaterih naših in tujih časopisih. To kaže, da se mnoge ideje prenašajo od drugod. Brovet je tudi poudaril, da je delo

27010 - 27014 VASJA VENTURINI RAZLIČNA MNENJA 1988 3 30 DELO PR

na samoupravljanje in socializem. Zelo zgovorna je lahko primerjava z naslovi in teksti v nekaterih naših in tujih časopisih. To kaže, da se mnoge ideje prenašajo od drugod. Brovet je tudi poudaril, da je delo JLA že doslej dokaj odprto in da prav v skupščini SFRJ vsako leto velikokrat razpravljajo o njej. To dokazuje tudi to, da je bilo samo

27010 - 27016 VASJA VENTURINI RAZLIČNA MNENJA 1988 3 30 DELO PR

na samoupravljanje in socializem. Zelo zgovorna je lahko primerjava z naslovi in teksti v nekaterih naših in tujih časopisih. To kaže, da se mnoge ideje prenašajo od drugod. Brovet je tudi poudaril, da je delo JLA že doslej dokaj odprto in da prav v skupščini SFRJ vsako leto velikokrat razpravljajo o njej. To dokazuje tudi to, da je bilo samo lani o JLA objavljenih več kot 36 tisoč člankov, to pomeni v povprečju 100 na dan. Pri vsem tem pa niso vštete radijske in televizijske oddaje.

27493 - 27495 NI PODPISA POZIVI NA DOSLEDNO 1988 6 14 DNEVNIK PR

da se takoj sproži postopek za spremembo kazenske zakonodaje in za ukinitev pristojnosti vojaškega sodišča za civilne osebe v času miru-

27571 - 27573 UROŠ ŠOŠTARŠIČ OBTOŽNICA ŠE NI VLOŽ 1988 6 14 DELO PR

ZSMS Ljutomer. Združenje dramskih umetnikov Slovenije pa daje »pobudo za strokovno revizijo pristojnosti razmerja med vojaško in civilno zakonodajo v mirnem času.«

27776 - 27782 IVAN DOLNIČAR PISANJE NA NEPRAVI 1988 3 25 KOMUNIST KM

vojske narodnoosvobodilnega gibanja Slovenije. Nato pa skoraj 40 let v usposabljanju Jugoslovanske ljudske armade. Pri vsem tem sem sodeloval z vsemi intelektualnimi in fizičnimi močmi in najbolj pošteno. Tako najbrž delajo tudi naši nasledniki. In če danes nekdo hoče vse to izničiti in to JLA, tudi kakršna je, z vsemi slabostmi, ki jih najbrž ima, jih je imela in jih bo imela, prikazovati kot fašistoidno, okupatorsko, kot tujo, primitivno, nepotrebno in ne vem še vse kakšno

27779 - 27782 IVAN DOLNIČAR PISANJE NA NEPRAVI 1988 3 25 KOMUNIST KM

najbrž delajo tudi naši nasledniki. In če danes nekdo hoče vse to izničiti in to JLA, tudi kakršna je, z vsemi slabostmi, ki jih najbrž ima, jih je imela in jih bo imela, prikazovati kot fašistoidno, okupatorsko, kot tujo, primitivno, nepotrebno in ne vem še vse kakšno

27779 - 27783 IVAN DOLNIČAR PISANJE NA NEPRAVI 1988 3 25 KOMUNIST KM

najbrž delajo tudi naši nasledniki. In če danes nekdo hoče vse to izničiti in to JLA, tudi kakršna je, z vsemi slabostmi, ki jih najbrž ima, jih je imela in jih bo imela, prikazovati kot fašistoidno, okupatorsko, kot tujo, primitivno, nepotrebno in ne vem še vse kakšno vojsko, mora računati na moj osebni odpor - nič manjši, kot sem ga dajal

27781 - 27784 IVAN DOLNIČAR PISANJE NA NEPRAVI 1988 3 25 KOMUNIST KM

ima, jih je imela in jih bo imela, prikazovati kot fašistoidno, okupatorsko, kot tujo, primitivno, nepotrebno in ne vem še vse kakšno vojsko, mora računati na moj osebni odpor - nič manjši, kot sem ga dajal tistim, ki so nas teptali in hoteli poteptati. Še enkrat moram reči,

27781 - 27784 IVAN DOLNIČAR PISANJE NA NEPRAVI 1988 3 25 KOMUNIST KM

ima, jih je imela in jih bo imela, prikazovati kot fašistoidno, okupatorsko, kot tujo, primitivno, nepotrebno in ne vem še vse kakšno vojsko, mora računati na moj osebni odpor - nič manjši, kot sem ga dajal tistim, ki so nas teptali in hoteli poteptati. Še enkrat moram reči,

27782 - 27786 IVAN DOLNIČAR PISANJE NA NEPRAVI 1988 3 25 KOMUNIST KM

okupatorsko, kot tujo, primitivno, nepotrebno in ne vem še vse kakšno vojsko, mora računati na moj osebni odpor - nič manjši, kot sem ga dajal tistim, ki so nas teptali in hoteli poteptati. Še enkrat moram reči, ne bi rad videl na teh naših tleh neko zares tujo vojsko.

Tega ne bi želel doživeti. In najbrž

27784 - 27786 IVAN DOLNIČAR PISANJE NA NEPRAVI 1988 3 25 KOMUNIST KM

tistim, ki so nas teptali in hoteli poteptati. Še enkrat moram reči, ne bi rad videl na teh naših tleh neko zares tujo vojsko.

Tega ne bi želel doživeti. In najbrž

27804 - 27806 IVAN DOLNIČAR PISANJE NA NEPRAVI 1988 3 25 KOMUNIST KM

se pa zavzemam za doslednost: da se ocenjuje vse. Vidite, mi ocenjujemo samo civilna sredstva obveščanja, ne pa tudi vojaških. Tudi tu je vrsta listov in časopisov. Postavlja se vprašanje, ali je v

27811 - 27814 IVAN DOLNIČAR PISANJE NA NEPRAVI 1988 3 25 KOMUNIST KM

govoriti, ampak samo opozarjam na pozornost tudi o tem pisanju in o potrebi dialoga tudi tu. Da se ne bo govorilo samo o tem civilnem pisanju o zadevah obrambe in varnosti, ampak tudi o tem, kako pa vojaški listi in časopisi in publicistika to obravnavajo. Prav zagotovo vse

27883 - 27886 VASJA VENTURINI ANALIZA NAPADOV 1988 3 29 DELO PR

omenjenih revijah in časopisih so se po ugotovitvah analize pojavili teksti, ki skušajo našo armado diskreditirati. Tako je bilo med drugim zapisano, da je armada konzervativna, brez organizirane kontrole družbe in da je zavora nadaljnji demokratizaciji nadaljnjih

27884 - 27886 VASJA VENTURINI ANALIZA NAPADOV 1988 3 29 DELO PR

teksti, ki skušajo našo armado diskreditirati. Tako je bilo med drugim zapisano, da je armada konzervativna, brez organizirane kontrole družbe in da je zavora nadaljnji demokratizaciji nadaljnjih

27884 - 27889 VASJA VENTURINI ANALIZA NAPADOV 1988 3 29 DELO PR

teksti, ki skušajo našo armado diskreditirati. Tako je bilo med drugim zapisano, da je armada konzervativna, brez organizirane kontrole družbe in da je zavora nadaljnji demokratizaciji nadaljnjih družbenih odnosov; da je steber dogmatsko-birokratskih sil v državi, da je unitaristična in nadnacionalna tvorba, država v državi, sedma republika Jugoslavije in tako tujek v samoupravnem tkivu družbe.

27888 - 27894 VASJA VENTURINI ANALIZA NAPADOV 1988 3 29 DELO PR

da je unitaristična in nadnacionalna tvorba, država v državi, sedma republika Jugoslavije in

tako tujek v samoupravnem tkivu družbe.

V analizi je tudi omenjeno, da se stalno postavlja pod vprašaj vsejugoslovanski značaj JLA - pisci nekaterih tekstov trdijo, da imajo vse pomembnejše položaje v njej Srbi

27892 - 27896 VASJA VENTURINI ANALIZA NAPADOV 1988 3 29 DELO PR

V analizi je tudi omenjeno, da se stalno postavlja pod vprašaj vsejugoslovanski značaj JLA - pisci nekaterih tekstov trdijo, da imajo vse pomembnejše položaje v njej Srbi in unitaristi, da je JLA antihrvatska, antislovenska, antimuslimanska, da je zaščitnik antisrbske politike na Kosovu, da je prorusko in

27894 - 27896 VASJA VENTURINI ANALIZA NAPADOV 1988 3 29 DELO PR

nekaterih tekstov trdijo, da imajo vse pomembnejše položaje v njej Srbi in unitaristi, da je JLA antihrvatska, antislovenska, antimuslimanska, da je zaščitnik antisrbske politike na Kosovu, da je prorusko in

27894 - 27896 VASJA VENTURINI ANALIZA NAPADOV 1988 3 29 DELO PR

nekaterih tekstov trdijo, da imajo vse pomembnejše položaje v njej Srbi in unitaristi, da je JLA antihrvatska, antislovenska, antimuslimanska, da je zaščitnik antisrbske politike na Kosovu, da je prorusko in

27894 - 27896 VASJA VENTURINI ANALIZA NAPADOV 1988 3 29 DELO PR

nekaterih tekstov trdijo, da imajo vse pomembnejše položaje v njej Srbi in unitaristi, da je JLA antihrvatska, antislovenska, antimuslimanska, da je zaščitnik antisrbske politike na Kosovu, da je prorusko in

27897 - 27900 VASJA VENTURINI ANALIZA NAPADOV 1988 3 29 DELO PR

stalinistično usmerjena, albanski in slovenski nacionalisti pa jo etiketirajo kot okupatorsko, tujo, fašistično in razbojniško. Prav tako so avtorji analize nekje prebrali, da je JLA »debelokožna institucija in krvoses našega delavskega razreda«, da se bo sistem naše obrambe v

27897 - 27900 VASJA VENTURINI ANALIZA NAPADOV 1988 3 29 DELO PR

stalinistično usmerjena, albanski in slovenski nacionalisti pa jo etiketirajo kot okupatorsko, tujo, fašistično in razbojniško. Prav tako so avtorji analize nekje prebrali, da je JLA »debelokožna institucija in krvoses našega delavskega razreda«, da se bo sistem naše obrambe v

27898 - 27900 VASJA VENTURINI ANALIZA NAPADOV 1988 3 29 DELO PR

etiketirajo kot okupatorsko, tujo, fašistično in razbojniško. Prav tako so avtorji analize nekje prebrali, da je JLA »debelokožna institucija in krvoses našega delavskega razreda«, da se bo sistem naše obrambe v

27898 - 27902 VASJA VENTURINI ANALIZA NAPADOV 1988 3 29 DELO PR

etiketirajo kot okupatorsko, tujo, fašistično in razbojniško. Prav tako so avtorji analize nekje prebrali, da je JLA »debelokožna institucija in krvoses našega delavskega razreda«, da se bo sistem naše obrambe v primeru agresije razpadel in da bomo hitro kapitulirali. V zadnjem času je vse več špekulacij o možnosti državnega udara.

28022 - 28024 ZOJA SKUŠEK TURKI SO NA MEJI 1988 3 4 MLADINA KM

če ne celo podpihuje. Če odmislimo nonšalantno predpostavko, da za birokracijo (civilno, vojaško, republiško, zvezno) še zmerom velja, da medij ne more imeti samostojne politike, da mu torej nujno »nekdo

28106 - 28109 NI PODPISA BREZ KOMENTARJA 1988 3 4 MLADINA KM

V MLADINI št. 36 (1987) najdemo en sam članek o »vojski«: dva stolpca z naslovom »Vojaška ali civilna družba«. Hitro opazno sintagmo JNA poleg tega odkrijemo še v rubriki Oni o nas: »Pravočasno

28107 - 28109 NI PODPISA BREZ KOMENTARJA 1988 3 4 MLADINA KM

V Mladini št. 36 (1987) najdemo en sam članek o »vojski«: dva stolpca z naslovom »Vojaška ali civilna družba«. Hitro opazno sintagmo JNA poleg tega odkrijemo še v rubriki Oni o nas: »Pravočasno

28107 - 28110 NI PODPISA BREZ KOMENTARJA 1988 3 4 MLADINA KM

V Mladini št. 36 (1987) najdemo en sam članek o »vojski«: dva stolpca z naslovom »Vojaška ali civilna družba«. Hitro opazno sintagmo JNA poleg tega odkrijemo še v rubriki Oni o nas: »Pravočasno naj bi jih (plače) prejeli le oficirji JNA, člani specialne brigade

28107 - 28111 NI PODPISA BREZ KOMENTARJA 1988 3 4 MLADINA KM

V Mladini št. 36 (1987) najdemo en sam članek o »vojski«: dva stolpca z naslovom »Vojaška ali civilna družba«. Hitro opazno sintagmo JNA poleg tega odkrijemo še v rubriki Oni o nas: »Pravočasno naj bi jih (plače) prejeli le oficirji JNA, člani specialne brigade Ministrstva za notranje zadeve, cariniki in letalski kontrolorji (Kleine

28340 - 28342 JOVAN PJEVIĆ PREK HRBTA ARMADE 1988 6 24 KOMUNIST KM

sankcioniranju t.i. ugovora vesti in t.i. civilnega služenja vojaškega roka (čeprav gre za občutljiv in resen problem, o katerem so pristojni v svojih ozkih

28340 - 28346 JOVAN PJEVIĆ PREK HRBTA ARMADE 1988 6 24 KOMUNIST KM

sankcioniranju t.i. ugovora vesti in t.i. civilnega služenja vojaškega roka (čeprav gre za občutljiv in resen problem, o katerem so pristojni v svojih ozkih krogih razpravljali dosti prej, kakor je bila ta pobuda dana v javnost, vendar se jim, kot kaže, ni zdelo potrebno, da bi o zadevi obvestili javnost), nadalje na vprašanje o izvozu orožja in naši vojaški industriji, zdaj pa tudi v zvezi s trojico priprtih in na vprašanje o

28705 - 28709 MILAN MUDRINIĆ GA NI 1988 2 27 DELO PS

Bil sem in še vedno sem delček naše armade. Zdaj sem upokojen in gledam rane, ki so mi jih zadali volkovi. Poln sem žolča in jeze do tistih, ki nas opravljajo in imenujejo fašiste. Povedal sem, kaj mislim o vas, volkovi.

28707 - 28713 MILAN MUDRINIĆ GA NI 1988 2 27 DELO PS

upokojen in gledam rane, ki so mi jih zadali volkovi. Poln sem žolča in jeze do tistih, ki nas opravljajo in imenujejo fašiste. Povedal sem, kaj mislim o vas, volkovi.

Pred desetimi dnevi sem bil pri sinu, ki služi vojaški rok. Lepo je bilo videti mlade vojake, kako korakajo z močnim in ostrim korakom. Srce mi je močneje bilo, rad bi se jim

28707 - 28713 MILAN MUDRINIĆ GA NI 1988 2 27 DELO PS

upokojen in gledam rane, ki so mi ih zadali volkovi. Poln sem žolča in jeze do tistih, ki nas opravljajo in imenujejo fašiste. Povedal sem, kaj mislim o vas, volkovi.

Pred desetimi dnevi sem bil pri sinu, ki služi vojaški rok. Lepo je bilo videti mlade vojake, kako korakajo z močnim in ostrim korakom. Srce mi je močneje bilo, rad bi se jim

28851 - 28857 SLAVKO SORŠAK NAPROŠEN ZA PREMISLE NI DATUMA TV-15 KM

številke Mladine imajo po 5 ali več člankov na to temo. Precej člankov o JLA lahko najdemo v Novi reviji št. 57 ter št. 67 in 68. Če napravimo najbolj grobo razdelitev teh člankov, potem bi v prvo lahko šteli članke, ki ponujajo drugačne rešitve od sedanjih... trdeč, da je dogmatska, okupacijska, fašistoidna, konservativna, proruska itd.

28851 - 28857 SLAVKO SORŠAK NAPROŠEN ZA PREMISLE NI DATUMA TV-15 KM

številke Mladine imajo po 5 ali več člankov na to temo. Precej člankov o JLA lahko najdemo v Novi reviji št. 57 ter št. 67 in 68. Če napravimo najbolj grobo razdelitev teh člankov, potem bi v prvo lahko šteli članke, ki ponujajo drugačne rešitve od sedanjih... trdeč, da je

dogmatska, okupacijska, fašistoidna, konservativna, proruska itd.

28855 - 28860 SLAVKO SORŠAK NAPROŠEN ZA PREMISLE NI DATUMA TV-15 KM

...trdeč, da je dogmatska, okupacijska, fašistoidna, konservativna, proruska itd.

Vse to pisanje ni take narave, da bi JLA bila zaradi njega ogrožena. Vendar je res, da tako pisanje grobo žali pripadnike JLA

28855 - 28860 SLAVKO SORŠAK NAPROŠEN ZA PREMISLE NI DATUMA TV-15 KM

...trdeč, da je dogmatska, okupacijska, fašistoidna, konservativna, proruska itd.

Vse to pisanje ni take narave, da bi JLA bila zaradi njega ogrožena. Vendar je res, da tako pisanje grobo žali pripadnike JLA

28855 - 28861 SLAVKO SORŠAK NAPROŠEN ZA PREMISLE NI DATUMA TV-15 KM

...trdeč, da je dogmatska, okupacijska, fašistoidna, konservativna, proruska itd.

Vse to pisanje ni take narave, da bi JLA bila zaradi njega ogrožena. Vendar je res, da tako pisanje grobo žali pripadnike JLA in ne samo njih, da tako pisanje vnaša nemir med starešine in posredno

28955 - 28959 JAŠA ZLOBEC SPOMIN NA VČERAJ 1988 3 11 MLADINA KM

Predsedstvo SFRJ tudi čisto naravnost govori o metodah specialne vojne. V vojaški in predvojaški terminologiji specialna vojna pomeni delovanje sovražnih režimov in tujih agentur v mirnem času. Tako nekako, da me ne bo kdo lovil za besedo. To pa spet pomeni, da so naši domači kritiki JLA čisto

28955 - 28959 JAŠA ZLOBEC SPOMIN NA VČERAJ 1988 3 11 MLADINA KM

tudi čisto naravnost govori o metodah specialne vojne. V vojaški in predvojaški terminologiji specialna vojna pomeni delovanje sovražnih režimov in tujih agentur v mirnem času. Tako nekako, da me ne bo kdo lovil za besedo. To pa spet pomeni, da so naši domači kritiki JLA čisto

28957 - 28960 JAŠA ZLOBEC SPOMIN NA VČERAJ 1988 3 11 MLADINA KM

predvojaški terminologiji specialna vojna pomeni delovanje sovražnih režimov in tujih agentur v mirnem času. Tako nekako, da me ne bo kdo lovil za besedo. To pa spet pomeni, da so naši domači kritiki JLA čisto konkretno plačani agenti tujih obveščevalnih služb (ali morda celo

28958 - 28961 JAŠA ZLOBEC SPOMIN NA VČERAJ 1988 3 11 MLADINA KM

režimov in tujih agentur v mirnem času. Tako nekako, da me ne bo kdo lovil za besedo. To pa spet pomeni, da so naši domači kritiki JLA čisto konkretno plačani agenti tujih obveščevalnih služb (ali morda celo sovražne emigracije). Če je to res, bi se morali že zdavnaj znajti na

28959 - 28965 JAŠA ZLOBEC SPOMIN NA VČERAJ 1988 3 11 MLADINA KM

lovil za besedo. To pa spet pomeni, da so naši domači kritiki JLA čisto konkretno plačani agenti tujih obveščevalnih služb (ali morda celo sovražne emigracije). Če je to res, bi se morali že zdavnaj znajti na sodišču. Če pa ni res, je skrajno neodgovorno (in celo kaznivo) uporabljati tako težke kvalifikacije. Prav neverjetno je, kako do skrajnosti občutljiva je JLA - in očitno tudi najvišji poveljniški organ oboroženih sil, se pravi predsedstvo SFRJ - do vsakega nekoliko

29000 - 29005 JAŠA ZLOBEC SPOMIN NA VČERAJ 1988 3 11 MLADINA KM

smo soočeni z dejstvom, da je kritika kateregakoli segmenta JLA hkrati že napad na tako rekoč vse v tej državi. Še zlasti so zanimivi očitki o spodkopavanju mednarodnega ugleda in položaja Jugoslavije. Kdorkoli prebira tuje časopisje, in to tisto nevtralno, ki nam ni ne naklonjeno ne nenaklonjeno, bo lahko hitro ugotovil, kateri dogodki in

29065 - 29070 JAŠA ZLOBEC SPOMIN NA VČERAJ 1988 3 11 MLADINA KM

JLA uporabljajo le srbohrvaščino«, medtem ko jih je bilo nasprotnega mnenja le 30%. Če se ob tem spomnimo, kako so najvišji predstavniki JLA alergični že na vprašanje o poveljujočem jeziku v armadi... Gremo naprej. Na vprašanje, ali je treba posameznikom zaradi njihovega prepričanja omogočiti civilno služenje vojaškega roka, je 46,9% anketiranih odgovorilo pritrdilno in le 36,6% odklonilno. Je torej

29066 - 29070 JAŠA ZLOBEC SPOMIN NA VČERAJ 1988 3 11 MLADINA KM

mnenja le 30%. Če se ob tem spomnimo, kako so najvišji predstavniki JLA alergični že na vprašanje o poveljujočem jeziku v armadi... Gremo naprej. Na vprašanje, ali je treba posameznikom zaradi njihovega prepričanja omogočiti civilno služenje vojaškega roka, je 46,9% anketiranih odgovorilo pritrdilno in le 36,6% odklonilno. Je torej

29068 - 29070 JAŠA ZLOBEC SPOMIN NA VČERAJ 1988 3 11 MLADINA KM

naprej. Na vprašanje, ali je treba posameznikom zaradi njihovega prepričanja omogočiti civilno služenje vojaškega roka, je 46,9% anketiranih odgovorilo pritrdilno in le 36,6% odklonilno. Je torej

29305 - 29307 NI PODPISA LAŽNE POSTAVKE 1988 3 24 TELEKS KM

ga razglašali za sovražnika ljudstva in kapitalizma, ker se recimo zavzema za civilno služenje vojaškega roka ali ugovarja zunanji politiki svoje države. Nisem še zasledil primera, da bi francoski predsednik

29305 - 29310 NI PODPISA LAŽNE POSTAVKE 1988 3 24 TELEKS KM

ga razglašali za sovražnika ljudstva in kapitalizma, ker se recimo zavzema za civilno služenje vojaškega roka ali ugovarja zunanji politiki svoje države. Nisem še zasledil primera, da bi francoski predsednik ali švedski kralj naročil državnemu tožilcu, naj začne sodni pregon kakšnega državljana, ker je javno »napadel armado« ali »žalil obrambnega ministra«. Tudi še nisem zasledil, da bi - kot se dogaja

28957 - 28960 JAŠA ZLOBEC SPOMIN NA VČERAJ 1988 3 11 MLADINA KM

predvojaški terminologiji specialna vojna pomeni delovanje sovražnih režimov in tujih agentur v mirnem času. Tako nekako, da me ne bo kdo lovil za besedo. To pa spet pomeni, da so naši domači kritiki JLA čisto konkretno plačani agenti tujih obveščevalnih služb (ali morda celo

28958 - 28961 JAŠA ZLOBEC SPOMIN NA VČERAJ 1988 3 11 MLADINA KM

režimov in tujih agentur v mirnem času. Tako nekako, da me ne bo kdo lovil za besedo. To pa spet pomeni, da so naši domači kritiki JLA čisto konkretno plačani agenti tujih obveščevalnih služb (ali morda celo sovražne emigracije). Če je to res, bi se morali že zdavnaj znajti na

28959 - 28965 JAŠA ZLOBEC SPOMIN NA VČERAJ 1988 3 11 MLADINA KM

lovil za besedo. To pa spet pomeni, da so naši domači kritiki JLA čisto konkretno plačani agenti tujih obveščevalnih služb (ali morda celo sovražne emigracije). Če je to res, bi se morali že zdavnaj znajti na sodišču. Če pa ni res, je skrajno neodgovorno (in celo kazniva) uporabljati tako težke kvalifikacije. Prav neverjetno je, kako do skrajnosti občutljiva je JLA - in očitno tudi najvišji poveljniški organ oboroženih sil, se pravi predsedstvo SFRJ - do vsakega nekoliko

29000 - 29005 JAŠA ZLOBEC SPOMIN NA VČERAJ 1988 3 11 MLADINA KM

smo soočeni z dejstvom, da je kritika kateregakoli segmenta JLA hkrati že napad na tako rekoč vse v tej državi. Se zlasti so zanimivi očitki o sprožitvi medsrednjega ugleda in položaja Jugoslavije. Kdorkoli prebira naše časopise, in to tisto nevtralno, ki nam ni ne naklonjeno ne nenaklonjeno, bo lahko hitro ugotovil, kateri dogodki in

UDK: 344.2 (497.12) "1988" : 355.1 (497.1) : 32.000.008

Leo Šešerko

Vojaška protikultura, morala, zakonodaja, legitimnost, kriminalizacija

SINOPSIS:

Vojaška protikultura kot družbeni tabor

Na podlagi tematiacije »vojaške protikulture« Wolfganga R. Vogta razpravlja avtor o tem fenomenu v industrijsko razvitih deželah Zahoda, v deželah vzhodne Evrope in v deželah Tretjega sveta. Nakaže dve ekstremni možnosti, kadar v armadi kakšne dežele prevlada vojaška protikultura: pride do getoiziranja delov ali celotne armade, ali pa v najbolj dramatični obliki do getoiziranja celotne družbe. Problem militarizacije družbe obravnava v kontekstu Platonove Države, ob nastanku starorimske vojaške diktature in revolucionarnih vojaških posegov v deželah Tretjega sveta. V teh družbenih tendencah razkriva dominantno obliko fundamentalizma, ki hoče integrirati družbo v državo, moralo in legitimnost v zakonodajo, zakonodajo in sodstvo v izvršno oblast, to pa v vojaško službo.

UDK: 344.2 (497.12) "1988" : 355.1 (497.1) : 32.000.008

Leo Šešerko

Military anti-culture, moral, legislation, legitimacy, criminalization

SYNOPSIS:

Military anti-culture as a social camp

The tema of the »military anti-culture« of Wolfgang R. Vogt is the basis of the author's discussion of this phenomenon in the industrially developed countries of the West, in the countries of the East and in the Third World countries, as well. Two extreme possibilities are being implicated in the case of predomination of military anti-culture within the army of a certain country: either there comes to the occurance of ghettoes of parts or of the entire army, or the whole society may become a ghetto as the most dramatic form.The author discusses the problem of society militarization within the context of the Platon's State at the beginning of old Roman military dictatorship and revolutionary military interventions in the Third World countries. He reveals in these tendencies of society the dominating form of fundamentalism whose aim is to integrate society into state, morality and legitimacy into legislation, legislation and judicature into executive power, and the latter into military service.

UDK: 3.2000.008 (497.1) : 344.2 (497.12) "1988" : 355.1

Tonči Kuzmanić

Politični proces, jugoslovanstvo, Slovenija, kulturni prostor

SINOPSIS:

Protipolitični proces jugoslovanstva

Ob ljubljanskem procesu se odpirata dva problema: gre za »problem političnosti« procesa in za dimenzijo »jugoslovanstva« v procesu. Šlo je za tajni proces pred vojaškim sodiščem, vpleteni so bili organi milice, družbenopolitična oblast in mediji, ki niso poročali avtonomno. V tej luči se ljubljanski proces izkaže ne samo kot agresivno dejanje družbenopolitičnega, ampak predvsem kot (samo)obrambni izbruh več stoletij trajajočega, vendar močno zamajanega koncepta jugoslovanstva, ki ga je - kot je proces nazorno pokazal - v novih razmerah treba braniti tudi z uniformo in orožjem. Vpeljava jugoslovanskega jezika (ne srbskega in ne hrvaškega) kot uradnega jezika na vojaškem procesu, in sicer ne glede na določila ustave SR Slovenije, pa je skrajna točka nekega anahronega ravnanja.

UDK: 3.2000.008 (497.1) : 344.2 (497.12) "1988" : 355.1

Tonči Kuzmanić

Political process, »yugoslavism« Slovenia, cultural space

SYNOPSYS:

Anti-political process of »yugoslavism«

The so-called »Ljubljana process« has opened two problem of »political side« of the proces and the problem of dimension of "yugoslavism" in the process. The process has been lead in secret under the competence of court-marshal, with the interference of bodies of police, socio-political authorities and media who did not report autonomously. From this aspect the »Ljubljana proces« manifests itself not only as an aggressive deed of socio-political but mainly as a (self) protecting outburst of a century lasting but strongly shaken concept of »yugoslavism« which has to be defended in new circumstances - as the process explicitelty showed - even by uniform andweapon.

The introduction of »Yugoslav language« (not Serbian or Croatian) as official language into the military trial, irrespective of Constitution of the Socialist Republic of Slovenia, is the extreme point of an anachronic deed.

UDK: 355.1 (497.1) : 323.2 "1988"

Marjan Malešič

Specialna vojna, družbena kritika, ustava, subverzivnost

SINOPSIS:

Specialno delovanje

Različne definicije subverzivne dejavnosti so zelo nepopolne in formalne, predvsem pa razkrivajo uradniško sektaštvo avtorjev, ki ga opisujejo. Tako se je zgodilo, da so med 2. svet. vojno mnogi oporečniki odločno borili s tujim sovražnikom, številni privrženci starega režima pa so se izkazali kot zančilni kolaboracionisti. Zato jugoslovansko družbeno ureditev predvsem ogrožajo nepremišljene in škodljive odločitve o velikih industrijskih projektih, ne ogroža pa je javna družbena kritika. Zlasti pa javna družbena kritika ne more šteti za subverzivno delovanje.

UDK: 355.1 (497.1) : 323.2 "1988"

Marjan Malešič

Special war, social critique, constitution, subversion

SYNOPSIS:

Special tretmant

Various definitions of subversive activities are rather fragmentary and formal, revealing mainly an official sectarianism of their authors. Thus it occurred taht during the 2nd World War many dissidents fiercely struggled against the enemy whereas numerous adherents of the old regime proved to be typical collaborationists. Therefore the Yugoslav social regulation is being jeopardized above all by inconsiderate and harmful decisions on big industrial projects and not by public social criticism which by no means can be considered as subversive activity.

UDK: 344.2 (497.12) "1988" : 342.7

Vekoslav Grmič

Vojaški forumi, dialog, družbena kritika, človekovo dostojanstvo

SINOPSIS:

Razmišljanje ob ljubljanskem procesu

Vojaški forumi niso šli v korak z drugimi segmenti v razvoju družbe. Čim manj so bili pripravljeni spremeniti svoj način vedenja in čim manj so bili odprti za dialog in kritiko, tem bolj so bili izzivalni in napadalni tisti, ki so hoteli tudi v vojsko vnesti novega duha ter odstraniti iz nje nekatere nepravilnosti. Ljubljanski proces in vse, kar se je dogajalo v zvezi z njim, smemo imenovati izpit demokracije naše družbe. Predvsem ne smemo pozabiti na spoštovanje človeka, na njegovo dostojanstvo, pa naj bo le-ta še tako drugačen od nas samih.

UDK: 344.2 (497.12) "1988" : 342.7

Vekoslav Grmič

Military forums, dialogue, social criticism, human dignity

SINOPSIS:

Ponderation over »Ljubljana process«

The military forums have not kept pace with other segments of life in the development of society. Less they were ready to change their mode of behaviour and less they were open to dialogue and critique, more were provocative and aggressive those who wished to initiate the new spirit into the army as well and to expel from it certain anomalies.

We may well define the »Ljubljana process« and everything happening in this connection as an exam of democracy in our society. Above all, we must not forget the respect and dignity of a man, diverse though he be from us.

UDK: 344.2 (497.12) "1988" : 323.2

Mojca Pešec

Slovensko javno mnenje, ustava, JLA, boj za oblast

SINOPSIS:

Sestop iz kroga čakanja

Slovensko javno mnenje je nezaupljivo do slovenske politike, da ji bo uspelo zagotoviti nadaljnji samostojni razvoj Slovenije, in do sedanje jugoslovanske vlade, da bo rešila Jugoslavijo iz krize. V »slovenski pomladi« ne gre za konflikt Slovenija/Jugoslavija, kjer naj bi slednja predtavljala še edini necentralizirani jugoslovanski sistem občega pomena in še edinega nosilca jugoslovanske univerzalnosti. V resnici je JLA potegnjena v igro kot jeziček na tehtnici kot tisti akter, ki ima najbolj nazorne in (fizično) demonstrativne komponente prisile in zastraševanja. Grer za spopad prihodnosti in preteklosti.

UDK: 344.2 (497.12) "1988" : 323.2

Mojca Pešec

Slovene public opinion, constitution, JLA (Yugoslav People's Army), struggle for power

SYNOPSIS:

Descent from the viscious circle

The Slovene public opinion is mistrustful of the Slovene politics as being able to secure further independent development of Slovenia as well as of the Yugoslav government as being capable of bringing Yugoslavia out of crisis. The »Slovenian Spring« does not mean the conflict Slovenia/Yugoslavia where the latter should represent the only remained non-centralized Yugoslav system of universe interest and the only remained pillar of Yugoslav universality. In reality the »JLA« is being dragged into the game as a pointer, i. e. as a factor who owns the most illustrative and (physically) demonstrative components of restraint and intimidation.The struggle between future and past is at stake.

UDK: 355.1 (497.1) : 343.321 2 : 681.3

Igor Ž. Žagar, Peter Tancig

Metodologija JLA, računalniško razumevanje jezika, slovenščina

SINOPSIS:

Računalniška analiza »napadov na JLA«

Konec junija 1988 je prišlo na pobudo Semiotične sekcije Slovenskega sociološkega društva in ob sodelovanju Zveze socialistične mladine Slovenije do zamisli o analizi člankov, ki kakorkoli obravnavajo JLA. Gre za tristopenjsko analizo, v kateri so na prvi stopnji določeni kriteriji, ki so kriteriji same JLA. Na drugi stopnji analiza pokaže, kakšna je v člankih, ki so bili zajeti, razporeditev ilokucijske moči (predvsem razmerja med asertivi - deklarativi). Tretja stopnja pokaže argumentativno strukturo v analizo zajetih člankov. Analiza daje še neki stranski produkt: prikaz, kako in kje se v družbi vidi sama JLA.

UDK: 355.1 (497.1) : 343.321 2 : 681.3

Igor Ž. Žagar, Peter Tancig

Methodology of the »JLA«, computer comprehension of language, Slovene language

SYNOPSIS:

Computer analysis of the »attacks on the JLA«

End of June 1988, on the incentive of »S. section of Slovene sociological association and with collaboration of the »Union of socialistic youth of Slovenia« there came to an idea of elaboration of the analysis of articles howsoever dealing with »JLA«. This is a three-phase analysis in the first of which there are determined criteria which are the criteria of the same »JLA«. At the second phase the analysis shows the disposition of locution power (particularly relations between assertions-declarations) within the articles captured in the analysis. The third phase shows argumentative structure of the articles captured to be analysed. The analysis is, however, giving also the by-product: the reflection of the »JLA« itself, namely, in what way and where does the »JLA« see itself in society.

UDK: 344.31.096(497.12 Lj)"1988" (063)

Kolokvij pravnikov o procesu zoper Janšo, Borštnerja, Zavrla in Tasiča.

SINOPSIS:

Odbor za varstvo človekovih pravic je dne 4. 11. 1988 organiziral v Cankarjevem domu strokovni kolokvij pravnikov o procesu zoper Janšo, Borštnerja, Zavrla in Tasića, da bi rezimiral kršitve, ki so bile storjene v procesu pred ljubljanskim vojaškim sodiščem. Kolokvij pravnikov je obravnaval sporna vprašanja v okviru štirih tematskih področij in sicer: uporaba jezika pred vojaškim sodiščem, zagovorniki pred vojaškim sodiščem, procesno pravna vprašanja in materialno-pravna vprašanja.

UDK: 344.31.096(497.12 Lj)"1988" (063)

Colloquy of jurists about the trial against Janša, Borštner, Zavrl and Tasič.

SYNOPSIS:

The committee of human rights' protection organized on November 4, 1988 in »Cankarjev dom« the professional colloquy of jurists about the trial against Janša, Borštner, Zavrl and Tasić in order to resume the infrigments that have been made during the trial before the court-martial in Ljubljana. The colloquy of jurists treated the matters at issue within the frame of four thematic fields such as: the usage of language in front of the court-martial, defenders at the court-martial, questions of process and material law.

UDK: 355.1 (497.1) : 343.321 2 : 681.3

Igor Ž. Žagar, Peter Tancig

Metodologija JLA, računalniško razumevanje jezika, slovenščina

SINOPSIS:

Konec junija 1988 je pritisu na pobudo Semiotične sekcije Slovenskega sociološkega d[illegible] zamisli o [illegible] Boštjan Zavrl in Tadej [illegible] Kolokvij pravnikov o [illegible] pred [illegible] vpraša[illegible] vpraša[illegible] vojaš[illegible] pokaže [illegible] stranski produkt: prikaz, kako in kje se [illegible]

UDK: 355.1 (497.1) : 343.321 2 : 681.3

Igor Ž. Žagar, Peter Tancig

Methodology of the »JLA«, computer comprehension of language, Slovenian language

SYNOPSIS:

Comment [illegible] Slovenia« there came to an idea of [illegible] howsoever dealing with »JLA«. This is a three-phase analysis in the first of which there are determined criteria which are the criteria of the same »JLA«. At the second phase the analysis shows the disposition of locution power (particularly relations between assertions-declarations) within the articles captured in the analysis. The third phase shows argumentative structure of the articles captured to be analysed. The analysis is, however, giving also the by-product: the reflection of the »JLA« itself, namely, in what way and where does the »JLA« see itself in society.

Časopis za kritiko znanosti
119/120, 1989

To številko zbrala in uredila
Leo Šešerko
Bojan Fink

Izdajata
Univerzitetni konferenci Zveze socialistične
mladine Slovenije Maribor in Ljubljana

Izdajateljski svet
Dr. Andrej Kirn (predsednik), Vika Potočnik,
Marjan Puntgartnik, Branko Gregorčič,
Ciril Baškovič, Igor Bavčar, Srečo Kirn,
Igor Omerza, Leo Šešerko

Uredništvo
Igor Bavčar, Srečo Kirn, Milan Balažic,
Andrej Klemenc, Bojan Korsika,
Bogomir Kovač, Lev Kreft, Mitja Maruško,
Igor Omerza, Janez Janša, Leo Šešerko,
Samo Škrbec, Peter Wieser, Siniša Zarić,
Vekoslav Grmič

Glavni urednik
Bojan Korsika

Odgovorni urednik
Igor Bavčar

Naslov uredništva
Beethovnova 9, Ljubljana, tel. (061) 210-332

Oblikovanje
Ranko Novak, Studio Znak

Računalniško oblikovanje teksta
DO Mikro Ada, sektor za namizno založništvo, Molnar Robert
Mestni trg 13/I, Ljubljana

Tisk
Print grafika, Vecko, Stara Ježica 9, Ljubljana

Revijo sofinancirata Kulturna skupnost Slovenije
in Raziskovalna skupnost Slovenije

Po mnenju RS za prosveto in kulturo št. 421-1/74
z dne 14.3.1974 je revija oproščena
temeljnega davka od prometa proizvodov.

Časopis za kritiko znanosti
119/120, 1989

Ta številka izhaja in uredila
Leo Šešerko
Bojan Fink

Izdajata
Univerzitetni konferenci Zveze socialistične
mladine Slovenije Maribor in Ljubljana

Izdajateljski svet
Dr. Andrej Kim (predsednik), Vika Potočnik,
Marjan Punger-nik, Branko Gregorčič,
Ciril Baškovič, Igor Bavčar, Sreko Kim,
Igor Omerza, Leo Šešerko

Uredništvo
Igor Bavčar, Sreko Kim, Milan Balažic,
Andrej Kleinenc, Bojan Korsika,
Bogomir Kovač, Lev Kreft, Milia Marušič,
Igor Omerza, Janez Jurša, Leo Šešerko,
Samo Skrbec, Peter Wiesner, Sinša Zarić,
Vekoslav Grmič

Glavni urednik
Bojan Korsika

Odgovorni urednik
Igor Bavčar

Naslov uredništva
Beethovnova 9, Ljubljana, tel. (061) 210-332

Oblikovanje
Ranko Novak, Studio Znak

Računalniško oblikovanje teksta
DO Mikro Ada, sektor za tehnično zalo-žništvo, Molnar Robert
Mestni trg 17/I, Ljubljana

Tisk
Print grafika, Vecko, Stara Jetica 9, Ljubljana

Revija sofinancirata Kulturna skupnost Slovenije
in Raziskovalna skupnost Slovenije

Po mnenju RS za proizvod in kulturo št. 421-1/74
z dne 14.3.1974 je revija oproščena
temeljnega davka od prometa proizvodov.